



't Ridderke

TWEEMAANDELIJKS KONTAKTBLAD VAN HOEBEKA
9^e Jaargang 1994 nr.1 januari-feb-maart

de geschiedenis van
de kerk van Hombeek



het kerkgebouw begin 1800

VERANTWOORDELIJK UITGEVER :

Ward DE KEMPENEER, Hombekerkouter 3, 2811 HOMBEK tel. 015 / 42.33.26

Afgiftekantoor MECHELEN 1

1. DE KRINGWERKING

DA SIEDE VANIE, DA MAG NIE IN ANTELOORE GAAN !

Is het Hombeeks dialect dan definitief oem zie'ep ?

nen ellenbrander, ne meulder, ne paater, ne mierzoo'ëker, eun peiwips, ne pepeljoen, nen oe'ërekroe'ëper, ne roenker, eun verkesbie'ëst . . ., dat waren ons welbekende insecten. Hoe pittig het dialect wel was kan ervaren worden tijdens de amusante voordracht waarop de leden zijn uitgenodigd op

vrijdag 6 mei om 20 uur

HET DIALECT door Frans VERMOORTELT

We kennen de voordrachtgever die ons een paar jaar geleden reeds vergastte met een lezing over Mechelen in de 19de eeuw. Hij is een echte verteller met pit en spirit en daarom verwachten we dat het ook ditmaal weer een amusante en lollige avond zal worden met wat nostalgie misschien. Frans Vermoortel werd onlangs gelauwerd als verdienstelijk Mechelaar.

DE MOSTSTRAAT ALS BAKERMAT

Op vrijdag 11 maart werd door Ward De Kempeneer een uiteenzetting gegeven over deze straat op het Heike en hoe er vanaf de 18de eeuw een eerste ontwikkeling kwam met eenvoudige woonsten. De twee families die er zeer vroeg worden aangetroffen zijn de boerenfamilie **VAN BEVEREN** en de familie van de "officier" of garde van Hombeek Brabant, met name **POPLEU**.

De Hombeekse familieleden afstammelingen

**DE NEYS / DE NIJS
SOLI / SOLIE**

en ook een tak van de familie **JACOBS** hadden er hun bakermat ¹.

Het spreekt vanzelf dat uit deze 18de eeuwse stamouders er nadien vele families ontwikkelden die nu nog in Hombeek bloeien. Om er maar enkele te noemen : **DE SMEDT, VAN DEN BRANDE, DE MEY, BRADT, VAN CAUSBROECK, SCHEERS, VAN DER GOTEN, BERTENS, CALLAERTS, DE DECKER, REYDAMS, VLOEBERGS, SAINT, VAN DER ELST, MERTENS, PEETERS, VAN RIET, VERCAMMEN, DE WIT (Daviddekes), CANDRIES, VAN ASCH, VAN DEN EYNDE, LIBERT, GEETS, TEUGHELS, VAN DAM, PEPERMANS, DENTENEER, VAN DER ZEYP, KERREMANS, HUYBRECHTS, PARIJS, DE HONDT, VAN DEN BRANDEN, VAN DEN HEUVEL, SCHAEERLAEKEN, enz. enz.**

Indien u over deze families, afkomstig uit de Moststraat, wat kan vertellen, neem dan contact op met Ward De Kempeneer, Hombekerkouter 3 (tel. 42.3326). Het zal tengoede komen aan de tekst in ons volgend boek : *Hoembekania*, deel 6.

1. Het "bakeren" was het inbusselen van een pasgeborene, vandaar de bakermat of bakermant, waarin het kindje gelegd werd om het te bakeren.

2. EEN HANDVOL MIJMERINGEN

Louis BUELENS

Mijn dorpje langs de Zenneboorden,
wat heeft men u toch aangedaan ?
Wie zal uw leed nu nog verwoorden,
wijl zoveel schoonheid is vergaan.
Ik zou u haast niet meer erkennen,
moest gij geen vaste punten brengen.

De stenen brug met kille leuning,
smal, bultig als een kemelsrug,
was juist gepast voor paard en treming,
't vervoer van lange tijd terug.
Het wist de snelheid best te remmen
en d'overhaastigen te temmen.

Ik hoor het nog, het schuimend water,
met woest verval in diepe kuil,
opborrelend met fel geklater
de bruine brij, vies, stinkendvuil ;
d' hoofdstedelijk secrete resten
"des bruxellois", die 't hier verpestten.

Op d'hoogte rees fier onze toren,
sierlijk, met lelieknop gekroond,
Wist hij daarom ons te bekoren,
of, naar men zei, dat God daar woont ?
De kerk zelf zonder pracht of praal
was, naar ons maat, een kathedraal.

De taxushaag van m'neer pastoor
die hoog en dicht zijn tuin omsloot,
waar enerzijds, men 't hart verloor
en anderzijds een vogel flook.
Wijl hier de minnaar 't lief versierde,
bad daar de herder die breviede.

Hier werd de eerste zoen geplukt,
houterig, wat bedeesd, krampachtig.
Hij dacht : "k heb een lief, het is gelukt"
Zij vond het fijn, zij het wat schaapachtig.
Ieder begin vraagt toch wat bedenken,
waarom mekaar geen tweede kusje schenken.

Een herenhuis met hoge poort,
omhaagd, ommuurd, aan 't oog onttrokken.
Elk trouwerspaar hier streng verhoord
voelde er 't hart onstuimig kloppen.
Dat "Ridder"slot heette pastorie.
De generaal dat was . . . Merie !

Langs den Heikesweg en achter de billen,
de kortste weg naar school en kerk,
via de springbareel en verdrinkelingen,
zowel de rustdag als n' dag van werk,
langsheen de rutweg slenteren, dromen,
alléén, waar geen spiedend' ogen komen.

Van 't oude klooster hoorden we spreken.
Leliëndaal, zo klonk de naam.
Eertijds bekend in onze streken.
Het bracht ons eer en goede faam.
Dan kwam Alva en de Geuzen, en wat later
zonk 't hele klooster onder 't water.

Aan 't Zwaentje stond nog Muskes-molen
vier armen wiekend, hoog en fier.
Heel fijn vermaalde hij terf en koren,
voor 't boerenbrood van mens en dier.
De tand des tijds maalt vlug en scherp
ook molens, en nu rest alleen een terp.

Bij Tille Cat en bij Van Thienen
stond er een tent vol dansmuziek.
De kermisvreugd mocht welig tieren,
een uitlaatklep met romantiek.
Eén frank entrée, één frank de pint ;
ik zoek vergeefs waar men 't nog vindt.

De bloemkoolmarkt, zakken vol spruiten
stonden gerijd, wachtend op 't bod.
In eigen land maar ook daarbuiten
prijkten ons groenten aan de top.
Er werd geploegd, gepland, geweld
op Kouter, Egglegem en Middenveld.

Een moedig volk, vlijtig op 't werk,
met grote gezinnen, gedwee maar noest,
trouw aan 't Land, de Vorst en de Kerk,
dat veel kon verdragen, omdat het zo moest,
dat lachte en weende en ook wel eens vloekte,
maar toch bovenal zijn hemelreis boekte.

'k Denk vaak terug aan vroeger jaren.
Wij waren jong, vitaal en sterk
De tijd vliegt snel. Elk jaar "verjaren" ;
een hagelschot onder ons vlerk.
Het leven gaat door ; geen nieuw herbeginnen.
Rest ons alleen nog, een handvol mijmeringen.

3. DE KERK VAN HOMBEEK

Maurice LEROY



Maurice LEROY is in onze gemeente zeker geen onbekende. Hij is in 1925 hier geboren als zoon van Frans LEROY en van Nathalie VEKEMANS. De vader van Frans was Jan Baptist LEROY die te Brussel geboren in 1850 en als kind te Zemst uitbesteed. In 1880 kwam hij als arsenaalwerkmans naar Hombeek. Hij logeerde in de herberg "Het Brouwershuis" in het dorp bij de familie VEKEMANS-ELSHOUD, later SAINT-VEKEMANS. Dan huwde hij in Hombeek met Josephien Maria CEUPPENS. Langs moederszijde stamt Maurice af van de vermaarde kostersfamilie VEKEMANS, reeds in Hombeek wonend van de 17de eeuw.

Maurice is dus wel een rasechte Hombekenaar. Hij huwde met Simone PATEET, en verbleef verscheidene jaren in het buitenland waar hij als ambtenaar bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken werkzaam was op de Belgische Ambassades te Rijsel, Moskou en Kopenhagen.

In 1964 keerde hij naar zijn geboortedorp terug waaraan hij toch verknocht gebleven was. Hij was er in zijn jonge jaren één der eerste leiders geweest van de Chiro. Maar ook de geschiedenis van onze gemeente heeft hem steeds blijven boeien. Hij woont nu omzeggens onder de toren en misschien heeft dat hem geïnspireerd om uit de bestaande literatuur de geschiedenis van het kerkgebouw te schrijven.

(nota v.d.redactie)

EEN WOORD VOORAF

bij deze historische schets, vrij naar Frans De Ridder en Jan Verbesselt

In 1934 liet de toenmalige pastoor van Hombeek een studie verschijnen over de geschiedenis van zijn parochie. Drie jaar tevoren had hij een gelijkaardig werk gepubliceerd over de gemeente Hombeek. De Ridder was een pionier op dit gebied: hij was de eerste in Vlaanderen om de geschiedenis uit te pluizen van een plattelandsgemeenschap. Zijn voorbeeld werd gevolgd door vele anderen waaronder de H. Jan Verbesselt die een veeldelig werk publiceerde over "Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de dertiende eeuw". Aangezien Hombeek destijds deel uitmaakte van het Hertogdom Brabant heeft hij er ook een behoorlijk aantal bladzijden aan gewijd. Zijn werk werd uitgegeven door het Geschied- en Oudkundig genootschap van Vlaams Brabant.

Beide teksten zijn tamelijk ontoegankelijk, niet alleen omdat zij, zoals in het geval van De Ridder, vrij zeldzaam zijn geworden, maar ook omdat zij het werk zijn van specialisten die hun beweringen staven met citaten uit oude teksten en rekeningen, wat de lezing zeker niet

vergemakkelijkt. En omdat er in Hombeek heelwat mensen zijn die belangstellen in het verleden van hun gemeenschap hebben we gemeend dat het nuttig kon zijn een stukje van dat verleden opnieuw kenbaar te maken. Dit stukje gaat dan over de dorpskerk die eeuwen lang centraal heeft gestaan in het dorpsleven.

De bronnen werden trouw gevolgd. Sommige toen ingenomen standpunten worden nu aangevochten (dat gaat zo in geschiedschrijving), vooral wat betreft het ontstaan en de vroegste periode van de gemeente. Zelf geen historicus zijnde kan ik niet de pretentie hebben doorwinterde historici te willen verbeteren. Voor mensen die er meer van afweten kan dit een uitnodiging zijn om hun standpunt te doen kennen. 't Ridderke kan er alleen maar aan belang bij winnen. Ook is gebleken dat F. De Ridder lang niet alle documenten betreffende de kerk kenbaar gemaakt heeft en bovendien kunnen nog nieuwe bronnen opgedolven worden.

Wat volgt is dus geen uitputtende uiteenzetting maar een resumé van de huidige stand van zaken.

HOE HET BEGON

Waarom staat de kerk van Hombeek niet in het dorp? En waarom kwam ze specifiek op de plaats waar ze nu staat en hoe begon het allemaal?

Om dat te verklaren moeten we teruggaan tot werkelijk oude tijden en aandacht schenken aan het primitieve weggennet van de gemeente. De oudste weg is ongetwijfeld de gallo-romeinse heerbaan die o.m. van Mechelen naar Asse voerde. Op de plaats waar die weg de Zenne kruiste ontstond een nederzetting die (veel) later de naam Hombeek zou krijgen. Het was in feite vanaf Hombeek een dubbele baan, waarvan de noordelijke tak voerde langs de (huidige) Bankstraat, Expoel en Boskant naar Kapelle op den Bos, Ramsdonk, Londerzeel en zo verder¹. De zuidelijke tak kwam over Grimbergen, Humbeek, Laar, de Hultendries en vervoegde zich langs de Zemstseweg in Hombeek bij de noordelijke tak. De heirbaan kruiste de Zenne op een plaats die ook bij hoge waterstanden tamelijk goed bereikbaar bleef en waar de kronkelige rivier een eindje rechtdoor liep. Het lijkt geen twijfel dat daar, aan die oversteek, de oudste bewoonde kern van Hombeek te vinden is, een kern die zo goed als zeker voorchristelijk is, want toen het christendom hier vaste voet kreeg (8ste - 9de eeuw ?) was er geen plaats meer voor een kerkgebouw.

Dat kwam er langs een andere grote verbindingsweg, de oude Zennebaan die Vilvoorde met de Rupel verbond over Eppegem, Weerde en Zemst, Hombeek bereikte via de Hoogstraat, de heirbaan kruiste, de huidige Diepestraat (die toen nog niet onderbroken was) volgde, een dubbele bocht maakte eerst naar het oosten en dan naar het noorden en dan verder liep langs de huidige Locquetstraat naar Leest, Heffen en Heindonk. Hier gaat het om een Frankische baan, ontstaan na de kerstening en die haar oorsprong vindt in de oerparochie Zemst die het ganse zennegebied omvatte.

De Zenneweg kruiste even ten westen van de oude woonkern van Hombeek, een waterloopje dat midden in de nederzetting uitmondde in de Zenne. Het was de Zennebeek die destijds vermoedelijk een vrij belangrijk debiet had maar die nu geheel verdwenen is onder het Boerenkrijgpad en de Leibeekstraat². Volgens De Ridder zou zich op een hoogte nabij die beek een zekere Hoen of Hoench gevestigd hebben, wiens verbasterde naam, in combinatie met de beek, in de plaatsnaam zou

blijven voortleven : de Hoenebeek of Hombeek.

Die Hoen, of hoe zijn precieze naam ook luidde, moet een belangrijk man zijn geweest. Althans vinden we op de plaats van zijn vestiging al zeer vroeg een hof, een versterkte woning in een respectabel domein, het hof Wolfsputte (later Wolputte). Op dat domein wordt de eerste kerk van Hombeek gebouwd, recht tegenover het huis, zoals nu nog altijd is. Het was dus een hofkerk en in tijden van nood dienden hof en kerk waarschijnlijk als wijkplaats zowel bij overstromingen als bij invallen van plunderende bendes.

J. Verbesselt, aan wie we het voorgaande ontleenden, twijfelt er niet aan dat die hofkerk opgetrokken werd in de 9de eeuw. Was zij echter het eerste bedoord in Hombeek? We moeten rekening houden met een ietwat mysterieuze Sint-Willibrorduskapel in de Zink, waarvan het bestaan bevestigd wordt in een akte uit 1350. Daarin wordt ze "capella Sancti Willibrordi" genoemd, staande op de grond van ene Florentius de Wolfsputte! Merkwaardig is dat de kapel toegewijd was aan Sint Willibrordus, een eerder ongewone heilige in onze streek. Hij had hier immers nooit een voet en hij behoorde (nog) niet tot die aloude groep heiligen waar de verering van de Kerk bij voorkeur naar uitging. Ook ging het om een stenen gebouw (het woord "capella" duidt daarop) en ze was opgetrokken langs de genoemde Zenneweg, net als de kerken van de hiervoor vermelde parochies. En last but not least, ze stond op een stuk grond dat toebehoorde aan Wolputte! Nog in de 17de eeuw, toen de verering van Sint-Willibrordus reeds lang was overgegaan op O.L.Vrouw van Zeven Weën, behoorde de kapel nog altijd tot het patrimonium van de parochiekerk. Stond het oudste gebedshuis van Hombeek in de Zink? En welk was de precieze band tussen Wolputte en de kerk, een band die kennelijk eeuwenlang bestaan heeft?

Het oudste geschreven document waarin de kerk van Hombeek vermeld wordt, dateert van 1129 toen de bisschop Burchard van Kamerijk (Cambrai) het "altaar" van Hombeek overdroeg aan de (vrouwen)abdij van Kortenberg. Waarschijnlijk gebeurde dit op verzoek van de hertog van Brabant die een nauwe band had met de abdij. Het betekende dat de abdij voortaan aanspraak kon maken op alle inkomsten verbonden aan de kerk : tienden, rechten, cijnsen, schenkingen enz. maar dat zij, anderzijds, moest instaan voor een bedienaar en moest voorzien in diens levensonderhoud. Ook zou

zij de lasten dragen van het materiële onderhoud van het koor en de toren, het kerkinterieur en de benodigdheden van de eredienst. Tenslotte, zoals reeds vermeld in vorig Ridderke, moest Kortenberg de grote of tiendeklok bekostigen waarvan het geluid zo krachtig moest zijn dat het over gans de parochie (dus tot in den Boskant) te horen was. Zo kwam dat in het begin van de 16de eeuw, de oude tiendeklok, die gebarsten was, op kosten van de abdij vervangen werd door een zwaardere. Op een volgend document betreffende de kerk moeten we meer dan tweehonderd jaar wachten. Dan vernemen we een echo van de sociale troebelen die gans de 14de eeuw beroerden. In 1361 was in Mechelen en omgeving een opstand uitgebroken van wevers en volders (het oudste industriële proletariaat). Ze hadden de stad ingenomen en er korte tijd de macht uitgeoefend. Maar het patricische stadsbestuur herstelde zich vlug en zijn militie sloeg de opstand neer. De oproerlingen vluchtten naar alle kanten en maandenlang werden zij met grote hardnekkigheid opgespoord en vervolgd. Enkele van die opgejaagden, betrouwend op de onschendbaarheid van gewijde plaatsen, hadden een toevluchtsoord gezocht in de kerk van Hombeek. Onder hen was ene Jan van Raffensvenne, vermoedelijk een der aanvoerders van de opstand die het, tijdens de korte bezetting van de stad, misschien wat te bont had gemaakt. Om hem was het in elk geval te doen, want zijn naam komt nog voor in de stadsrekeningen in verband met zijn gevangenneming. De Mechelse soldeniers trokken zich niets aan van het gewijde asielrecht. Ze drongen de kerk binnen en maakten zich meester van de vluchtelingen. Dat dit niet zonder slag of stoot ging, kan worden opgemaakt uit de fikse schadevergoeding die het stadsbestuur moest betalen voor de aangerichte vernielingen. Bovendien moesten kerk en kerkhof opnieuw gewijd worden, eveneens op kosten van de stad. Ook die rekeningen waren gepeperd. Een (her)wijding van een kerk kan immers alleen gebeuren door een bisschop en die verplaatsten zich destijds niet gratis.

Na het korte intermezzo van de weversopstand verdwijnt de Hombeekse kerk weer uit het gezichtsveld tot er, zoals reeds vermeld, in 1514 een nieuwe tiendeklok wordt ingehesen.

UITZICHT

Die oude kerk moet een klein gebouwtje geweest zijn, waarschijnlijk in Romaanse stijl. Het mat nauwelijks 17 m bij 8,5 m en had zijbeuken noch kruisbeuk. De ingang was achteraan aan de noordzijde en werd beschermd door een houten portaaltje. De toren was een solide vierkant bouwsel, opgetrokken in natuursteen, zonder enige andere versiering dan enige spleetvormige, naar binnen afgeschuinde vensters. Schietgaten dus. Het gebouw was tegelijkertijd klokketoren en versterking, hetgeen in die tijd niet ongewoon was. Die indruk wordt nog versterkt door het feit dat hij geen buitendeur had en alleen vanuit de kerk kon bereikt worden. De toren was bekroond door een stenen spits die bekleed was met rode tegels.

In de jaren die volgden moet het gebouw meer en meer vervallen zijn geraakt en op 22 september 1545 betoogden de pastoor en de kerkmeesters var. Hombeek voor het Mechelse stadsbestuur dat zij hun kerk voor meer dan de helft hadden moeten afbreken en dat zij geen geld genoeg hadden om ze weer op te bouwen. Daarom vroegen zij toelating om enkele kerkgoederen te mogen hypothekeren. De toelating werd gegeven en we mogen aannemen dat rond 1550 de kerk weer in behoorlijke staat verkeerde. Net op tijd om grondig verwoest te worden. Want er braken sombere jaren aan.

ZWARTE TIJDEN

De tweede helft van de 16de eeuw moet waarschijnlijk de rampspoedigste tijd geweest zijn die onze gewesten ooit beleefd hebben. Niet alleen werden stad en land groten-deels verwoest maar ook onze beste volkskrachten werden verdreven. Het zou eeuwen duren voor het land die slag te boven kwam. De godsdiensttwisten broedden reeds lang en de Nederlanden waren al jaren onrustig, maar de calamiteiten begonnen pas goed met de beeldenstorm in 1566.



Een bende calvinistische heethoofden, aangedikt door schorremorrie en gelegenheidsplunderaars, schuimde het land af en verwoestte kerken en kloosters. Het Mechelse ontsnapte er niet aan en zowel binnen als buiten de muren van de stad werden de interieurs van religieuze gebouwen kort en klein geslagen en leeggeroofd. In die tragische augustusdagen van 1566 begon o.m. de ondergang van Leliëndaal.

Als reactie op de beeldenstorm zond koning Philips II, die zichzelf beschouwde als de behoeder van de katholieke orthodoxie, een Spaans leger naar de Nederlanden onder bevel van de hertog van Alva. Hij begon aan de herovering van onze gewesten die zogoed als helemaal onder calvinistisch bewind gekomen waren. De 2de oktober 1572 viel Mechelen, dat eveneens de zijde der hervormers gekozen had, in zijn handen en hij liet de stad en omgeving drie dagen lang plunderen. Zo katholiek als de troepen verondersteld werden te zijn, hielden ze heerlijk huis in kerken en kloosters. Wat aan de beeldenstorm ontsnapt was - of ondertussen vervangen - vond nu zijn weg naar de Spaanse kampementen.

Met de krijgskansen wisselden wel de gezindheid maar niet de (on)zeden der soldateska. Op 2 februari 1578 viel Mechelen opnieuw in handen van de Staatsen (Calvinisten). De stad kwam onder militair bevel van ene Pontus de Noyelles die onmiddellijk beval de kloosters rond Mechelen af te breken, zogezegd om mogelijke steunpunten aan de koningsgezinden te ontnemen. Voor de derde maal moest Leliëndaal eraan geloven. De Noyelles liet ook de klokken weghalen uit de kerktorens van de dorpen rond de stad. Ze zouden omgesmolten worden tot kanonnen. Dat gold natuurlijk ook voor Hombeek, maar toch geraakte het niet echt zijn klokken kwijt. Misschien werden ze door de bevolking tijdig uit de toren weggehaald en verborgen. Waarschijnlijker is dat de klokken wel naar Mechelen gevoerd werden maar de Noyelles ze daar moest achterlaten toen de stad op 1 augustus 1579 weer in de handen viel van Spanje. In elk geval, in 1595 waren er drie klokken in Hombeek maar alleen de kleinste hing in de toren. De tiendenklok zat verborgen in de grond en de tweede of Sint-Maartensklok, die pas in 1586 gegoten was, bevond zich nog altijd in de gieterij.

Maar keren we terug naar de Noyelles. Hij had in Hombeek, Leest en Heffen zes vendels voetvolk gelegerd die de streek systematisch en

grondig leegplunderden. Ze spaarden niemand en zowel de schaarse dorpelingen als eventuele passanten (en dat konden leden van de eigen troepen zijn) werden tot op hun hemd uitgeschud. Het waren gewoon roversbenden en het werd zo erg dat het nochtans calvinistische stadsbestuur, in september 1578, rechtstreeks de Prins van Oranje liet tussenkomen om die benden te doen overplaatsen.

Maar daar bleef het niet bij. Op bevel van diezelfde Oranje werd al het goud, zilver en kostbaarheden (die ontsnapt waren aan de vorige plunderaars) in en buiten Mechelen, opgevoerd. De Mechelaars kregen er stilaan hun buik vol van. Zoals gezegd stelden zij zich op 1 augustus 1579 weer onder het bevel van de koning. Maar de rust duurde niet lang. De 9de augustus 1580 werd de stad overrompeld door woeste geuzenbenden aangevoerd door Olivier van den Tympel en John Norrits. De obligate plunderingen volgden. Gedurende vijf jaar terroriseerden ze stad en omgeving tot Mechelen zich op 19 juli 1585 opnieuw, en ditmaal voorgoed, verzoende met de koning.

Dit betekende evenwel niet dat peis en vrede onmiddellijk terugkeerden. De oorlog tussen Spanje en de Staatsen bleef voortduren en de troepen bleven heen en weer trekken. Troepenbewegingen in die tijd betekenden opeisingen, plunderingen, vernielingen, brandstichtingen en meer van dat fraais. Het onderscheid tussen vriend en vijand was daarbij gering. Pas in 1596, toen aartshertog Albrecht van Oostenrijk het bestuur van de zuidelijke Nederlanden op zich nam kon het land enigszins herademen.

DE HEROPBOUW

Hoe zag Hombeek er toen, na dertig jaar verschrikkingen, uit? Gewoon miserabel! De bevolking was zo goed als helemaal weggevlucht en de enkelen die, spijs alles, gebleven waren, bezaten vrijwel niets meer. Pastoor en koster verbleven in Mechelen en de sacramenten werden bewaard in de Sint-Jacobskapel bij de Brusselpoort. Daar konden zij opgevraagd worden maar noch de pastoor, noch de koster waagden hun leven om ze naar Hombeek te brengen. De meeste woningen waren verwoest. Van Leliëndaal bleef alleen nog puin over. De kerk lag er "geheel desolaet ende verlaeten" bij. Ze was totaal leeg en stond dag en nacht open, een schuilplaats biedend aan allerlei zwervers. De altaren waren ontwijfd en voor zover er al een mis opgedragen werd,

behielp men zich met een kleine altaarsteen. Er was slechts één kleine tinnen kelk voorhanden. De zilveren monstrans (dienstig voor het uitstallen van het H. Sacrament) was tijdens de beroerten verdwenen maar dan toch weer in Holland opgedoken. Nog in 1596 wist de landsdeken ze terug te halen, maar ze kon niet in Hombeek bewaard worden. Want al had men dan in datzelfde jaar nog een nieuwe kerkdeur geplaatst, de vensters waren nog helemaal open en wind en regen hadden vrij spel in het gebouw. Die vensters werden pas in 1599 gedicht met strooien matten. Vanaf dat jaar wordt het H. Sacrament weer in de kerk bewaard, zij het in een tinnen beker die opgeborgen werd in een soort lessenaar.

Het herstel kwam slechts langzaam op gang, wat natuurlijk niet verwonderlijk was in een leeggebloed dorp. In 1601 schonk ene Jufvrouw Liesbeth Mermans een nieuwe kelk met koperen voet en zilveren kop. In 1629 zou er nog een tweede bijkomen, betaald uit de nalatenschap van pastoor Willem van Achelen. Beiden worden ze nog altijd in de kerk bewaard. Ondertussen had de pastoor, die tevens de parochie Leest bediende, op zon- en feestdagen de zilveren kelk vandaar meebracht om ze te gebruiken in de hoogmis in Hombeek. In 1603 kwam er een nieuwe biechtstoel en in 1604 kreeg de kerk een sacramentshuisje.

Maar het was vooral het kerkgebouw zelf dat in een betreurenswaardige staat verkeerde.

In 1597-98 werd het dak zo goed mogelijk hersteld ; maar de vensters bleven nog helemaal open. In de winter van 1600 viel een stuk van de kerk in. Wel liet de pastoor het onmiddellijk repareren en toedekken, maar het bleef binnenregenen en het water drong in de muren. Een jaar later kwam er glas in de ramen. Het mocht niet baten. In 1604 was de kerk zo bouwvallig dat men met recht vreesde dat ze zou instorten. Opnieuw toog men aan het werk en in 1606 kon de landsdeken getuigen dat de kerk volledig hersteld was. Men herademde, tot in datzelfde jaar een zware storm het grootste gedeelte van de herstellingen weer vernielde. Het was aanmodderen en dat doet toch wel vragen rijzen aangaande de bekwaamheid van de werklui en/of de kwaliteit van de gebruikte materialen. Maar men gaf de moed niet op en in 1607 kon de deken voor de zoveelste maal getuigen dat de kerk in behoorlijke staat verkeerde.

Met "de kerk" bedoelde hij dan wel het middengedeelte want het koor was nog altijd een ruïne. Het moest van de grond af heropgebouwd worden en de kosten daarvan moesten gedragen worden door de abdis van Kortenberg. Die liet zich pramen, vooral omdat men in Hombeek sprak van vergroten. En dat was haar zaak niet vond ze. Er werd veel over en weer geargumenteed maar in 1607 bereikte men toch een compromis. De abdij zou 675 gulden bijdragen in de kosten en voor de rest moest de parochie zelf maar zorgen.

Dat bleek, wonderlijk genoeg, niet zo moeilijk want reeds in 1609 stond het nieuwe koor recht, zij het voorlopig nog zonder dak. Maar dat werd in 1610 al in orde gebracht.

Hoe had men het aan boord gelegd om de klus zo vlug te klaren? Dat men de inkomsten van de kerkfabriek en van de Heilige-Geesttafel (voorloper van het St.-Vincentiusgenootschap of de Openbare Onderstand) gebruikt had lag nogal voor de hand. Maar om de kosten te drukken had men ook de stenen gebruikt van de omgevallen kerkhofmuur. Om die te vervangen - een kerkhof als gewijde plaats moest worden afgesloten - plantte men een doornenhaag waarin "een veecken oft hecken was ghe-

Hombeek. — Kerk. - Eglise.



Enkele kinderen op het land naast de pastorie. Men bemerkt rechts de nog jonge taxushaag die de hof van de pastoor omsloot. De huizen en daken zijn deze van het gemeentehuis, het kostershuis, 't nieuw kostershuis en de hoeve aan de kerk (Doms)

omgevallen kerkhofmuur. Om die te vervangen - een kerkhof als gewijde plaats moest worden afgesloten - plantte men een doornenhaag waarin "een veecken oft hecken was ghehanghen". Desalniettemin duurde het nog tot 1625 voor het koor volledig afgewerkt was.

Dat koor nu was, zoals gepland, groter dan het oude. Het was "binnensmuers" zowat een meter breder. Maar het was vooral hoger. . . en het stak boven het dak van het kerkchip uit! Dat was geen gezicht! Bovendien was dit schip voortdurend in slechte staat. Geen jaar ging voorbij of er moesten dure herstellingen uitgevoerd worden. Die chronische aderlating kon niet blijven duren. Er moest en zou een nieuwe kerkbeuk komen. Daarom begon men verwoed geld in te zamelen. Vooral het beheer van de kerkgoederen werd ter harte genomen en vanaf 1625 sluiten de jaarrekeningen van de kerkfabriek telkens met een flink batig saldo. Maar er werd ook gerekend op de vrijgevigheid van "devote persoenen die liefde hebben totter kercke van Hombeeck". Daarom werden collectebussen geplaatst, niet alleen in de kerk maar ook in . . . de herbergen! En er werden nog snodere plannen gesmeed: op 9 januari 1640 werd (door de kerkfabriek?) bij het stadsbestuur van Mechelen een aanvraag ingediend om een soort belasting te mogen heffen op al het bier dat in Hombeek gesleten werd! Gelukkig maar voor de biervrienden werd die toelating nooit gegeven. De opbrengst van de offerblok in de kapel van O.L.Vrouw van Zeven Weeën in de Zink was eveneens bestemd voor het herstel van de kerk. Toch werd het nog 1661, vijftig jaar na de heropbouw van het koor, vooraleer met de werken aan het nieuwe kerkchip kon begonnen worden.

HOE HET EENS WAS...

Frans De Ridder, alvorens afscheid te nemen van de oude kerk, schetst er ons een (ietwat vertederend) beeld van. Het rechthoekige koor was nog altijd vrij ondiep. Het had maar één venster. Dat was naar het oosten gericht, wat vooral in de zomer, oorzaak was van veel hinderlijke verblinding. Daarom werd er in 1625 een met canvas bespannen raam in geplaatst. Onder dat venster stond het hoogaltaar waarop een houten beschilderd drieluik. Het middenpaneel stelde Christus voor, hangende aan het kruis tussen de twee moordenaars. Bij de voet van het kruis knielde Maria Magdalena terwijl op het voorplan, de H.Maagd in bezwijming lag en bijgestaan werd door de H.Johannes. Op de achtergrond zag men twee ruiters en enkele

Romeinse soldaten die het lot wierpen om het kleed van Jezus. Op de deuren van het retabel waren de verrijzenis en de hemelvaart afgebeeld en onderaan het manna en het laatste avondmaal. Dit retabel was in 1630 vervaardigd door ene Frans van Ophem.

Het H.Sacrament werd bewaard op het hoogaltaar in een sacramentshuisje dat in 1631 een deurtje kreeg en waarvoor meester Maximiliaan Labbe in 1632 twee engelenbeelden sneed. Nog een jaar later werd in het koor een koperen kroon gehangen, werk van de Mechelse koperslager Jan Claes. Onderaan had het koor sinds 1626 een beschilderde houten wandbekleding die aan de uiteinden afgewerkt was met twee engelenbeelden.

Behalve het hoogaltaar had de kerk twee zijaltaren. Dat aan de linkerkant was toegewijd aan de H.Maagd. In 1631 kreeg het een beschilderd paneel dat de aanbidding der Drie Koningen voorstelde en eveneens van de hand was van Frans van Ophem. Sint Martinus had zijn altaar aan de rechterzijde. In 1644 moet dit ook een retabel gekregen hebben waarvan verder niets bekend is. Was het een schenking? In de kerkrekeningen komt in ieder geval niets anders voor dan een kleine uitgave aan drinkgeld "toen het taeffereel op Sint-Martens autaar geset was".

Verder had de kerk natuurlijk een preekstoel, aangekocht in 1620, de reeds vermelde biechtstoel uit 1603 en een gestoelte voor de kerk- en heiligegeestmeester dat in 1641 gemaakt was.

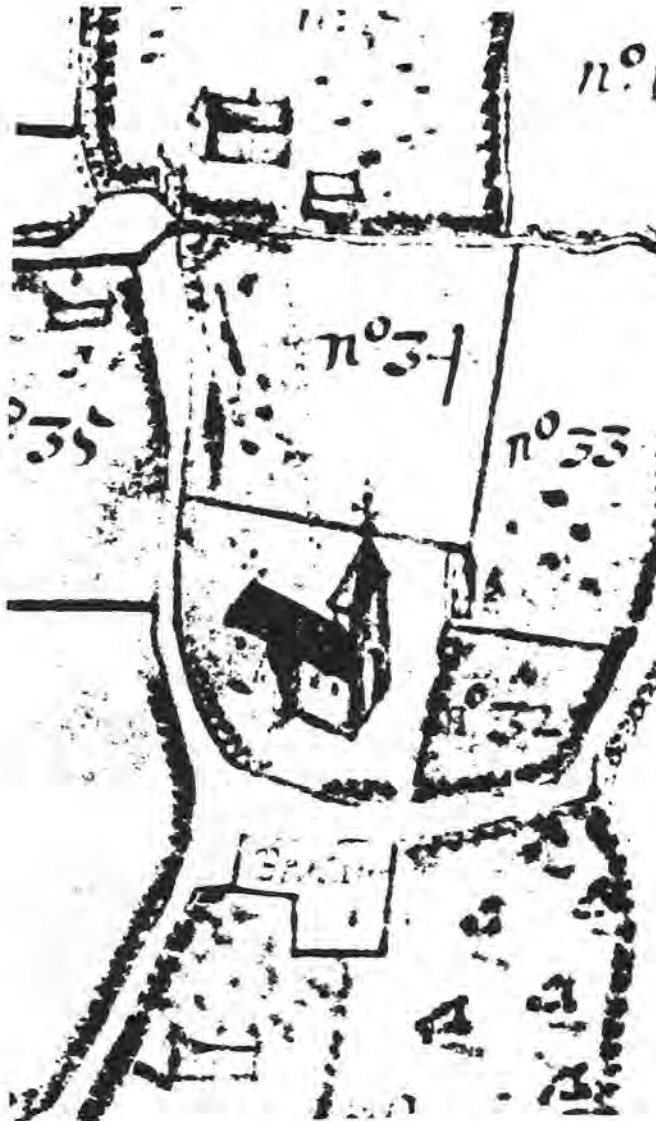
Buiten het Mariabeeld op het O.L.Vrouwaltaar, bezat de kerk nog vier heiligenbeelden, voorstellende de HH. Martinus, Sebastianus, Margareta en Willibrordus. Dat laatste kwam hoogstwaarschijnlijk uit de kapel in de Zink.

Tenslotte moet de doopvont nog vermeld worden waarvan we met goede reden kunnen aannemen dat zij het enige stuk is dat ons rest uit de eerste kerk. In 1641 had ze een koperen deksel gekregen "in de vorm van een tomme", gemaakt door de ketelmaker Hendrik Schelckens die er in 1661 een koperen rand en een slotje aan toevoegde. Zeer waarschijnlijk siert datzelfde deksel nog altijd onze doopvont. Wat een "tomme" is vertelt De Ridder niet. Wist hij het ook niet? Het woord zou afgeleid zijn van het Franse "tombe" en "grafstede, zerk of sarcofaag" betekenen. Het is niet duidelijk hoe die begrippen in verband kunnen gebracht worden met het doopvontdeksel dat wij nu kennen.

Als we dat even overlopen mogen we besluiten dat de oude kerk nog zo slecht niet uitgerust was, zeker als we denken aan de voortdurende onderhoudskosten van het gebouw en aan het feit dat Hombeek tenslotte maar een kleine plattelandsparochie was.

... EN HOE HET WERD

De uitbreidingswerken begonnen dus in 1661 en waren datzelfde jaar nog voltooid. De Ridder gaat uitvoerig in op de bestekken en de rekeningen maar dat is allemaal nogal technisch en duister en zonder echt belang. Wel vernemen we eruit dat er tijdens de werken een stevige pint gedronken werd en dat er in Hombeek geen gebrek was aan herbergen. Bovendien droegen die namen om van te dromen: In den Reus, In den Ingel, De Goublom, De Halve Mane, In 't Moleken,...



De kerk en de pastorie van Hombeek zoals ze getekend werden op het plan Van Accoleyen, 1712.

Onze auteur zegt nergens welke werken er precies werden uitgevoerd en over het uiterlijk van het nieuwe gebouw signaleert hij alleen: 1° dat het koor van 1610 nu veel te klein was in verhouding tot het schip en 2° dat het metselwerk van dit laatste hoger was dan de muren van de toren.

De torenspits stak nauwelijks boven de nok van het kerkdak uit. Het was dus weer geen gezicht! (Wie ontwierp dergelijke plannen? Of keken onze voorvaders niet zo nauw?)

Niettemin kunnen we uit wat hij verder in zijn studie zegt enkele gevolgtrekkingen maken. Zo o.m. dat het huidige kerkship nog even hoog en breed is als dat van 1661. Dat wil zeggen dat de kerk zijbeuken kreeg maar nog geen kruisbeuken. Ook moet toen de toren opengebroken zijn. Immers, de ingang van de oude kerk was achteraan op het noorden. Maar na 1661 vinden we in de kerk "een eiken gestoelte, gemaakt op kosten van de Broederschap de H. Drijvuldigheid en geplaatst achter in de kerk aan deze en gene zijde van de kerkdeur". Dat kan alleen maar als die deur in het midden van de westgevel is en die was slechts bereikbaar via de toren.

Over het interieur van de nieuwe kerk is onze auteur uitvoeriger. Hij begint met te zeggen dat het meubilair van de oude kerk een plaats vond in de nieuwe, maar dat het in de loop der jaren vervangen werd. Zo werd in 1662 een "Broederschap der H. Drijvuldigheid tot verlossing der Christene slaeven" opgericht, een instelling die zeer door de Kerk gepropageerd werd. Het belang dat er aan gehecht werd was zo groot dat haar patroonheilige, Johannes de Matha³ de ereplaats kreeg boven het hoofdaltaar. Het retabel met de gekruisigde Christus uit 1630 moest de plaats ruimen en werd opgehangen boven de grote ingang der kerk. Het hoofdaltaar zelf werd in 1719 helemaal opgefrist, geschilderd en verguld.

Wanneer de zijaltaren geplaatst werden is niet bekend, maar alles doet vermoeden dat deze die de landsdeken er in 1733 aantrof, er nog altijd staan, zij het niet meer op dezelfde plaats. Ze hebben allebei hetzelfde basispatroon: twee zuilen met kroonwerk in barokstijl en geheel in hout. Dat hout was ook toen al "gemarbriseerd" en hier en daar verguld. In de noorderzijbeuk omlijstte het houtwerk geen schilderij maar een nis waarin een gekleed houten beeld van O.L.V. prijkte. Dat altaar was in 1718 gedeeltelijk afgebrand en, tegen de zin van de deken, door de kerkfabriek op eigen

kosten weer hersteld. Het altaar in de zuiderzijbeuk was toegewijd aan de patroonheilige: Sint Martinus. Het mooie schilderij dat de heilige voorstelt, zijn mantel delend met een bedelaar, bevond er zich reeds in 1733. Het is een kopie van het bekende schilderij van Antoon van Dijck dat zich in de kerk van Zaventem bevindt.

Er kwamen heel wat heiligenbeelden bij in de kerk. Vooreerst, tegen de noordermuur, "die vijf heylighen tegen de haestighe sieckte ende die pestilentie" (?). In 1712 werden ze opgefrist en bekleed. Recht ertegenover, aan de zuidermuur, troonde, in een kapelletje, de H. Moeder Anna. Verder waren er nog Sint Sebastiaan, patroon der schuttersgilde, Sint Elooi, Sint Barbara en, nabij het altaar van O.L. Vrouw, een beeld van Sint Jozef.

De predikstoel van 1620 werd in 1730 vervangen door een mooier exemplaar dat uit de kerk van Leliëndaal te Mechelen stamde (de huidige Jezuïetenkerk). De kloostergemeenschap had hem aan de kerk van Hombeek geschonken toen ze zich een luxueuzere aanschafte. Het is niet duidelijk wat er daarna mee gebeurde, maar de laatste preekstoel die in de kerk stond (en ondertussen verwerkt is in het huidige hoofdaltaar) schijnt geplaatst te zijn op het einde van de 18de eeuw, dus zowat zestig jaar na die van Leliëndaal.

Verder waren er nog twee biechtstoelen, een vervaardigd in 1603 en de andere in 1662 en het koorgestoelte achteraan waarover we het hoger reeds hadden. In 1733 was de koperen kroon, die Jan Claes honderd jaar vroeger gemaakt had, vervangen door een koperen lichter met acht armen.

PERIKELEN ROND KOOR EN TOREN

Viel het binnenaanzicht van de kerk dus best mee, langs buiten was het erger gesteld. Reeds in 1706 had de landsdeken een opmerking gemaakt over dat onding van een koor dat veel te klein en te laag was. Toch duurde het nog dertig jaar voor er iets aan gedaan werd. Toen was het koor niet alleen meer wanstaltig, maar het was ook bouwvallig geworden en er bestond een reëel gevaar voor instorten. De man die het initiatief nam om daar wat aan te doen, was pastoor Antoon J. De Backer die reeds bij zijn ambtsaanvaarding in 1729 getroffen werd door de lelijkheid van het gebouw. Niettemin zou het nog 1737 worden voor er echt iets aan gedaan werd. Er werd een heel nieuw koor

gebouwd dat drie meter langer was en een meter hoger dan het oude. Meteen werd ook de kleine en vochtige sacristie vergroot. Dat de nieuwbouw niet nog groter werd, was te wijten aan de omstandigheid dat er, binnen de muren van het kerkhof, nog voldoende ruimte moest overblijven voor een processieweg rond de kerk.

De eerste steen werd gelegd door de landsdeken van Mechelen, de E.H. P.C. Hoyneck de Paependrecht, de tweede door de graaf van Smalbrabant, Jan Frans de Locquet en de derde door de "seer eerwaerde heere des Cartes, canoninck van Sinte-Gudula tot Brussel" die voor de verbouwing 150 gulden had geschonken. Het kerkarchief vermeld niet waarom een Brussels kanunnik zo royaal was.

Het werk was voltooid in de herfst van 1737. Het had 2862 gulden en 2 stuivers gekost. De kerkfabriek beschikte over 2865 gulden 5 stuivers en 1 oord. Er bleef dus een boni van 3 gulden 3 stuiver en 1 oord. Die werden geschonken aan ene Jacobus Vequemans (sic) als vergoeding voor het opslaan van bouwmaterialen op zijn eigendom. Een goed deel van de inkomsten bestond uit "liberaele giften". In het aartsbisschoppelijk archief heeft De Ridder de namen van enkele schenkers teruggevonden en alleen omwille van de curieuze veelheid aan munten sommen we ze hier nog eens op :
de abdij van Kortenberg: 350 gulden;
Kanunnik des Cartes: 150 gulden;
de heer De Bruyn, Procureur van den "Grooten Raedt tot Mechelen": 6 mirlitons en 1 ginnee of 73 gulden en 19 stuiver;
mevrouw Van der Borch: 5 pistolen of 52 gulden en 10 stuiver;
een onbekende schenker: 4 ginneeën of 5 gulden en 4 stuiver en tenslotte,
E.H. Cire Jacobs: een half pistool of 5 gulden en 5 stuiver.

Uit de rekeningen blijkt ook dat er een nieuw altaar kwam voor het niet geringe bedrag van 750 gulden. Het is niet duidelijk of een uitgave van 268 gulden, die afzonderlijk in de rekeningen vermeld staat voor het schilderen en vergulden van dat altaar, in het eerste bedrag begrepen is of dat ze er nog moet bijgeteld worden. In dit laatste zou het altaar iets meer dan een derde gekost hebben van de totale uitgave.

Ander detail : het werk werd lang niet zo rijkelijk begoten als in 1661. Toen zou er op een totaaluitgave van 631 gulden en 17 stuivers, een som van 168 gulden en 17 stuivers naar

bier voor de werklieden zijn gegaan (waarschijnlijk tengevolge van een langdurige hittegolf!) tegenover, in 1737, slechts 87 gulden en 7 stuivers op een totaal van 2862 gulden.

Nog terwijl de werken aan het koor bezig waren werden plannen gemaakt om de toren te verhogen. De muren zouden met 9 voet verhoogd worden en de dakconstructie met 24 voet (7½ 8 m.). Op 29 oktober 1738 kreeg pastoor De Backer de toelating van het aartsbisdom om gedurende drie jaar de opbrengst van de zondagse omhalingen in de kerk aan dit werk te besteden. Dat viel blijkbaar in goede aarde bij de parochianen want meteen verdriedubbelde de opbrengst. Bovendien werd er nog een omhaling gedaan in al de huizen van de parochie. Ook de abdis van Kortenberg droeg haar steentje bij (zij was daar trouwens toe gehouden krachtens de overdrachtsakte van 1129). Zij schonk uit haar bossen zes grote en drie kleinere eiken voor de klokkenstoelen. Die bomen lagen al vier jaar in 't water en zouden dus wel sterk genoeg zijn. De Ridder gaat dan verder: "Het werk mocht dus gerust worden aangevat. (...) Eens begonnen, werd de arbeid kloek doorgezet en eer de winter aanbrak was hij voleind". Hij zegt er alleen niet bij in welk jaar dat was. We weten evenwel uit andere bronnen dat het 1751 was.

Over de precieze aard der werken is De Ridder ook tamelijk vaag. We citeren hem: "Inmiddels, terwijl het nieuwe koor zijn voltooiing kreeg, besloot pastoor Antoon Jozef De Backer het plan van zijn voorganger uit te voeren en de toren op te trekken tot boven het dak der kerk. Daarbij zou de oude gemetselde torenspits met haar dak van rode tichels verdwijnen om plaats te maken voor een machtige teerling in witte steen waarin acht ramen in renaissancestijl en daarboven een schaliëndak in de vorm van een pyramide. Het stenen gevaarte zou negen voet worden verhoogd, de torenspil vierentwintig." Het huidige uitzicht van de toren stemt daar helemaal niet mee overeen. Dat de muren een behoorlijk stuk hoger gemaakt werden is duidelijk te zien. Maar waar zijn die acht ramen in renaissancestijl? We kunnen met de beste wil van de wereld maar zes conventionele galmgaten ontdekken en het dak heeft de vorm van een klok met daarboven een peer. Dat is zeker een sierlijk geheel maar géén pyramide! Het is onbetwistbaar dat de toren bij de verbouwingswerken van 1751 zijn huidige kap kreeg.

Vanwaar komt die bij ons tamelijk ongebruike-

lijke dakbedekking? In Zuid-Duitsland en Oostenrijk zijn dergelijke torendaken niet ongevoen en in 1751 waren onze streken al bijna veertig jaar onder Oostenrijks bestuur. Dat het dak in de Barok thuishoort is duidelijk. Een zekere verwantschap met de ronde, veel grotere koepels van Hanswijck en Scherpenheuvel kan niet ontkend worden. Ook de toren van de Kapellekerk in Brussel (1699) kan inspirerend gewerkt hebben. Maar de treffendste gelijkenis vinden we in Kortenberg. Ook daar wordt de toren bekroond door een klokvormig dak met daarboven een peer en tussen die twee een "knobbel" (hoe heet dat in architecturaal?). Alleen is die van Kortenberg verfijnder en speelser uitgevoerd. Wie inspireerde wie? Dat de ene model gestaan heeft voor de andere is niet zo verwonderlijk gezien de nauwe betrekkingen tussen de abdij aldaar en de kerk van Hombeek.

Wat er ook van zij, als we op oude tekeningen mogen afgaan, was onze kerk na 1751 nog altijd klein maar wel een harmonisch geheel. Er stonden haar evenwel nog zware tijden te wachten.

In 1794 werden de Oostenrijkers, die onze gewesten sinds 1713 bestuurden, door de Franse revolutionaire legers verslagen en in 1796 werd het land bij Frankrijk ingelijfd. We werden "citoyens" van de "ene en ondeelbare republiek" die, zoals bekend, een genadeloze oorlog had verklaard aan alles wat herinnerde aan het "ancien régime". Kerk en kerken behoorden tot de ergste vijanden. De openbare eredienst werd verboden, de kerken gesloten, de priesters vervolgd. De kruisen werden van de torens gehaald en de klokken gesmolten. De Hombeekse kerkrekeningen van 1798 vermelden een uitgave van 30 gulden en 17 stuivers voor het weghalen van de kruisen op kerk en toren en 13 gulden voor het verwijderen van de klokken. De toenmalige pastoor Gisbert Joseph De Backer werd verbannen maar zag blijkbaar kans om onder te duiken en stierf te Brussel in 1799. Een gedenksteen binnen in de noordermuur der kerk herinnert aan die verbanning en aan de dood van vier Hombekenaren die door de Fransen op het Sint Romboutskerkhof te Mechelen werden neergeschoten. Het getij keerde nadat Napoleon in 1802 een concordaat had afgesloten met de toenmalige paus Pius VII. Godsdienst mocht weer en in 1803 kreeg Hombeek drie spiksplinternieuwe klokken terug. In 1805 werd een houten beeld van de H. Martinus aangekocht en, in 1806, een potaarden beeld van Sint Laurentius. Beiden waren het werk van de Mechelse beeldhouwer Jan

Frans Van Geel en bevinden zich nog altijd in de kerk.

DE HUIDIGE KERK

Na de verhoging van de toren bleef de kerk praktisch ongewijzigd tot het midden van de 19de eeuw. Toen deed zich opnieuw de nood aan veranderingen voelen want de kerk was te klein geworden. Dat was niet alleen te wijten aan de bevolkingstoename van de parochie zelf, maar ook aan het feit dat heel wat gelovigen uit naburige parochies in Hombeek naar de mis kwamen. Er moest dus uitgebreid worden. Omdat men financiële hulp verwachtte van het landsbestuur, besloot men beroep te doen op de gemeente om plannen en bestek te laten opmaken door de provinciale architect. Maar de gemeenteraad, die zegde niet overtuigd te zijn van de noodzaak der uitbreidingswerken, weigerde zijn medewerking. Dan maar een andere weg geprobeerd. In november 1852 werd de commissie voor monumenten van het arrondissement Mechelen ingeschakeld. Ditmaal had de demarche succes want reeds in het begin van 1853 kwam de provinciale architect Jos Schadde naar Hombeek om de toestand ter plaatse te onderzoeken.



Hij stelde voor de kerk langs het koor te vergroten. Daar kon iedereen het mee eens zijn, behalve ene Asselberghs, die vlakbij de kerk woonde en er ernstig bezwaar tegen had een stuk van zijn huis en/of erf op te offeren voor wat, in zijn ogen, wel de "grootheidswaanzin van de pastoor" zal geweest zijn. En zijn verzet had een kans op welslagen, gezien de houding van het gemeentebestuur. "Maak de kerk breder" voerde hij aan, maar dat zou artistiek niet verantwoord geweest zijn. Het was "tegen de conste"! Er volgden twee jaar discussies en palaber maar tenslotte vond men ook hier een compromis: de kerk zou vergroot worden volgens het inzicht van de architect maar de overlast voor Asselberghs zou tot een minimum beperkt worden. Aan zijn huis (een herberg) werd niet geraakt en van zijn erf zou slechts een klein gedeelte ingepalmd worden. De straat echter zou een slangekronkel maken tussen het huis en het nieuwe kerkkoor in. Zo ontstond er rond de kerk een situatie die tot na de Tweede Wereldoorlog is blijven voortbestaan en die niet zonder charme was. De oude, kronkelige Kerkstraat, met haar bedekking van hobbelige kasseien, was tenminste stukken karakteristieker dan de ziellose glijbaan voor snelverkeer die ze sindsdien geworden is. Bijgaande plattegrond tracht - bij benadering - een idee te geven van de bebouwing rond de kerk na de uitbreiding.

Tussen die tribulaties door werd er natuurlijk voortgewerkt aan de plannen. Op 8 augustus 1854 werden ze aan de kerkfabriek voorgelegd. De kosten werden op 30.000 Fr. geraamd waarvan de parochie de helft moest inbrengen. Aangezien het gemeentebestuur het been stijf hield, moest zij ook instaan voor het aandeel van de gemeente, "laquelle étant sans ressources et chargée d'une dette de 5.000 Fr., ne peut contribuer dans cette dépense" ⁴. Staat en provincie zouden de andere helft betalen. De openbare aanbesteding vond plaats te Antwerpen op 30 januari 1855 en de werken werden toegewezen voor 32.859 Fr. Reeds in april van datzelfde jaar kon ermee gestart worden. Maar ze hadden geen geluk in Hombeek. Ze kregen te maken met een aannemer die geen krediet kon krijgen en die zijn materialen slechts met mondjesmaat kon laten aanvoeren. Hij geraakte dan ook hopeloos achter op het tijdschema.

Toch betekende de vertraging geen louter verlies: ze bood gelegenheid tot bezinning. Zo kwam het dat men besloot "de zijmuuren der oude kerk, diewelcken in sleghten staet waeren, af te breken en nieuw te maeken; een

steen weg te kappen langs buyten de kerk boven de platvormen van beyden de zeybeuken en een halven steen tegen te metsen; een nieuw arduynen poort te maeken" in plaats van de poort die, naar het plan in rood metselwerk moest zijn. Alhoewel De Ridder het niet vermeld, werd bij die gelegenheid ook het grote venster boven de ingangspoort aangebracht.

De kerk kreeg toen het uitzicht dat zij nu nog heeft. Ze was aanzienlijk groter geworden dan die van 1661. Het schip was een arcade langer geworden. Kwamen daar nog bij de nieuwe kruisbeuk en het merkelyk grotere koor. Het dorpskerkje was uitgegroeid tot een imposant gebouw. Eigenlijk een beetje te imposant. Het is een kerk die zich opdringt, alle aandacht opeist en daartegenover geen architecturale schoonheid stelt. De voornaamste verdienste van Schaddes plan schijnt erin te bestaan dat de wanverhouding tussen de onderdelen, die eeuwenlang het gebouw kenmerkte, thans verdwenen is. Veel werd er sindsdien niet meer aan veranderd. In 1859 kreeg de middenbeuk een nieuwe vloer. Wat van de oude nog bruikbaar was, ging naar de zijbeuken. Het koor kreeg een mooie vloer in wit en zwart marmer maar het is nog niet bekend wanneer die gelegd werd.



Onderpastoor Pauwels op de kansel tijdens een plechtige hoogmis.
We bemerken nog de oude schilderijen van muren en kerkpilaren.

Het oude hoogaltaar werd in 1885 vervangen door een nieuw in witte steen, uitgevoerd in Romaanse stijl door de Antwerpse beeldhouwers De Boeck en Van Wint.

Het staat er nog steeds, zij het dat het sinds liturgische hervormingen van de zestiger jaren, niet langer als altaar gebruikt wordt. De beeldhouwde figuren die er op voorkomen stellen de heilige kerkvaders Augustinus, Hieronymus, Gregorius en Ambrosius voor. Een beschrijving in Romaanse freskostijl, die een bordeaux-kleurig gordijn voorstelde en tot op altaarhoogte rondom het koor liep, werd in 1892 aangebracht. Ze is nu helemaal bedekt door jongere verflagen. De pilaren werden eveneens beschilderd met kleurrijke, luchtig stijgende spiralen die hun zwaarte moesten verhullen. Maar het pronkstuk van de kerk werd de groep boven het hoofdaltaar die Jezus voorstelt met zijn apostelen. Het zijn dertien schilderijen op doek, vervaardigd door ene Mevrouw de Gault uit Brussel en geheel bekostigd door de Staat. Van mecenaat gesproken !

Tot zover De Ridder. Sindsdien zijn er natuurlijk nog werken uitgevoerd aan de kerk, meestal binnen, maar toch ook buiten.

Vermelden we maar de algemene opfrisbeurt van eind jaren 60. Toch is dit stof voor een later artikel dat, hopelijk, niet te lang op zich zal laten wachten.

VOETNOTEN

1. Deze opvatting van Jan Verbesslt wordt betwist. De Noordelijke weg liep waarschijnlijk samen met de huidige Larestaat. De verlengde Gaasbeekstraat kwam er immers maar in 1845.
2. De naam Leibeekstraat in Hombeek is een onding. De Leibeek heeft nooit een rol gespeeld in het dorpsleven. Ze vloeide uitsluitend door de broeklanden en weiden en mondde uit in de Zenne nog vóór ze het dorp bereikte, dit in tegenstelling tot de Zennebeek die de rivier bereikte midden in het dorp.
3. Johannes de Matha (1160-1213) stichtte, samen met de H. Felix de Valois, de Orde der Tritaniërs die zich toelegde op het vrijkopen der christenen die als slaven dienden bij de heidenen.
4. " ...die, aangezien zij over geen inkomsten beschikt en belast is met een schuld van 5.000 fr., niet kan bijdragen in die uitgave."

4. HOMBEEKSE STAMMEN

TERSAGO

EEN NIET DIRECT GEFILIEERDE TAK
te KAPELLE-OP-DEN-BOS
en te ZEMST-LAAR

Bij de beschreven stam TERSAGO te Hombeek en te Zemst ('t Ridderke jg 1993), werden de afstammelingen genoemd van Hendrik TERSAGO en Joanna MEEUS. Deze stam is echter zo vertakt dat het niet zal verwonderen dat nog andere naamgenoten zijn opgedoken in onze regio. Dit is het geval met de hiernabeschreven familie die afstamt van de broer van hogergenoemde Hendrik x Meeus, namelijk Egidius TERSAGO, gehuwd met Anna Maria SEGERS van Puurs.
(zie schematisch overzicht, 't Ridderke 1993, blz.117)

Frans TERSAGO (*Zemst 28.8.1815, + Brd.23.1.1879)

x (Breendonk 19.10.1846) Coleta TERSAGO (*Puurs 11.4.1822, + Brd.9.8.1905)

Van hun stammen twee zonen, Peter Jan en Leo :

(1) Peter Jan TERSAGO (*Breendonk 8.1.1848, + K.Bos 21.2.1939)

x (Zemst-Laar 17.8.1881)

Melanie VERBEECK (*Breendonk 13.8.1847, K.Bos 29.11.1936), weduwe van Jaak Jan August MOENS, dochter van Jan Jozef en Elisabeth De Roey.

Ze woonden eerst te Zemst en gingen in 1909 naar Kapelle-op-den-Bos.

Hun kinderen :

(1) Maria Coleta Celina (*Zemst-Laar 15.4.1883, Zemst-Laar 19.4.1886)

(2) Ludovica Alena (*Zemst-Laar 29.2.1887)

(3) Coleta TERSAGO (*Zemst-Laar 30.1.1890, +K.Bos 5.12.1991)

huwde (K.Bos 1931) met haar kozijn

Leo Victor Lodewijk TERSAGO (*Breendonk 23.11.1897),

zoon van Leo TERSAGO (*Breendonk 1859, + K.Bos 1939) en van Maria Louisa Moens (*Zemst-Laar 26.2.1866)



(2) Leo TERSAGO

(*Breendonk 26.10.1858, + K.Bos 1939)

huwde te Zemst-Laar op 5.10.1893

(tt: Peter Jan TERSAGO/Louis Moens)

M.Louisa MOENS (*Zemst 26.2.1866),

dochter van Jacob Moens en Theresia Adilia Mertens.

Dit gezin had meerdere kinderen te Breendonk onder wie :

Leo Victor Louis TERSAGO

(*Breendonk 23.11.1897, + K.Bos 1939)

x (K.Bos 1939) Coleta TERSAGO (niet)

Leo Victor Louis TERSAGO

(*Breendonk 23.11.1897, + K.Bos 1939)

x (K.Bos 1939) met Coleta TERSAGO

(Zemst-Laar 1890-K.Bos 1991) zijn nicht.

Hun dochter Godelieve (*Mechelen 30.7.1962)

huwde met Willem M. L. VAN DEN BOSSCHE.

Maria Coleta TERSAGO, weduwe van Leon TERSAGO, die in 1991 stierf te Kapelle-op-den-Bos in de gezegende leeftijd van meer dan 101 jaar

5. FOLKLORE BIJ ONS

Firmain VERLINDEN

sinte greef of de graaf van halfvasten

De vierde zondag van de vasten heeft benamingen zoals o.a.: halfvasten, midvasten, zomerdag, 't scheen van winter en zomer, rozenzondag en laetarezondag.

Half- en midvasten verwijzen uiteraard naar het midden van deze boervardigheidsstijd. Rozenzondag zinspeelt op de wijding van de gouden roos door de Paus te Rome en op de rooskleurige gewaden die in sommige streken van ons land gedragen werden bij de misviering op halfvasten. Zomerdag duidt het begin van de zomerperiode aan. Onze verre voorouders kenden immers slechts de jaargetijden winter en zomer. Omdat rond halfvasten dikwijls een onweer in de lucht hangt, spreekt men dan in de volksmond van "'t scheen van winter en zomer" of gebruikt men de uitdrukking "ze zijn aan 't vechten".

Halfvasten wordt ook Laetare genoemd, naar de aanvangswoorden van het Introïtus van de mis van die dag (Laetare Jeruzalem - Verblijd u Jeruzalem). Zowel kinderen als volwassenen keken met veel belangstelling uit naar de zondag van halfvasten. Voor de gelovigen was deze zondag immers vroeger een welgekomen rustdag in de zo strenge vastenperiode en men kon op die dag terug genieten van het karnavalgebeuren en van het lentefeest, gekoppeld aan de scheiding van winter en zomer.

Tot voor de Tweede Wereldoorlog was halfvasten echter ook synoniem aan de komst van de zo gevreesde maar toch sterk verwachte Sinte-Greef of Graaf van Halfvasten. De ouderen onder ons zullen zich uiteraard nog zeer goed het feest rond deze zo populaire kindervriend herinneren, dat plaats heeft moeten ruimen voor de sterk gecommercialiseerde Sinterklaasviering en onder buitenlandse invloed zelfs voor de Kerstman. In de verbeelding van de kinderen nam Sinte-Greef de gedaante aan van een wereldlijke Sint Niklaas. Hij reed eveneens op een wit paard over de daken van de huizen,

drong deze langs de schoorsteen binnen om de kinderen naargelang hun deugdzaamheid te belonen of ... te straffen met zijn roede. Populair was de Graaf van Halfvasten in het oude hertogdom Brabant, Frans-Vlaanderen, het uiterste oosten van de provincie Oost-Vlaanderen, maar vooral in de streek van Antwerpen en Mechelen.

Zo gebeurde het ook te Hombeek. In de oude kerkrekeningen komt jaarlijks de vaste uitgave voor die betaald wordt voor het bakken van de Greef. Dit betekend dat de pastoor of de kerkelijke overheid dit geld besteedde en zichzelf dus de gebakjes (waarschijnlijk speculassen) jaarlijks uitdeelden aan de kinderen. Dit gebruik liep lange jaren. Zo lezen we dat nog in 1798 "aen Martinus Goossens voor het bakken van de greef 3.10.00 gulden" werd uitgegeven. (zie 't Ridderke 1993, nr.5, blz.107). Maar veel later nog, zelfs tot het begin van deze eeuw, werd de greef nog aan de Hombeekse kindren gegeven.

Thans wordt hij enkel nog zeer beperkt gevierd zoals in Kasterlee en rond Walem. In Kasterlee werd de traditie in 1978 opnieuw opgenomen n.a.v. Het Jaar van het Dorp. Er is daar een Sinte-Greefstocht naar de Kattenberg, waar de winterpop wordt verbrand. Slogans "de winter moet verdwijnen" en "Sinte-Greef brengt de zomer", muziek, dans, zang en de uitdeling van honderden haantjes-op-een-stokje en snoep besluiten dit kinderfeest.

Gelet op zijn sterk streekgebonden optreden hebben diverse volkskundigen getracht te peilen naar de ware identiteit, herkomst en betekenis van deze geheimzinnige Sinte-Greef of Graaf van Halfvasten.

Zo schrijft Domien Sleetcx in zijn "Straten van Antwerpen" het volgende: "Het eerste schip met vreemde vruchten dat te Antwerpen aankwam, en citroenen, oranjeappelen, vijgen en rozijnen

aanbracht in 1508, kon geen kopers vinden, men had het gerucht verspreid dat die vruchten ongezond, ja vergiftigd waren. De toenmalige schout van Antwerpen, Markgraaf van het land van Rijen, was een zeer verlicht man, een grote vriend van handel en nijverheid. Om zijn medeburgers van de dwaasheid van de verspreide geruchten te overtuigen, beval hij de lading op zijn rekening aan het volk uit te delen. Zulks geschiedde, men at de vruchten, niemand werd ziek en de handel in vreemde vruchten was gered. De uitdeling greep plaats op Halfvasten. Sedertdien reed alle jaren een dienaar van de schout, in markgraaf verkleed de stad rond, op hetzelfde tijdstip en deelde aan de kinderen vruchten en lekkernijen uit."

Van toen af zongen de kinderen:

*"Kinderkens hangt uw korfkens uit
ik heb wat nieuws vernomen
als dat de Greef, uwen neef,
is in het land gekomen.
Wat heeft de Greef al mee gebracht?
Vijgen en rozijnen, moek en tes,
haantjes op een stokske."*

Maar volgens wijlen Prof. Dr. K.C. Peeters houdt deze verklaring geen steek, omwille van het feit dat op Halfvasten ook te Hazebroek in Frans-Vlaanderen het stadsbestuur oranjeappelen en citroenen aan de burgers liet uitreiken en aan de ingang van de markt noten te grabbel werden gegoid.



Sommige volkskundigen typen als mogelijke verklaring van het fenomeen Sinte Greef ook wel eens op de figuur van Karel de Goede, Graaf van Vlaanderen, die op 2 maart 1127 in de St. Donatuskerk te Brugge werd vermoord.

Aanstands als martelaar vereerd en reeds in 1187 als gelukzalig verklaard, vormden het predikaat "de goede" en de zaligverklaring een gunstige voedingsbodem voor de naam van "Sinte-Greef". In de late Middeleeuwen werd hij voorgesteld als een ruiter die met zijn gevolg een ommegang hield (o.a. te Turnhout in 1451), maar gaandeweg zag men in hem de uitdeler van versnaperingen en geschenken aan kinderen.

Andere volkskundigen beweren dan weer dat de Graaf van Halfvasten zou herinneren aan graaf Lodewijk van Male, die op 12 maart 1358 tijdens zijn blijde intrede te Antwerpen snuisterijen liet uitdelen aan de kinderen. De stelling dat de Graaf van Halfvasten te maken zou hebben met een zekere Antwerpse koopman, "de Graef" genaamd, en die als eerste een lading Kanarische suiker zou hebben aangekocht, heeft ook zijn aanhangers.

houten speculaasvorm de Graaf van Halfvasten (verz. Arch. Fr.Laporta)

De meeste volkskundigen houden het echter bij de volgende verklaring. de cultus rond onze Sinte-Greef zou een gekerstende versie zijn van een Oudgermaans lentefeest, waarbij het afscheid van de winter en de komst van de zomer werden gevierd. Zo werd de winter, gesymboliseerd door een mannelijke stropop, buiten de parochie- of dorpsgrenzen verbrand of opgehangen. En de zomer of "zomergraaf", een met linter of lover getooide stroman, werd feestelijk het dorp ingehaald.

Wat bracht de Sinte-Greef of Graaf van Halfvasten? In de Antwerpse volkswijken schonk men gewoonlijk aan elk kind slechts een marsepeinen scheepje, soms enkel een tikkenhaantje uit brooddeeg gebakken, met een pluimpje op de kop. Voor een kind betekende dit geschenk uiteraard niet veel. Vandaar komt de Antwerpse uitdrukking: "liever geen "greef" dan zo'n tikkenhaantje!" Ook in een kinderliedje uit Turnhout wordt op de vraag "wat heeft de Greef al meegebracht?" geantwoord: "haantjes op een steksken naast vijgen en rozijnen".

In Vlaams-Brabant bracht onze graaf vijgen, suikergoed, een stuk peperkoek, "pikkehondkes" (een soort suikergoed) en soms speelgoed en uiteraard "ne greef". "Ne greef" was een man met een kop, twee armen, korte benen en een dikke buik met een steen erin, gemaakt uit een soort gebakken brooddeeg. Soms kreeg men belangrijker geschenken, zoals b.v. een kostuumpje van peter. Maar dit laatste was iets uitzonderlijks. En bij sommige kinderen bracht Sinte-Greef 's morgens een braadpan vol appelsienen, chocolade en bollen.

Op sommige plaatsen ging men met Halfvasten zingen met de alombekende uitgeholdé biet met kaarslicht.

Bekende liedjes waren o.a.:

*"Mijnheer de greef
rijdt door de straat
met al zijn knechten
hij ziet hoe het in de huizen gaat
waar stoute kinderen vechten
en de Greef roept wel hoe
ik zal een roe in uw korf doen leggen" (bis)*

ofwel;

*"Greef, greef van halfvasten
wat hebt gij mij beloofd,
Vijgen en rozijnen en alle lekkere kost
Greef greef zal morgen prangen
tussen twee gloeiende tangen
waar de stoute kinderen zullen in hangen."*

Wijlen Frans Perckmans, de bekende Mechelse folklorist, hangt ons een nostalgisch beeld op van het kinderfeest van Sinte-Greef of de Graaf van Halfvasten. Zijn zwerftocht langs de uitstalramen van snoepwinkeltjes en bakkerijen, zijn voorbereiding tot de komst van Sinte-Greef, het schrijven van zijn briefje aan de kindervriend het repeteren van de diverse liedjes, het slapengaan met dat bang kloppende kinderhartje, . . . kunnen we meebeleven en aanvoelen in zijn bijdragen over deze Graaf van Halfvasten, eens zo populaire kindervriend.

"Met half-vasten hebben we de Greef of de Graaf van Halfvasten. De Greef is de grote vriend der kinderen uit de volksklasse. Toen ik nog heel klein was, was er van Sint Niklaas weinig spraak. Langzamerhand heeft Sint Niklaas de Greef verdrongen, zodat deze "kindervriend" schier hier te Mechelen en ten lande als tot het verleden behoort. Nog wordt de Greef herdacht, hier en daar bij ouderen als het gaat om die goede "Sint", maar daarmee is dat alles. Ja, onze 20ste eeuw heeft die goede oude tijd met z'n volksgebruiken zo goed als uitgeschakeld.

Waar zijn de dagen toen we een teloor met aardappelschillen of oude sneden brood voor het uitgehongerde paard van "Sinte Greef" onder de schoorsteenmantel van de huiskamer plaatsen, 's avonds, de dag voor de Greef!?

Als ik daaraan denk, voel ik me weer bij moeder thuis. Met een grote kabas (korf) ging ze in een winkel of aan de snoepkramen op de IJzeren Leen, de Greef bespreken.

's Nachts konden we niet rusten; we wilden slapen en konden geen oog dicht krijgen; met kloppende hartjes luisterden we naar de "Sint" in de schouw. We draaiden ons honderdmaal om in het bed; we rilden, hijgden en hielden onze adem in. 't Water kwam ons in de mond als we aan de volgende morgen dachten. We keken naar de hemel, die zwart en pikdonker was. Geen maanlicht, geen sterreken dat pinkte.

Als we 's morgens ontwaakten en 't nog duister was, liepen we half gekleed van de trappen recht naar beneden. We konden onze ogen niet geloven. Daar lag voor ons op een stoel, onder de schoorsteenmantel van de huiskamer, stonden de telloren boordevol met "hemelse" lekkernijen.

De ganse kamer geurde naar amandel en marsepein. Dan onze telloren ontladen, aan 't snuffelen en aan 't kiezen.

Wat bracht hij ? Een tikkenhaantje van brooddeeg met 'n vederijde als staart vaststaande op een stokje, marsepeinen schuitjes, speculoze ventjes, appels en appelsienen, allerhande dieren, vissen en gevogelte van chocolade, suikeren beestjes en schuitjes met amandel- en suikerbonen, gekleurde kabaskens van stro met marsepeinen eijet daarin. Dit bracht de Greef gewoonlijk bij de goede en welstellende burgers.

De armen moesten zich tevreden stellen met enige ventjes en wijfjes van zand-chocolade, kastanjes en een tikkenhaantje van brooddeeg. Vele kinderen, bij wie moeders beurs 't niet toeliet, waren dan misnoegd met zo een "brood-tikkenhaantje" voor hun greef, en dan mompelden ze: "leever geen greef dan zo een tikkenhaantje".

Bij stoute kinderen bracht hij weleens een moede (martenee) zoals men te Mechelen zegt."

En Frans Perckmans gaat verder...

"Daags voor Sint Nikolaas, Kerstmis, Nieuwjaar en de Greef, waren er okkies te doen in de snoepwinkeltjes. De afval van chocolade, koekskens, speculoos en de korsten van de ponnekoeken - kant noemden we dat - werden te koop aangeboden. Dit lieten we niet overlet; daar werd natuurlijk jacht op gemaakt. Peinst eens, voor ne cent, hadden we 'n grote zak afval.

En waar is de tijd toen we in de vrolijke Uzerenleen aan de kramen sprut, schol en zoutvisjes of baling kochten. Op de tweede dag van "Sintene Greef" kregen we aan die kramen de afval poets in de snoepkrommekens, choco-

lade hespen, stukskens van pepernoppen, dieren en ventjes van rood-gebakken suiker, en als hoofdschotel van de Greef, een uit brooddeeg gebakken "tikkenhaantje op een stokje".

Ja, dan was onze korf veel te klein. Dit is nu allemaal gedaan en voorbij. Niet alleen verkocht men in die snoepwinkeltjes of "krommekens", koeken en suikergoed, doch ook gebakken peren, gestoofde pruimen, beetstroop, appelgelei of arm-mensenjam; tot zelfs "boterhammekens vlees", was er te verkrijgen. Ge ziet van hier, hoe deze winkeltjes van zoetigheid floreerden, het stond er nimmer stil. In de Sint Nikolaasweek en met de "Greef" - of de Graaf van Halfvasten - prijkte in een van die zogezegde snoepwinkeltjes, 'n grote speculoze vent voor het vensterruit.

Op de vooravond van de Greef werd deze speculozevent verlost. Die speculoos stak zeker onze ogen uit, er ging om te zeggen geen dag voorbij,

of we stonden met begerige hartjes, 't water in de ogen en de koud versteven neus tegen het vensterglas gedrukt, naar de "Greef" te neuzen. Niet alleen was er 'n reusachtige speculoos te verloten, doch daar binnen praalde op een dier wit-geschuurde schabben, 'n chocolade pop met 'n helder perzikroos nachthemden overtrokken - dit was voor de meisjes - en op de toonbank stond een groot marsepeinen schip met een suikeren stok als mast.

Het schip was om in te bijten, zo smaakvol versierd en rijk gevuld met amandelbonen, chocolade en fondant. We vroegen met bonzende hartjes ons angstig af, wie de winnaar van deze kostbare beetjes zou zijn."



bakvorm van de graaf en de gravin van halfvasten

6. HOMBEEKS DIALECT

Op vrijdag 6 mei is er in de bovenzaal van het gemeentehuis de voordracht van Frans VERMOORTELT over HET DIALECT. Het Hombeeks dialect had een duidelijk Brabantse bodem evenals dit van Leest en Heffen. De gelijkenis met het Mechels is er wel geweest in de woordkeuze maar geenszins in de klanken. Het ijveren voor A.B.N. in de vijftiger jaren, vooral op de scholen, heeft het dialect verdrongen. Ook in de huiskring is een "beschaafde(r) omgangstaal" nu in gebruik.

In onderstaande tabel hebben we geprobeerd "geschreven" uit te drukken hoe we in onze jeugd "gesproken" hebben. In het lijstje hiernaast vindt ge wat "Hoembeiks". Wie ons wil helpen met woorden en uitdrukkingen voor het dialect-woordenboek van Hombeek, bewijst ons hiermee een grote dienst.

	geschreven	uitgesproken
DE A KLANKEN		
a (korte a)	kat	kat
aa (lange a)	daar, waar ?	daa, waa ?
oa (doffe lange a)	weide	woa
oa'ë (doffe a met doffe e)	blij	bloa'ë
DE E KLANKEN		
e (korte e)	beetje / best / mesje	bekke / best / meske
è (korte doffe e)	markt / barst / meisje	mèt / bèst / mèske
ee (lange e)	meet / meter (lengtemaat)	meet / mee-ter
DE I en EI KLANKEN		
i (korte i)	mis	mis
ie (lange i)	pier	pier
ie'ë (lange i met doffe e)	beest / meest	bie'ëst / mie'ëst
ei (lange ei)	meter (doopmeter)	meiter
	staart / schaar	sjeit / sgeir
DE O en OE KLANKEN		
o (korte o)	kot	kot
oo (lange o)	made / goot / rij	moo / goot / root
ooë (lange o met doffe e)	maaien	mooë
oe (oe klank)	boek	boek
oej (oe klank + j)	koe / goede	koej / goej
oe'ë (oe klank + doffe e)	hooi / strooi / savooi	oe'ë / stroe'ë / savoe'ë
DE U en EU KLANKEN		
u (korte u)	moeten / kus	mutte / kus
uu (lange u)	muur / vuur	muur / vuu
	moe / duivel	muug / duuvel
eu (korte eu)	vaars / kort	meutte, keut
	kikvors / kruiwagen	veus / keurrewaage
eu'ë (lange eu met doffe e)	postbode (facteur)	facteu'ër
in open lettergrepen	vóór / beu	veu'ë / beu'ë
DE MEDEKLANKERS		
sch als "sg"	schuur / schoon	sguur / sgoe'ën
als "sj"	champetter / staart	sjampetter / sjeit
als "zj"	Jan / societeit	zjan' / zjostoa'ët
als "pj"	paard	pjeit
n (gutturale n)	nochtans	pertan'
	Jan	Zjan'
	kauwgom	lan'enaasem

Wat we zoal konden gaan doen wisten we vroeger
plastisch uit te drukken met "’k geun . . ."
Hier enkele voorbeelden uit het dagelijks leven :

’k geun de was bloa’êke (bleken)
" de was blaasle (blauwen)
" de was te wie’êk zette (inweken)
" de was woa’êke (inweken)
" de laakes oepvaave (plooiën)
" patatte schelle
" de tafel zette (dekken)
" de zjatte zette
" de tafel afdoen (afdekken)
" broe’ed meuzele (verkrumelen)
" kaavepla maake (koude schotel bereiden)
" melk zooë (melk koken)
" soep inscheuppe (de borden vulen)
" neun boeksering bakke (bakharig)
" neun boteram smeire
" konfituur plette (beleggen)
" leuguume oeplegge (steriliseren)
" vlie’ës insoemele (inleggen in zout)
" eu konoa’ën stroe’êpe (vel stropen)
" kaase stoppe (kousen vermaken)
" neu zoe’em oemnooë (omnaaien)
" neu knop aanzette
" de vloer oepneeme (dweilen)
" de straat schuure
" den boove keusse
" de spinnekoppe afdoen
" de roe’ête wasse
" papier plekke (behangen)
" ’t pjeit inspanne
" de kaar aflooë (afladen)
" ’t land oemraa (ploegen)
" ’t land oemgraave
" den of oemlegge (de tuin omgraven)
" de weutele wie’ê (wortelen wieden)
" spineuze zooë (spinazie zaaien)
" eite peule (erwten peulen)
" boe’êne plukke (bonen plukken)
" konoa’êne-voejer steeke
" naa ’t gemak (naar de W.C.)
" moa’ê oemklie’ê (omkleden)
" moa’ën sgoe’ê klie’êren oe’êtdoen
" de blaffetuure toedoen
" ’t licht oe’êtdoen
" naa boove gaan (gaan slapen)
" moa’ê afkappe (een dutje doen)
" in zoe’el valle (licht inslapen)
" den boove doen
" ’t bed oepmaake
" ’t bed aftrekke
" meun haar laate scheere (haar knippen)
" meuneun baat afdoen (scheren)
" meun tanne keusse (poetsen)
" meuneu neus snutte
" sgampavie speele (uit de voeten maken)

NOG ENKELE UITDRUKKINGEN :

in anteloore gaan (teloorgaan, verloren gaan),
lup naa de poemp, - naa de maan, - naa de kloë’ete
(maak u uit de voeten) da siele vanie (dat zal niet
lukken) oem den begot nie (in geen enkel geval)
moa’ënen beir grolt van den oen’er, moa’ën maag
rammelt van den oen’er, ’k ben scheil va den oen’er,
iets in zoa’ën kas (botte, zjak) slaage (eten)
nen deujaager (veel eten) eu keizemuske (weinig eter)
nie oep zoa’ënen eet zoa’ën (slecht kunnen eten)

ERELEDEN

Apotheker ASSELMAN	Hombeek
Stan BEHETS - Angèle SELLESLAGH	Hombeek
Baron Kris de Meester de Ravestein	Hombeek
René DE MAEYER, erecons. instrumenten museum	
Dirk LAUWERS en Yolande SABLON, adv. Duffel	
familie MARIEN	Hombeek
E.H.Kanunnik Wim Mariën	Hombeek
dokter Werner MARINUS	Hombeek
dokter Walter JASPERS	Hombeek
kinesist Kris SPITAEI	Hombeek
kinesiste Rita SPRUYT	Hombeek
dokter Paul TASSENOY	Hombeek
architect Eddy VAN DE VENNE	Hombeek
dokter U. VAN WALLEGEM	Mechelen

BESTUUR VAN HOEMBEKA

Christian de Meester de Ravestein	erevoorzitter
Fl. L. LAUWERS	erevoorzitter
Ward DE KEMPENEER	voorzitter
Henri KEULEERS	vice-voorzitter
Jan MISSINNE	secretaris
Raymond LAUWERS	financieel beheer
Libert LOOSEN	archieffbeheerder
Firmin VERLINDEN	folklore en St.Metteviering
Marie-Louise MIES	natuur en uitstappen
Francine LEEN	logistiek en lokaalbeheer
Thierry LAMMAR	juridisch advies
Gert LOOSEN	redactie en tekstcorrectie

Redactie ’t Ridderke

eindredactie : Ward DE KEMPENEER, Gert LOOSEN
tekstingave : Patricia BOON, An LOOSEN
medewerkers : Stan en Angèle BEHETS, Louis BUE-
LENS, Firmain Verlinden, Fl. Louis LAUWERS,
Lisette FIERENS, Henri Keuleers, Libert LOOSEN,
Gerarda MARIEN, Marie-Louise MIES
foto's : Ward VERBERGT.
tekeningen : Bob BROERS

AKTIVITEITEN

Algemene Vergadering : 6 mei
Sinte-Mettelichtstoet : zondag 7 november
Tentoonstelling : 30 en 30 oktober en 1 november

ARCHIEFRAADPLEGING VOOR LEDEN

Zaterdagen ; 23.4 / 28.5 / 25.6 /
Woensdagen : 13.4 / 11.5 / 8.6 /

ARCHIEFWERKING

vrijdagen : 14.4 / 28.4 / 26.5 / 9.6 / 23.6

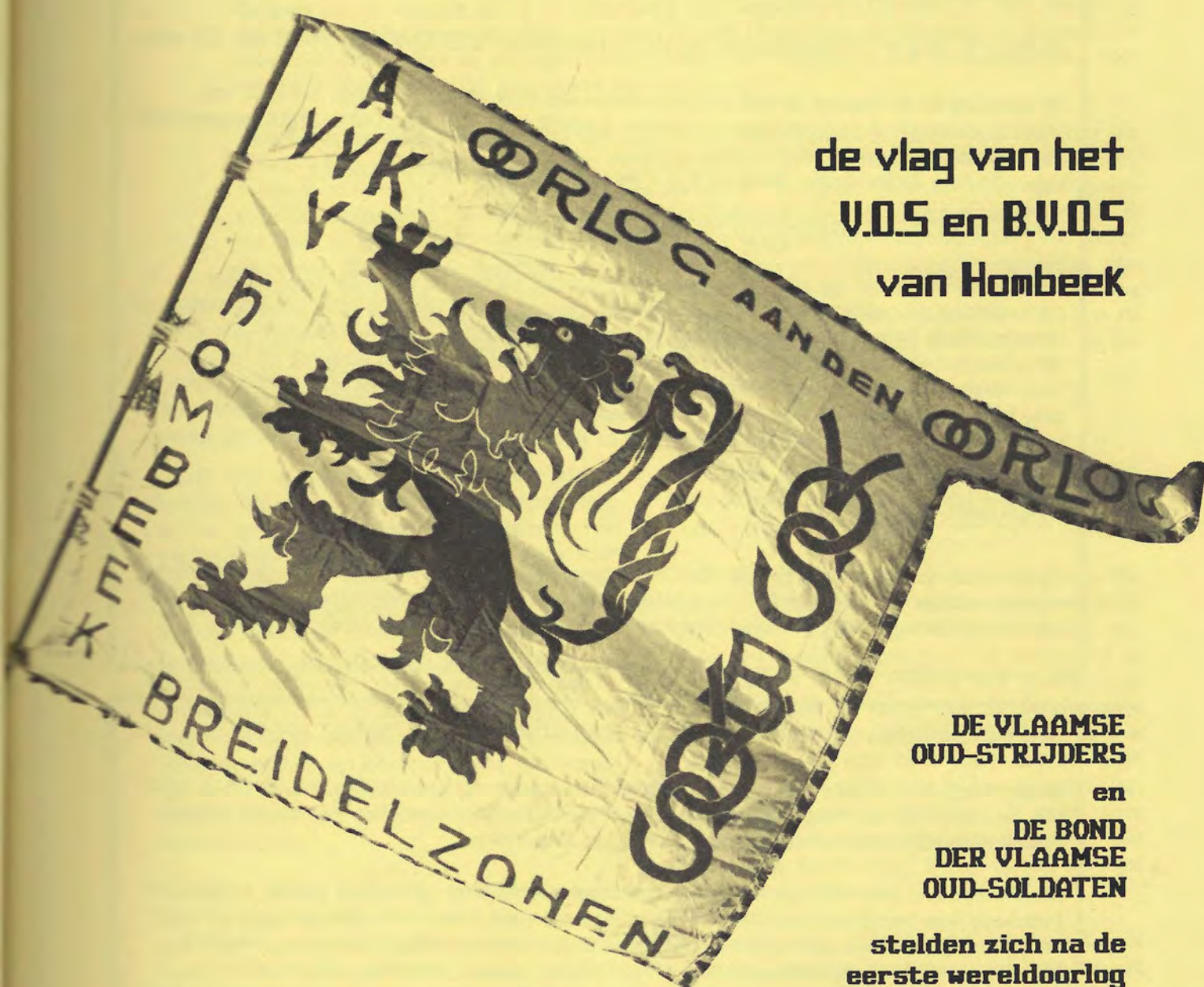
BESTUURSVERGADERINGEN

woensdagen : 40.4 / 18.5 / 15.6 / 24.8 / 21.9



't Ridderke

TWEEMAANDELIJKS KONTAKTBLAD VAN HOEMBEEK
9^e Jaargang 1994 x nr.2 x april-mei



de vlag van het
V.O.S en B.V.O.S
van Hombeek

DE VLAAMSE
OUD-STRIJDERS
en
DE BOND
DER VLAAMSE
OUD-SOLDATEN

stelden zich na de
eerste wereldoorlog
op als een Vlaams
pacifistische beweging

VERANTWOORDELIJK UITGEVER :

Ward DE KEMPENEER, Diepstraat 2, 2811 HOMBEK tel. 015 / 42.33.26

Afgiftekantoor MECHELEN 1

7. DE KRINGWERKING

HET BOEK EN EEN TENTOONSTELLING

In November verschijnt het zesde deel van Hoembekania. Traditioneel zal het boek voorgesteld worden in de bovenzaal van het voormalig gemeentehuis waar de thema's van het boek zullen geëvoqueerd worden. Tot heden is een tentoonstelling nog in het ongewisse omdat nog geen zekerheid bestaat over de toegankelijkheid van de bovenzaal voor meer dan 49 personen. We verwachten een antwoord van het stadsbestuur op onze brief desaangaande.

We doen toch reeds een beroep op de leden die ons bij de voorbereiding, opbouw en opruiming, bij de bediening, enz. een handje willen toesteken. Geef nu reeds uw naam op.

HUIS TE KOOP Toneelavond op de Grenshoeve ZONDAG 26 JUNI om 15 uur

Op zaterdag 25 en zondag 26 juni kan je genieten van EEN AVOND OP DEN BUITEN, een gezellig praatcafé op de Grenshoeve bij Mia en Ludo SLACHMUYLDERS-KEULEERS, opgeluisterd door volksmuziek van MORESTA en CORNEEL.

Ingericht door de Landelijke Gilde en KVLV, in samenwerking met HOEMBEKA.

SINTE-METTEVIERING OP 6 NOVEMBER 1994

Het is verheugend dat het Hombeeks folklorefest vanaf dit jaar de steun en meer actieve medewerking zal hebben van diverse Hombeekse verenigingen. Veertien verenigingen hebben dit besloten bij de tweede bijeenkomst van 7 juni in het HOJE-lokaal. Enkele nieuwigheden zullen zijn : een verbeterde lichtstoet met de Sint Martinusconcertband op een verlichte wagen, een Sinte-Mette-den-oude die meegevoerd wordt in de stoet en op de vijver verbrand wordt ("den aave is verteerd"), een Sinte-Mettevuur, de viering van een verdienstelijk Hombekenaar en een etallagecampagne bij alle middenstanders van de gemeente met een kunstwerk gemaakt door de Hombeekse schoolkinderen.

HOEMBEKA-REIS

We genieten nog na van de succesvolle Champagnereis, maar bereiden intussen toch reeds een eendags-uitstap voor die doorgaat op zaterdag 3 september. Het wordt wellicht een reis in het teken van Mercator met een bezoek aan Rupelmonde. De dag kan u al voorbehouden.

DE BEVRIJDING VAN HOMBEEK OP MAANDAG 4 SEPTEMBER 1944

In het volgende Ridderke zullen we een artikeltje inlassen van Francois Van Der Jeught, gewijd aan de bevrijding van Ramsdonk en Kapelle o/d Bos. Diezelfde bevrijders werden ook door de Hombekenaren begroet als hun verlossers van het Nazi-bewind.

Aansluitend aan deze bijdrage zal in het septembernummer zeer uitvoeriger verteld worden hoe Hombeek deze bevrijding beleefde. Wie het meemaakte zal deze heuchelijke gebeurtenis nooit vergeten. Toch is men niet meer zo zeker van hoe het precies allemaal gebeurde. Van waar kwamen de eerste tanks binnengereden. Waar hebben ze halt gehouden. Wie waren onze bevrijders en wie had contact met deze soldaten. Was er voordien ook al een verkennende jeep over Leest naar Hombeek gereden.

We doen een beroep op al wie iets hierover kan vertellen. Maak u bekend aan een der bestuursleden of telefoneer naar Ward De Kempeneer (tel.42.33.26) en wij komen een babbeltje met u doen. De puzzel kan zo weer in mekaar gepast worden !!!

de redactie

9. DE BETOGING

Louis BUELENS

Als Louis Buelens in de pen kruipt, mag men zich aan een spetterend artikel verwachten. Deze bijdrage over zijn wedervaren als jonge plakkaatdrager in een betoging te Hombeek in 1928 krijgt een dubbele dimensie: enerzijds het luimige verhaal, anderzijds de politieke inhoud ervan.

Over Aktivisme en het opkomend Vlaams Nationalisme in Hombeek is weinig geschreven. Er was zeker een groeiende Vlaamse beweging, wat zich politiek vertaalde in zetelwinst bij de verkiezingen van 1932 en 1938. Bij deze laatste verkiezingen wordt de lijsttrekker Louis Keuleers eerste schepen en bij het overlijden van burgemeester Lauwers in 1939, wordt hij dienstdoende burgemeester. Deze periode, die ook Hombeekse geschiedenis is, kwam in de taboesfeer omdat door de oorlogsomstandigheden het engagement der Vlaamsgezinden, door velen grotendeels ongewild, een andere dimensie kreeg.

Deze betoging werd georganiseerd door de V.O.S. van Hombeek (Vlaamse Oud-Strijders) om hierdoor hun slagkracht te tonen aan de ganse gemeente. Een twintigtal Vlaams-Nationalistische verenigingen van andere gemeentes namen er aan deel. Ook was er muziekbegeleiding van muzikanten, vooral afkomstig van het Heike en ook van andere maatschappijen, in een voor de gelegenheid opgestelde formatie. Wie vlaggen had, bracht ze mee, maar iedere gemeente die vertegenwoordigd was werd door een geel-zwart bord voorafgegaan met daarop de naam en volgnummer. Meester Hendrickx was de voorzitter van de Hombeekse V.O.S. en de bijeenkomst had plaats in het café van Pauline Meysmans-Van Asch aan de "bareel" op het Heike. Als spreker werd Ward Hermans gevraagd en het thema van de betoging was "Borms vrij!".

We laten Louis aan het woord :

Einde Mei dat jaar was het een echt zomerweertje. Op de koer van de jongensschool gonsde het van allerlei geruchten. Zondag zou er op het Heike een grote betoging doorgaan voor de vrijlating van Borms. Die man zat sedert 1918 in het gevang als activist. Wat dat zou kunnen betekenen wisten we niet precies, maar in alle geval had die man niets misdaan en moest dus vrijkomen. Er zou een stoet door de gemeente trekken en men zocht jongens om een plakkaat te dragen. Het werkje zou goed betaald worden met bovendien nog wat bovenop van de bestuursleden van de organiserende verenigingen. Dat waren toch te verlokkelijke vooruitzichten.

Als jonge snaken waren we destijds niet beter dan de ministers van nu. We waren ook met meer dan genoeg en hadden ook steeds geld te kort. Onze budgetten waren steeds ontoereikend. Een pakje sigaretten "Superior" kostte bij "Meen van den Buu" 75 centiemmen. Dat geld moesten we gedurende drie weken bijeen sparen, door wat stoelgeld achter te houden of wat boodschappen te doen voor tante Wis. Geld in 't bakske krijgen was niet gemakkelijk.

Nu, door een plak te dragen zouden we de centen zo maar binnen rijden; dat was de kans van ons leven.

Die zondag kon ik vanop de rutweg zien dat aan de huizen van het Heike al veel bedrijvigheid was. Bij Polien Van Asch stonden een paar opgerolde vlaggen tegen de muur en een hele rij houten plaatjes met daarop volgnummers met de naam van de deelnemende gemeente er opgeschilderd. Ik schoot op een loopje om zeker mijn kans niet te missen. Mijn plak was nummer 14 met in keurig zwarte letters eronder gelakt "KESSEL". Ik moest maar gaan post vatten met mijn plak rechtover "Van Kerk" (Van Kerkhoven). De groep zou me daar wel komen vinden.

Ik wist niet hoe laat het was omdat moeder het niet geraadzaam vond om mijn zakuurwerk mee te nemen. Beire Reydams wist te vertellen dat het kwart voor twee was. Hij droeg plak "16-BREENDONK". Om half drie zou de stoet vertrekken. Als tijdverdrijf toonden we mekaar ons plak. We probeerden uit te vissen van hoever die mannen wel moesten komen.

Een dikbuikige, roze blozende vent, met een dikke sigaar in de mond, voerde mijn groep 14-KESSEL aan. Vijf rijen van vier man kwamen achter mijn plak post vatten. In de eerste rij schijnbaar de commissieleden. Die geven het meest drinkgeld, zei men. Begeleid door fanfaremuziek trok de stoet over den bareel van 't Heike, langs de Kapellebaan naar het Dorp. Daar werd halt gehouden om het stof door te spoelen. Het was een warme dag. Het stof dat door 13-BOUWEL opgejaagd werd kwam onvermijdelijk 14-KESSEL toegewaaid. De betogers stapten in de herberg. De dragers kregen een flesje limonade op de stoep. Na een tijd werd de trommel geroffeld en 1-LIER zette zich terug in beweging, naar de Bankstraat.

"Wij eisen Borms uit 't gevang!" weergalmde het langs alle kanten. De corpulente voorzitter achter mij dreunde de slogan mee af, met zijn zware basstem. Hij accentueerde zijn eis met de sigaar in de rechter hand. De plakdragers mochten niet ten achter blijven: kwestie van de afrekening zo positief mogelijk te beïnvloeden.

Toen we langs de Kattestraat op den Dries kwamen, voelde ik al dan mijn stembanden schor geschreeuwd waren. Bij "Den Tieze" werd nogmaals halt gehouden en konden we uitrusten op de bomen die er opgestapeld lagen voor de schrijnwerkerij. We legden het plakkaat op de graskant en dronken nog "ne limonaat". De rustpauze duurde iets langer dan in het dorp. Er werd meer gespoeld om dat er meer stof was blijven plakken. Met rood aangelopen kop en met wat dikkere tong kwamen de betogers buiten. De rust had goed gedaan. Het galmde weer tot ver over de velden: "Borms vrij!" Mijn mond deed nog mee, de klank echter ontbrak. Voor mij mocht Borms nu al lang vrij zijn.

Langs het Zwaantje, door ons "den rijken Hoek" genoemd, kwamen we terug op het Heike. Het was geen ordelijk marcheren meer, maar meer strompelen. Voor het café van "peit Tek" was met biertonnen en planken een podium opgericht. Ward Hermans nam er het woord en perste de laatste energie uit zijn toehoorders. De kreten overstegen het geraas van de voorbijrijdende trein. De voorzitter van de inrichtende vereniging had het laatste woord. Dan dreunde "De Vlaams(ch)e Leeuw" over 't Heike dat horen en zien verging.

De apotheose speelde zich af in de naburige herbergen. Mijn volgelingen, de Kesselaren, stapten in groep bij "den Tek" binnen. Ik stelde me op links van de deur. Zo moesten ze niet ver zoeken om hun drinkgeld kwijt te geraken. Ik had al stiekem uitgerekend: de bestuursleden, elk één frank en de volgelingen een halve frank . . . een fortuin. Ik had mijn plak goed hoog gedragen en luidkeels de leuzen meegescandeerd. Enkele kameraden waren al "uitbetaald". Het resultaat was over het algemeen goed tot schitterend, naar gelang de omvang van de groep. Ik had het al vlug uitgerekend; dat zou meevallen 15 simpele- en 5 commissieleden, ja, ja . . .

Daar zijn ze! Ik werd bijna onder de voeten gelopen door de Kesselaren. Als door een stormwind opgejaagd stoven ze de deur uit, de bareel over, recht naar het kleine stationneke. Ze waren blijkbaar zo gehaast hun trein te halen dat ze mij vergaten te belonen om de ge-presteerde dienst.

Daar reed mijn hoop per trein naar Kessel! Ontgoocheld, ellendig en moe voelde ik mij. De voelde de drukt nog op de schouders van de zware plak "14-KESSEL". Die moest terug ingeleverd worden bij Polien van Asch. Met een flinke zwaai heb ik de plakkaat bij "den Teugel" over de haag geslingerd. Zijn dat die mannen die iemand uit het prizon moeten halen, dat ze eerst eerlijk hun werkvolk betalen! Die vette voorzitter, maar sigaren roken, het hoge woord voeren. Hij gunde mij nog geen blik.

Langs de rutweg ging ik naar huis. Commentaar thuis en bij de makkers was laconiek. Veel later zag ik in "De Vlaming" een verslag over een jubileum-viering te Kessel. Op de voorpagina stond de burgemeester, de feestelingen en hun familieleden. Mijn kennissen stonden er niet bij. Toch heb ik dat blad opgehangen aan een nagel in dat kleine privé lo-kaaltje tegen de zijgevel van ons huis. Daar alleen was het goed voor!

Kessel was een prullegemeente, en dat is waarschijnlijk nu nog zo. Ik ben niet haatdragend, maar . . . , dat ik er nu nog mee zit moge als als bewijs dienen dat deze betoging een haast traumatische streep betekende door de rekening van mijn ridderlijke jeugdidealen. En wat Borms betreft, . . . ja, daar ging het eigenlijk niet over.

AANVULLENDE NOTA VAN DE REDACTIE :

Naar aanleiding van dit kleine verhaaltje, door Louis Buelens geschreven, loonde het de moeite toch even stil te staan bij dit politiek fenomeen. Mischien kan dit ook de aanleiding zijn dat sommigen die meer weten over deze periode ons hun verhaal willen doen. Het fenomeen is bekend maar hoe Hombeek dit verwerkte zou dieper moeten bestudeerd kunnen worden om er met kennis van zaken over te spreken. De enkele aspecten van de toestand destijds die we hier aantoe voegen, halen we uit een gesprek met Louis Buelens.

Na de Eerste Wereldoorlog was de euforie van de bevrijding vlug vergeten. Met de recessie en het gevecht om het harde bestaan kwam er ook nog tweedracht tussen hen die dweepten met patriotisme en hen die zich voorstanders achtten van een Vlaams-Nationalisme. Ook Hombeek ontkwam niet aan deze tweestrijd.

Kort na 1918 groepeerden de oud-soldaten zich in Oud-strijdersbonden. Er was al enige wrevel ontstaan enerzijds tussen de oud-strijders zelf, van wie sommigen het onrecht hen aangedaan door de (eentalig franssprekende) legertop en vele officieren, en anderzijds tussen oud-strijders, die al dan niet aan den IJzer gevochten hadden, of die in Duitsland (Soltau e.a.plaatsen) gevangen gezeten hadden of die na de val van Antwerpen met hun officieren in het neutrale Nederland gevlucht waren. De vuurkruisers (oud frontsoldaten) werden als echte patriotten geacht omdat ze hun leven geriskeerd hadden voor "het vaderland". Ze werden als dusdanig geëerd en kregen staatserkenning en sloten zich aan bij de N.S.B, de Nationale Strijdersbond. Ook de andere oud-gedienden sloten zich bij deze bond aan alhoewel hun gemoed dikwijls bitter gestemd was om het gebrek aan erkenning van hun dienst als soldaat, vaak zelfs miskenning. Er was intussen ook de V.O.S. ontstaan, de Vlaamse Oudstrijdersbond.



Bij de Hombeekse gesneuvelden waren ook twee broers van onderwijzers. Armand Bertens, broer van meester Emiel Bertens, en Edward (Wakke) Hendrickx, de broer van meester Hendrickx. Hoewel het leed zeker even groot moet geweest zijn, reageerden beide broers op dit noodlot met een totaal verschillende reflex. Meester Bertens, een erg groot gevoelsmens, dweepte met de heldenmoed van onze gesneuvelden die hun leven gaven voor het vaderland. Alle heldendichten en andere litteraire of grafische werken die dit thema illustreerden werden op de school als dusdanig verklaard en onderwezen. Meester Hendrickx daarentegen, alhoewel evenzeer bewogen door de dood van zijn broer, was hierdoor eerder bitter gestemd. Hij wilde het zinloze van de oorlog in het algemeen doen inzien en het zinloze van een verloren jong leven voor het volk in het bijzonder.

In de twintiger jaren was er te Mechelen een politieke (socialistische) betoging geweest voor meer sociaal beleid, tegen de inflatie en dus voor lagere prijzen van de voedingswaren (waarbij zich vele N.S.B.-ers zouden aangesloten hebben ?). Op de veemarkt kwam het tijdens de markt tot een gevecht in regel. De strijd onttaarde in een gesmijt met eieren, boter, patatten en groenten waarbij vele Hombeekse kleine boeren die hun waren op de markt verkochten de dupe waren. Dit zou het signaal geweest zijn dat in Hombeek zich velen, vooral kleine boeren en kleine middenstanders, resoluut afkeerden van de N.S.B. en aansluiting zochten bij de V.O.S. Het Vlaams Nationalisme aarde vooral op het Heike en op omliggende wijken, minder in het dorp. Deze episode uit onze plaatselijke geschiedenis, nu drie-kwart eeuw geleden, werd met de mantel der liefde versmachtend toegedekt.

10. DE OPGRAVINGEN VAN LELIENDAAL

Kris VAN HERK

VERSLAG OPGRAVINGEN 1993

In 1993 werd een tweede opgravingsvlak van ca. 20 x 28 m² vrijgemaakt. (in totaal 592 m²).

In eerste instantie werd een waterput (diameter 1,84 m) uitgegraven, waarvan de contouren vrijkwamen tijdens het afschrappen van de gemengde bovenlaag. Hieruit kwam heel wat archeologisch materiaal :

Aardewerk : 2 complete kruiken in steengoed, een fragmentaire steengoedkruik met Filips II - medaillons, een tinnen scharnier, fragmentair fluitje in de vorm van een kip, fragmentair steengoed (o.a. baardmankruiken), Siegburg (drinkschaaltje, albarello, rood en blauwgrijs aardewerk).

Leder : zolen

Glas : bodems van bekers

Metaal : gecorrodeerd zwaard, emmerfragmenten

Steen : 2 zandstenen nokstenen

Hout : emmerfragmenten

Bij het systematisch uitgraven van het oppervlak werden dan in totaal 3 beerputten en een aantal onduidelijke constructies ontdekt. De beerputten hadden een interessante archeologische inhoud : in totaal werden 5 complete kamerpotten geborgen en konden nog 5 andere gereconstrueerd worden.

In de beerinhoud (80 cm - 49 dikte beerkoek) werden o.a. nog gevonden : blauwgrijs spaarpotje, rood- en blauwgrijs aardewerk, leder, slachtafval, kersepitten, glasfragmenten (bodems van bekers - noppenglas), weefselfragmenten, gedetermineerd als Liséré-weefsel, menselijke haarstreng met zijdedraad, hout (fragmentaire houten kom, planken).

In het midden van het opgravingsvlak werd een rechthoekig gebouw met W.C. blootgelegd. De W.C. was betegeld met bakstenen en had een gewelfde riolering die leidde naar de afvalgracht die in de twee vorige seizoenen werd vrijgemaakt. Achter het gebouw werd een grachtje ontdekt dat zeer veel archeologisch materiaal bevatte :

Aardewerk : Rood- en blauwgrijs steengoed (dubbelorig kruikje, fragmentaire kruiken), Siegburg (fragmentaire drinkbekers en trechterbeker)

Glas : fles- en bekerfragmenten,

Hout : houtafval en keukenafval.

De binnenkant van het gebouw werd vrijgemaakt ; zeer veel aardewerkvondsten. Het gebouw bleek gecompartmenteerd te zijn en bezat een zandstenen dorpel. Bij het vrijmaken van de rest van de afvalgracht werd een skelet van een hondje gevonden. De afvalgracht bleek weg te draaien naar het westen. Een zandstenen richel werd gevonden. Wegens zwaar puinafval en wateroverlast werd de rest van de gracht uitgegraven met een graafmachine. Hierbij werd de buitenmuur, parallel met de gracht blootgelegd.



Wie interesse heeft om een handje toe te steken of wie meer gedetailleerde informatie wenst over deze zeer belangrijke opgravingen van misschien het belangrijkste bouwwerk dat ooit in Hombeek heeft gestaan, kan in verbinding komen met

De Archeologische Vereniging

" Oud Mechelen "

St. Romboutskerkhof 2

2800 MECHELEN.

11. HOMBEEKSE STAMMEN

Ward DE KEMPENEER

DE STAM SLACHMUYLDERS TE HOMBEEK

In samenwerking met
Prosper SLACHMUYLDERS
Angèle SELLESLAGH
Wim BAETENS

Met de uitwerking van deze stamboom wensten we enkel de afstammelingen SLACHMUYLDERS in Hombeek te beschrijven. Deze tak ontwikkelde zich in onze gemeente pas vanaf de Franse overheersing. Het is anderzijds een erg uitgebreide stam die tot 1600 teruggaat zodat het ons toch de moeite waard scheen de Hombeekse afstammelingen in deze bredere context te plaatsen met hun voorouders en hun verwanten. Deze stam werd in twee delen verwerkt. Het eerste deel dat we in dit nummer publiceren, beschrijft de oorsprong van de familie voor zover ze met zekerheid bekend is. We weten dat de heemkundekring van Londerzeel in haar kringblad de Slachmuylders van de Herbodinemolen publiceert. In een tweede deel (in de volgende nummers van 't Ridderke) zal specifiek de Hombeekse tak beschreven worden.

Dit reuze opsporingswerk buiten Hombeek werd gedaan door Prosper Slachmuylders, een afstammeling van de Hombeekse tak die nu te Antwerpen woont. We danken hem voor de bereidwillige hulp. Allen die geïnteresseerd zijn om meer details of andere afstammelingen te kennen verwijzen we naar hem. Belangrijke gegevens haalden we ook uit het boek van pastoor F. Verberckmoes: "Alfabetisch Repertorium van de families te Malderen tussen 1599 en 1850". Tenslotte maar niet het minst hebben we ons laten helpen door Angèle BEHETS-SELLESLAGH, (Hombeekse genealoge), bij wie geen vraag onbeantwoord blijft. De verwerking op computer gebeurde door Wim Baetens.

Index :

Baas. = Baasrode	Lipp. = Lippelo	Opd. = Opdorp	Bugg. = Buggenhout
Lond. = Londerzeel	St A. = St Amands	Humb. = Humbeek	Mal = Malderen
Will. = Willebroek	Lies. = Liesele	Mech. = Mechelen	Wolv. = Wolvertem

Daar waar geen gemeente specifiek werd aangeduid is als plaats Hombeek bedoeld.

Bronnen Voor wat deel 2 (Slachmuylders te Hombeek) betreft : de parochieregisters, de Burgerlijks Stand, de Bevolkingsboeken, het gemeentearchief, het Hoembeka-archief, de Schepenakten van Hombeek Bbt. en diverse Notarisakten (Stadsarchief Mechelen)

DE NAAM

Volgens het "Woordenboek van de familienamen in België" uitgegeven door het Gemeentekrediet, is Slachmuylders met alle varianten duidelijk een beroepsnaam afgeleid van de olieslager, hij die een oliemolen (slagmolen) heeft. Toeval of niet, maar de eerste naamgenoot in Hombeek was inderdaad ook nog een oliemolenaar. Bij de rechtstreekse voorouders van de Hombeekse SLACHMUYLDERS noteerden we heel wat varianten zoals Slachmolders, Slachmoelder, Slachmaelder, Slachmeulder (ook geschreven met G in plaats van CH) en Slagmuylders, Slachmuylders.

In 1356 wordt een Adaem DE SLACHMULDERE vermeld te St. Lambrechts-Woluwe. Vermelden we ook nog dat in het boek van Jan Lindemans "Van Meiseniersbloed" meerdere meiseniers genoemd worden met de naam Slachmuylders, Slagmulders, De Slagmolder, Van de(r) Slagmolen, enz. De oudsten legden hun eed af te Grimbergen in 1514 en 1517 en zijn afkomstig uit het Pajottenland (St. Kwintens-Lennik, St. Katherina-Lombeek, Pamel, Asse, Gooik) maar deinen ook uit naar de streek ten Oosten van Brussel zoals Wolvertem, Wommel tot zelfs Zemst. Verdere opsporingen zullen ook wel leiden tot een relatie met onze stam.

**DE STAM
SLACHMUYLDERS
te Bombeek**

1
Jan Slachmolders
x Margaretha NN
St.Amands

2
Martinus ca.1610
x 1637 P.Brandts
St.Amands

Maria 1617

3
Petrus 1638
x Ja. Boeykens
St.Amands

Maria 1639

Livinus 1642

Martinus 1669
Anna 1671
x Livinus Joos

4
Hendrik 1673
x P. V.Doorseleer
xx Ma/Vermeiren
huwde te Malderen
en gaat er wonen.

5/1
Petrus 1701
x Cath De Man
xx Ma. Van Keer

Jan Philip 1704

Maria 1706

Judoca 1709
x Egidius De Bock

Catherina 1711
x Frans Seghers

Ja.Maria 1713
x Petr. V.Hoymissen

5/2
Jozef 1721
x J. V.D.Moortel
xx M.Anna Verhavert
Molenaar op de
Herbodinnemolen te
Malderen

Hendrik 1736

6/1
Jozef 1743
x MT. De Wachter
woonde te Londerzeel

Maria 1746
x Jacob Leemans

6/2
Hendrik 1754
x Th.VD.Velde
woonde te Lippeloo

Catherina 1758

6/3
Jacobus 1761
x Jeanne Pieters
woonde te Londerzeel

6/4
Jan 1764
x A.Cath Doms
woonde te Londerzeel

6/5
Philip 1767
x Elb. V.Doorseleer

6/6
Peter Jan 1770
x Clara Hiel
xx Elb. Verdict
burgemeester
te Beigem
brandewijnstoker
molenaar

7/1
Hendrik 1780
x Coleta Joos
Malderen, molenaar
op Herbodinne-molen

7/2
Jozef 1786
x M.De Vleeshouwer

Anna 1786
x Jan Peeters
xx Paul De Vroede

M.Elisabeth 1789
x Fr Van Assche

7/3
Karel 1788
x Ph.De Keersmaeker
maaijer te Wintham

7/4
Jozef 1796
x J.M. Wouters
woonde te Londerzeel

Marie Anne 1800
x Frans Caluwe

Coleta 1809
x Car. VD.Driessche

M.Jeanne 1813
x Fr.Slachmuylders

M.Therese 1802
x Mart. Slachmuylders

7/5
Peter Fr. 1808
x Joanna Holbrechts

M.Philipina 1813
x Carel Leemans

7/6
Peter Desire 1814
Barbara Holbrechts
woonde in Beigem

M.Rosalie 1825
x Joseph Suykens

7/7
Peter Isid. 1827
x Petr. Timmermans
woonde in Beigem

M.Virginie 1828
x Peter Crocaert

Rosalie 1808
x Jef Slachmuylders
molenares op
Herbodinne-molen

8/1
Jan Bt. 1820
x Josine Mertens
xx Joanne Keeremans

8/2
Hendrik 1823
x Elb. Leemans
xx Th. Van Damme

8/3
Servaes 1823
x Lud. Van Damme
maaijer in Wintham

Rosalie 1837
x Jan Remory

Filomeen 1838
x Car.J. Francois

M.Philipina 1855
x Frans Jonckmans

8/4
Peter Jan 1845
x M.C. De Rijcke
veearts Grimbergen
in 1885 naar Mechelen

M.Philipina 1847
x J.V.Oudenhoven

M.Rosalie 1856
Strombeek

Petr Jan 1860
Brussel

Virginie Marie 1861
x Peter Mees

Philomeen 1863
x Peter Geerens

9/1
Jan 1851
x Rosalie Caluwe

9/2
Constant 1879
x Ros De Wachter

9/3
Leonard 1879
x Ma. Eeckeleers
xx C. Dauwenburg

Angeline 1881
x Hendrik Somers

M.Virginie 1884
Luik

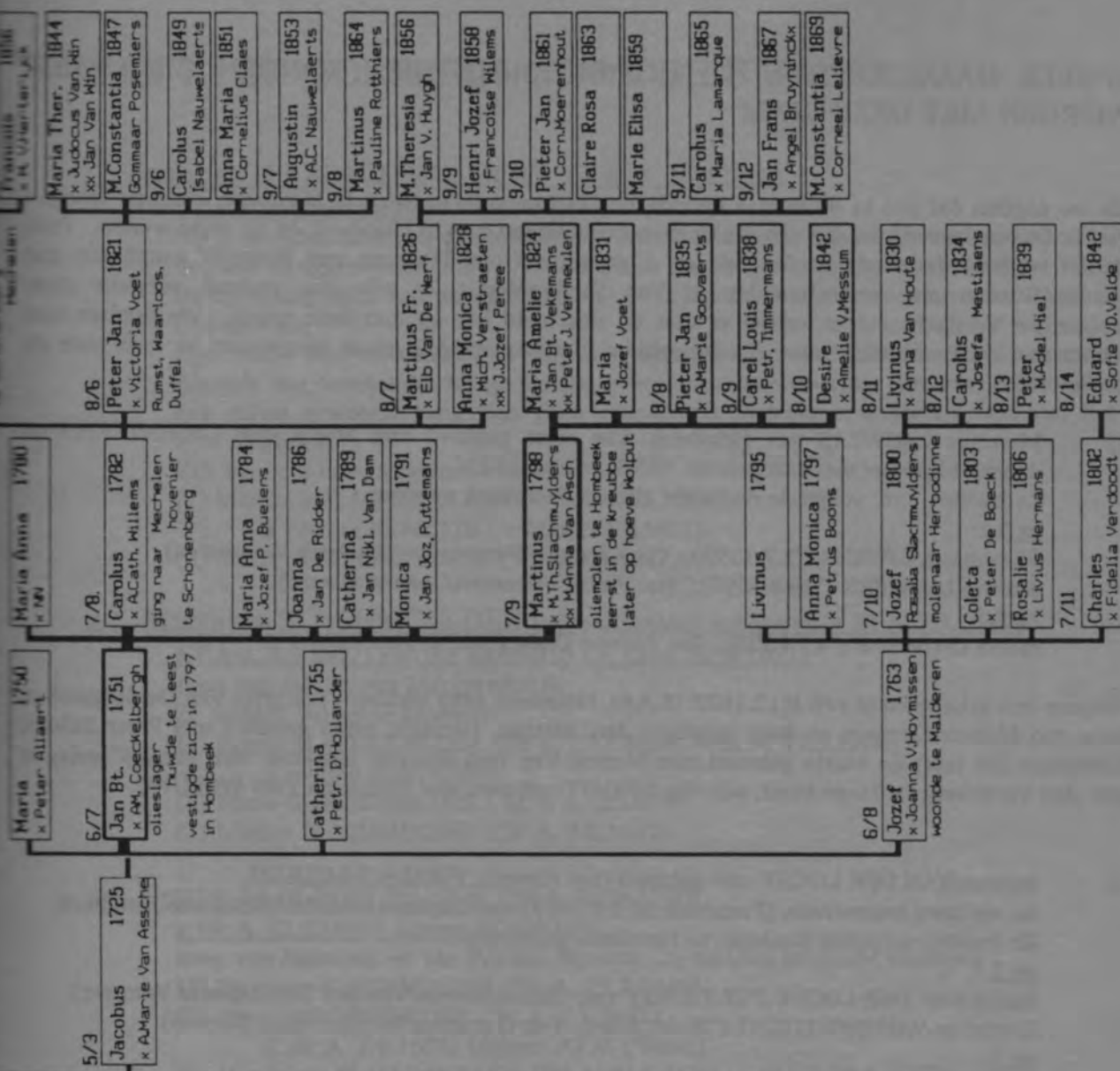
Emma J. 1885
kloosterzuster

Paul Desire 1886
priester Averbode

M.Angell 1894
x Hendrik Somers

Anna Elb. 1845
x Josef Degang

M. Theresia 1850
x Leopold Joris



OVERZICHTSTAAT

Deze staat is niet compleet. Het is enkel de bedoeling de stamgenoten SLACHMUYLDERS van Hombek in familiere-latie te verduidelijken.

In Hombek zal de eerste Slachmuylders zich maar vestigen in 1797, tijdens de eerste jaren van de Franse overheersing. Het was (6/7) Jan Bt. SLACHMUYLDERS (1751-1828) die in 1780 te Leest gehuwd was met Anna Marie COECKELBERGH (1752-1840). Het echtpaar had van 1780 tot 1796 te Malderen gewoond, waar Jan Bt. geboren was. Daar werden de eerste tien kinderen geboren.

Het elfde en jongste kind was een zoon (7/9) Martinus SLACHMUYLDERS (1798-1888) die in Hombek bleef als oliemolenaar, eerst in de "Kreubbe" en later op de hoeve van Wolput aan de kerk, nu hoeve Doms. Hij huwde twee maal, eerst te Beigem met Maria Theresia SLACHMUYLDERS, een achternichte en dochter van de burgemeester van Beigem, en een tweede maal met Maria Anna VAN ASCH (1797-1876).

Uit beide huwelijken sproten kinderen, maar het werd weer de jongste zoon, uit het tweede huwelijk, met name Désiré SLACHMUYLDERS, die er voor zal zorgen dat zijn zonen de naam SLACHMUYLDERS onuitwisbaar hebben gemaakt in Hombek.

Dit Hombeks verhaal leest u in het volgende Ridderke.

ENKELE NAAMGENOTEN TE HOMBEERK DIE NIET KONDEN GEFILIEERD WORDEN MET DEZE STAM

Als we zegden dat pas in de Franse Periode de Slachmuylders zich te Hombeek kwamen vestigen dan is dit voor zover juist dat van dezen de nakomelingen nog in Hombeek en de regio wonen. Toch stellen we vast dat reeds in de 16de en 17de eeuw Hombekenaren een huwelijk aangingen met naamverwanten als Verslachmeulen of Van Slachmolen. Ze zijn aan mekaar verwant maar mannelijke Verslachmeulens waren er niet en dus hield het op met deze naam. We hebben hun relatie met de Hombeekse stam Slachmuylders niet nagetrokken maar vernoemen ze toch voor de goede orde :

1. Martinus LAUWERS van Hombeek was eerst gehuwd met Maria VERSLACHMEULEN en daarna blijkbaar met Margaretha VERSLACHMEULEN
Ze hadden o.m. volgende dochters, allen te Hombeek geboren :

ex 1 :

Elisabeth LAUWERS (*2.7.1593), (ss: Clemens Vermeeren/Elisabeth Vermeeren)

Joanna LAUWERS (*29.8.1595), (ss: Philip Vermeren/Joanna Daems)

ex 2 :

Maria LAUWERS (*4.7.1603), (ss: Antoon Daems/Maria Vermeeren)

Volgens een schepenakte van 8.12.1627 (S.A.M. Hombeek Bbt) verkoopt Margriet Van De Slagmolen, wwe van Merten Lauwers en haar kinderen Jan, Merten, Hendrik, Anna gehuwd met Peter Bulens, Catherina (28 jaar) en Maria gehuwd met Merten Van Den Bossche het land "den vaerlap" gelegen aan den Varenberg en Hoge Moet, aan Jan SPRUYT gehuwd met Catherina VAN WOLUWE.

2. Antoon VAN DER LOCHT was gehuwd met Antonia VERSLACHMEULEN, de weduwe hertrouwde (Hombeek 21.11.1599) met Jacobus HAELWATERS van Hombeek. Ze hadden volgende kinderen te Hombeek geboren :

ex 1 :

Maria VAN DER LOCHT (*17.7.1592) (ss: Christophorus Van Der Locht/Maria Vermeer)

Cornelius VAN DER LOCHT (*29.10.1594) (ss: Cornelius Verjans/Anna Keyzers)

ex 2 :

Jacob HAELWATERS (*18.10.1600) (ss: Jacob Persoons/Anna Keyzers)

Frans HAELWATERS (*13.11.1602) (ss: Frans Van Kerkhoven/Antonia Van Limborch)

Margaretha HAELWATERS (*4.9.1605) (ss: Adriaen De Winde/Margarethe Verslachmeulen)

Gaspar HAELWATERS (*16.9.1607) (ss: Gaspar Willems/Clara Boots)

Deze echtgenotes Verslachmeulen waren verwant aan de hiernavolgende echtparen van wiens kinderen ze het meterschap waarnamen :

Philip Vermeer x Margaretha Lauwers

Martinus Lauwers x Catherina Joossens

Peter Knops x Maria Daems

Jan (Hendrik) De Mol x Clara Boots

Een 50 jaar latere akte vertelt nog het volgende :

Jan MOONS en zijn vrouw Lucia VAN SLACHMOLEN hadden in 1676 een meerderjarige zoon Nicolaas en nog enkele minderjarige kinderen. De weduwe Lucia Van Slachmolen verkoopt op 21.12.1676 een huis te Hombeek. (Schepenbank HBbt 80)

Misschien kwam ze van Zemst waar er meerdere geboortes waren uit huwelijken Van Slagmolen (Slagmolen, Slachmolen, Slachmeulen) tussen 1644 en 1723.

o.m. Laurent met Maria BOOTS

Laurent met Joanna DE DONCKER

Judocus met Anna MACHTENS

Laurent met Margaretha CEULERS

Jan met Maria VAN ROEDT

Philip met Barbara VAN STEENWINCKEL

Deel 1 : DE OORSPRONG VAN DE STAM

1. Joannes DE SLACHMOLDERS (+ St A. 25.2.1628)

x (Lipp.) Margareta NN

Hij is de stamvader van de Hombeekse Slachmuyldersen, althans de oudste voorouder die tot nog toe teruggevonden werd. Wellicht kan nog hogerop geklommen worden. Hiervoor zal lezing nodig zijn van schepengriffies, notarisaktes e.a. documenten van St. Amands en Lippeloo e.a.

Zijn vrouw was woonachtig te Lippeloo, waar ze trouwden. Jan overleed anderzijds te St. Amands wat bewijst dat hij de laatste levensjaren daar woonde. Vermoedelijk heeft hij eerst nog elders gewoond aangezien geen geboorte te St. Amands aanwezig was van het oudste kind Martinus.

Van hen zijn twee kinderen bekend :

(1) Martinus SLACHMOELDER (+ St A. 7.3.1643)

zie 2/1

x Petrina BRANDTS (+ Lond. 17.3.1671)

(2) Maria SLACHMOELDERS (*St A. 2.4.1617)

2/1 Martinus SLACHMOELDER (geboorteplaats onbekend, + St A. 7.3.1643)

x (Lipp. 2.5.1637) Petrina BRANDTS (+ Lond. 17.3.1671)

zoon van Jan en van Margaretha N.

Ze hadden volgende kinderen :

(1) Petrus SLACHMOELDER (*St A. 27.1.1638, + St A. 11.3.1700)

zie 3/1

x Joanna BOEYKENS

(2) Maria SLACHMOELDER (*St A. 5.12.1639)

(3) Livinus SLACHMOLDER (*St A. 9.8.1642)

3/1 Petrus SLACHMOELDER (*St A. 1638-1700)

x (St A. 13.2.1668) Joanna BOEYKENS

zoon van Martinus en van Petrina Brandts. Ze hadden volgende kinderen :

(1) Martinus SLACHMULDER (*St A. 25.2.1669)

(2) Anna SLACHMEULDER (*St A. 2.1.1671)

x (St A. 2.9.1698) Livinus JOOS (*Baas.)

(3) Hendricus SLACHMAELDER (*St A. 31.5.1673, + Mald. 25.6.1737)

x (Mald. 13.2.1700) Petronilla VAN DOORSLAER (*Mald. 1666, + Mald. 1701)

xx (Mald. 26.4.1702) Maria VERMEIREN (*Mald. 1679, + Mald. 1751)

maalder op de Herbodinne-molen

zie 4/1

4/1 Henricus SLACHMAELDER (*St A. 1673-1737)

x (Mald. 13.2.1700) Petronilla VAN DOORSLAER (*Mald. 19.11.1666, + Mald. 29.12.1701)

xx (Mald. 1702) Maria VERMEIREN (*Mald. 1679, + Mald. 6.10.1751), wwe GOOSSENS

Hun kinderen waren :

ex 1

(1) Petrus SLACHMUYLDERS (*Mald. 10.10.1701, + Baas. 21.8.1773)

zie 5/1

x (Mald. 1733) Catharina DE MAN (*1705, + Baas. 2.9.1755)

xx (Opd. 1756) Marianna VAN KEER (+ Baas. 1.2.1770)

ex 2

(2) Joannes Ph. SLACHMUYLDERS (*Mald. 13.3.1704, + Mald. 18.9.1730)

(3) Maria SLACHMUYLDERS (*Mald. 10.10.1706, + Mald. 16.11.1779)

(4) Judoca SLAGMUYLDER (*Mald. 7.4.1709, + St A. 11.7.1767)

x (Mald. 1729) Egidius DE BOCK

(5) Catharina SLAGMUYLDER (*Mald. 15.3.1711)

x (Mald. 1739) Franciscus SEGHER

(6) Joanna Maria SLAGMUYLDER (*Mald. 9.4.1713, + Mald. 29.7.1750)

x (Mald. 1735) Petrus VAN HOYMISSEN (*Mald. 1711)

(7) Paulus SLAGMUYLDERS (*Mald. 1.10.1717, + Mald. 21.3.1724)

- (8) Josephus SLAGMUYLDERS (*Mald. 15.3.1721, + Mald. 4.12.1804) zie 5/2
 x (Mald.1742) Joanna VAN DER MOORTELE (*Mald.1718, + Mald.1748)
 xx (Lond.1749) Maria Anna VERHAVER (*Lond.1727, + Mald.1803)
 (9) Egidius SLACHMUYLDERS (*Mald. 5.10.1723, + Mald. 16.8.1724)
 (10) Jacobus SLAGMULDER (*Mald. 26.6.1725, + Mald. 6.10.1795) zie 5/3
 x (Mald.1749) Anne Maria VAN ASSCHE (*Mald.1725, + Mald.1794)

5/1 Petrus SLACHMUYLDERS (*Mald.1701, + Baas.1773)

- x (Mald. 27.10.1733) Catharina DE MAN (*1705, + Baas. 2.9.1755)
 xx (Opd. 1756) Marianna VAN KEER (+ Baas. 1.2.1770)
ex 1
 Henricus SLACHMULDER (*Baas. 24.1.1736)

5/2 Josephus SLAGMUYLDERS (*Mald.15.3.1721 + Mald.4.12.1804)

- x (Mald. 22.12.1742) Joanna VAN DER MOORTELE (*Mald. 20.3.1718, + Mald. 10.8.1748)
 xx (Lond. 6.3.1749) Maria Anna VERHAVER (*Lond. 9.9.1727, + Mald. 25.1.1803)
 dochter van Henricus en Catherina CUYCKENS
 Hij was molenaar op de Herbodinnemolen en ook burgemeester van Malderen.
 Hun kinderen waren :

- ex 1
 (1) Josephus SLAGMUYLDERS (*Mald. 9.11.1743, + Lond. 3.10.1791) zie 6/1
 x (Lond.1772) Maria Theres. DE WACHTER (Lond.1745, + Lond.1840)
 (2) Maria SLAGHMULDER (*) (*Mald. 3.3.1746, + Mald. 14.10.1817)
 x (Mald. 30.7.1777) Jacobus LEEMANS (*Mald. 22.11.1754, + Mald. 6.6.1842)
 4 kinderen

- ex 2
 (3) Joanna Maria SLAGHMUYLDER (*Mald. 6.2.1750, + Mald. 26.12.1756)
 (4) Henri SLAGHMUYLDER (*Mald. 15.7.1751, + Mald. 10.9.1753)
 (5) Catharina SLAGHMUYLDER (*Mald. 9.1.1753, + Mald. 10.9.1753)
 (6) Henri SLAGHMUYLDER (*Mald. 7.4.1754, + Lipp. 5.1.1793) zie 6/2
 x (Lipp.1785) Maria Ther. VAN DE VELDE
 (7) Servatius Am. SLAGHMUYLDER (*Mald. 3.10.1755)
 (8) Petrus SLAGHMUYLDER (*Mald. 11.1.1758)
 (9) Catharina SLAGHMUYLDER (*Mald. 11.1.1758)
 (10) Petrus SLAGHMUYLDER (*Mald. 15.3.1760, + Mald. 21.3.1760)
 (11) Jacobus SLACHMUYLDERS (*Mald. 15.6.1761, + Lond. 24.1.1801) zie 6/3
 x (Mald.1786) Jeanne Marie PIETERS (*1763, + Lond.1845)
 (12) Joannes Fr. SLAGHMUYLDERS (*Mald. 2.2.1764, + Lond. 15.1.1830) zie 6/4
 x (Lond.1795) Anna Cath. DOOMS (*Lond. 1774, + Lond.)
 (13) Philippus SLACHMUYLDERS (*Mald. 27.2.1767, + Mald. 3.8.1808) zie 6/5
 x Elisabeth VAN DOORSLAER (*Lond.1767, + Mald.1852)
 (14) Pierre Jean SLACHMUYLDERS (*Mald. 4.6.1770, + Beigem 28.3.1851) zie 6/6
 x (Lond.1794) Clara Francisca HIEL (*Lond.1777, + Beigem 1823)
 xx (Beigem 1824) Elisabeth VERDIKT (*Beigem 1799, + Beigem 1851)

5/3 Jacobus SLAGMULDER (*Mald. 1725-1795)

- x (Mald. 20.3.1749) Anne Maria VAN ASSCHE (*Mald. 18.11.1725, + Mald. 14.7.1794)

Ze hadden volgende kinderen :

- (1) Maria SLACHMUYLDERS (*Mald. 6.3.1750, + Mald. 29.8.1822)
 x (Mald. 15.10.1782) Petrus ALLAERT (*Ukkel 1753, + Mald. 8.1.1822)
 (2) Jan Baptist SLAGHMUYLDERS (*Mald. 24.9.1751, + Homb. 13.2.1828) zie 6/7
 x (Leest 1780) Anna Maria COECKELBERGH (*Leest 1752, + Homb.1840)
 Hij is de stamvader van de Hombeekse Slachmuyldersen. Hij vestigde zich na zijn huwelijk te Leest, in onze gemeente vlak bij de zennebrug en heeft er een olieslagmolen.
 (3) Josephus SLACHMUYLDERS (*Mald. 9.8.1753, + Mald. 8.4.1754)

- (4) Catharina SLACHMUYLDERS (*Mald. 28.4.1755, + Lipp. 10.6.1827)
x (Mald. 29.4.1794) Petrus D'HOLLANDER (*Lies. 1752, + Mald. 25.4.1814)
- (5) Josephus SLACHMUYLDERS (*Mald. 3.11.1756, + Mald. 13.11.1756)
- (6) Joanna SLACHMUYLDERS (*Mald. 28.10.1757, + Mech. 5.10.1813)
- (7) Maria Anna SLACHMUYLDERS (*Mald. 25.8.1759, + Mald. 7.2.1762)
- (8) Petronilla SLACHMUYLDERS (*Mald. 8.3.1761, + Mald. 16.1.1784)
- (9) Josephus SLACHMUYLDERS (*Mald. 27.12.1763, + Mald. 2.4.1829) zie 6/8
x (Mald. 1793) Joanna VAN HOEYMISSEN (*Mald. 1766, + Mald.1846)
- (10) Joannes SLACHMUYLDERS (*Mald. 20.9.1766, + Mald. 21.9.1766)
- (11) Joannes Fr. SLACHMUYLDERS (*Mald. 30.1.1769, + Mald. 28.10.1781)

6/1 Josephus SLAGMUYLDERS (Mald.1743 - Lipp. 1791)

x (Lond. 8.6.1772) Maria Theres. DE WACHTER (Lond. 11.7.1745, + Lond. 3.8.1840)

Ze hadden o.m. volgende kinderen (niet volledig uitgewerkt) :

- (5) Henricus SLAGHMUYLDERS (*Lond. 25.1.1780, + Mald. 17.5.1822) zie 7/1
x (Lond.1806) Coleta JOOS (*Mald.1780, + Dendermonde 1858)
- (8) Joseph SLAGHMUIJLDERS (*Lond. 4.6.1786, + Lond. 16.1.1825) zie 7/2
x (Lond.1818) Maria Th. DE VLEESHOUWER (*Lond. 1798, + Lond. 1871)

6/2 Henri SLAGHMUYLDER (Mald. 1754 - Lipp. 1793)

x (Lipp. 27.2.1785) Maria Ther. VAN DE VELDE

Hun kinderen waren :

- (1) Anna SLACHMUYLDERS (*Lipp. 13.4.1786, + Lipp. 15.3.1830)
x Joannes PEETERS (+ Lipp.)
xx (Lipp. 24.8.1814) Paulus DE VROEDE (*Lievele 20.9.1779)
- (2) Anne Maria SLACHMUYLDERS (Lipp. 18.6.1787, + Lipp. 27.6.1787)
- (3) Naamloos (Lipp. 24.6.1788, + Lipp. 24.6.1788)
- (4) Maria Elisa SLACHMUYLDERS (*Lipp. 3.6.1789)
x (Lipp. 9.2.1815) Francois VAN ASSCHE (*Lipp. 10.6.1782)
- (5) Naamloos (*Lipp. 24.6.1788, + Lipp. 24.6.1788)

6/3 Jacobus SLACHMUYLDERS (*Mald.1761 + Lond.1801)

x (Steenhuffel 21.2.1786) Jeanne Marie PIETERS (*7.4.1763, + Lond. 5.3.1845)

dochter van Frans en Joanna Maria BULENS

Hun kinderen waren :

- (1) Coleta SLACHMUYLDERS (*Lond.25.4.1786)
- (2) Karel SLACHMUYLDERS (*Lond.20.3.1788, + Wintam 6.2.1870) zie 7/3
x Maria Philippina De Keersmaecker (*Puurs 10.12.1787, + Wintam 14.1.1829)
- (3) Hendrik SLACHMUYLDERS (*Lond.23.8.1790)
- (4) Jan Frans SLACHMUYLDERS (*Lond.2.2.1793)
- (5) Petrus SLACHMUYLDERS (*Lond.30.11.1794)
- (6) Servatius SLACHMUYLDERS (*Lond.6.2.1797)
- (8) Maria Theresia SLACHMUYLDERS (*Lond.1802, Lond.10.1.1828)

6/4 Joannes Fr. SLAGHMUIJLDERS (Mald. 1764 - Lond. 1830)

x (Lond. 25.11.1795) Anna Cath. DOOMS (*Lond. 1774, + Lond.)

Hun kinderen waren :

- (1) Josephus SLAGHMUIJLDERS (*Lond. 12.4.1796, + Lond. 3.5.1869) zie 7/4
x (Lond.1835) Joanna Maria WOUTERS (*Lond. 1797, + Lond. 1877)
- (2) Marie Anne SLAGHMUIJLDER (*Lond. 29.3.1800)
x (Lond. 12.5.1830) Franciscus CALUWE (*Bornem 8.10.1798)
- (3) Coleta SLACHMUYLDERS (*Lond. 8.7.1809, + Bugg. 27.9.1856)
x (Lond. 22.11.1834) Carol. VAN DEN DRIESSCHE (*Bugg. 1810, + Hemiksem)
- (4) Marie Jeann. SLACHMUYLDER (*Lond. 27.1.1813)
x (Bornem 11.9.1839) Petrus SMET
Franciscus SLACHMUYLDERS (*Lond. 5.8.1832) natuurlijk kind

6/5 Philippus SLACHMUYLDERS (Mald. 1767 - 1808)

x Elisabeth VAN DOORSLAER (*Lond. 25.11.1767, + Mald. 21.4.1852)

6/6 Pierre Jean SLACHMUYLDERS (Mald. 1770 - Beigem 1851)

x (Lond. 20.9.1794) Clara Francisca HIEL (*Lond. 1777, + Beigem 20.11.1823)

xx (Beigem 4.6.1824) Elisabeth VERDIKT (*Beigem ?2.1799, + Beigem 17.6.1851)

Hij was landbouwer en brandewijnstoker maar ook molenaar en burgemeester te Beigem (1836-1842)

Hun kinderen waren :

ex 1 :

(1) Philippus SLAGHMUYLDERS (*Lond. 20.1.1795)

(2) Maria Anna SLAGHMUYLDERS (*Beigem 4.6.1797)

(3) Maria There. SLAGHMUYLDERS (*Beigem 1802, + Homb. 25.8.1826)

x Martinus SLACHMUYLDERS

zie 7/8

(4) Jan Baptist SLAGHMUYLDERS (*Beigem 16.1.1804)

(5) Philippus SLAGHMUYLDERS (*Beigem 12.11.1805)

(6) Petrus Fran. SLAGHMUYLDERS (*Beigem 24.3.1808, + Beigem 23.11.1887)

zie 7/5

x (Beigem 1854) Joanna HOLBRECHTS (*Meise 1818, + Beigem 1901)

(7) Barbe SLAGHMUYLDERS (*Beigem 28.1.1810, + Beigem 6.10.1812)

(8) Maria Phili. SLAGHMUYLDERS (*Beigem 13.6.1813, + Meise 11.3.1882)

x Carolus LEEMANS (*Meise 1813, + Meise 5.7.1885), herbergierster.

(9) Petrus Desi. SLAGHMUYLDERS (*Beigem 22.6.1814, + Beigem 5.5.1851)

zie 7/6

x (Meise 1844) Barbara HOLBRECHTS (*Meise 1823)

ex 2 :

(10) M. Rosalie SLACHMUYLDERS (*Beigem 16.4.1825, + Will. 10.3.1869)

x (Will.) Joseph SUYKENS (Will. 25.2.1825, + Will. 1.7.1874) "Raadslid/schepen"

(11) Petrus Isid. SLACHMUYLDERS (*Beigem 10.1.1827, + Beigem 31.8.1864)

zie 7/7

x Petronella TIMMERMANS (*Beigem 19.9.1830)

(12) Maria Virg. SLACHMUYLDERS (*Beigem 20.12.1828, + Zellik 24.7.1878)

x (Meise 1.12.1870) Petrus Francis. CROKAERT (*Zellik 30.8.1828), landbouwster.

6/7 Jan Baptist SLAGHMUYLDERS (Mald. 1751 - Hombeek 1828)

x (Leest 6.2.1780) Anna Maria COECKELBERGH (*Leest 22.9.1752, + Homb. 17.8.1840)

Hij vestigde zich te Hombeek als olieslager aan de Mechelse steenweg nabij de zennebrug in het huis, later bekend onder de naam "de Kreubbe".

Hun kinderen waren :

(1) Maria Anna SLACHMUYLDERS (*Mald. 13.11.1780, + Mald. 10.1.1781)

(2) Carolus SLACHMUYLDERS (*Mald. 23.8.1782, + Mech. 20.2.1870)

zie 7/8

x (Mech. 1816) Anna Catharina WILLEMS (*Mech. 1784, + Mech. 1849)

(3) Maria Anna SLACHMUYLDERS (*Mald. 22.9.1784)

x (Homb. 3.8.1809) Jozef Pierre BULENS (*Homb. 6.10.1783)

(4) Joanna SLACHMUYLDERS (*Mald. 22.11.1786, + Duffel 20.5.1870)

x (Homb. 23.8.1810) Jan DE RIDDER (Duffel 21.8.1788, + Duffel 15.1.1861)

(5) Catharina SLACHMUYLDERS (*Mald. 21.1.1789, + Mech. 8.9.1832)

x (Homb. 12.11.1823) Joan Nicolaus VAN DAM (*Hasselt 12.6.1782)

(6) Monica SLACHMUYLDERS (*Mald. 28.2.1791, + Duffel 20.5.1870)

x (Homb. 8.12.1813) Jean Jozef PUTTEMANS (*Muizen 19.6.1790)

(7) Maria SLACHMUYLDERS (*Mald. 22.3.1793, + Mald. 22.3.1793)

(8) Anna SLACHMUYLDERS (*Mald. 22.3.1793, + Mald. 22.3.1793)

(9) Josephus SLACHMUYLDERS (*Mald. 15.3.1794, + Mald. 17.10.1795)

(10) Maria Anna SLACHMUYLDERS (*Mald. 22.3.1795)

(11) Martinus SLACHMUYLDERS (*Homb. 19.9.1798, + Meise na 1888)

zie 7/9

x (Beigem 1824) Maria Th. SLAGHMUYLDERS (uit 6/6)

xx (Homb. 1833) Maria Anna VAN ASCH (*Mech. 1797, + Homb. 1876)

6/8 Josephus SLACHMUYLDERS (Mald. 1763 - 1829)

x (Mald. 15.10.1793) Joanna VAN HOEYMISSEN (°Mald. 2.4.1766, + Mald. 15.10.1846)

Joanna is de dochter van Petrus HOYMISSEN xxx Clara VAN DEN HEUVEL

Hun kinderen waren :

(1) Maria SLACHMUYLDERS (°Mald. 17.6.1794, + Mald. 17.6.1794)

(2) Livinus SLACHMUYLDERS (°Mald. 23.9.1795, + Mald. 15.11.1865)

"op Groenhof - ongehuwd"

(3) Anna Monica SLACHMUYLDERS (°Mald. 10.11.1797, + Mald. 27.2.1838)

x (Mald. 27.2.1828) Petrus BOONS (°Mald. 28.12.1794, + Mald. 30.11.1853)

5 kinderen

(4) Joseph SLACHMUYLDERS (°Mald. 20.2.1800, + Mald. 30.12.1849)

zie 7/10

x (Mald. 10.1.1827) Rosalia SLACHMUYLDERS (°Lond. 1808, + Mald. 16.4.1881)

molenaar op "Herbodinne"

(5) Charles SLACHMUYLDERS (°Mald. 29.1.1802, + Mald. 19.7.1856)

zie 7/11

x (Mald. 1.8.1838) Fidelia VERDOODT (°Mald. 30.1.1817, + Mald. 28.5.1882)

(6) Colete SLACHMUYLDERS (°Mald. 24.12.1803, + Mald. 23.9.1837)

x (Mald. 14.4.1836) Petrus DE BOECK (°Merchtem 8.9.1803)

(7) Rosalia SLACHMUYLDERS (°Mald. 6.2.1806, + Merchtem 7.8.1862)

x (Mald. 6.7.1826) Livius HERMANS (°Mald. 9.2.1800)

(8) Maria Anne SLACHMUYLDERS (°Mald. 21.6.1808, + Mald. 30.7.1808)

7/1 Henricus SLAGHMUYLDERS (Lond. 1780 - Mald. 1822)

x (Lond. 24.8.1806) Coleta JOOS (°Mald. 20.7.1780, + Dendermonde 24.3.1858)

Hun kinderen waren o.m. (niet volledig uitgewerkt) :

(2) Rosalia SLAGHMUYLDERS (°Lond. 27.04.1808, + Mald. 16.4.1881)

Molenaars op de Herbodinnemolen

x Joseph SLACHMUYLDERS (zie 7/9)

7/2 Joseph SLAGHMUIJLDERS (Lond. 1786 - 1825)

x (Lond. 22.4.1818) Maria Th. DE VLEESHOUWER (°Lond. 1798, + Lond. 20.8.1871)

"rentenier"

Ze hadden o.m. volgende kinderen (niet volledig uitgewerkt) :

(2) Joannes Bapt. SLAGHMUIJLDERS (°Lond. 19.1.1820, + Westrode 15.12.1879)

zie 8/1

x (Wolv.1848) Josina MERTENS (°Wolv.1822, + Wolv.1864)

xx Joanna KERREMANS (°Wolv.1855, + Westrode 1949)

(4) Hendrik SLACHMUIJLDERS (°Lond. 12.7.1823, + Lond. 31.10.1896)

zie 8/2

x Elisabeth LEEMANS (°Wolv.1830, + Lond.1875)

xx (Oppuurs 1876) Theresia Sid.VAN DAMME (°Oppuurs 1849, + Lond.1910)

7/3 Karel SLACHMUYLDERS (°Lond.1788, + Wintam 1870)

x Maria Philippina DE KEERSMAECKER (°Puurs 10.12.1787, + Wintam 14.1.1829)

pachter, gemeenteraadslid en schepen van Hingene-Wintham. Woonden in de Winthamstraat 15, wijk B. Gaan in 1847 (?) in de maalterij wonen van Egidius VERHAEGEN. Hij wordt maalder. Volgens Jeanne De Hertogh zouden ze grond afgestaan hebben aan de zusters van Vorselaar die er een school op bouwden. Deze gronden zouden ook bij het oude pachthof gelegen zijn. Hun kinderen waren :

(1) Hendrik Jan (°Nattenh.1.7.1813 + 30.9.1864) ongehuwd, herbergier

(2) Jan Jozef (°Nattenh. ca.1814) landbouwer, herbergier.

x Joanna Ludovica Van Fracem

(3) Joanna Dorothea (°Nattenh. 10.2.1815, + 1863)

x (1855) Jan Louis VAN DAMME (°21.4.1813),

(4) Joanna Coletta (° Nattenh.11.2.1818)

x (6.10.1847) Dionysius VAN DAMME (°5.10.1818)

(5) Maria Theresia (° Nattenh.20.6.1821) Gaan naar Puurs op 30.1.1862.

x (7.1.1861) Victorius VAN DAMME (°Hamme 20.6.1824),

maalder te Liezele, komt van Puurs 1865.

- (6) Servatius Amandus (*Nattenh. 17.6.1823 + Wintham 8.2.1860) zie 8/3
 x (30.7.1856) Marie Ludovica VAN DAMME (*Hingene 2.10.1824)
 De weduwe hertrouwde (1861) met Jan Egidius SEGERS (*21.7.1829)
- (7) Petrus
- (8) Maria Rosalia (*Wintham 12.1.1827 + 5.5.1910)

7/4 Josephus SLAGHMUYLDERS (Lond.1796 - 1869)

x (Lond. 7.10.1835) Joanna Maria WOUTERS (*Lond. 1797. + Lond. 13.2.1877)
 Landbouwer

Ze hadden volgende kinderen :

- (1) Rosalia SLAGHMUYLDERS (*Lond. 28.2.1837)
 x Joannes REMORY (*Lond. 30.1.1835)
- (2) Filomena SLACHMUYLDERS (*Lond. 21.11.1838)
 x (Lond. 8.10.1875) Carolus Joseph FRANCOIS (*Olloy (Couvin) 14.5.1843)

7/5 Peter Frans SLAGHMUYLDERS (Lond.1770 - 1851)

x (Beigem 22.11.1854) Joanna HOLBRECHTS (*Meise 2.3.1818. + Beigem 8.11.1901)
 Bierbrouwer en pachter te Beigem. (roepnaam Charles)

Ze hadden volgende kinderen :

- (1) Maria Philip. SLACHMUYLDERS (Beigem 16.10.1855, + Beigem)
 x Frans JOCKMANS (*Brussel 1858, + 1925) "den Braver - Bergstr 40"
- (2) Joannes Bapt. SLACHMUYLDERS (*Beigem 13.11.1857, + Beigem 30.1.1858)
- (3) Petrus Isidoor SLACHMUYLDERS (*Beigem 7.9.1859, + Beigem 31.1.1860)
- (4) Jean Bapt. SLACHMUYLDERS (*Beigem 5.4.1861)
- (5) Maria Chris. SLACHMUYLDERS
- (6) NN SLACHMUYLDERS (dochter)

7/6 Peter Desiré SLAGHMUYLDERS (Beigem 1814 - 1851)

x (Meise 7.2.1844) Barbara HOLBRECHTS (*Meise 9.3.1823)

Pachter te Beigem

Hun kinderen waren :

- (1) Corneille SLACHMUYLDERS (*Beigem 2.5.1844, + Beigem 5.5.1844)
- (2) Petrus Joan. SLACHMUYLDERS (*Beigem 22.12.1845, + Mech. 21.11.1906) zie 8/4
 x (Wolv.1878) Marie Cath. DE RIJCKE (*Gr.B.1853)
- (3) Maria Phip. SLACHMUYLDERS (*Beigem 24.1.1847, + Will. 30.10.1898)
 x (Will. 19.12.1866) Johannes VAN HOUDENHOVEN (*Zaventem 21.7.1845)
- (4) Augustinus SLACHMUYLDERS (*Beigem 14.4.1850, + Beigem 24.3.1851)

7/7 Peter Isidoor SLACHMUYLDERS (Beigem 1827 - 1864)

x Petronella TIMMERMANS (*Beigem 19.9.1830)

Molenaar

- (1) J.M. Rosalia SLACHMUYLDERS (*Beigem 4.9.1856, + 1947 ?) "n/Strombeek 1878"
- (2) Petrus Jean SLACHMUYLDERS (*Beigem 5.2.1860) " n/Brussel 8.9.1883"
- (3) Virginie Mar. SLACHMUYLDERS (*Beigem 20.9.1861) woonde te Humbeek,
 x (4.11.1879) Petrus MEES (Humb. 28.9.1856, + Humb. 25.9.1920)
- (4) Philomena SLACHMUYLDERS (*Beigem 27.9.1863) woonde te Brussel,
 x Pierre GEERENS

7/8 en 7/9 worden beschreven in volgend nummer

7/10 Joseph SLACHMUYLDERS (Mald. 1800 - 1849)

x (Mald. 10.1.1827) Rosalia SLACHMUYLDERS (*Lond. 1808, + Mald. 16.4.1881)
 dochter van Hendrik en Coletta JOOS

Hij was molenaar in Malderen op de Herbodinnemolen en burgemeester in 1847

Hun kinderen waren :

- (1) Coleta SLACHMUYLDERS (*Mald. 21.12.1827, + Mald. 3.1.1885)

- (2) Eugenius SLACHMUYLDERS (*Mald. 17.3.1829, + Opp. 5.2.1889), rentenier, ongehuwd.
- (3) Livinus Ben. SLACHMUYLDERS (*Mald. 23.10.1830, + Mald. 21.10.1909) zie 8/11
 x (Merchtem 1871) Anna VAN HOUTE (*Merchtem 1841, + Puurs 1936)
 Landbouwer en molenaar op de Herbodinnenmolen te Malderen
 Ze hadden o.m. een zoon
 Eugene SLACHMUYLDERS (*Mald. 8.2.1872), gehuwd met Maria VAN DEN HOUTE
 (*Merchtem 19.7.1879, + Merchtem 3.10.1961), zonder kinderen.
- (4) Anna Caroli. SLACHMUYLDERS (*Mald. 29.8.1832)
 x (Mald. 1858) Joannes VAN ROEY (*Blaasveld 1823)
- (5) Carolus SLACHMUYLDERS (*Mald. 29.3.1834, + Mald. 14.3.1892) zie 8/12
 x (Bugg.1872) Josephine MISTIAENS (*Bugg. 1834, + Bugg. 1888)
 Molenaar op de Herbodinnemolen te Malderen
 de moeder van Josephine is SEGERS, verwant met stichter van o.a. SEGERS-Maiski.
 Ze hadden o.m. als dochter Honorine SLACHMUYLDERS (*Mald. 14.1.1885),
 gehuwd met Rene VAN DE MAELE (*Baardegem .4.1875, + Gent 25.7.1964)
 op de Herbodinnemolen en nazaten hebben in Gent en Miami (USA).
- (6) Aloysius SLACHMUYLDERS (*Mald. 4.10.1836, + Mald. 12.12.1853)
- (7) Petrus SLACHMUYLDERS (*Mald. 2.1.1839, + Oppuurs 13.3.1884) zie 8/13
 x (Oppuurs 1863) Maria Adelaïs HIEL (*Oppuurs 1840, + Oppuurs 1896)
 Woonden op het Hof van Puurs. Ze hadden o.m. als zoon Jan Jacob SLACHMUYLDERS (*Oppuurs 18.7.1868, + Oppuurs 23.10.1929), gehuwd met Maria TAEYMANS (*Oorderen 28.7.1878, + Boom 18.1.1956).
- (8) Anna Catharina SLACHMUYLDERS (*Mald. 7.6.1841, + Puurs 16.9.1896)
 x (Mald. 19.1.1870) Carolus CUYCKENS (*Opd. 22.11.1843, + Puurs 26.11.1909)
 "hun zoon Franciscus (*Puurs 5.3.1872) huwt (Mald. 23.4.1912) met Rosalia SLACHMUYLDERS (*Mald. 10.9.1873)"
- (9) Fidelia SLACHMUYLDERS (*Mald. 13.12.1844)
- (10) Orthensia SLACHMUYLDERS (*Mald. 5.4.1847, + Mald. 3.11.1872)

7/11 Charles SLACHMUYLDERS (Mald.1802 - 1856)

- x (Mald. 1.8.1838) Fidelia VERDOODT (*Mald. 30.1.1817, + Mald. 28.5.1882)
 pachter op het Groenhof te Malderen
 Hun kinderen waren :
- (1) Emmanuel SLACHMUYLDERS (*Mald. 19.7.1839, + Mald. 13.12.1871)
- (2) Joanna SLACHMUYLDERS (*Mald. 27.10.1840)
 x (Mald. 24.12.1862) Petrus PLASKIE (*Ramsdonk 27.6.1835)
- (3) Eduardus Jo. SLACHMUYLDERS (*Mald. 19.8.1842, + Mald. 28.1.1921) zie 8/14
 x (Mald. 1887) Sophia VAN DE VELDE (*Mald. 1861, + Mald. 1899)
 Landbouwer en herbergier te Buggenhout. Ze hadden o.m. als zoon Benoit SLACHMUYLDERS (*Mald. 4.9.1889, + Bugg. 9.1.1973) gehuwd met Josephine ALBRECHTS (*Bugg. 12.5.1889, + Bugg. 12.4.1936), bakker te Buggenhout.
- (4) Franciscus SLACHMUYLDERS (*Mald. 16.12.1843)
- (5) Maria Rosalia SLACHMUYLDERS (*Mald. 8.10.1845, + Mald. 10.10.1846)
- (6) N. SLACHMUYLDERS (*Mald. 24.2.1847, + Mald. 24.2.1847)
- (7) Joannes Ign. SLACHMUYLDERS (*Mald. 21.3.1848, + Mald. 3.10.1848)
- (8) Petrus Ben. SLACHMUYLDERS (*Mald. 21.3.1848)
 x (Mald. 21.12.1887) Regina Octavie DE MAEYER (*Mald. 22.12.1864)
 Ze hadden 5 kinderen.
- (9) Petrus Joannes SLACHMUYLDERS (*Mald. 23.5.1850, + Mald. 14.5.1894) "Huidevetter"
 x (Mald. 6.5.1885)
 Joanna VAN RANSTBEECK (*Mald. 6.10.1863, + Mald. 17.9.1917)
- (10) Francisca M. SLACHMUYLDERS (*Mald. 26.5.1852, + Mald. 23.3.1903)
 x (Mald. 21.1.1888) Joannes DE SCHRIJVER (*Mald. 22.1.1853) "Broodbakker"
- (11) Carolus Edm SLACHMUYLDERS (*Mald. 19.2.1854, + Mald. 26.3.1856)

8/1 Joannes Bapt. SLACHMUYLDERS (Lond.1820 - Westrode 1879)

x (Wolv. 24.8.1848) Josina MERTENS (*Wolv. 9.8.1822, + Wolv. 15.4.1864)

xx Joanna KERREMANS (*Wolv. 4.7.1855, + Westrode 9.5.1949)

Hij was pachter te Wolvertem.

Hun kinderen waren o.m. (niet volledig uitgewerkt) :

ex 1 :

(2) Jean SLACHMUYLDERS (*Wolv. 14.2.1851, + St Hubert 2.9.18??)

x Rosalie CALUWE (*Roosbroeck 1851, + St Hubert 1942)

Burgemeester te Amberloup. Ze hadden als zoon Louis SLACHMUYLDERS (*Amberloup 25.5.1881), gehuwd met Jeanette DETROCH (*Brussel 20.12.1888)

ex 2 :

(11) Constant SLACHMUYLDERS (*Wolv. 12.11.1879, + Wolv. 5.4.1973)

zie 9/2

x (Wolv. 1905) Rosalie DE WACHTER (*Wolv. 1878, + Wolv. 1949)

Woonden op hoeve Grotenbosch te Wolvertem

Ze hadden o.m; als dochter Jeanne SLACHMUYLDERS (*Wolv. 14.9.1912), gehuwd met August VERGAELLEN (*Lond. 15.3.1910, + Lond. 18.5.1974).

8/2 Hendrik SLACHMUYLDERS (Lond.1823 - 1896)

x Elisabeth LEEMANS (*Wolv. 11.6.1830, + Lond. 16.12.1875)

xx (Oppuurs 27.6.1876) Theresia Sid. VAN DAMME (*Oppuurs 6.12.1849, + Lond. 1.2.1910)

Hij was landbouwer op de Bemmeren te Londerzeel.

Hun kinderen ware o.m. (niet volledig uitgewerkt) :

ex 2 :

(2) Leonardus SLACHMUYLDERS (*Lond. 8.12.1879, + Lond. 27.3.1961)

zie 9/3

x Maria EECKELEERS (1885, + 1916)

xx Catharina DOUWENBURG (*Deurne Lies 1893, + Wilrijk 1953)

Hun zoon is Marcel SLACHMUYLDERS (*Borgerhout 20.12.1934), gehuwd met Josee HEYMANS (*Lond. 26.9.1939) en zoon Leo SLACHMUYLDERS (*Wilr.27.2.1963)

8/3 Servatius Amandus SLACHMUYLDERS (*Nattenh. 17.6.1823 + 8.2.1860)

x (Wintham 30.7.1865) M.Louisa VAN DAMME (*Hingene 2.10.1824 + Hingene 18.11.1861)

Hij stierf aan een besmettelijke ziekte en kort erop ook nog zijn minderjarig dochttertje. Ze woonden op een nieuwgebouwde hoeve in de Molenstraat. Op een balk in de schuur staat nu nog de naam Servatius Slachmuylders te lezen plus de datum (1842 ?). De weduwe hertrouwde (17.6.1861) met Jan Egidius SEGERS (*21.7.1829)

Kinderen ;

(1) Maria Petronella SLACHMUYLDERS (*Hingene 6.8.1857 + 24.4.1845)

x Frans Jan DE HERTOOGH (*Hingene 1845 + 1918) koster.

(2) Joanna Dorothea SLACHMUYLDERS (*Hingene 28.2.1859 + 27.7.1863)

8/4 Peter Jan SLACHMUYLDERS (Beigem 1845 - Mech.1906)

x (Wolv. 24.9.1878) Marie Cather. DE RIJCKE (*Gr. Bijgaarden 17.5.1853)

Hij was veearts te Mechelen.

Hun kinderen waren :

(1) Angeline Is. SLACHMUYLDERS (*Grimbergen 13.2.1881)

x Hendrik SOMERS (*Brussel). Ze woonden van 1900 te Brussel.

(2) Maria Virgin. SLACHMUYLDERS (*Grimbergen 21.4.1884), woonden te Luik.

(3) Emma Jeanne SLACHMUYLDERS (*Mech.) "Kloosterzuster in Namen"

(4) Paul Desire SLACHMUYLDERS (*Mech. 25.12.1886, + Diest 18.4.1975)

Priester in Averbode.

(5) Irma SLACHMUYLDERS (*Mech. 23.11.1889)

(6) Adolphe Philomeen SLACHMUYLDERS (*Mech. 18.7.1891)

(7) Maria Angeline SLACHMUYLDERS (*Mech. 26.1.1894)

x Hendrik SOMERS

(vervolgt in een volgend nummer)

12. FOLKLORE BIJ ONS

Firmain VERLINDEN

HET PALMTAKJE IN HET VOLKSLEVEN

Het palmboompje of *Buxus Sempervirens* is terug van weggeweest.

In vele moderne tuinaanplantingen vindt men dit boompje terug, groenblijvend, winterhard en niet kieskeurig voor zon of schaduw. Het wordt het meest voor hagen of voor in een vorm gesnoeide solitair aangewend. De *Buxus Sempervirens*, die vrijwel in iedere grond groeit, kan een hoogte bereiken van 3 tot 4,5 m. De dwergboom of *Buxus Sempervirens Suffruticosa*, ook de randpalm genoemd, is meer geschikt voor het afboorden van borders en gazons en verkiest ook zon of halfschaduw. De hoogte van de randpalm is beperkt tot ongeveer 60 cm. Het palmtakje heeft een bewogen geschiedenis achter de rug. Zowel in de kunst, de landbouw, de volksgeneeskunde als bij begrafenissen en godsdienstplechtigheden vindt men het palmtakje terug.



Op de plaatsen waar de echte palm niet inheems is, zoals bij ons, werd deze vervangen door het buxusboompje, dat omwille van zijn immer groene uitzicht, het blijvend geloof van het volk moest symboliseren.

BIJ GODSDIENSTPLECHTIGHEDEN

Palmzondag of de zondag vóór Pasen wordt in het volksleven als een echt lentefeest aanzien. Het palmen van de velden is een lentegebruik ter bevordering van de vruchtbaarheid van de gewassen. Volgens de volksweerkunde heeft men immers een vruchtbaar jaar te verwachten als palmzondag schoon en helder is.

Toen Jezus Jeruzalem binnenreed, gezeten op een ezelin, werd hij met hosanna begroet, en de scharen spreidden hun kleren uit op de weg en hieuwen takken van de bomen en spreidden ze eveneens op de weg (Mattheus 21:8). Deze takken worden "palmen" genoemd. Reeds in de 6de eeuw had een palmprocessie plaats in Rome, maar pas in de 9de eeuw werd ze in de liturgie opgenomen. Deze palmprocessies waren in de Middeleeuwen zeer indrukwekkend door het mysteriespel. Men droeg in die processies het beeld van Christus op een ezel rond. In Antwerpen moesten de dragers van het beeld een reis naar Jeruzalem ondernemen hebben. In ons land is de ezelprocessie van Hoegaarden alombekend.

Palmzondag is in onze kerken nu bekend als de zondag waarop de palm gewijd wordt. Net als met gewijd water en met gewijde kaarsen konden onze voorouders heel wat verkrijgen met het gewijde palmtakje. Precies daarop waren er vroeger handige jongens die met Palmzondag een handeltje opzetten en "gewijde" palm verkochten op de straathoecken. In dit verband is er zelfs een gezegde ontstaan. Van iemand die wat sulachtig uit zijn ogen keeg zei men: "Hij weet niet of zijn palm gewijd is!" Andere gezegden zijn er als: "Hij droeg de palm weg" (hij behaalde de overwinning). Bij de Romeinen werden immers de overwinnaars met pal-

men (palmladen) bekrond. "Onder de palmen wandelen" betekent in Indië verblijven. Palmen betekent hier de palmbomen.

DE PALM IN DE KUNST

Ook in de kunst treft men de palm aan. Zo is de gehele Egyptische bouw-, beeldhouw- en schilderkunst beïnvloed door planten- en bloemmotieven met het karakteristieke palmornament van de palmboom die daar veel voorkomt. Ook bij de Assyriërs komt het palmmotief voor. De palmboom, als boom des levens, is een ornament van Assyrische oorsprong, alhoewel het ook in de Perzische kunst voorkomt. Ook de Israëlitische kunstenaars hebben palmen afgebeeld op beeldhouwde muren, bouwwerken en sarcophagen van hun koningen. Ook bij de Hindoes en in de Griekse kunst treffen we palmmotieven aan. Bij de Grieken en de Romeinen meende men de goden te eren door hen zelf en ook de aan hen toegewijde tempels en altaren te versieren en door hen die planten en bloemen te offeren waar zij een bijzondere voorliefde voor zouden koesteren. Zo werd Nike getooid met een palm, het symbool van de overwinning en van de vrede.

DE PALM DES LEVENS



Ook bij sterfgevallen en bij uitvaartplechtigheden werd en wordt nog het palmtakje gebruikt. Als een kind begraven werd dan droegen de schoolkinderen palmtakjes mee naar het kerkhof. Deze werden op het graf gelegd of in de grond gestoken. Sommige takjes schoten wortel en het is daarom dat men op vele Vlaamse kerkhoven zoveel buxusboompjes aantreft.

Bij de berechtiging van de stervende moest een tafeltje staan met een witte doek gedekt, met daarop een kruisbeeld, twee brandende kaarsen bij voorkeur met O.L.Vrouw-Lichtmis gewijd, een bord met zes propere watten, waarmee de priester de gezalfde plaatsen kon afvegen, water en een handdoek om zijn handen te wassen en uiteraard een glas wijwater en een palmtakje. Op de doodsprentjes kwamen symbolische voorstellingen voor zoals de opgaande zon (verrijsenis), het anker (de hoop) en een kruis (het geloof in de hemel) en ook de palmtak en lauwerkrans. Het waren symbolen van de hemel als verdiende beloning. Voor de gevel van het sterfhuys werden vroeger twee bakstenen gelegd in de vorm van een kruis met daartussen stro voor een volwassene overledene, en palmtakjes voor overleden kinderen of ongehuwden. Op sommige plaatsen legde men voor het sterfhuys of voor het "hofgat" van de boerderij een kruis van stro tussen twee karveelstenen, waar vaak een palmtakje bijhoorde. Later werd dan dit kruis met het lijkstro verbrand. Ook nu nog als familie, vrienden buren en kennissen een laatste groet brengen in de rouwkapel, wordt een kruisteken over de kist gemaakt met een in wijwater gedompeld palmtakje. Dit ritueel wordt herhaald op het kerkhof waar met het palmtakje op de kist laat vallen. Vroeger werd ook wat drinkgeld gelegd in de pet van de grafmaker.

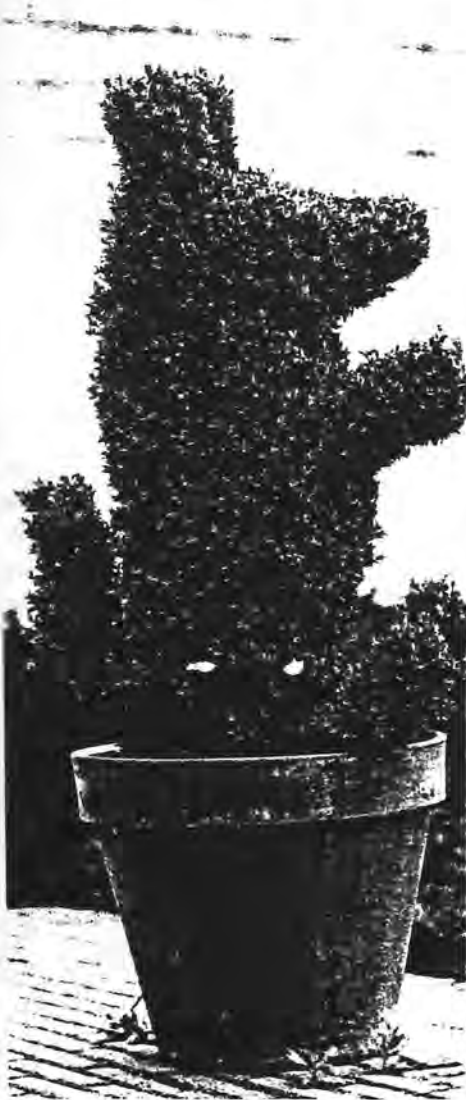
Omstreeks 1675 bestond er in Amsterdam een gilde van de "versiersters" die belast waren met het "groenmaken" bij een geboorte, bij een huwelijk of andere gelegenheden. Het was een speciaal ambacht voor vrouwen die als merkteken bundels van witte rosemarijnbloemen aan de deuren hingen.

Zo hing er ook volgend reclamebord:

*Hier maakt men bloemen naar ieders wenschen
Om te eren de doode menschen
Die rein gestorven zijn behoort deze eer,
Ook bruidjes die trouwen,
en nou zeg ik niet meer.*

Door hun diensten droegen zo al de begrafenisgangers takjes buxus, versierd met zilverpapier. In de zuidelijke provincies heeft het gebruik van palmtakken met linten zilverpapier, harmonievormig gevouwen, zich tot het begin van de 20ste eeuw kunnen handhaven in vele dorpen. Dit bleef dan meestal beperkt tot enkele takken, die op de grafheuvel geplaatst werden. Kransjes van buxus en bloemen werden alleen voor overleden jonge meisjes gebruikt.

EEN GELIEFKOOSDE TUINPLANT MET UITZONDERLIJKE KRACHTEN !



Zou men in ons land wel een tuintje vinden zonder palm ? Grote palmbomen snoeit men vaak in allerlei vormen, maar dikwijls in de vorm van een haan. Mogelijk hebben we hier te doen met een overblijfsel van een zeer oud gebruik. Eertijds kende men de haan immers grote macht toe omdat hij door zijn gekraai de duisternis zou kunnen verdrijven. Bij oude hofsteden stond traditioneel bij de bornput vaak de palmstruik of buksboom die een anti-demonische kracht bezat. Een mengeling van gesneden bloemen, palmblaadjes en fris lover waarover de sacramentsprocessie gegaan had, werd vergaard en terug gestrooid in de stal tegen ziekten van het vee en tegen andere boze invloeden. Sommigen staken zelfs een paar palmblaadjes in hun geldbeugel om tegen alle onheil beveiligd te zijn. In de schuur en op de korentas verjoeg dit strooisel ratten en muizen en vrijwaarde het hooi en het graan tegen

bederf en zelfontbranding. Om de vogels uit het vers gezaaide graan te houden werd palm verbrand waarover de processie van Hoogweerdig (Sacramentsdag) gegaan had. Tewijl de palm in de handen gewreven werd moest men het Sint-Jansevangelië lezen. Er moesten ook drie lekken van een gewijde kaars bijgevoegd worden.

De feestdagen van Sint-Joris en Sint-Marcus op 25 april was de meest gunstige dag om staakbonen te planten. Voor alle zekerheid werd in Heers en in Ordingen in Limburg aan de hoogste staak een gewijd palmtakje gestoken. Ook in Riksing en gebruikte men gewijde palm. Daar was het echter om de mussen van de erwten te houden. Men stak er ook een palmtakje tussen de eerste schoof graan die men binnenhaalde.

Bij onweer ging men rondom het huis wijwater sprenkelen en op de vier hoeken een kruis maken met gewijde palm. Telkens het bliksemde werd een kruiske gemaakt met wijwater en palm. Na het onweer werd een stukje palm afgebroken en verbrand. Had een boer door aanhoudende of vreemde ziekte in het gezin of in de stal te lijden dan werd gezegd :

- " Het kwaad is ermee gemoeid ".

Dan werden takjes gewijde palm kruisgewijze in de stal gelegd. In Haspengouw was het de gewoonte op Paasmorgen de landerijen te "palmen". De knechten van de pachthoven gingen dan een stukje gewijde palm in de grond steken om de oogst te vrijwaren van wind en hagelslag. 's Middags mochten ze dan met de pachter mee aan tafel zitten en 's namiddags werd er lekkere koffie geschonken. Verbrande palm werd ook over de vier hoeken van het veld gestrooid om de zegen over de vruchten van het land af te smeken.

Men zei :

*Ik zegen hier mijn koorn
tegen den bliksem en den doorn
tegen meiskens en knechten
dat zij in mijn koren niet en vechten.*

Het palmen van het land gebeurde meestal na het lof van Palmzondag. Al stappend bad de boer een speciaal gebed of het evangelie van St. Jan.

Bij de bouw van een nieuw huis kwam de eigenaar vroeger de eerste steen leggen. Hij dopte een takje gewijde palm in wijwater en besproeide ermee deze eerste steen. De palmtak werd vervolgens in de muur ingemetseld.

Ook werden bij een nieuwbouw bovenaan de schouwhoeken palmtakjes geplaatst. Ook werd bij een Christusbeeld of bij een wijwatervat een palmtakje gestoken om de zegen te bekomen over het huis en de huisgenoten. Om de bijenzwermen dicht bij de bijenkorf te doen hangen stak de bieboer een takje gewijde palm voor de hal.

De bedevaarders naar het Heilige Land brachten vroeger een palmtak mee als getuigenis van de verre reis. In Frans-Vlaanderen bestond een eigenaardige rapenprocessie. De St.Elooikaars en een beeltenis van de heilige werden meege dragen en de hoofdmannen van de gilde "de liefdadigen van St. Elooï" droegen als kenmerk van hun waardigheid een hazelaarstok met thym, terwijl de gewone gildeleden een stok droegen met palm versierd.

Ook in de volksgeneeskunde treffen we het palmtakje of Buxusboompje aan. Rembert Doedoens noemt meer dan 40 gewassen die pleuris (fleuris in de volkstaal) deden genezen. De plant bij uitstek was volgens hem het ijzerkruid (ijzerhard of Verbenā) en in de volksmond fleuriskruid genoemd. De remedie bestond er in de groene ijzerkruidbladeren met die van het buxusboompje op jenever te laten trekken en er 's morgens nuchter van te drinken.

De Buxus verspreid een kruidige geur. Wie er een neus voor heeft zal van de geur genieten. Wie zich te volbloedig acht kan kruidenthee gebruiken van waterklaver, het madeliefje en blaadjes van het buxusboompje.

SYMBOLIEK

Pas na 1500 is de palmboom ook als wapenfiguur in de heraldiek verschenen als teken van de overwinning. Verder staat de palm er als symbool van het leven, de gulheid, de vruchtbaarheid, de vriendschap en de wijsheid.

Zo versiert men in Indonesië geschenken met palmtakken als symbool van de eeuwige vrede en de triomf. De oude voorwerpen, zoals o.a. de tak, de krakeling waarmede de palmpaasstok wordt opgetuigd, vinden hun oorsprong in de oudheid. De palmpaas staat nog bol van vruchtbaarheidssymbolen uit de heidense oudheid, die aan bod kwamen bij de feesten ter viering van de herlevende natuur in het voorjaar.



Als slot van deze bijdrage kan ik nog een paar tips meegeven om het altijdgroene buxusboompje in topconditie te houden:

- de tijd om een buxus te snoeien is van half mei tot half juni,
- de buxus houdt van licht en zon
- een gezonde buxus is donkergroen. Wordt hij lichter dan heeft hij tekort aan water of aan voeding,
- voed een buxus vanaf het voorjaar regelmatig met natuurlijk mest,
- een buxus in een pot heeft regelmatig water nodig. De grond mag niet uitdrogen, daar kan buxus absoluut niet tegen.
- vanaf augustus de voeding stopzetten.

13. MERKWAARDIGE BELEVENISSEN VAN MENSEN VAN BIJ ONS. Deel 1.

1940-41 STALAG XI A - ALTENGRABOW - 1992

FL. L. LAUWERS

Onder deze hoofding zullen merkwaardige verhalen verschijnen die Hombekenaars beleefden. In dit eerste deel vernemen we hoe Louis Lauwers het ervaarde om, na meer dan 50 jaar terug te gaan naar de plaats waar hij in 1940 als krijgsgevangene belandde.

Meester Louis Lauwers, de erevoorzitter van onze kring, gaan voorstellen is open deuren instampen. Toch willen we als inleiding op zijn verhaal wat toelichting geven over de benarde dagen in '40, kort voor zijn krijgsgevangenschap.

Louis was als jong soldaat gekazerneerd in de schoolcompagnie op de Luchtbal te Ekeren, tesamen trouwens met Tony Dons. In juni 1940 zouden ze naar Beverloo overgeplaatst worden om er hun verdere opleiding te krijgen als sergeant. Het lot verzette de bakens. In mei brak wereldoorlog 2 uit en op 12 mei verhuisde de schoolcompagnie naar Lovendegem waar de legerleiding verordende op 18 mei door te trekken naar Frankrijk, richting Toulouse, om daar de opleiding te voltooien. De Blitzkrieg met het snel oprukkende Duitse heir doorkruiste dit plan. In Frévent een klein stadje vóór Abbeville kwam het tot een treffen. Met een 200 à 300 man hadden de Vlamingen zich achter de spoorwegberm opgesteld tegen de uit het Noorden oprukkende Duitsers. Het vuur werd geopend toen aan de einder vage schimmen van vijandige militairen opdoken. De verrassing was echter compleet toen de Duitsers hun in de rug, vanuit het stadje Frévent, onder vuur namen. Er heerste verwarring. Er vielen doden en gewonden en van een echte opstelling in slagorde was geen sprake. Iedereen vluchtte weg en zocht dekking in één of ander huis. Met 13 medesoldaten bracht Louis de nacht door in een schooltje. Een wat oudere soldaat met name Jacobs, een reeds afgestudeerd doctor in de rechten afkomstig van Antwerpen, (later vrederechter te Kontich) nam de leiding. De wapens werden in het schooltje gelaten en langs een klein trapje ging de tocht in kolonne over de speelplaats naar het dorp, richting kerk. Daar waren reeds honderden geallieerde soldaten als krijgsgevangenen samengedreven. Ze werden onder de bewaking gesteld van een Duitse tankcommandant. Er volgde de gebruikelijke verhoring, wie ze waren, hoe ze er gekomen waren, waar de wapens waren, naar waar ze gingen enz. Ze kregen zelfs de toelating om naar het station te gaan om er met dezelfde trein terug naar België te keren, maar daar stuitten ze op een stuurse Oberst met andere gedachten en ze werden terug naar Frévent geleid. Hier begon de krijgsgevangenschap en ook het verhaal van Louis zelf.¹

NAAR HET KAMP

Op 21 mei 1940 werden we ten Noorden van Abbeville, in het Franse stadje Frévent, door de Duitse tanksoldaten gevangen genomen. We werden er met Fransen en Engelsen samengebracht in de hovingen van een kasteel om daarna in meerdere dagmarsen, langs de steden Doullens, Albert, Bapaume, Cambrai, Le Cateau en Avesnes, aan te komen in het Belgische dorp Rance. Vandaar zouden we in meerdere vrachtwagens naar Brussel rijden, maar we belandden in St. Vith. Na een nachtelijke voetmars kwamen we aan in het Duitse Prons-feld, waar we op transport gezet werden naar

Midden-Duitsland. We werden met 60 a 70 personen in goederenwagens gestopt. De treinreis was hels, deels staand, deels liggend, hangend tegen mekaar, zonder eten, zonder drinken, zonder afstappen voor sanitaire behoeften, twee dagen aan één stuk als dieren in die ene wagon. Door de kleine klapluiken (zgn. vasis-tas) konden we enigszins de route volgen. We passeerden Koblenz, Limburg a/d Lahn, Kassel, Hannover, Braunschweig, Maagdenburg en Loburg, om uiteindelijk te belanden in een klein rangeerstationnetje, idyllisch omgeven door dennebossen.

" Aussteigen !". STALAG XI A, Altengrabow !

HET KAMP

Altengrabow was deels Duits legerkamp en deels krijgsgevangenenkamp. Ook reeds in de eerste wereldoorlog was Altengrabow een krijgsgevangenenkamp geweest. In hetzelfde kamp stierf in 1918 Louis JACOBS van Zemst-Laar aan een longaandoening, na er meer dan drie jaar verbleven te hebben ². Bij het binnentreden vormden een massa Belgische soldaten een soort erehaag. Ze waren blijkbaar op de hoogte van onze komst. Ik hoorde roepen: "Hé, Louis!". Het was Karel FOETS, een dorpsgenoot. Ook andere jongens uit de streek waren er; Edward LEVRIER, mijn neef uit Zemst en Louis CALLAERTS, een Hombekenaar wonend in Stuivenberg, en Fons JANS, de broer van Alois, voorzitter van de Oudheidkundekring van Mechelen. In hongerige omstandigheden hebben we er verbleven tot 1 juli 1940. Op die dag werden we ingedeeld in kleine groepen en uitgeleend aan de landbouwers in de dorpen van de streek om er te gaan werken. Begeleid door Duitse wachten trokken we met twintig man naar het Altmark-dorpje Hanum. Het lag 120 km. noord-westelijk van Altengrabow, op amper 1 km van de latere zonegrens tussen Oost- en West Duitsland. Ik kwam er terecht bij een boerenfamilie Fritz Jordan, met slechts één zoon die aan het front was als soldaat. De behandeling was correct, en ik werd er beschouwd als zoon des huizes. Na zes maanden kwam er een einde aan de landarbeid.

Op 3 januari 1941 reden we met de trein terug naar Altengrabow en op 11 januari waren we weer thuis in Hombeek.

Daarmee was de krijgsgevangenschap voorbij.



HET WEERZIEN

Altengrabow en Hanum zou ik misschien nooit meer weerzien. Beiden lagen na de oorlog in de DDR, wat verboden gebied was voor Westerselingen.



Meerdere malen hebben we aan de grensslagbomen gestaan: het kerkje van Hanum stond maar enkele boogscheuten vandaar en daartussen lagen de mijnen velden, de prikkeldraad en de muur.

Ik had een goede herinnering aan de familie Jordan van Hanum en ben die mensen dankbaar gebleven. Ik bleef met hen in contact door briefwisseling en later volgde toch een bezoek en tegenbezoek met de nazaten van Fritz Jordan, de kleinzoon van de oude boer.

In november 1989 stortte de DDR in elkaar en twee jaar later ondernam ik met de familie een vierdaagse reis naar Berlijn. Daar Altengrabow maar op 15 km van de autosnelweg Maagdenburg-Berlijn lag, zouden we er een kijkje gaan nemen. Onvoorbereid deden we dat niet. Ik schreef naar twee burgemeesters in de buurt. Van hen vernam ik dat het kamp nu een Russisch troepen kamp was en dat dit slechts met uitzonderlijke toestemming zou kunnen bezocht worden. Eén der burgemeesters zou me als ex-krijgsgevangene uit België aanmelden. Daarop richtte ik tot de kampkommandant een aanvraag tot bezoek, maar dit bleef onbeantwoord.

Toch besloten we op zondag 19 juli 1992 langs

het kamp te rijden. In Drewitz, kort bij Altengrabow, vertelde een vrouw, die bezig was haar voortuintje schoon te maken, dat het kamp kortbij lag, achter de bocht. We erkenden reeds de eerste schildwacht in groen-grijs Russisch uniform.

De man verstond ons niet. "Nicht Deutsch, nicht Deutsch!", was alles wat eruit kwam en hij gebaarde dat het kommandantur een paar honderd meters verder lag. De schildwacht die daar postvatte was even bespraakt. Hij stootte de deur open en bracht me in een goor lokaaltje bij een Russische officier. Deze bleek toch anderhalf woord meer Duits te kennen en gebaarde te gaan zitten en te wachten. Er werd druk overlegd met een andere officier en ik werd verstaanbaar gemaakt dat er een tolk zou komen. Het wachten duurde ontzettend lang. De reisgenoten die buiten in de auto op me wachtten zouden misschien wel ongerust geworden zijn en ik stond op om ze buiten te informeren, maar de officier greep me bij de arm: "Dolmetscher kommt". Eindelijk kwam er beweging. Er verscheen in de verte een vrouw in burgerkleding: de "Dolmetscher". Ik dacht dat het een Duitse was. Ze begroette me en vroeg in perfect Duits wat ik wenste. Op mijn verhaal kwam vlug een antwoord dat een bezoek niet mogelijk was zonder schriftelijke toelating van de kampkommandant.

Toen ik uitlegde geschreven te hebben, doch geen antwoord gekregen te hebben, was ze zeer verwonderd en ze wou weten wie ik was.



Ze bekeek mijn naamkaartje, fronste de wenkbrauwen en zei: "Maar ik heb uw zaak behandeld en u een schriftelijke toelating gestuurd." Ze was de secretaresse van de kommandant. De toelating was strikt persoonlijk en ik stelde mijn reisgenoten op de hoogte.

Er werd een legerwagen buiten gereden met chauffeur en een Russische officier als begeleider. Er reed ook een kleine jongen mee. Ik stapte in en naast mij nam de tolk plaats. De tocht zou ongeveer een half uur duren. Het gesprek was aanvankelijk stroef en streng. Dan begon het te vlotten. Ik vroeg of ze Duitse was, maar neen, ze was een Russische officier, haar man zat vooraan met haar zoontje. De Duitse taal had ze in Rusland geleerd, drie jaar studie. Ze was reeds vier jaar in Duitsland en voorbestemd om in Duitsland te blijven. We reden lange tijd langs de hoge kampafsluiting en kwamen dan in het kamp zelf door een grote poort. Vooraan lagen grote ziellose appartementsblokken met ervoor een grote gazonvlakte waarop veel kinderen speelden. De woningen waren van officieren die aan het kamp verbonden waren.

Dit kamp weer te zien na meer dan 50 jaar gaf me een moeilijk te definieren gevoel. Ik wist nog heel duidelijk dat de blokken waarin we destijds sliepen helemaal aan de westzijde stonden, tegen het sportveld. Het sportveld was nu volgebouwd met grote loodsen, maar de barakken waarin we in 1940 sliepen erkende ik nog.

De grote paardestallen echter waarin we korte tijd verbleven in 1941, vóór de terugkeer naar België, waren vervangen door loodsen voor vrachtwagens en tanks.

De tolk informeerde naar het verder verloop van de gevangenschap en naar mijn verblijf bij die boer in Duitsland, naar mijn verder leven, naar mijn beroep en familietoestand. Hoe het leven in België nu wel was? Alles wat ik vertelde werd met veel aandacht gevolgd en onmiddellijk in het Russisch vertaald voor de anderen.

Met de gebruikelijke geplogenheden namen we afscheid. Zeer hoffelijk, bekommerd

zelfs, vroeg ze of mijn wens nu vervuld was en of het me bevalen had? Ik kon dit maar bevestigen en drukte mijn spijt uit dat mijn vrienden de tocht niet konden meemaken. Dat moest ik toch verstaan: de strenge militaire normen! Op mijn vraag of er geen foto mocht gemaakt worden van het groepje was het antwoord:

"Maar natuurlijk", en ze voegde er nog aan toe "waarom hebt ge het fototoestel niet meegenomen in het kamp?". Ik heb er maar wijzelijk niet op geantwoord.

"Jullie sturen ons toch een foto op?" was de vraag bij het afscheid.

Altengrabow, na 51 jaar, een belevenis die ik me voordien moeilijk had kunnen inschatten. Hier stond ik dan terug op die plaats waar ik als 19-jarige jongeling tegen wil en dank terecht kwam omdat ik evenzeer ongewild als onverwacht "vijand" geworden was van Nazi-Duitsland, alleen maar omdat ik het uniform droeg van een aangevallen natie.

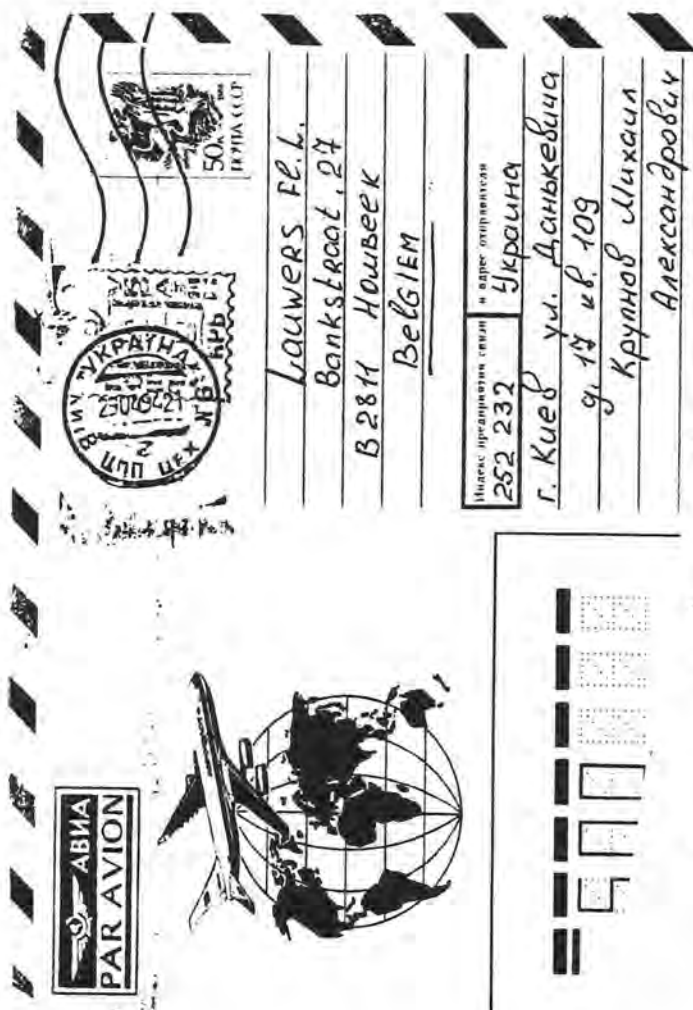
EEN ONVERWACHT KAARTJE

De foto hebben we naderhand opgestuurd naar het echtpaar dat ons begeleidde in het kamp. Lange tijd hebben we van de Russen niets meer gehoord. Ze hadden ons gezegd dat ze tot 1994 in Duitsland nog zouden moeten blijven. De verrassing was groot toen we kort geleden, op 12 mei 1994, een briefje kregen uit Kiev met de groeten van de officieren uit Altengrabow.

Zo ziet ge maar dat oorlog soms ook mensen nader bij mekaar kan brengen. Ik zou ze wel willen antwoorden, maar in het Russisch ben ik niet zo sterk (!).

1. Het volledig relaas van de krijgsgevangenschap verscheen in het artikel "Oorlogsslachtoffers 1940-45" van Stan BEHETS, verschenen in Hoembekania, deel 4, blz.146 tot 157.

2. R. Van Kerckhoven: Zemst 1914-1918, blz.95 e.v.



Уважаемый Lauwers F.L.
Поздравляю Вас с праздником
Победы всего мира над
фашизмом! Желаю Вам
крепкого здоровья, долгих
лет жизни и много, много
радости и счастья.

Бывший старший авио-
инспектор комендантской
гарнизона Альтенграбов
капитан Крупнов М.А.
Всего доброго!

29.04.94. г. Киев

[Handwritten signature]

TWEE MERKWAARDIGE OVERLIJDENS

Op 19 maart 1994 verloor Hombeek zijn oudste inwoner.

Giele Selleslagh, geboren op 9 januari 1895 te Zemst en in Hombeek gehuwd met Julie DE NEYS, bereikte de gezegende leeftijd van 99 jaar en twee maanden.

Tot voor een paar maanden was iedereen er van overtuigd dat nog eens een honderdjarige zou kunnen gevierd worden in de gemeente, vooral als men met bewondering opkeek naar Giele die met de fiets van het Klein-Gent naar het dorp reed om er een kaartje te leggen. Het mocht niet zijn.



Op 20 mei overleed te Dendermonde Jan Baptist JACOBS (Van den Buu), die op 27 augustus 104 jaar zou geworden zijn.

Jan Baptist werd geboren op 27.8.1890 te Kapelle o/d Bos als zoon van Philomeen MOYENS die gehuwd was met August JACOBS (den Buu) van Hombeek en er ook woonde. Jan Baptist bracht hier zijn jeugd door aan de Bankstraat, waarover hij nog heel wat wist te vertellen. Hij huwde tweemaal en toen hij zijn honderdste verjaardag vierde was hij ook vijftig jaar getrouwd met zijn tweede vrouw.

ERELEDEN

Apotheker ASSELMAN	Hombeek
Stan BEHETS - Angèle SELLESLAGH	Hombeek
Baron Kris de Meester de Ravestein	Hombeek
René DE MAEYER, erecons. instrumenten museum	
Dirk LAUWERS en Yolande SABLON, adv. Duffel	
familie MARIEN	Hombeek
E.H.Kanunnik Wim Mariën	Hombeek
dokter Werner MARINUS	Hombeek
dokter Walter JASPERS	Hombeek
kinesist Kris SPITAEI	Hombeek
kinesiste Rita SPRUYT	Hombeek
dokter Paul TASSENOY	Hombeek
architect Eddy VAN DE VENNE	Hombeek
dokter U. VAN WALLEGEM	Mechelen

BESTUUR VAN HOEMBEKA

Christian de Meester de Ravestein	erevoorzitter
Fl. L. LAUWERS	erevoorzitter
Ward DE KEMPENEER	voorzitter
Henri KEULEERS	vice-voorzitter
Jan MISSINNE	secretaris
Raymond LAUWERS	financieel beheer
Libert LOOSEN	archiefbeheerder
Firmin VERLINDEN	folklore en St.Metteviering
Marie-Louise MIES	natuur en uitstappen
Francine LEEN	logistiek en lokaalbeheer
Thierry LAMMAR	juridisch advies
Gert LOOSEN	redactie en tekstcorrectie

Redactie 't Ridderke

eindredactie : Ward DE KEMPENEER, Gert LOOSEN
 tekstingave : Patricia BOON, An LOOSEN
 medewerkers : Wim BAETENS, Stan en Angèle BEHETS, Louis BUELENS, Firmain Verlinden, Fl. Louis LAUWERS, Henri Keuleers, Libert LOOSEN, Gerarda MARIEN, Marie-Louise MIES
 foto's : Ward VERBERGT.
 tekeningen : Bob BROERS

AKTIVITEITEN

Algemene Vergadering : 2 september / 2 december
 Sinte-Mettelichtstoet : zondag 6 november
 Tentoonstelling : 30 en 31 oktober en 1 november

ARCHIEFRAADPLEGING VOOR LEDEN

Zaterdagen ; 25.6 / 24.9 / 22.10 / 26.11

Woensdagen : 8.6 / 14.9 / 12.10 / 9.11

ARCHIEFWERKING

vrijdagen : 9.6 / 23.6 / 8.9 / 22.9 / 13.10 / 27.10

BESTUURSVERGADERINGEN

woensdagen : 15.6 / 24.8 / 21.9 / 19.10 /



't Ridderke

TWEEMAANDELIJKS KONTAKTBLAD VAN HOEMBEKA
9^e Jaargang 1994 ✕ nr. 3 ✕ 3^e trimester

EXTRA
NUMMER

DE BEVRIJDING



VERANTWOORDELIJK UITGEVER :
Ward DE KEMPENEER, Diepestraat 2, 2811 HOMBEK tel. 015 / 42.33.26

Afgiftekantoor MECHELEN 1

14. KRINGWERKING

HOEMBEKA

Heemkundekring van Hombeek

nodigt u uit op een
FORUMGESPREK

HOMBEK 40 - 45 DE BEVRIJDING

Panelleden

Theodoor GEETS
E.H. Willem MARIËN
Edward SAERENS

en met als speciale gast
Dennis KIRBY

bevrijder van HOMBEK
die plaats genomen had in de eerste
tank die door onze gemeente reed,

Moderator : Ward De KEMPENEER

VRIJDAG 2 SEPTEMBER 20 uur
BOVENZAAL VAN HET GEMEENTEHUIS

toegang kosteloos

15. HOMBEEK BEVRIJD

Een woord vooraf.

Iedere dag in een mensenleven kan een stukje "geschiedenis" genoemd worden. Doorgaans lijkt de vorige dag wel op de volgende zodat wat die dag gebeurde, of die maand, of dat jaar zelfs, amper zal bekijken. Soms kan een schokkende gebeurtenis toch zó een indruk nalaten dat die bewuste dag waarop het voorviel onuitwisbaar in het geheugen geprent blijft, vaak met gedetailleerde beelden en een duidelijke herkenning van plaats en tijd.

De bevrijding van ons dorp is zo een dag geweest !

Een heemkundekring met de opdracht alle merkwaardigheden betreffende mensen en dingen uit onze gemeente en streek te registreren en erover te berichten, kon niet anders dan een gebeurtenis als de bevrijding eens wat nadrukkelijker in herinnering brengen. De vijftigste verjaring ervan was een exclusieve gelegenheid. Daarom nu dit extra nummer van 't Ridderke.

We gingen praten met enkele mensen die het van nabij meemaakten of er persoonlijk bij betrokken waren. Deze interviews werden gemaakt door François Van der Jeught voor Kapelle-op-den-Bos en door Ward De Kempeneer voor Hombeek. We hadden het grote voorrecht gebruik te mogen maken van de memoires geschreven door Edward Saerens over de oorlogsjaren. Het is een lijvig boek van meer dan 300 geschreven bladzijden wat hij "Zes donkere jaren" noemt. Hij beschrijft erin met grote nauwkeurigheid al wat hij beleefde: de mobilisatie, de achtiendaagse veldtocht, krijgsgevangenschap, de oorlogsjaren met de bezetting, de bevrijding en de heroproeping. Het is een enig document geworden dat door de heemkundeliefhebber hoogstwaardevol zal ingeschat worden. Het deel met betrekking tot de bevrijding wordt hier overgenomen.

We schreven ook brieven naar drie Engelse soldaten die als eersten met hun tanks ons dorpje bevrijdden. Van één van hen, Dennis KIRBY, kregen we verrassend snel antwoord en bovendien bezorgde hij ons foto's gemaakt te Hombeek, enige documenten, die we tot nog toe ter plaatse niet hadden teruggevonden. Wellicht is het laatste woord over de bevrijding van ons dorp nog niet gezegd en lukt dit nummer van ons heemkundetijdschrift nog reacties los of berichten sommigen nog over documenten of foto's uit die tijd. We zijn benieuwd. We zullen al diegenen dankbaar zijn die ons verbeteringen of aanvullingen kunnen aanbrengen en zullen deze graag aansluitend publiceren.

In dit nummer hebben we getracht de feiten van de bevrijding zo goed als mogelijk te reconstrueren. Het bevrijden van een klein dorpje als Hombeek zal, in het kader van deze reuzeoperatie van de geallieerde legers om Europa te ontzetten van het Nazibewind, maar een "en passant" geweest zijn. Voor ons is het wel boeiend te vernemen wie onze bevrijders juist waren en hoe alles verliep. Na zoveel jaren de feiten eens op een rijtje zetten is niet altijd eenvoudig. Geschreven documenten zijn schaars en de herinnering van getuigen is een goede bron maar zeker gekleurd. Soms ontdekten we tegenspraak die vaak, na dieper graven, toch opklaarde zodat de werkelijkheid dichter kon benaderd worden. Kleine tegenstellingen die er nog zouden overblijven maken het des te boeiender omdat ze geenszins de grote feiten schaden maar een gevolg zijn van persoonlijke inkleuring. Iedereen zag hetzelfde maar zag het met zijn ogen, als jongeling als oudere, als verzetsstrijder of wat ook.

Wat we beoogden is enkel maar even terugblikken naar wat vijftig jaar geleden precies gebeurde, hoe de sfeer toen was waarin de mensen leefden, wat ze meemaakten en hoe ze het beleefden deze onvergetelijke dagen die het einde van een tweede wereldoorlog betekenden.

DE GEALLIEERDEN STEKEN DE BELGISCHE GRENS OVER

Over de bevrijding van ons land wordt dezer dagen veel gesproken, veel geschreven en getoond in beeld zowel foto's als filmdocumenten. In het kader van onze kleine bevrijding prikkelde het ons te weten welke legersectie ons dorpje voor het eerst aandeed. Daarom schetsen we in twee woorden hoe de reuze legermachine van Amerikanen, Engelsen en Canadezen vanuit Frankrijk over ons land de nazi's wegveegde. Ieder had zijn sector ter verovering van ons land; de Canadezen de weststrook, de Amerikanen de ooststrook over de Ardennen en de Britten zouden het midden houden.

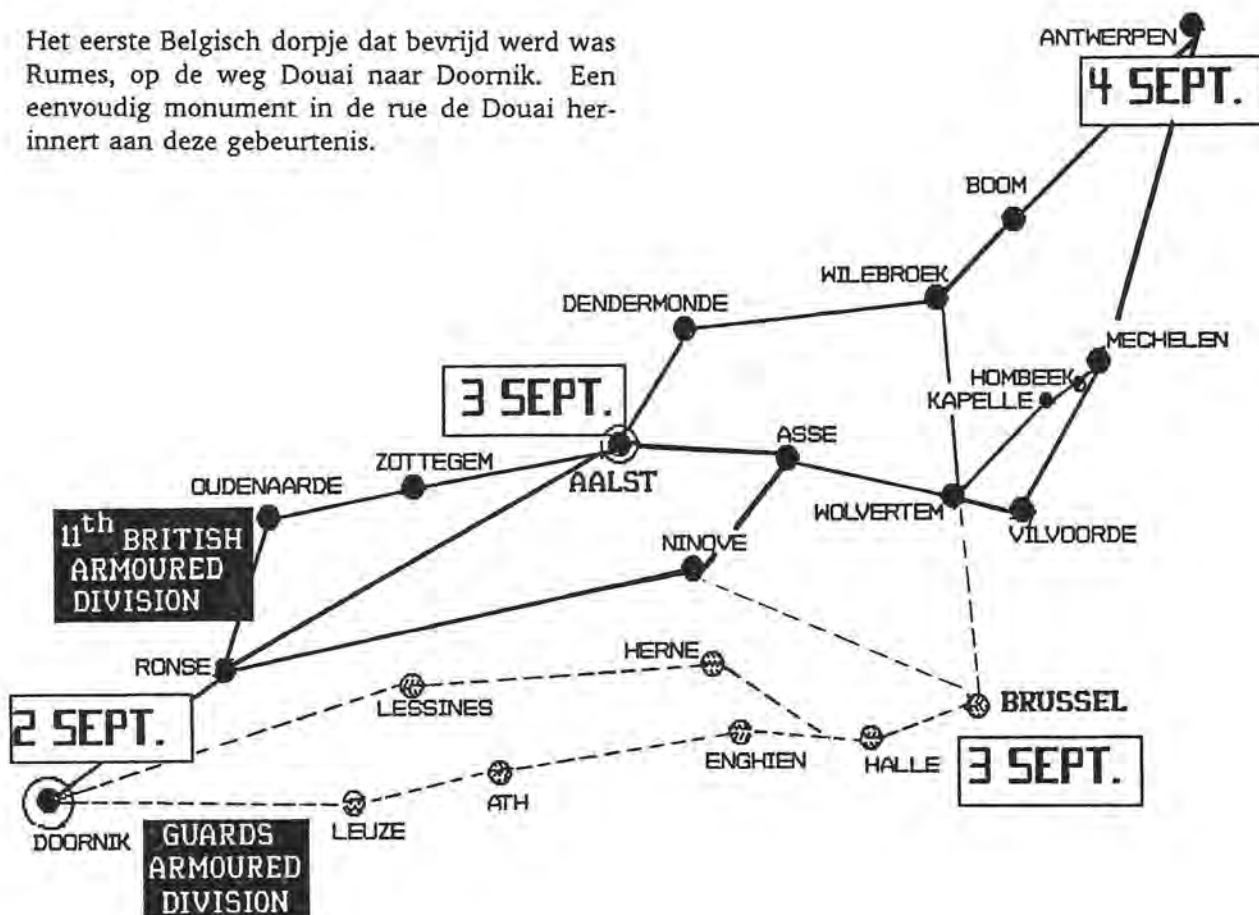
Het 2de Britse Leger van generaal DEMPSEY had de opdracht op te rukken over Doornik naar Gent en Brussel en zo door naar Antwerpen om de vluchtende Duitsers de pas af te snijden. Het ging allemaal ontzettend vlug. In drie dagen, van 2 tot 4 september 1944, was een strook gaande van de Franse grens over Doornik, Aalst, Brussel, Mechelen tot Antwerpen schoongeveegd. De aftocht der Duitsers gebeurde dan ook ordeloos, in een echte paniekstemming.

Het eerste Belgisch dorpje dat bevrijd werd was Rumes, op de weg Douai naar Doornik. Een eenvoudig monument in de rue de Douai herinnert aan deze gebeurtenis.

Tijdens de morgen van 2 september hoorden de inwoners plots de Marseillaise zingen. Zich van niets bewust, nog bezet door de Duitsers, vroegen ze zich af hoe dat toch mogelijk was? De vreugdekreten kwamen vanuit het 3 km. verder gelegen dorpje Mouchin in Frankrijk, dat net bevrijd was. Door een gunstige wind waren ze goed hoorbaar.

Iets voor 9.30 uur kwamen de eerste Amerikanen Rumes binnengereiden. Toen ze vroegen waarom ze hier geen blauw-wit-rode vlaggen hesen maar komische zwart-geel-rode vlaggen, waren ze hoogst verbauwereerd te vernemen dat ze niet in Frankrijk maar in België waren. Ze maakten terstond rechtsonkeer want ze hadden geen orders gekregen de grens over te steken.

De eer België eerst te betreden was aan Montgomery voorbehouden die dan ook hevig protesteerde bij Eisenhower en de Amerikanen verweet de grens tussen beide legers geschonken te hebben. De volgende dag gaf Montgomery zijn pantsers de opdracht om ten koste van wat ook Brussel en Antwerpen te heroveren.



BRUSSEL VRIJ OP ZONDAG 3 SEPTEMBER

De verdere opmars van het 2de Britse Leger kan ruwweg als volgt geschetst worden. Diezelfde avond nog van 2 september rond 23.00 uur was Doornik ingenomen. De opdracht was bekend ; Brussel zou 's anderendaags heroverd moeten zijn. En, ze deden het ook.

Twee grote lijnen voor de opmars werden uitgestippeld.

De Guards Armoured Division

volgden de eerste lijn die liep over Doornik, Leuze, Ath, Edingen, Halle naar Brussel. Nog diezelfde zondag 3 september rond 20.00 uur trok de Welsh Brigade van de Guards, na op één dag ruim 100 km. te hebben afgelegd het centrum van onze hoofdstad binnen. Generaal Adair deed er 's anderendaags met strijders van de brigade Piron zijn triomfantelijke intrede. Ook onze onderpastoor Adolf NOBELS, die in augustus uit ons dorp verdween en op 15 september 1943 vluchtte naar Engeland, was hierbij aanwezig.

De 11th Armoured Division

volgden de tweede lijn die liep van Doornik, over Oudenaarde, Zottegem naar Aalst en ook over Ronse, Ninove naar Aalst. Nadat bij Ninove een kleine Duitse achterhoede was uiteengeslagen, bereikte één van haar regimenten, het 23ste Huzaren, dezelfde avond rond 21.00 uur Asse. Een uur later stond hun voorhoede reeds in Wolvenstem waar enkele verraste Duitsers onschadelijk werden gemaakt.

Gedurende de nacht van 3 september verzamelde het gros van de Divisie zich bij Aalst. Zij kregen nog dezelfde avond de opdracht om de volgende dag, langs de rijksweg Brussel-Mechelen-Antwerpen en langs de autosnelweg Brussel-Boom-Antwerpen de havenstad te veroveren.

Ook de bevrijders van Hombeek behoorden tot de 11th Armoured Division Het was het

15/19de van
THE KINGS ROYAL HUSSARS
onder het commando van
Lt. Colonel A.D. TAYLOR DSO.MC.,

Ze waren België binnengereken de morgen van 3 september ten westen van Rijsel, over Zottegem naar Aalst waar ze die nacht kampeerden.

ANTWERPEN BEVRIJD OP MAANDAG 4 SEPTEMBER

Op de bewuste maandag 4 september zou dus de doorstoot tot Antwerpen moeten gerealiseerd worden. Het genoemde 11th B.A.D. vertakte zich op zijn beurt in twee aanvalswegen.

Enerzijds moest het 23^{ste} Huzaren als eerste de oostelijke weg vrijmaken. Het reed van Wolvenstem langs Vilvoorde. Te Mechelen staken ze zonder moeilijkheden de vaart en de Dijle over, evenals te Walem de Nete. In de zuidelijke wijken van Antwerpen werden ze echter door Duits antitankgeschut opgehouden voor de rest van de dag.

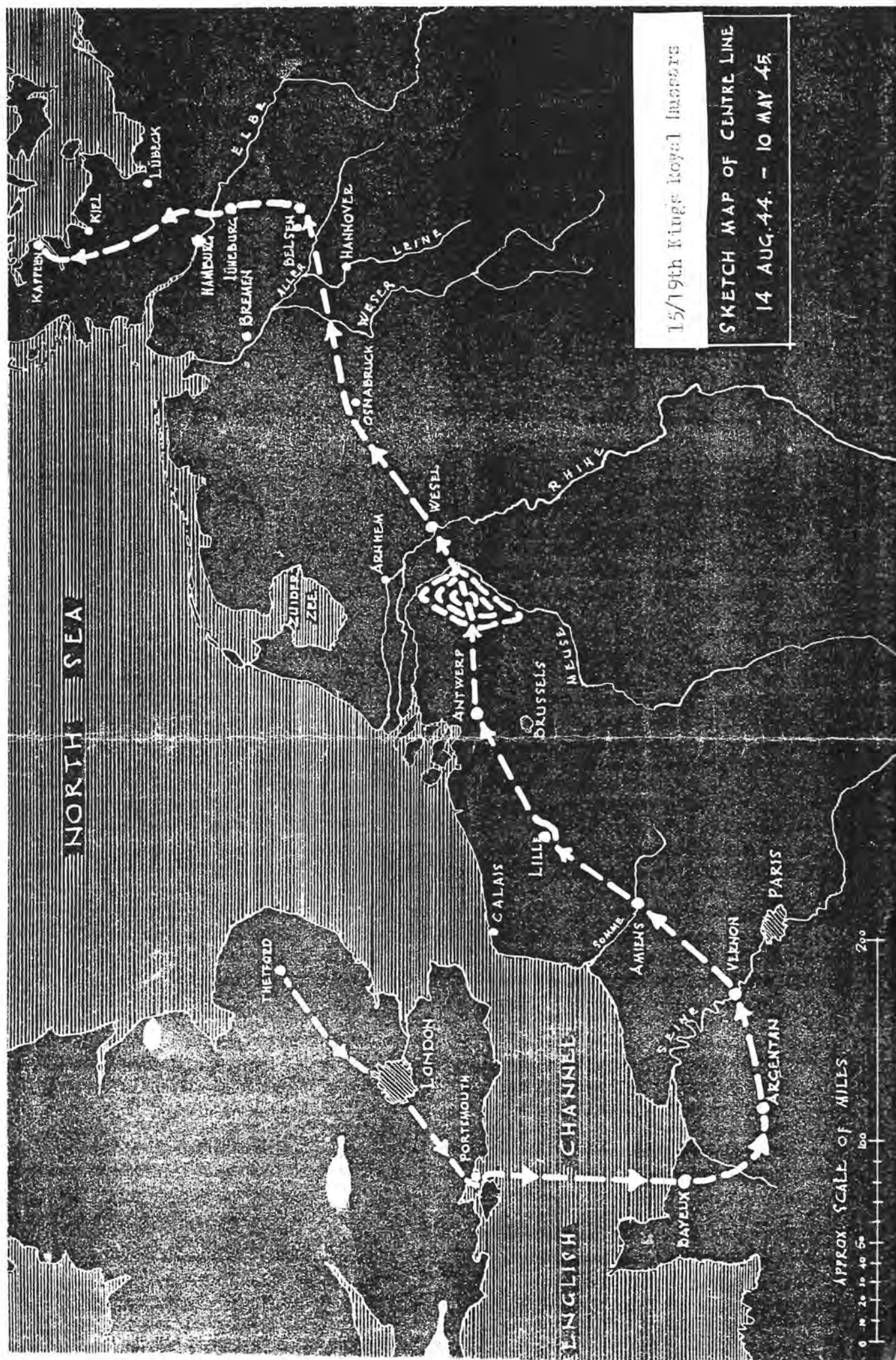
Op de andere aanvalsroute had het 3de Bataljon van de Royal Tank Regiment dat de aanval leidde meer geluk. Ze kwamen over Dendermonde, Breendonk, Willebroek naar Boom. Aan het kruispunt van de autosnelweg Breendonk-Willebroek werden ze opgewacht door luitenant VEKEMANS van het ontbonden Belgisch leger. Hij gidste hen door het dorp van Willebroek naar de houten brug over de Rupel die reeds om 7.30 ongeschonden in hun handen viel. De weg was vrij. Om 15.00 uur reden ze reeds Antwerpen binnen.

EN HOMBEK ?

De stroom van het terugtrekkende Duitse soldateska trok zondagavond ook door ons dorp. Waar ze konden eisten ze nog de fietsen op om vlugger de plaat te poetsen. Een groep soldaten, die allen tot een zekere eenheid behoorden, was die nacht in het dorp blijven postvatten. Ze stalden hun paarden en karren bij de omwonende boeren. Gelukkig kraamden ze vroeg op zodat het niet tot een treffen kwam ter plaatse.

Een licht gepantserd Engels verkenningervoertuig reed nog in de voormiddag van 4 september 1944 vanuit Leest door Hombeek naar Mechelen. Dat was ons eerste contact met de bevrijders.

Uit de hierna volgende getuigenissen weten we dat Kapelle-op-den-Bos reeds vroeger, in de vroege ochtend, bevrijd werd door drie verkenkende Sherman-tanks. Ze staken het kanaal echter niet over.



Met grote waarschijnlijkheid kunnen we stellen dat het eerste verkenningsvoertuig in Hombeek niet van Kapelle is gekomen maar van Breen-donk over Tisselt en Leest.

De eigenlijke tankcolonne van onze bevrijders kwam pas tegen de avond door ons dorp vanuit Londerzeel over Kapelle-op-den-Bos. Ze staken de vaart over via de brug van het treinspoor en verlieten de hoge berm van het treinspoor pas in Hombeek aan de Kleinestraat om dan langs de gewone wegen over het Heike, de Zepstraat, Bankstraat en het Dorp naar Mechelen door te rijden. Het was een hele colonne (squadron).

Op kop van deze colonne reed als eerste door de straten van Hombeek een Sherman-tank van de 15/19th The Kings Royal Hussars, bemand door :

Korporaal Frank WALKER	tankcommandant
soldaat Jack GODIER	radio-operator
soldaat Bill TURNER	tankpiloot
soldaat Ben GUNN	co-piloot
soldaat Dennis KIRBY	boordschutter

Er heerste een stemming die niet omschreven kan worden, een gevoel van iets ongenaakbaars toch te bereiken. Onwezenlijk en toch waar. De driekleuren wapperden na jaren terug aan de gevels. Er was een verwarrende drukte van de opgewonden mensen die de bevrijders kwamen begroeten en op en af liepen. Er werd terug muziek gemaakt, gelachen, gezongen en gedanst van intense vreugde.

Zo beleefde men de bevrijdingsdag, maar vooraleer het zover was hadden de mensen nog bange momenten doorstaan. Dat moge duidelijk worden uit de hiernavolgende getuigenissen.

Om in een zekere chronologie der gebeurtenissen te blijven vangen we aan met het verhaal van François Van der Jeught over Kapelle-op-den-Bos.

We geven de verhalen van Edward SAERENS en van Gerarda MARIËN in hun geheel en verwerken de getuigenissen van Stan BEHETS, Theodoor GEETS, Frans GOOSSENS, Louis LAUWERS, Hilda REINHARDT en Jef en Lisette VAN BENEDEN, Pieter VAN CROMBRUGGEN in het verhaal van Ward DE KEMPENEER.

Hierin worden ook de getuigenissen van soldaat Dennis KIRBY opgenomen maar we publiceren zijn gewaardeerde brief ook in extenso.



Zoals hier te Hombeek diezelfde maandagnamiddag 3 september de bevrijders door het dorp bolden, door mensen omstuwd, zo kwamen ze wat later, rond 19 uur, ook te Hombeek toe via Kapelle-op-den-Bos.

16. BEVRIJDING VAN KAPELLE-OP-DEN-BOS

F. VAN DER JEUGHT

Zoals in vele steden en gemeenten wordt ook te Kapelle-op-den-Bos in september dit jaar de Bevrijding herdacht van vier jaar bezetting door Nazi-Duitsland.

De herdenking van de Bevrijding van ons land 50 jaar geleden en de komende tentoonstelling over de Bevrijding van Kapelle-op-den-Bos zelf, zetten mij ertoe aan deze bijdrage te schrijven, met als doel het weinige dat reeds hierover was gepubliceerd opnieuw in het daglicht te stellen en zo mogelijk aan te vullen. Dit artikel mag ook gezien worden als een algemene, korte "inleiding" tot de tentoonstelling, een "wegwijzer" naar de rijke verzameling foto's en ander didactisch materiaal, bijeengebracht om de Bevrijding van Kapelle-op-den-Bos zo ruim mogelijk te illustreren.

Ik heb dankbaar gebruik mogen maken van archiefmateriaal van wijlen meester VAN DE VEN¹ en van mondelinge getuigenissen van zijn broer, de heer Jules VAN DE VEN. Hij is het die de tentoonstelling met grote zorg voor precisie, didactische en historische waarde heeft opgezet. Alles laat vermoeden dat deze tentoonstelling, die georganiseerd zal worden in de raadzaal van het gemeentehuis te Kapelle-op-den-Bos van 1 tot en met 6 september e.k. onder de titel : " 4 September 1944 - Kapelle Bevrijd", veel belangstelling zal kennen.

Mijn dank gaat ook uit naar de heer August DELESTRÉ voor zijn toelating om de notities die wijlen zijn vader René maakte in zijn dagboek over de Bevrijding van Nieuwenrode, hier te mogen opnemen², naar de heren Marcel DE GOEYSE³, Jan CARLEER⁴, Andreas VAN DER EECKEN⁵ en Jean MELOTTE⁶, voor de bereidwilligheid waarmee zij een uitgebreid interview toestonden over de Bevrijding van Kapelle-op-den-Bos en tenslotte naar de heer Hendrik DE BUYSER omdat hij zo vriendelijk was voor deze bijdrage in zijn geheugen te putten, voor wat betreft Ramsdonk⁷.

¹ Hendrik Corneel VAN DE VEN ° Kapelle-op-den-Bos 14/3/1913, was gedurende 36 jaar onderwijzer in de gemeente. Hij was de auteur van o.a. de geschiedenis van Kapelle-op-den-Bos (bekroond met de E. Spaelantprijs in 1965), de geschiedenis van Ramsdonk, een uitgave over Kapelle-op-den-Bos in prentkaarten, over het Kapels dialect, de levensschetsen van DOM Augustinus VERHAEGEN, kannunik dr. Jaak MUYLDERMANS, de kunstschilders Evert LAROCK, Jef DE CONINCK en Constant PELLEGRIN. Hij was medewerker aan het heemkundig tijdschrift " 't Vaartland" en lid van talrijke verenigingen. Hij overleed te Kapelle-op-den-Bos op 27/4/1979. Ter ere en nagedachte-nis van deze veelzijdige man werd op 14 oktober 1991 door de gemeenteraad beslist om de nieuw aangelegde straat in de verkaveling aan de Leiweg naar hem te noemen. Op de hoek van de Leiweg met de H. Van de Venstraat werd een fraaie gedenksteen opgericht.

² Jan René Antoon DELESTRÉ °Nieuwenrode 20/11/1889, +Wolvertem 8/3/1947. Deed studies aan de Normalschool te Mechelen en werd in 1909 onderwijzer te Mollem. Van 1910 tot 1931 was hij onderwijzer in Strombeek. Vervolgens, tot aan zijn dood, was hij gemeentesecretaris te Nieuwenrode. Hij hield jarenlang zeer minutieus dagboeken bij. Zijn broer, Z.E.H. Daniël Jules DELESTRÉ (1923-1957) was Norbertijn en pastoor te Grimbergen; hij schreef o.a. de geschiedenis van Grimbergen.

³ Hij was medevennoot van de houtzagerij N.V. DE GOEYSE GEBR., gevestigd Westdijk 20 te Kapelle-op-den-Bos, firma die door zijn grootvader Petrus DE GOEYSE werd opgericht. Het interview werd afgenomen op 30 juli 1994.

⁴ Hij was vanaf 11/2/1947 gedurende 26 jaar gemeenteraadslid te Kapelle-op-den-Bos. Gedurende 18 jaar was hij dirigent van de fanfare "De Werker" van Kapelle. Dit jaar is hij 65 jaar actief muzikant. Het interview werd afgenomen op 3/8/1994.

⁵ Op de firma ETERNIT was hij onderchef van de dienst onderhoud en tijdens de oorlog het hoofd van de passieve luchtverdediging van Kapelle-op-den-Bos. Het interview werd afgenomen op 4/8/1994.

⁶ Hij was bureelhoofd bij het Vast Wervingssecretariaat. Het interview werd afgenomen op 5/8/1994.

⁷ Hendrik DE BUYSER is gemeenteraadslid van Kapelle-op-den-Bos sedert 1982 en bestuurslid van de vereniging van de Oudstrijders. Zijn mondelinge getuigenis m.b.t. de gebeurtenissen te Ramsdonk, werden genoteerd op 16/5/1994.

In zijn werk "Kapelle-op-den-Bos vroeger en nu"⁸ schreef Hendrik VAN DE VEN over de bevrijding van Kapelle-op-den-Bos (vóór de fusie) het volgende:

"Wanneer in 1944 het tegenoffensief (van) de geallieerden kwam, sliepen vele mensen in getimproviseerde schuilplaatsen of in hun kelders uit vrees voor de overtrekkende vliegtuigen. De eerste maandag van september 1944 reed de eerste Engelse tank onze gemeente binnen. Weldra hing overal de Belgische driekleur te wapperen om de bevrijding te vieren..."

*"Onbeschrijfelijk was de vreugde toen op 4-9-1944 rond 8 u. 30 's morgens de eerste Engelse tanks Kapelle binnenreden. Ze kwamen rechtstreeks uit Frankrijk. Vanuit Humbeek langs de Westvaardijk kwamen ze binnen. Doch, toen Marcel Buelens, een inwoner uit de Pastoriestraat, nog dezelfde dag met zijn eenheid Kapelle aandeed, bereikte de geestdrift onder de meeste inwoners haar hoogtepunt."*⁹

Een Engelse tank bleef korte tijd ter plaatse aan de Westvaardijk tegen de brug.



foto: Een van de eerste Engelse tanks die te Kapelle-op-den-Bos halt hield op de Westvaardijk aan het kanaal (nu het Westvaartpleintje). De man met de hoed is onderwijzer Alfons MELOTTE, naast hem staat Pieter SCHAERLAEKEN. Op de keerzijde van de foto staat: "Verlossing der Duitschers. Blijde Intrede der Engelschen te Kapelle o/d Bosch den 4-9-1944 om 8 u 30 de drij eerste tanks komende van Frankrijk, stad Douay. Ze hadden gereden in een rit 160 km zonder halten. Kwamen langs den dijk van het Kanaal Antwerpen Brussel. Opgenomen (getrokken) door J. Melotte, 138, Mechelbaan."

Over de Bevrijding van Kapelle gaf de heer Marcel DE GOEYSE, die dit alles van zeer nabij heeft meegemaakt, een boeiend en gedetailleerd relaas. Zijn verhaal gaat als volgt :

" Maandag, 4 september 1944, reeds zeer vroeg, stonden mijn vader, mijn broers en ik op de Westdijk uit te kijken naar de Engelsen; wij verwachtten hen elk ogenblik. Via onze contacten wisten wij dat daags voordien de bezetter, om een aanvang te maken met de terugtocht, massaal documenten had verbrand op het Justitiepaleis te Brussel waardoor het gebouw in lichterlaaie stond en de koepel afbrandde.

⁸ Hendrik VAN DE VEN: Kapelle-op-den-Bos, vroeger en nu, Zemst, 2e editie, april 1973, p. 134 - 136.

⁹ De heer Marcel DE GOEYSE deelde mee dat volgens hem Marcel BUELENS onmogelijk de eerste dag van de Bevrijding in Kapelle-op-den-Bos kon toegekomen zijn. De eerste soldaten van de Brigade PIRON kwam Marcel DE GOEYSE tegen op de huidige A12 op woensdagmorgen, 6 september 1944; zij vroegen of de weg naar Antwerpen en de stad zelf vrij waren om hun familie te kunnen bezoeken. Marcel BUELENS werd dan door de volledige groep B.N.B-ers begroet. Marcel DE GOEYSE kende BUELENS zeer goed: zij hadden samen school gelopen en de dag dat BUELENS naar Engeland vertrok, hadden zij samen nog op de vaartdijk gewandeld.



foto: Uit: Pierre VEREecken: "Nostalgische terugblik Kapelle-op-den-Bos, Ramsdonk en Nieuwenrode", herdruk 1993, p. 42. Foto genomen op 4 september 1944 van Kapellenaren op en rond een van de eerste Engelse tanks die te Kapelle toekwamen op de Westvaardijk. Dank zij Jules en José VAN DE VEN, maar vooral Marcel DE GOEYSE konden de meesten op deze foto geïdentificeerd worden.

1. François SMETS 2. José VAN DER TAELEN 3. Maria BUELLENS 4. Amelia VAN HOECK 5. Marguerite VERHAEGEN
6. Filomeen SCHAEERLAEKEN 7. Francine DE BUYSER 8. Angèle DE BUYSER 9. Johan ROBBERECHTS 10. Mariette
VAN RIET 11. Angèle ROBBERECHTS 12. Marcel DE GOEYSE 13. Joseph VERDICKT 14. Onbekend 15. Raymond DE
GOEYSE 16. Brits tankoverste 17. Pieter SCHAEERLAEKEN 18. Brits soldaat 19. Brits soldaat 20. Onbekend 21. Joseph
DE BUYSER 22. Jan VAN MOER 23. Onbekend 24. Georgette VAN HOECK 25. Onbekend 26. Sylvette ROBBERECHTS
27. Rik THEUGELS 28. Lodewijk SOMERS 29. Celine JANSSENS 30. Juliette VAN DER TAELEN 31. Jean VAN DER
BEKEN 32. Marie VAN MOER 33. Onbekend

Ikzelf was op 3 september nog in Willebroek geweest en had daar terugtrekkende Duitse militairen gezien op fietsen, vaak fietsen zonder banden en op slechte karren. Maar ook te Kapelle maakten de Duitsers op 3 september een aanvang met hun terugtocht. Hier waren tijdens de bezetting permanent een vijftiental militairen gelegerd die aanvankelijk in het oud station naast de spoorwegbrug onderdak hadden. Nadien logeerden zij in de woning van oud-burgemeester VAN BUGGENHOUT in de Mechelseweg. Die militairen bewaakten onder andere de spoorwegbrug en beschikten over een mitrailleur als luchtafweergeschut op een karretje naast deze brug op het oud station.

Wij hadden vernomen dat deze Duitsers samen tijdens de nacht van zondag 3 op maandag 4 september de vlucht hadden genomen richting Hombeek. Zij hadden de mitrailleur en het karretje op de overzet van het kanaal gebracht, maar het geschut zelf kort bij de oever in de vaart gedumpt om hun bagage beter op het karretje te kunnen vervoeren. Deze informatie was juist vermits later Louis PUTTER erin slaagde de mitrailleur uit de vaart te halen. Na het vertrek van de Duitsers keerden twee van hen terug naar Kapelle. Oud-burgemeester VAN BUGGENHOUT, die vóór mei 1940 burgemeester was, bezorgde hen nog burgerkleden; beiden werden waarschijnlijk door de rijkswacht als deserteur opgepakt. Wij waren ook goed op de

hoogte van de vorderingen van de Engelsen, kortom, op maandag, 4 september verwachtten wij "iets". Wij wachtten ook op onze commandant van de Witte Brigade, namelijk Paul MEYSKENS, die woonde in de Waterloostraat op Oxdonk.

Het was dan omstreeks 08.30 uur dat wij vanaf ons huis op de Westvaardijk, drie Engelse tanks zagen afkomen op de Westvaardijk voorbij Eternit. Vanaf ons ouderlijk huis hadden wij zicht op het oud sas voorbij Eternit en de dijk, die toen niet meer dan een verharde zandweg was. Nu is dit alles verdwenen en wordt het uitzicht belemmerd door de nieuwe bruggen. Wij liepen de tanks tegemoet en zagen op de eerste Desiré PUTTER zitten, de vader van Louis. Hij woonde naast ons op de Westdijk, was loods op het kanaal van aan de Rupel tot Brussel en sprak perfect Engels. Hij had duidelijk de Engelse verkenningstanks tot Kapelle gegidst. Na de aankomst van de tanks ging hij naar huis. Vele inwoners stroomden toe om naar de Engelsen te komen kijken, die hun tanks opstelden op de Westdijk tussen het huidige Westvaartpleintje en de Kan. Muyldermanslaan. De foto verschenen in het boek van Pierre VERECKEN werd genomen kort nadat die eerste Engelse tanks te Kapelle arriveerden en vóór een trein met Duitse militairen aan de spoorwegbrug toekwam, maar verder hierover meer.

Mijn broer Jules DE GOEYSE was ook aanwezig op het ogenblik dat deze foto werd genomen, maar hij is er niet op te zien omdat hij zich helemaal achteraan bevond en, zo goed en zo kwaad als het ging in het Engels, in gesprek was met de tankcommandant. Mijn broer vroeg om wapens voor onze organisatie, maar hij vernam dat we hiervoor in Brussel moesten zijn.

De tankcommandant wenste inlichtingen over de toestand van de spoorwegbrug. Hij was bang om erover te rijden omdat zij namelijk kon gemijnd zijn. Vandaar dat ik, met nog enkelen, de tankcommandant vergezelde naar de brug, meer bepaald naar de middenste pijler, waar wij een aantal roosters, voorzien van handvatten, verwijderden om ons te vergewissen of de Duitsers al dan niet springladingen hadden aangebracht. Wij konden nergens draden of wat dan ook opmerken. Deze spoorbrug die op een brede middenste pijler draaide, was van hetzelfde type als de huidige spoorwegbrug in Willebroek over het kanaal.

Buiten de brug van Willebroek, bood de spoorwegbrug te Kapelle nog een mogelijkheid om het kanaal met tanks over te steken vermits de bruggen van Tisselt, Humbeek en Grimbergen volledig vernield waren sedert het begin van de oorlog en vervangen, zoals trouwens ook te Kapelle, door een overzet, bediend door personeel van het kanaal. Op 17 mei 1940 waren de beide bruggen te Kapelle-op-den-Bos vernield door de Engelsen om hun aftocht te dekken, maar de Duitsers hadden spoedig werk gemaakt van de herstelling van de spoorwegbrug, de verbinding tussen Mechelen en Gent. Voor fietsers en voetgangers werd op het kanaal een veerdienst ingelegd.

Vanop de spoorwegbrug kon ik aan de overkant van het kanaal op de Oostdijk een talrijke menigte Kapellenaren zien waarvan één onder hen met een Belgische driekleur zwaaide. Inmiddels begaf zich iemand onder ons naar de kabine boven de machinekamer van de brug, zijde van de Oostdijk, waar zich de telefoon van de spoorweg bevond. Toen wij de brug inspecteerden, rinkelde de telefoon: er werd gemeld dat er een trein vanuit Londerzeel op komst was met Duitsers. Wij riepen dan ook dit bericht naar de vele aanwezigen op de West- en Oostdijk, waarna iedereen vlug wegliep. Op minimum van tijd was niemand meer te zien. Ik bleef met drie of vier anderen op het spoor, waaronder een Mechelaar, die behoorde tot de Weerstand. Hij was de enige die gewapend was, namelijk met een jachtgeweer.

Kort nadien kwam inderdaad vanuit Londerzeel een stoomtrein met tender en één postwagen toe. De machinist kon volgens mij onmogelijk de tanks waarnemen, vermits deze inmiddels verdekt langs het spoorwegberm opgesteld stonden, de kanonnen naar het spoor gericht. Wij zwaaiden met onze armen om de aandacht van de machinist te trekken in de hoop hij zou vermoeden dat er iets mis was met de spoorwegbrug. De trein stopte dicht bij de brug. De Engelse tankcommandant, deze die op de foto staat, liep op de spoorwegberm en vuurde met zijn revolver twee schoten af waarna een vijftientigtal Duitse militairen waaronder een matroos en een marine-officier en twee dames en een jongeman van ongeveer twintig jaar, uit de wagon sprongen. De Duitsers lieten hun wapens vallen; zij wachtten te ontkomen maar konden in feite niet van de berm omdat langs de zijde van de Muyldermanslaan de Engelse tanks stonden en aan de andere kant de berm zeer dicht begroeid was.

Ik ging naar de achterzijde van de trein en verzamelde zoveel wapens, dat ik ze bijna niet meer kon dragen.

*De Duitsers boden niet de minste weerstand en werden verder ontwapend. De dames en de jongeman be-
weerden dat zij gegijzeld waren door de Duitse militairen. De Engelse tankcommandant controleerde de
valies van de Duitse marine-officier, van wie nog een dolk werd afgenomen. In de valies zat onder andere
een groot broodmes. De groep werd door ons overgebracht naar de kantine van de werkmannen op Eternit.
Toen bevond zich de hoofdingang van Eternit in de Kuiermansstraat, onmiddellijk links voorbij de spoor-
wegtunnel. Het bleek dat de beide dames die ook op de trein waren, hun handtassen achter een kast in de
kantine hadden trachten te verbergen. Bij nazicht van hun inhoud werden foto's aangetroffen waaruit dui-
delijk bleek dat zij helemaal niet gegijzeld waren zoals ze aanvankelijk hadden beweerd.*

*De Duitse militairen werden waarschijnlijk, precies weet ik dit niet, naar Breendonk overgebracht. De beide
dames en de jongeman mochten alleszins zonder meer vertrekken. Ik ben niet langer ter plaatse gebleven.
Het bleek achteraf dat men in Londerzeel van de trein die wij te Kapelle hadden opgehouden verschillende
wagons had afgekoppeld en dat daar reeds vele Duitse militairen krijgsgevangen waren genomen.*

*De drie Engelse tanks zijn enkele uren na hun aankomst uit Kapelle vertrokken, zeer waarschijnlijk richting
Willebroek maar stellig niet over de spoorwegbrug. Hierin ben ik formeel: de eerste Engelse tanks staken
niet de vaart over.*

*Het was pas in de namiddag van maandag, 4 september, omstreeks 18.00 uur dat plots een ganse Engelse
eenheid tanks te Kapelle toekwam. De Mechelseweg stond vol met tanks van aan de vaart tot aan de kerk.
Ik ben, zoals zovele anderen, naar de tanks gaan kijken en de colonne van het begin tot het einde
afgelopen. Ik herinner me niet tot welke eenheid precies deze tankcolonne behoorde, maar zij kwam van
Londerzeel van de autobaan naar Antwerpen, nu de A12. Ik vernam dat er hevig gevochten werd aan het
vliegveld van Melsbroek en dat deze tankcolonne de opdracht had een omtrekkende beweging te maken om
uiteindelijk het vliegveld te bereiken en mee te ontzetten.*

*Ik heb gezien hoe de eerste tank de stationsberg op reed, daar de betonplaten muur neerlegde en op de
spoorweg zelf haar weg vervolgde om het kanaal over te steken. Die eerste tank reed zeer traag over de
spoorwegbrug. Nadien volgde de rest van de colonne, de ene tank snel na de andere. Ik weet dat de tanks
op de spoorwegberm bleven rijden tot in Hombeek aan de eerste overweg voorbij de tunnel, dus bijna tot
aan het kasteel van Baron DE MEESTER. Pas daar verlieten ze het spoor. Tot zover de gebeurtenissen
te Kapelle-op-den-Bos op maandag, 4 september 1944."*

*De heer Jan CARLEER bevestigde het relaas van het krijgsgevangen nemen van de Duitse militairen
op 4 september 1944.*

*"Op maandag, 4 september 1944 in de loop van de voormiddag werd ik thuis op mijn adres Stationsstraat,
6 te Kapelle verwittigd dat er een trein met Duitse militairen vanuit Londerzeel op komst was. Vandaar
dat ik mij naar de spoorwegbrug haastte. Met een tiental leden van de Witte Brigade - Les Affranchis,
nadien MNB-BNB - waaronder onze commandant Paul MEYSKENS, de broers DE GOEYSE, Carl
BECKX, Victor VAN HOECK en een Mechelaar, wachtten wij de trein op.*

*Wij wachtten niet zonder angst omdat we niet wisten wat de confrontatie met de Duitse militairen zou
worden. Daarenboven waren wij niet goed bewapend. Ik zag dat een Engelse tank zich had opgesteld
langs de spoorberm, zijde van de Kan. Muyldermanslaan, de loop naar het spoor, richting Londerzeel
gekeerd. Toen de trein toekwam, zwaaiden wij met onze armen om de aandacht van de machinist te
trekken in de hoop hij de trein zou stoppen. Ik ben er van overtuigd dat de machinist en de stoker de trein
stopten omdat zij de Engelse tank hadden zien staan. Waren wij op dat ogenblik alleen geweest dan waren
zij ongetwijfeld gewoon doorgereden. Uit de enige wagon sprongen een dertigtal Duitsers, een jongeman en
zes of zeven dames, waaronder een zwangere vrouw. De Duitse militairen boden geen weerstand en werden
spoedig door ons ontwapend. Ik ben niet meegegaan met het afvoeren van de groep."*

De heer Andreas VAN DER EECKEN herinnert zich nog het volgende over de dag van de Bevrijding.

*"Die dag was ik op dienst op Eternit toen ik op de Westdijk uit de richting van Humbeek, een colonne
Engelse tanks zag afkomen. De eerste tank, waarop Louis PUTTER zat, een loods op het kanaal, stopte
ter hoogte van de cementhangar van Eternit. Er waren zeven tanks.*

Ik groeide op en liep school gedurende de eerste oorlog in Engeland, meer bepaald in Willenhall bij Wolverhampton. Nog steeds heb ik er goede contacten. Ik vroeg dan ook aan de chauffeur van de eerste tank of er iemand bij was van de Midlands en of Willenhall was gebombardeerd. Hij antwoordde dat er iemand van daar bij hen was in de zevende tank. Ik kon niet verder navraag doen, want de colonne vertrok richting van de spoorwegbrug.

Wat later vernam ik op de firma dat men Duitse militairen had krijgsgevangen genomen die op een trein zaten komende van Oostende. Men had hen ondergebracht in de kantine van de werkmannen. Ik ben eens gaan kijken: de kantine zat vol. Er waren vele hoge Duitse officieren aanwezig wat ik onder andere kon opmerken aan de korte sabel die zij droegen, dames en verschillende Duitse verpleegsters in uniform. Ik ben er niet zeer lang gebleven."

Ook Jean MELOTTE, die de foto's heeft gemaakt, kon nog interessante details verstrekken.

"Op maandag, 4 september 1944 was ik thuis. Ik woonde toen bij mijn vader op het adres Mechelseweg, 138. Onze tuin kwam uit op een perceel veld, dat reikte tot de spoorwegberm. Vanaf onze tuin kon men ook de spoorbrug en de Westdijk zien. Vandaar dat ik die dag, 's morgens vroeg, vanaf onze tuin een ongewone beweging van mensen zag aan de dijk. Spoedig bleek dat Engelse tanks toegekomen waren. Samen met mijn vader en zonder mijn fototoestel te vergeten, haastte ik mij er naar toe. Ik nam verschillende foto's onder andere deze die gepubliceerd staan in het fotoboek over Kapelle-op-den-Bos van Pierre VEREECKEN. De foto's ontwikkelde ik niet zelf, dat werd gedaan bij "Foto Felix", dit was Felix VAN DER BUNDEREN in de Mechelseweg, waar nu het kantoor van de NMKN is gevestigd.

De tekst op de keerzijde van de foto waar mijn vader Alfons MELOTTE staat op weergegeven, heeft hij geschreven. Hij was onderwijzer in het pensioonaat Bemus te Kapelle-op-den-Bos, de stichter en voorzitter van de Oudstrijdersvereniging van Kapelle. Tijdens de eerste oorlog is hij gedurende 4 jaar krijgsgevangen geweest in Soltau, nadien 6 maanden in Zwitserland. Hij is als invalide teruggekeerd. Hij schreef alle gebeurtenissen minutieus op. Ook op de keerzijde van de andere foto's die ik nam van de inwoners op en rond de tank, schreef hij een tekst. Ik bewaar ook nog een foto, die ik nam, van de Duitse militairen die krijgsgevangen werden genomen op de spoorweg, kort na de komst van de Engelse tanks."



Foto: Op de keerzijde van deze foto schreef onderwijzer Alfons MELOTTE: "Duitse Krijgsgevangenen op de ijzerbaan op maandag 4/9/44 om 9 u 's morgens. Gefotografeerd door Jean Melotte 138 Mechelbaan".

De heer Jean MELOTTE toonde nog twee foto's van Kapellenaren op en rond de Engelse tank. Op de keerzijde van de foto's schreef zijn vader respectievelijk:

"Blijde herinnering aan de Intrede der eerste 3 tanks met Britten op 4/9/44 om 8.30 u. Getrokken door Jean Melotte 138 Mechelbaan."

"Verlossing van 't Duitsch gespuis te Kapelle o/d Bosch den 4/9/1944 om 8.30 u. De 3 eerste tanks kwamen langs den dijk van 't kanaal Brussel - Kapelle en hadden 160 Km afgelegd in eene rit van Douay (Frankrijk) tot Brussel. Getrokken door J. Melotte 138 Mechelbaan te Kapelle o/d Bosch."

In verband met de Bevrijding schreef Meester VAN DE VEN nog in zijn geschiedenis van Kapelle-op-den-Bos:

"Zoals op vele plaatsen het geval was, werd 'de bevrijding' duchtig gevierd. Op initiatief en onder leiding van een feestcomité, dat samengesteld was uit afgevaardigden van de onderscheidene Kapelse wijken, werd op 5/9/1944 een bevrijdingsstoet georganiseerd, die een massa kijklustigen uit hun huizen lokte¹⁰."

De gemeenteraad kende een toelage van 3.000 fr. toe, bedrag dat evenredig verdeeld werd onder de verklede groepen, waaronder voornamelijk: "De Kooltjeszusters", "De Kapelse Pont", "Fluitjesmelkfestijn", "Winterhulpbedeling", en "Smokkeltafereeltjes" het meeste succes oogstten. De heuglijke dag werd 's avonds besloten met allerlei volksspelen, die begiftigd werden met geldelijke prijzen."

Constant THEYS beperkte zich in zijn "Geschiedenis van Kapelle-op-den-Bos"¹¹ tot de vermelding:

"Zoals overal werd de bevrijding duchtig gevierd. De gemeenteraad verleende een toelage van 11.500 fr. verdeeld als volgt: 3000 fr. voor verklede groepen; 1000 fr. voor gevelversiering en verlichting; 2000 fr. voor vis- en duivenprijkampen; 3.500 fr. voor volksspelen; 2000 fr. voor deelneming van de fanfareverenigingen."

Tot daar wat Kapelle-op-den-Bos betreft, vóór de fusie. Maar ook in Ramsdonk en Nieuwenrode, sedert de fusie deelgemeenten van Kapelle-op-den-Bos, ging de Bevrijding niet onopgemerkt voorbij.

NIEUWENRODE en RAMSDONK

Zo schreef H. SPINNAEL in zijn boek: "Nieuwenrode. Parochie 1140-1975. Gemeente 1875-1975"¹² hierover onder titel "Nieuwenrode bevrijd op 4 september 1944" :

"De laatste Duitse soldaten reden op zondag 3 september 1944 rond 8 u. 's avonds van Nerom-Wolvertem langs de Paddegatstraat verder in de richting van Ramsdonk. De eerste Engelse soldaten op 3 tanks, doorkruisten de gemeente rond 8 u. 's morgens, komende van Beigem-Humbeek langs de Ipsvoordestraat naar Kapelle-op-den-Bos. Ze kwamen terug langs de Veldenstraat om enige minuten later langs de Koeiermanstraat (nu de Kuiermansstraat. VDJ.), de Molenstraat, de Paddegatstraat naar Beigem te rijden. Het was juist vijf minuten voor tien uur 's morgens toen ze in ons dorp voorbijbolden. De bevolking was reeds vanaf 7 u. 30 's morgens verwittigd dat Engelse soldaten waren aangekomen te Beigem. Een groot aantal inwoners van Nieuwenrode trok naar Beigem om hun bevrijders te zien en toe te juichen. Spontaan werd in al de huizen de Belgische vlag uitgestoken. Iedereen was verheugd om deze zó onverwachte en plotselinge verlossing. God weze dank dat Hij onze gemeente zo gespaard heeft. De burgemeester drukte zijn tevredenheid uit omdat de bevolking, zonder wanordelijkheden te veroorzaken, de bevrijding van de gemeente met zulke onbeschrijfelijke geestdrift gevierd heeft."

¹⁰ De bevrijdingsstoet werd in werkelijkheid georganiseerd op 5/9/1945 en niet op 5/9/1944.

¹¹ Constant THEYS, Geschiedenis van Kapelle-op-den-Bos, Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams-Brabant, Brussel, 1953, p. 249.

¹² H. SPINNAEL, "Nieuwenrode. Parochie 1140-1975. Gemeente 1875-1975", Kapelle-op-den-Bos, 1974, p. 142.

De gemeentesecretaris René DELESTRÉ schreef over de Bevrijding in zijn dagboek¹³ het volgende:

"Zondag, 3 september 1944....'s Avonds was de lucht vol vuur en vlam tussen Mechelen-Brussel. Langs Wolvertem en hooger op hoorden we mitrailleurvuur. We zijn binnen gekomen als 't donker was; we hebben onze rozenkrans gebeden. Intusschen hoorden we maar schieten, met soms hevige ontploffingen. Rond middernacht was 't een weinig gestild en we zijn te bed gegegaan. Vliegers heb ik niet meer gehoord.

Maandag 4 september 1944. 1e Bevrijdingsdag. De kinderen waren naar de mis van 7 u. Na de mis hoorde ik (ik was nog te bed) roepen: De Engelschen zijn in Beigem. Ik 't bed uit en naar beneden en zonder mij te wasschen buiten. 't Gansche dorp stond reeds in rep en roer. Velen gingen, neen liepen of reden per velo naar Beigem. Ik kan het niet gelooven, maar 1 half uur later moest ik het wel: er kwamen al jongens terug die met de Engelsche soldaten gesproken hadden. Mijn 4 kinderen waren ook weg. Om 10 u. was de lijdienst van Emiel Van Diest. Ik was wat te vroeg in de kerk. Eensklaps hoorde ik een hevig geronk. Ik buiten, maar ik heb niks gezien. Men zegde mij dat er 3 Engelsche tanks voorbijgereden waren. De inwoners van Nieuwenrode juichten en jubelden, wierpen met bloemen naar de soldaten.

Nadat het nieuws geweten was dat de Engelschen in Beigem waren, waren als in een tooverslag al de huizen bevlagd. Alleman droeg de Belgische Driekleur.

's Namiddags was Nieuwenrode ledig. Alleman is weg naar de autostrade te Wolvertem-Londerzeel om de Engelschen te zien passeeren. Ik heb in mijn bureel gewerkt. Mijn 4 kinderen zijn geheel den dag op drill geweest. Ik heb ook Engelsche cigarettens gerookt. De bevolking is als uitgelaten van vreugde. Ons land of ten minste ons dorpje is bevrijd. Te Wolvertem op de markt heeft gisteravond een schermutseling plaats gehad tussen Engelsche tanks en aftrekkende Duitschers. 3 Of 4 Duitschers sneuvelden. Lager naar de jongensschool van Wolvertem op lagen ook gesneuvelden en een heelen hoop auto's. Deze waren gemittraillerd. 't Was wreed om zien, zegden die menschen die het gezien hebben. Gansch den dag hingen er Engelsche en Duitse vliegers in de lucht. Tusschen Brussel en Mechelen staat nog afweergeschut van de Duitschers. Ik heb verscheidene malen in onzeabri gezeten (omwille van de neervallende stukken). Dezen namiddag heb ik de eerste mannen gezien van het ondergrondse front: blauw clown met witten armband (met vierkante cocarde belgische kleuren)."

Hiermee worden de gebeurtenissen te Ramsdonk¹⁴ zelf wat verduidelijkt en aangevuld, aangezien de Bevrijding van Ramsdonk zelf vrij "rustig" verliep. Er werden vele Duitse militairen opgemerkt die op de terugtocht waren en bij sommige inwoners paarden opeisten. Eerder in Londerzeel dan in Ramsdonk zagen ze 's anderendaags verschillende Engelse tanks over de autosnelweg (nu A12) richting Antwerpen oprukken.

De Bevrijding betekende niet meteen het einde van alle oorlogsellende, maar hierover uitweiden zou te ver leiden. Ik haal alleen maar als voorbeeld de beschietingen met V1 en V2's aan, die vaak aanzienlijke materiële schade veroorzaakten (zoals in Nieuwenrode) en ook slachtoffers maakten. Zo'n V1 viel op 2 november 1944 omstreeks 11.00 uur in Ramsdonk, meer bepaald op ongeveer 100 meter van de woningen in de weide naast de dreef die leidt naar het kasteel Van Houtem (het kasteel van Baron DE MEESTER). Enkele minuten voordien was er alarm geslagen, omdat een andere raketbom stuurloos rondcirkelde boven de gemeente. Dit was de reden waarom iedereen in zijn kelder of schuilplaats zat. Bij de inslag van de andere V1 in de weide werd enorme schade aan de woningen aangericht en liepen twee personen verwondingen op, onder wie de zevenjarige Ferdinand Augustinus VAN GUCHT (°Ramsdonk 24/3/1937), die hieraan bezweek. Hij was mee gaan vinken vangen en wou nog in de wei een val controleren vooraleer naar huis terug te keren. Een aantal koeien, die in dezelfde wei graasden, werden gedood of waren zodanig verwond dat ze moesten worden afgemaakt. Het kind overleed op 3/11/1944, kort na middernacht in het ziekenhuis te Willebroek (toen Steenweg op Tisselt, 27).

¹³ Dagboek van Jan René DELESTRÉ gaande van 19/4/1944 tot 15/8/1946, ongenummerde pagina's, zondag, 3/9/1944 en maandag, 4/9/1944.

¹⁴ H. VAN DE VEN spreekt niet over de bevrijding zelf in Ramsdonk in zijn werk: "Ramsdonk in het verleden en het heden", Zemst, 1976.

In de fusiegemeente Ramsdonk werd een straat die uitgaat op de Bormstraat, naar hem genoemd. Door het feit dat de inwoners door het luchtalarm in hun schuilplaatsen zaten op het ogenblik van de inslag van de V1, bleef het aantal slachtoffers zeer beperkt. Zonder dekking van deze schuilplaatsen vielen er zeker tientallen en tientallen doden en gewonden te betreuren.

In Kapelle zelf viel op 10 november 1944 een V1 in de Kuiermansstraat; op 4 december in de Schuttershofstraat waarbij verschillende personen gewond raakten.

Hoe dan ook, de Bevrijding van de gemeente op 4 september 1944 betekende het definitieve einde van de vier jaar lange Nazi-Duitse bezetting:

DE BEVRIJDING ROEPT HERINNERINGEN OP.

Maar over het afsluiten van een periode in de geschiedenis kan m.i. niet gesproken worden, zonder ook het begin ervan even in herinnering te brengen. Het lijkt me gepast hierover uit te weiden om nóg meer het belang en de betekenis van de Bevrijding duidelijk te maken.

Reeds bij het begin van de oorlog werden de Kapellenaren zeer zwaar getroffen. H. VAN DE VEN schrijft in zijn geschiedenis van Kapelle-op-den-Bos¹⁵:

"Op het ogenblik dat de Duitse troepen onze grenzen overschreden kwamen er hier op de vooravond van 10 mei 1940, rond 7 uur een groot aantal Duitse vliegtuigen, ten getale van 30 à 40 ons dorp overvliegen, heel waarschijnlijk om enige strategische punten zoals de twee bruggen en het sas onder vuur te nemen. Een twintigtal bommen werden uitgeworpen doch geen enkele trof het beoogde doel. Integendeel, 17 burgerlijke slachtoffers vielen er te betreuren. Ook twee soldaten gekantonneerd in de zaal "Monico" verloren het leven (waar nu in de Mechelseweg de herberg Windsor is). Een groot aantal inwoners liepen erge kwetsuren op, waarvan er enkele voor hun verdere leven de sporen van de oorlog blijven dragen. Vijftien huizen werden totaal verwoest en een dertigtal werden onbewoonbaar.

Een bom kwam op het staketsel op een halve meter van de spoorwegbrug over de Willebroekse vaart terecht, terwijl een andere bom een tiental meter verder in de vaart zelf terecht kwam en alzo twee grote boten die aan de kaaimuur gemeerd lagen tot zinken brachten. Twee Duitse vliegtuigen werden neergehaald en vielen op nauwelijks 200 m van elkander (één in de nabijheid van het huidige voetbalveld van F.C. Eendracht en het andere langs de westkant van 't kanaal, voorbij het sluizenkompleks, richting Nieuwenrode); slechts één der inzittende piloten kon zich redden met zijn valscherms, terwijl de drie anderen om het leven kwamen. Dit was eerder een gevolg van een plotse verkeerde beweging van een der Duitse toestellen dat zodanig verrast werd en tevens geraakt door het afweergeschut van een Engelse boot, de "City of London", die op dat ogenblik tussen de sasmuren lag.

Ook op de rand van het dorp werd een huis door enkele bommen getroffen. Naar het oordeel van sommige bevoegde personen werd dit huis bestookt om volgende redenen. Het bevindt zich langs de weg Mechelen-Dendermonde, op de hoek van de weg die naar Leest leidt. Boven dit huis in kwestie bevonden er zich meerdere zichtbare draden en toestellen, zodat de Duitse vliegers wis en zeker moeten gedacht hebben dat het huis een militaire post betrof, welke hier opgesteld stond. De bewoners zaten bij elkaar in de kelder toen de bommen in de grond sloegen, juist op enkele centimeter van bewuste kelder. Het huis en al de aanpalende hokken werden totaal vernietigd.

Heel Kapelle-op-den-Bos was diep onder de indruk van dit gebeuren. Onmiddellijk kwamen er honderden kijklustigen uit het omliggende naar hier afgezakt om zich een gedacht te kunnen geven van dat akelig en griezelig schouwspel. Reeds dezelfde avond verlieten talrijke inwoners ons dorp. Bij het achteruittrekken lieten de Engelsen de twee bruggen in de lucht vliegen om hun aftocht te dekken. Dit gebeurde op 17 mei

¹⁵ H. VAN DE VEN, *o.c.*, p. 131-133.

1940. De huizen rondom de bruggen liepen hierdoor nogmaals grote averij op. Enkele uren later waren de Duitsers reeds daar. Door de enkele Belgen die zich nog in het dorp bevonden werd felle weerstand geboden langs de dijken, terwijl de Duitse kanonnen de gemeente bestookten. Tijdens deze harde schermutselingen, die verschillende uren duurden, werden een tiental huizen in brand geschoten. Twee Belgische soldaten en een aantal Duitsers lieten hier hun leven. Tijdens het doortrekken van de Duitse troepen werden nog een viertal huizen in brand gestoken, namelijk in de Evert Larockstraat en de Diepestraat. Veel materiaal werd ook door het Belgische leger achtergelaten en door de Duitsers buitgemaakt....Op de vlucht verloren nog 9 Kapelse inwoners het leven ten gevolge oorlogsgruwel".

Tot daar het vrij gedetailleerde relaas van Meester VAN DE VEN.

OORLOGSSLACHTOFFERS

Bij de bombardementen van Kapelle op 10 mei 1940 verloren volgende inwoners het leven¹⁶:
De bom, die de meeste slachtoffers maakte, viel op de Westdijk, waar nu het Westvaartpleintje is. Het toeval wil, dat op 4 september 1944 de eerste Engelse tank die te Kapelle toekwam, hier halt hield.



Zicht op de vernielde huizen van de Oostdijk.



De vernielde huizen van de Wipstraat.

Jan DE WIN °Hombeek 3/4/1908
Gaston Hubert Noël DOYEN °Elsene 18/1/1883
Jozef JANSSENS °Londerzeel 20/6/1887
Antoon PLASKIE °Kapelle-op-den-Bos 27/2/1916
Emma Bernard Henrica Theophila RING °Kapelle-op-den-Bos 23/1/1923¹⁷
Julia Paulina RING °Kapelle-op-den-Bos 16/2/1914
Frans SCHAERLAEKEN °Kapelle-op-den-Bos 11/3/1887
Eugeen August TIMMERMANS °Nieuwenrode 11/12/1934
Karel VAN DER VELDE °Humbeek 4/2/1888
Frans VAN DIJCK °Kapelle-op-den-Bos 5/10/1879

¹⁶ Dagblad "Het Algemeen Nieuws" van zaterdag, 15 juni 1940, p. 4: "Inlichtingen nopens gesneuvelde en gekwetste soldaten, alsook nopens burgerlijke slachtoffers". Idem pagina: "Te Vinkt. Burgerlijke slachtoffers". H. VAN DE VEN, o.c., p.134, 135., C. THEYS, o.c., p. 249, 250. , H. SPINNAEL, o.c., p. 145.

¹⁷ Zij werd enkele weken later levenloos opgegraven onder het puin van het huis Westdijk 26, waar zij woonde.

Frans Jozef VAN DIJCK °Kapelle-op-den-Bos 25/9/1925
 Hendrik VAN DIJCK °Kapelle-op-den-Bos 4/10/1921
 Frans Jozef VAN LINDEN °Leest 14/3/1871
 Jan Jozef VAN LINDEN °Kapelle-op-den-Bos 22/6/1903¹⁸
 Catharina VAN MOER °Kapelle-op-den-Bos 7/1/1888
 Jan Antoon VAN RIET °Kapelle-op-den-Bos 3/5/1925¹⁹
 Hendrik SYMONS °Kapelle-op-den-Bos 25/9/1925²⁰ en Jaak BINST²¹, soldaten in de 4de compagnie van het 22ste bataljon Verkeers- en Inrichtingswachters, sneuvelden die dag te Kapelle-op-den-Bos.

Ook tijdens de vlucht kwamen Kapellenaars om:

Louis Philemon PRAILLE °K.o/dBos 5/3/1927 overleed te Baasrode op 18/5/1940.
 Edmond Clement MUYLDERMANS °K.o/dBos 23/1/1925
 overleden te Vlekken ten huize van landbouwster DE MOERLOOZE op 20/5/1940.
 Anna Maria VANDENBRANDE °Humbeek 12/11/1852 te Kortrijk op 25/5/1940.
 Adrienne °T JAECKX °Nieuwpoort 30/4/1898
 overleden in het hospitaal aan het Capucienenvoer te Leuven op 10/5/1940²².
 Frans Emiel SACRÉ °Auderghem 22/2/1890,
 Jozef KENNIS °K.o/dBos 19/11/1880,
 Isidoor VAN DEN BRANDE °K.o/dBos 19/11/1887,
 drie tot de 86 burgers behorende slachtoffers die door de Wehrmacht werden gefusilleerd op 28/5/1940 in Vinkt (Oost-Vlaanderen)²³.
 Lodewijk Petrus VAN ROY °K.o/dBos 29/6/1926 en zijn broer
 Raymond Lodewijk Maria VAN ROY °K.o/dBos 7/1/1929
 overleden als oorlogsslachtoffers te Poperinge op 24/5/1940.
 Hun moeder Rosalia D' HERTEFELT °Grimbergen 9/9/1899 overleed enkele dagen later, eveneens als oorlogsslachtoffer, in het gasthuis te Poperinge op 2/6/1940.
 Lodewijk Willem JANSSENS °K.o/dBos 18/5/1922 te Boujon-sur-Libron, Frankrijk, op 7/8/1940.

Sneuvelden tijdens de krijgsverrichtingen nog de volgende soldaten die te Kapelle woonden:

Hendrik SYMONS (reeds genoemd)
 Georges Albert LEBAX °Surrey (Engeland), Limpsfield 3/12/1914 op 24/5/1940 te Bavikhove.
 Florent August RUTSAERT °Wolvertem 26/2/1914, op 25/5/1940 te Ingelmunster²⁴.
 Albert VAN CAMPENHOUT °K.o/dBos 2/4/1915 op 26/5/1940 te Oostrozebeke (West-Vlaanderen).

¹⁸ Hij overleed op 12/5/1940 aan de gevolgen in de loop van de avond in het O.L.Vrouwsgasthuis te Mechelen.

¹⁹ Hij overleed eigenlijk op 10/5/1940 in de loop van de avond te Mechelen, Brusselpoortstraat, 8.

²⁰ Hendrik SYMONS was soldaat in de 4e Cie van het 22e Bataljon Verkeers- en Inrichtingswachters. In toepassing van art. 1-3 van de wet van 28/7/1948 over de inschrijving van de vermelding "Stierf voor België" in de rand van sommige overlijdensakten, werd deze vermelding naast zijn overlijdensakte aangebracht.

²¹ Jaak BINST °Grimbergen 8/1/1905 woonde te Grimbergen.

²² In haar overlijdensakte staat "gestorven voor België" vermeld.

²³ Z.E.H.Frans MICHEM, "Vinkt in mei 1940", Gent, 1968, p.62-65, p.99. Hun namen komen voor op het linkerpaneel van het oorlogsgedenkteken te Vinkt. In de rand van de overlijdensakte van Isidoor VAN DEN BRANDE staat de vermelding: "Stierf voor België" ingeschreven.

²⁴ Hij was soldaat in het 21e Linieregiment, 2e batterij, 13e compagnie.

Otto Victor Karel DE MAEYER °Bornem 28/12/1903 werd te Rijsel gefusilleerd op 20 juni 1942²⁵.
 René Jozef Frans SWAELUS °Buckingham (Engeland) 2/9/1915
 werd terechtgesteld op 30 juni 1943 in Dortmund, Duitsland²⁶.
 René Hendrik VAN ROOSBROECK °Ramsdonk 18/3/1921, gedeporteerd,
 kwam om bij een luchtaanval op Maagdeburg, Duitsland op 14 augustus 1944.
 Andreas DE PRINS °K.o/dBos 9/8/1890 overleed in Buchenwald op 12/4/1945²⁷.
 Emiel ROBBERECHTS °Nieuwenrode 3/6/1911
 sneuvelde te Oostkamp (Oost-Vlaanderen) in de wijk Moerbrugge op 28 mei 1940.

Na de 10de mei, was 17 mei 1940 voor Kapelle eens te meer een gruwelijke dag, zo belangrijk om hier even over uit te weiden. Die dag kreeg het Duitse 2de Bataljon van het 192ste regiment onder leiding van majoor KESZLER de opdracht om vanuit Mechelen via Hombeek²⁸ zo snel mogelijk naar K.o/dBos op te rukken; indien mogelijk moest de vernieling van de brug over het kanaal belet worden²⁹. De voorhoede van deze infanterie-eenheid (7de compagnie) verplaatste zich per fiets en kwam rond de middag in de gemeente aan, waar zij op felle weerstand stuitte van de 5de compagnie van het 1ste Regiment Fietsgrenswachters, versterkt met twee pantserwagens Renault. De ene tankcommandant was wachtmeester DUMOULIN, de andere adjudant PULINGS. Deze slaagde erin de vijand grote schade en verliezen toe te brengen tot een granaat zijn tank trof. De bestuurder werd gedood, de boordschutter gewond. De adjudant streed verder tot het geschut onbruikbaar werd. De verdedigers van K.o/dBos kregen hun bevel voor de aftocht om 23.00 uur en vertrokken een kwartier later.

Bij de gevechten te Kapelle op 17 mei sneuvelen de soldaten Albert Georges Nicolas COFFEZ °Tielt 6/1/1916 uit Tielt³⁰ en Louis SCHOONJANS °27/12/1916 uit Sint-Gillis-Brussel³¹, en enkele Duitse soldaten met hun majoor.

In de Grotstraat te Ramsdonk verloren dezelfde dag zeven Belgische militairen van dezelfde eenheid het leven. Zij waren achtergebleven. Vijf onder hen werden getroffen door een obus van een Duits vliegtuig, die midden op de straat insloeg. Eén werd getroffen door een obus die terecht kwam in het midden van de Londerzeelseweg (toen ongeveer ter hoogte van de woning van VAN STICHEL).

-
- 25 Hij werd erkend als politiek gevangene en was gehuwd met Catharina SWAELUS. In de rand van zijn overlijdensakte werd de vermelding: "Stierf voor België" ingeschreven. De straat tussen het Marktpllein en de Kerselaarlaan, werd naar hem genoemd.
- 26 Hij was advocaat en werd erkend als politiek gevangene. In de rand van zijn overlijdensakte werd de vermelding: "Stierf voor België" ingeschreven. De straat tussen het Marktpllein en de Schuttershofstraat, werd naar hem genoemd.
- 27 Hij werd erkend als politiek gevangene. In de rand van zijn overlijdensakte werd de vermelding: "Stierf voor België" ingeschreven.
- 28 Het is deze eenheid die op 17 mei 1940 ook voor de terreur te Hombeek verantwoordelijk was. Zie hiervoor: S. BEHETS en A. SELLESLAGH: Oorlogsslachtoffers 1940-45 te Hombeek, in Hoembekania nr. 4 van "Hoembeka" Heemkundekring van Hombeek (Mechelen), november 1990, p. 161.
- 29 Dr. J.F. VERBRUGGEN, "Inval van de Duitsers en Bezetting, 1914-1918, 1940-1944", in Heemkundige Kring Hertog Hendrik I, jaarboek 5, Vilvoorde, 1986, p. 35 tot 39.
 Luc DE VOS/ Frank DECAT, "België in de Tweede Wereldoorlog- Mei 1940, van Albertkanaal tot Leie" Kapellen, 1990, p. 72.
 Marc VAN DE VELDE, "Willebroek Mei 1940", Studiecentrum voor Oorlogsgeschiedenis, Boom, 1990, p.7, 9, 14, 16.
- 30 Albert Georges Nicolas COFFEZ, soldaat bij het 2e Regiment Lanciers, werd aanvankelijk begraven naast de telefooncentrale in de K. Muijldermanslaan; op zijn graf was een houten kruis aangebracht met opschrift: "Gesneuveld voor 't Vaderland zeventien mei negentienhonderveertig". In de rand van zijn overlijdensakte staat de vermelding: "Stierf voor België" ingeschreven.
- 31 Louis SCHOONJANS was soldaat in de 5e compagnie van het 1e Regiment Fietsgrenswachters. Hij werd aanvankelijk begraven aan de elektriciteitskabine op de Westvaardijk in een graf met een kruis met opschrift: "Gesneuveld voor 't Vaderland den zeventienden mei negentienhonderdveertig".

De slachtoffers waren de soldaten:

Jozef Aloys VAN DEN BOSSCHE °Anderlecht 12/6/1919, uit Anderlecht.

Petrus Leonard SMOUT °Herent 15/11/1918 uit Herent³².

August DE FEYTER °Sint-Ulriks-Kapelle 28/4/1919 uit Sint-Ulriks-Kapelle.

Jan Hubert PIETERS °Lanaken 2/10/1919 uit Lanaken.

De sergeant:

Jan Leonard PEETERS °Vroenhoven 19/2/1915 uit Brussel.

De luitenant:

Albert Mathieu Ghislain CURVERS °Embours 18/12/1911 uit Jemeppe sur Meuse³³.

Ten slotte was er nog Jozef PELEMAN °Buggenhout 23/10/1919, uit Lebbeke, die ook was achtergebleven. Hij werd door Duitse militairen neergeschoten, op het ogenblik dat hij uit een graanveld kwam naast een veldweg (nu de De Beughemlaan)³⁴.



Foto: De uitgebrande Renault-tank van adjudant PULINGS achter de telefooncentrale in de K. Muyldermanslaan tegen de Westdijk. Op deze plaats bevindt zich nu de parking onder de oprit van de nieuwe klapbrug over het Zeekanaal.

Ook de volgende dag, 18 mei 1940, bleef de oorlogssituatie te Kapelle-op-den-Bos zeer acuut. Door een samenloop van omstandigheden en vooral door de moedige tussenkomst van Marie Germaine VANDERBEKEN bij de Duitse militairen, konden die dag twee gezinnen uit de Evert Larockstraat aan de dood ontsnappen³⁵. Wat was er gebeurd?

"Rond de middag van 18 mei had de staf van de Duitse eenheid, die te Kapelle was toegekomen, zich geïnstalleerd in de herberg van Hermann BEUKE en Marie Germaine VANDERBEKEN ³⁶ aan de Mechelseweg, terwijl een kleine eenheid even uitrustte tijdens hun etenstijd op de hoek van de Mechelseweg en de Evert Larockstraat, eertijds door de inwoners "de Baan" genoemd. Toen was er langs die zijde van de Larockstraat een gracht langs de weg (nu is er een kruidenierszaak gevestigd). Na de maaltijd hernam de patrouille zijn opzoekingen naar de gesneuvelde Duitse militairen van de gevechten daags voordien. De gezinnen OLBRECHTS en ROBBERECHTS waren pas teruggekeerd van de vlucht tot in Buggenhout, toen

³² In de rand van zijn overlijdensakte werd de vermelding "Stierf voor België" ingeschreven.

³³ In de rand van zijn overlijdensakte werd de vermelding: "Stief voor België" ingeschreven.

³⁴ In de rand van zijn overlijdensakte werd de vermelding "Stierf voor België" ingeschreven.

³⁵ Mondelinge getuigenis van de Heer Jules VAN DE VEN, genoteerd op 6 mei 1994. Hij heeft zijn informatie van wijlen zijn vader en vier andere "bevoorrechte getuigen".

³⁶ Marie Germaine VANDERBEKEN ° Schaarbeek 16/2/1901 was gehuwd met Hermann BEUKE °Möhlbergen, Duitsland 25/4/1891. Zij hadden een herberg op het adres Mechelseweg nr. 236 (telling 1931-1947).

enkele Duitsers via een zij-ingang de woning nr. 25 binnenvielen, waar de beide families aanwezig waren, in totaal 13 personen.

Bij zijn thuiskomst had het gezin **ROBBERECHTS** in de achterkeuken van hun woning een dode Duitse militair aangetroffen en had uit angst zijn intrek genomen bij de burens (in de onmiddellijke buurt lagen nog twee gesneuvelde Duitsers: één in de Mechelseweg, ongeveer tegenover de toenmalige zagerij van Frans **MUYLDERMANS** -nu de zaak **MERCKX**- en één tussen de Larockstraat en de Oostdijk, richting Diepestraat). Eerst moesten de bewoners de gamellen van de Duitse militairen uitwassen, waarna zij brutaal en hardhandig uit de woning werden gedreven. Beide gezinnen moesten op één rij tegen de zijmuur gaan staan van de tuin achter het huis van Paulina **RING**, het huis op de hoek van de Larockstraat en de Mechelseweg. Hierbij stonden zij onder de bedreiging van drie mitrailleurs, opgesteld aan de overzijde van de Larockstraat, aan de kant van de gracht. Het was toen omstreeks 13.00 uur. Men had werkelijk de intentie de dertien te fusilleren. Hiervoor begaf een overste zich naar de staf in de herberg van Hermann **BEUKE** om verslag uit te brengen en bevestiging te krijgen.

Marie **VANDERBEKEN** hoorde het onderhoud. Zij kende uiteraard de beide gezinnen en liep, vergezeld van haar dochter, met de overste mee naar de Larockstraat, waar nog steeds de dertien tegen de muur stonden. Het was door haar bemiddeling dat de beide gezinnen ongemoeid werden gelaten en dus aan de dood zijn kunnen ontsnappen. Zonder terug hun intrek in hun woning te durven nemen, ontkwamen zij de Evert Larockstraat en begaven zich naar Oxdonk.

Tijdens hun vlucht maanden zij Karel **VAN DE VEN**³⁷ aan onmiddellijk zijn huis te verlaten omdat de Duitsers, zo zij zegden, op zoek waren naar Kapellenaren die naar hun hadden geschoten. Op dat ogenblik stond Karel **VAN DE VEN** met zijn aangezicht tegen de gevel van zijn woning in de Mechelseweg, beide handen in de lucht, ook onder bedreiging. Zijn familie was na het bombardement van 10 mei gevlucht naar Woluwe; hij was met de fiets teruggekeerd naar Kapelle om, zoals gewoonlijk, in de Leiweg melk te gaan halen voor zijn kleinkinderen. De Duitse militairen hadden hem opgemerkt en hadden ook zijn woning doorzocht. Door samenloop van omstandigheden slaagde Karel **VAN DE VEN** erin zijn fiets te nemen, er mee over de spoorwegberm te kruipen en zich te verschuilen in het Bos van Aa tot de nacht inviel. De Duitsers zochten hem urenlang.

Na het vertrek van hun gezinsleden werden vader **OLBRECHTS** en grootvader **ROBBERECHTS** nog verplicht de drie gesneuvelde Duitse militairen achteraan in hun tuin te begraven. Zij moesten de graven met bloemen versieren en van een houten kruis voorzien, waarop de helmen van de overledenen werden geplaatst. Ondertussen staken de Duitsers hun woningen in brand. Dat was omstreeks 14.00 uur. In wanhoop hebben beiden nog getracht met emmers water het vuur te bestrijden, maar hun huizen brandden uit. Enkele weken later werden de Duitse militairen ontgraven.

Maandenlang heeft de familie **OLBRECHTS** in schrijnende omstandigheden in hun afgebrande achterkeuken gewoond. De beide gezinnen hebben nadien geen steun of schadeloosstelling van de toenmalige bevoegde diensten ontvangen".

Marie **VANDERBEKEN** overleed te Duffel op 25 november 1992 en werd te Kapelle-op-den-Bos in aanwezigheid van haar naaste familie in alle eenvoud begraven. Zij werd nooit officieel gehuldigd voor wat zij deed op 18 mei, inmiddels 50 jaar geleden, reden waarom de heer Jules **VAN DE VEN** op de tentoonstelling ook aan haar aandacht zal besteden. Moge, hierbij aansluitend, deze korte bijdrage meteen postuum aan Marie **VANDERBEKEN** een bescheiden maar oprechte hulde en eerbetoon zijn.

Moge deze korte bijdrage ter gelegenheid van de herdenking van de Bevrijding van Kapelle-op-den-Bos al haar inwoners en deze van de voormalige gemeenten Nieuwenrode en Ramsdonk gedenken, die het slachtoffer werden van de overrompeling en de meer dan vier jaar durende bezetting door Duitsland in het naziregime.

F. VAN DER JEUGHT.

Kapelle-op-den-Bos: 8 en 17 mei 1994,
aanvullingen: 31 juli, 2 en 6 augustus 1994.

KREISKOMMANDANTUR 694 (B)

Abt. Kgl.

Mecheln, den 2. V. 1944Bescheinigung (lfd. Nr. der Liste 374) # 2881Inhaber dieses ist der Belgische ~~Abt.~~ ReserveHuttmann

Dienstgrad

SaurusSchmidt

Name

wöhnhaft

Konstanz

Ort

Strasse

Fischmarkt

Haus-Nr.

51

Er hat sich 14. Jgl. bei der Kreiskommandantur 694 (B). Abt. Kgl., Mecheln,
Bruul, 79. Dienstags in der Zeit
von 16⁰⁰ bis 17⁰⁰ Uhr zu melden.

Er erklärt, sich jeder feindlichen Handlung gegen das Deutsche Reich zu enthalten.

Der Kreiskommandant

A.B.

Sonderführer (Z)

Meldetag

Gemeldet am 9. Mai
nächste Meldung 23. V. 44
gemeldet: 6. Juni
neue Meldung. 20. Juni 44
gemeldet: 20. Juni
neue Meldung. 4. Juli 44

gemeldet: 4. Juli
neue Meldung. 18. Juli 44
gemeldet: 18. Juli
neue Meldung. 23. Juli 44
gemeldet: 23. Juli
neue Meldung. 29. Juli 44
gemeldet: 29. Juli
neue Meldung. 4. Aug. 44
gemeldet: 4. Aug.
neue Meldung. 10. Aug. 44
gemeldet: 10. August
neue Meldung. 16. Aug. 44
gemeldet: 16. August
neue Meldung. 22. Aug. 44
gemeldet: 22. August
neue Meldung. 28. A. 44
gemeldet: 28. August
neue Meldung. 4. Sep. 44

Edward SAERENS diende zich regelmatig te melden op
het Kreiskommandantur in de Bruul te Mechelen.

De laatste melding zou moeten geweest zijn op dinsdag
4 september 1944, maar deze werd overbodig omdat de
Duitsers de biezen gepakt hadden.

De kranten afgedrukt op de volgende bladzijden komen
eveneens uit het privé-archief van Edward SAERENS.

17. DE BEVRIJDING

Edward SAERENS

uit "ZES DONKERE JAREN", persoonlijke memoires



Edward SAERENS kan men wel een Hombeekse éminence grise noemen: een man die gedurende vele jaren het imago van ons dorp mee heeft bepaald, zonder daarom ooit politieke leiderschap geambieerd te hebben. Vooral op sociaal en zeker op cultureel gebied heeft hij zich in onze gemeenten enorm verdienstelijk weten te maken. Hem aan u voorstellen is wel overbodig, maar toch willen we proberen in twee woorden een korte schets te maken.

Als zoon van Frans SAERENS en Zepherina FIERENS werd hij te Muizen geboren op 28 maart 1913. Het gezin kwam in 1922 naar Hombeek omdat vader er als ploegbaas van het onderhoudspersoneel op het Spoor werd aangesteld. Als oudste van het gezin groeide hij op in de Bankstraat samen met zijn broers Jef, René en Gustaaf en met zijn zuster Maria. Zijn vader was een zeer actief man, dienstvaardig en sociaal en was lange tijd schepen van de gemeente.

Edward huwde te Hombeek met Maria De SMET en heeft drie kinderen: Frieda, Walter en Susanne. Hij was afdelingshoofd personeelsbeheer bij de N.V. Eternit te Kapelle-op-den-Bos. Als voorzitter loodste hij het Davidsfonds, dat toen een grote bloei kende, doorheen de moeilijke bezettingsjaren. Vooral aan het liefhebberstoneel verpandde hij zijn hart waarin hij meer dan 50 jaar actief was.

Hij deed zijn legerdienst in 1933 en werd als reserveofficier nauw betrokken bij het oorlogsgebeuren van 1939 tot 1945. Hij noemt ze "ZES DONKERE JAREN". Ward SAERENS is ere-reserve kapitein-commandant van het Belgische Leger.

HET BEGIN VAN HET EINDE.

Donderdag 17 augustus 1944 betekent een zwarte dag voor de Wehrmacht, want na de catastrofale nederlaag nabij Falaise, blijft er slechts een opening van 18 km om haar zwaar gehavende divisies te laten ontkomen. Ze stromen dan ook in wanorde terug. Ondertussen zijn de geallieerden ook in Zuid-Frankrijk, nabij Cannes, aan land gegaan. Ze ondervinden geringe tegenstand en veroveren vlug belangrijke steden. De vooruitgang van de geallieerden is niet meer te stuiten en op vrijdag 25 augustus rukt generaal Leclerc met zijn pantserdivisie van de vrije Franse strijdkrachten, Parijs binnen. Als dan om 18 uur de overgave van de lichtstad wordt aangekondigd op de BBC en de Marseillaise weerklinkt, zet ik, ontroerd en gelukkig, beneden deuren en vensters open, opdat iedereen die voorbijkomt, het blijde nieuws zou kunnen horen.

Nu de bezetting bijna tot het verleden behoort, kan ik voor de eerste maal sinds het begin van de oorlog, te Hombeek tarwe aankopen. Fré De Nijs verkoopt mij 30 kg aan de redelijke smokkelprijs van 15 fr per kg.

De verplichting voor de officieren en de beroepsonder-officieren om zich regelmatig op de Kreiskommandantur te Mechelen te melden blijft nog steeds van kracht. Meer zelfs, in plaats van om de twee weken, moeten we er, sinds geruime tijd, elke maandag naar toe. Vooraleer op deze laatste maandag van augustus het gebouw binnen te gaan, wachten Maurice Somers en ik tot de eersten langs de Hazestraat opnieuw buiten komen. Onze vrees om opgepakt te worden blijkt ongegrond te zijn, want alles verloopt normaal. Toch besluiten we ons voortaan niet meer aan te bieden en desnoods tijdelijk uit het normale leven te verdwijnen.

Dat wij spoedig bij het oorlogsgeweld zouden kunnen betrokken worden, is hier op het spoor ook duidelijk merkbaar. Regelmatig passeren er konvooien met vermoeide lusteloze soldaten in de richting van de "Heimat". Een trein met

Auf den alten Schlachtfelde

Die 7. Armee nördlich der Seine - In Südfrankreich konsequente Fortsetzung der deutschen Absetzbewegung - An der Ostfront Verlagerung im Südschnitt - Die bisherige Behauptung an den anderen Schwerpunkten

'entsteht

Nachdruck nur mit Quellenangabe: aus der Urkunde selbst

nicht die primitivsten
seiner nationalen Existenz

KISTENWALD & PICCOLLO

Wir sind zu einem Arbeiter und Soldaten, das sich für eine holz bemesene Frisier halten und in alle radellos funktionierend Lebens zu erziehen nicht die primitivsten seiner nationalen Existenz

de kentekens van het Rode Kruis wordt voor het signaal opgehouden. Om meer frisse lucht binnen te laten, worden de deuren van de goederenwagons opengeschoven. Ik zie in het stro talrijke gewonde Duitse soldaten, met omwonde hoofden, armen en benen liggen. Ze zijn aan de dood ontsnapt maar velen van hen zullen als verminkten bij hun geliefden terugkeren. In de richting van Mechelen bolt ook een treinstel met enkele open wagons, waarop kaalgeschoren gevangenen, gekleed in hun blauw-wit gestreept linnen plunje zitten. Het zijn uitgemergelde sukkelaars. Op de wagon met de bewakers staan twee mitrailleurseu opgesteld die op hen gericht zijn.

AUF ENGEREM RAUM !

Vermits hij de taal van Goethe niet machtig is, vergezel ik onze technische directeur, mijnheer Fourmanoit op woensdag 30 augustus, naar het Rüstungskommando te Brussel om toelating te bekomen voor het gebruik van zijn motorfiets. We worden er door een beeldschoon liefstallig "Fraulein" ontvangen. In haar strakke pull-over vallen haar goed gevormde borsten fel op. Daar onze firma materialen levert voor de bouw van legerdepots denkt ze niet dat er problemen zijn om het gevraagde te verkrijgen. Ze verdwijnt zwierig in een van de aanpalende bureaus. Haar eveneens knappe collega voert een geanimeerd gesprek met een Wehrmacht officier, die haar commentaar geeft over het nieuws in de "Brüsseler Zeitung". Op zeker ogenblik merk ik dat het hoofdartikel als titel draagt "Auf engerem Raum". Dit heeft ongetwijfeld met een algemene terugtrekking van troepen te maken. Spoedig zijn wij in het bezit van de nodige toelating, maar de benzinebons moeten morgenvoormiddag op de Oberfeldkommandantur afgehaald worden. Bij het verlaten van het gebouw is mijn directeur, een rijzige man van middelbare leeftijd, blijkbaar nog onder de indruk van de fysieke aantrekkingskracht van de twee germaanse schoonheden, want hij zegt me, misschien al schertsend: - "We hadden ze op een diner moeten inviteren".

In het station koop ik de bewuste Zeitung. Er komen inderdaad, voor het Duitse Rijk, alarmerende berichten in voor. Alhoewel zijn troepen de snelle vooruitgang van de geallieerden zoveel mogelijk trachten te vertragen, worden er toch al, rond de steden Reims, Soissons, Epernay en Vitry-Le-François gevechten gesignaleerd. Het veruit belangrijkste nieuws is echter dat het opperbevel besloten heeft om de front-

linies aanzienlijk in te korten. De overblijvende troepen gaan zich, in de nabijheid van hun eigen grens, achter de Siegfriedlijn, opstellen. Vanuit de "Heimat" zullen ze dan met nieuwe divisies en materiaal aangevuld worden om zo een einde te kunnen maken aan de wekenlange terugtocht.

Voor onze bevolking is het werkelijk fantastisch nieuws, want het zou kunnen betekenen dat ons land spoedig, zonder veel bloedvergieten, bevrijd wordt.

Donderdagmorgen, 31 augustus, ga ik met gezwinde pas van het Noordstation naar de Oberfeldkommandantur op het Troonplein te Brussel. Lange colonnes vermoeide ongeschoren soldaten, in versleten "feldgraue" uniformen, passeren me. Sommigen zijn te voet of per fiets, anderen bevinden zich in overvolle voorbij gierende auto's en vrachtwagens. De meesten echter zitten onverschillig op, door paarden voorgetrokken militaire of opgeëiste voertuigen. Dit is geen normale aftocht, maar een vlucht van ordeloze troepen. In de gangen van de Oberfeldkommandantur is het een over en weer geloop van beslijkte jachtige officieren, die vruchteloos op zoek zijn naar brandstof. Gauw verlaat ik het gebouw, want hier zijn burgers niet gewenst. Ik haast mij naar het noordstation terug. Daar zie ik hartversterkende taferelen. Honderden telefoonjuffers, in grijs uniform, met het gasmasker op de rug en de zware valies naast zich, wachten op de trein die hen voorgoed naar het vaderland zal terugbrengen. Tussen het vertrekkende administratief personeel zie ik warempel ook de twee secretaresses van het Rüstungskommando. Adieu lieve dames, het ga u goed in uw verdere leven. In de trein naar Mechelen heerst er tussen de reizigers een vertrouwelijke sfeer. In geuren en kleuren wordt er over de belevenissen te Brussel verteld.

Iedereen met een beetje gezond verstand beseft nu dat Duitsland alle kansen verloren heeft om de strijd uiteindelijk nog te winnen. Toch blijven sommigen van onze slaafse persmensen van het tegendeel overtuigd. Zo luidt de titel van het hoofdartikel in "Het Algemeen Nieuws" van vrijdag 1 september: "En toch zal Duitsland overwinnen". De hoofdredacteur van "Le Soir" heeft blijkbaar ingezien dat hij op het verkeerde paard gewed heeft. In het blad van zaterdag 2 september doet hij een oproep tot de Belgen om, nu de oorlog ons grondgebied nadert, alles in het werk te stellen om het welzijn van ons vaderland te verzekeren en er voor

vaan hebben anderszins tijdens herna
vechten zes vijandelijke schepen met
n totale tonnage van 16.000 grt., van
slayer alsmede een bewakingschip in dan

te zorgen dat het met een minimum aan leed deze moeilijke periode doorkomt.

HET WACHTEN OP DE GEALLIEERDEN

Om nog zoveel mogelijk troepen en materiaal te redden, bollen sinds vanmorgen zeer vroeg, alle treinen op beide sporen, in de richting van Mechelen. Vlot verloopt het verkeer zeker niet. Zo wordt een goederentrein, aan de laad- en losplaats van ons station, bijna een uur opgehouden. In de eerste wagons bevinden zich Engelse krijgsgevangenen. Grotere jongens en meisjes kruipen op de schouders van volwassenen om, door de met prikkeldraad afgesloten verluchttingsraampjes, appels, peren, perziken en tomaten aan de gevangenen te geven. Ondertussen vraagt een flegmatiek Brits onderofficier me om bij de komst van hun troepen hen te willen verwittigen, dat ze hier op zaterdag 2 september, rond 15 u. gepasseerd zijn, nadat ze nabij Amiens krijgsgevangen werden genomen. De Duitsers staan op korte afstand onverschillig toe te kijken. Maar op zeker ogenblik vindt de officier van het bewakingsdetachement het blijkbaar al welletjes, want hij roept een ondergeschikte bij zich; onmiddellijk daarop komen de bewakers, met het geweer aan de heup, op ons toe en roepen: "Zurück, Zurück!". Wij moeten achteruit. Wanneer de locomotief zich puffend in beweging zet, wuiven we onze vrienden lachend toe.

De volgende morgen om 6 u. verneem ik langs de BBC dat de geallieerden Doornik bereikt hebben. Alles gaat dus veel vlugger dan ik had durven verhoppen. Iets voor half zeven spoed ik mij naar de vroegmis. Zelfs in de kerk kan ik niet nalaten het sommigen in het oor te fluisteren. Het is begrijpelijk dat ik met mijn gedachten niet bij het liturgisch gebeuren ben. Ongeduldig luister ik de ganse voormiddag naar verder nieuws. De medewerkers van radio Brussel hebben hun koffers reeds gepakt, want vanaf 11 u. verdwijnt deze gehate propaganda-zender van het groot Duitse Rijk uit de ether.

Tijdens mijn namiddagwandeling blijf ik, voor het café "De Leeuw van Vlaanderen" met Jan Teughels, Jules Teughels, Frans Dons, Marcel Stroobants en Edward Van de Camp staan praten. Veel valt er niet te beleven. In de Statiestraat is bijna geen beweging meer. Ook het intens spoorverkeer van de laatste dagen heeft opgehouden. Nog tweemaal stoomt er een

locomotief met enkele rijtuigen voorbij. Er zit vooral Duits spoorwegpersoneel in dat nog geëvacueerd wordt. Boven ons cirkelt even een eenzaam Brits verkenningsvliegtuig. Een groep afgematte infanteristen bolt op opgeëiste of gestolen fietsen lusteloos voorbij. Zij hopen wellicht nog tijdig in veiliger oorden te geraken. In de richting van Hofstade woedt een felle brand; iemand die juist van daar terugkomt vertelt ons dat de Duitsers, vooraleer het hazepad te kiezen, zelf de loodsen van hun depot, in het rijksdomein, deden vuur vatten.

Omstreeks 17.30 u. komt Frans Van den Eede, van uit het station, met vlugge passen naar ons toe. Glunderend deelt hij ons mee dat de Engelsen in Brussel zijn. De stationschef Vervoort vernam het zo pas van zijn collega in Schaarbeek tijdens een telefonisch onderhoud. Ik spoed mij naar huis om mijn dierbaren van dit heuglijk feit op de hoogte te brengen.

We hebben ons sober avondmaal genuttigd en op deze zachte septemberavond staan we buiten, met de burens nog wat te keuvelen. Sommigen denken dat met het einde van de bezetting de voedselvoorziening zeer spoedig weer normaal zal zijn. Ze dromen reeds van witte boterhammen en krachtige biefstukken. De ontspannen sfeer wordt enigszins vertroebeld wanneer een infanterie compagnie op het dorpsplein toekomt. Het voetvolk wordt in de zalen "De Kroon" en "Forum" ingekwartierd, terwijl de voerlui, paarden en voertuigen in de omliggende hoeven worden ondergebracht. Vermits er nog eenheden langs de steenweg naar Mechelen zouden kunnen voorbijtrekken ga ik mijn schoonouders verwittigen dat ik de nacht niet bij hen zal doorbrengen. Ik vind onderdak bij mijn gebuur Severien Nuytiens. Met mijn kleren nog aan tracht ik, in een zetel, de slaap te vatten, maar het duurt nog lang vooraleer ik insluimer.

DE EERSTE ENGELSE TANKS

Maandag 4 september 1944.

De lichte nevel is vanmorgen vroeg opgetrokken en het wordt ongetwijfeld een mooie zonnige dag. Het vervoer ligt helemaal stil en bijna niemand is dan ook naar zijn werk vertrokken. De mensen wachten nerveus op de ongewone dingen die op til zijn. Reeds voor 8 uur rijd ik, zoveel mogelijk langs binnenwegen, per fiets naar Kapelle-op-den-Bos, om mij ter plaatse te vergewissen of ik in de kantoren van Eternit nog nodig ben.

Gazet van Mechelen

VOLKSDAGBLAD

Bureel: 86, O. L. VROUWSTRAAT, 86, MECHELEN

TELEFOON 13114

Burgemeester Ridder Dessain schielijk overleden



De heer Ridder Dessain werd, als reeds zoovele anderen in verschillende gemeenten van het land, weer als burgemeester van de stad Mechelen aangesteld.

Dinsdagmorgen leidde hij verschillende vergaderingen ten stadhuis samen met de schepenen en de gemeenteraadsleden en hield besprekingen met de onderscheiden diensten van de stad.

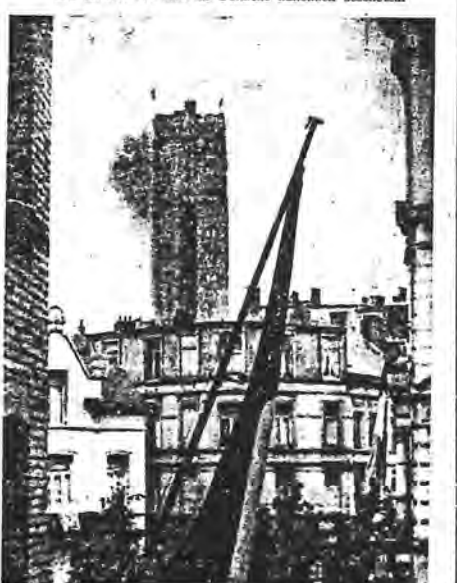
Heden bereikt ons het droevig nieuws dat Ridder Dessain tijdens zijn werkzaamheden op het stadhuis, in den vroegen namiddag schielijk overleed.

Het nieuws verspreidde zich zeer snel over heel de stad, juist op het oogenblik dat er in al de straten een echte feestvreude heerschte om de bevrijding van de stad en de huldebetuigingen, die reeds aan den geliefden burgemeester werden gebracht.

Duitse Kultuur

De laatste schoten van een woedenden en laffen vijand

Dinsdag namiddag, te 4 uur drie kwart, werd deze foto genomen. Wij de vlaggen wapperen in de Schiedestad, wordt het torengebouw van op den Linkeroever door de Duitse kanonnen beschoten.



Oproepbevel van de geallieerde legers aan de Belgische bevolking

Zondag, even vóór middernacht, maakte het oproepbevel van de geallieerde legers bekend:

«Belgen, het uur der bevrijding is gekomen. Uw moed en uw opofferingsgezindheid heeft de geallieerde medevrijheid den eersten dag der ontschepping op het vasteland.

Nu gaat het erom, een laatste inspanning te doen, ten einde België vrij te bevrijden. Ziehier de onderrichtingen voor de bevolking in het algemeen en voor de leden van de weerstandsbeweging in het bijzonder:

1) Waar gij tegen den vijand optreedt, moet gij de wet van den oorlog eerbiedigen. Als de Duitschers graven in verband met namen van officieren of beschrijving van de legeronderdelen, die deze misdaden zouden begaan, ten einde beter rekenschap voor hun optreden te kunnen eischen;

2) Gehoorzaamt aan de bevelen uwer leiders. Pleeg geen geweld. Waagt geen schrik met een vijand, die sterker in aantal is;

3) Pleeg niet langer sabotage. Vanaf heden moet gij niet alleen alle fabrieken en nijverheidsrichtingen overlaten, maar het is uw plicht, ze te helpen beschermen;

4) Holpt de geallieerde troepen. Voert hun bevelen trouw uit. Draagt tucht in elk opzicht;

5) De spoorwegaanlegers, het personeel van alle transportaanlegingen en de schippers moeten al het werk staken, dat den vijand ten goede zou komen.

De bevrijdingsbeweging mag niet in wanorde ontlaan. Iedereen moet de weerstandsbeweging meekijken. Persoon, die zich voor de Duitschers moet verborgen, moeten gelukkig worden.

Blijft waar gij zijt, behalve ingeval gij in een gevaarlijke oorlogsmoed zit. Verpand, de zee waarschuwingen. Sprekt u niet met uw medeburgers. Het beschietende oogenblik is aangebroken. Wanneer iedere Belg zijn deel bijdraagt, zal België vrij bevrijd zijn. **LEVE BELGIË!**

AAN ONZE ARBEIDERS IN

DUITSCHLAND

richtte het geallieerde Hoofdkwartier, langs de radio, een oproep, als volgt: «Sinds maanden hebben wij u gewaarschuwd dat wanneer het oogenblik gekomen is, u richtingen zoudt ontvangen.

1) Alle groepen dienen thans paraat te zijn.

2) Verlaat de fabrieken bij de eerste gelegenheid. Uw verdukkers beschikken niet over voldoende munitie om u op te sporen.

Andere richtingen zullen eindelijk langs de radio en door middel van vluchtboten bekend gemaakt worden. Het oogenblik is nabij dat u het nut van uw actie kunt merken.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.



De Koning der Belgen die door de niets ontziende horde naar Duitschland werd geëpt en die weleens met geestdrift in ons land zullen begroeten

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

Zegeberichten

De geallieerden zijn het Groot Hertogdom Luxemburg binnengevallen. Volgens een uitdijding van de A.A.C.-Londen zouden de Antwerpse dokken onbezocht ongeschonden zijn.

De Britse legers drongen Breda binnen.

Leuven werd door de verbonden vrij gemaakt.

Vermeld wordt dat een opvoeding van ongeveer 15.000 voertuigen de wegen naar West-Duitsland belemmert. Door de herhaalde aanvallen der verbonden vliegtuigen werden ongeveer 2.000 voertuigen vernietigd.

Het nieuws wordt gemeld dat de Duitse ingesloten legers tegen het Nauw van Kales zouden gekaptuurd hebben.

In de sectoren van Mons en Compigne werden 45.000 krijgsgevangenen gemaakt.

Sinds de ontschepping in Normandië werden meer dan 350.000 krijgsgevangenen genomen.

Amerikaanse troepen zijn tot tegen den Rijn genaderd.

In Zuid-Frankrijk, waar nog steden vrijgemaakt zijn, werden tot heden 65.000 krijgsgevangenen gemaakt.

Betreffende het weerstandsvermogen der Siegfriedlijn dient niet uit het oog verloren te worden dat dit verdedigingswerk gebouwd werd om binnen van 250 km. af te weren. Men weet echter dat er ten huidige dag, bommen gemaakt worden wegende tot 5.000 kg. 6

De Tirpitz werd nogmaals in de Noorse wateren door Engelse algeslagen aangevallen.

In Italië rukken de verbonden legers voort op Pisa op.

De Russen hebben enkele kleine doorbraken gedaan in de Duitse linies en zijn anderzijds Transjvanij binnengedrongen.

In het gebied van het Nauw van Kales werden tal van basissen der vijandelijke bommen vernietigd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

Onze Grootste Kardinaal

Met de bevrijding van België, rijst onmiddellijk naast den koning, het figuur van Kardinaal Van Roey als een glorie van ons volk.

Evenals zijn overgetuigde voorganger Kardinaal Mercier, is hij geweest in de droevige oorlogsjaren de steun en de morele kracht van België.

Hij was de stoere drager van principelen, waarin hij onbeweegbaar was en waarvoor de vijand duchtte.

Wie Zijne Eminentie kent weet dat hij zich in alles laat geleiden door principelen, die zijn zedzaam helder verstand welkrechtig en met hoog wijsheid weet uit te werken.

Men heeft zich soms oppervlakkig afgevraagd waarom hij niet in zijn herderlijke betrekkingen, zoals Kardinaal Mercier, een knetterende taal schreef die oplichting gaf aan de pijnlijk opgekropte gevoelens der menschen.

Beide eminente kerkvoogden hebben hun eigen persoonlijkheid, en zijn even dierbaar geweest voor de hoge belangen van hunnen tijd.

De protesten van Kardinaal Van Roey aangaande het wegvoeren onzer jongelingen tot gedwongen arbeid voor den vijand, de klokkenroef, de verbranding van onzen Koning en zijne kinderen waren moerklagen van het zwaarste kaliber.

Met de meeste voorlichtigheid en wijsheid heeft hij de belangen van zijn bladen en van zijn volk geleid, hij was de juiste oogenblikken te kiezen, om op te treden, en het is

Voor ontelbaren heeft zijn invloed aangewend, al wat mogelijk was, om harten op te beuren en voorkomen.

Laten we hopen dat, de correspondentie van Mercier met de bezetteren werd gepubliceerd, ook de gedachte die hij gevoeld heeft, de grootste Duitse overblijving eens aan 't licht waardoor zij blijken van wijsheid hij met de diepste gevoelens heeft gevoeld, rechtvaardig van ons volk.

Kardinaal Van Roey heeft ons allen geleerd, dat men stille was, met spanden woorden. Maar wij weten welke werklust schuilt, met welk uitzoeken verstand hij is toegestaan, te wijsheid er van hem veel, gevoelig rechtvaardig hart hij draagt.

Hij is een groot kardinaal, heilige bisschop.

Omkransd door zijn land priesters, die geleefde en gehoorzaamheden, blik het bevestigden op eerbied en dankdrift.

God behoeft U, En heel van het aanblijven gansen België, al multen

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

De heer De Winter, voormalig secretaris van ravitailieering en voedselvoorziening, werd aangehouden.

De leiders der Nationale Landbouw en Voedselcorporaats werden afgeleid en zullen zich te verantwoorden hebben over hun beleid.

De heer van de Meulenkroon heeft zijn burgermeestersplaats in de hoofdstad hernoemd.

DE EERSTE BERICHTEN UIT DE HOOFDSTAD

De secretaris-generaal vergaderden in het Ministerie van Financiën ten einde de eerste dringende maatregelen te treffen die de toestand van het bevolking land vereist.

Aan de vroegere brouwerij "Het Hoefijzer" staat Theo Geets, lid van de verzetsgroep "Het Geheim Leger" in spanning in de lucht te kijken. Ik stop even en hij vertelt mij dat hij, in de open vlakte voor hem, ieder ogenblik een dropping van wapens, uit een geallieerd vliegtuig, verwacht.

Tegenover de boerderij van Giele Slachmuylders bol ik de tunnel onderdoor en volg langs het spoor het wegje naar Oxdonk. Een fietser komt haastig in mijn richting gereden. Het is Gust Broothaers, een gemeentebediende van Kapelle-op-den-Bos, die een witte armband draagt. Hij raadt mij aan voorzichtig te zijn daar er 3 Engelse tanks op de vaartdijk staan. Ik spoed mij er naar toe. Het geeft een fantastisch gevoel nu ik aan de overkant van het kanaal de eersten van de lang verwachte bevrijders zie. Maar anderzijds besef ik ook dat in mijn buurt, op amper 7 km van hier, de vijand meer dan waarschijnlijk, nog steeds aanwezig is.

Onmiddellijk keer ik naar huis terug. In de Boskant ga ik op het kasteel van Baron de Meester de Ravestein even aanbellen om hem het blijde nieuws te melden. Dadelijk laat hij onze nationale driekleur uithangen. Telkens ik onderweg dorpsgenoten zie roep ik hen toe: "De Engelsen zijn in Kapelle".

Op het dorpsplein, dat slechts 25 meter van mijn woning verwijderd is, lopen Duitse soldaten nog heen en weer. Ik wip even bij mij thuis binnen en fiets dan naar het Heike, waar het voor mij, die als nummer één op de lijst van de eventueel door de Gestapo aan te houden Hombeekse gijzelaars vermeld sta, zeker veiliger is.

Onderweg, aan de kerk, kijkt Filleke Van Steen, de baas van het café "In Rome" van in zijn deur, naar een Duitse soldaat die, aan de boerderij van Frans Doms, zijn paard aan het inspannen is. Wanneer ik tegen Filleke zeg dat de Engelsen in Kapelle zijn, hoor ik achter mij de voerder ongerust vragen: "Was? Was? ". Ik schenk er geen aandacht aan en verdwijn langs de Kerkweg.

Op het Heike wacht ook iedereen in spanning op de eerste Tommy's. Aan de bareel staan verschillende groepjes nieuwsgierigen druk te praten. Op zeker ogenblik komt er een eenzame achtergebleven Duitse soldaat, langs het verlaten spoor, voorbij. Hij draagt het geweer

aan de riem en kijkt star voor zich uit. Iedereen bekijkt hem, maar niemand zegt iets. Zelfs één met een revolver gewapende weerstander reageert niet. Ik begeef mij naar de dichtbij gelegen hoeve van Stanne Diddens. Daar ligt het werk ook helemaal stil. Terwijl we achter in de hof, aan de visput, in het gras zitten bemerken we rond 11.30 u. dat de hakenkruisvlag niet meer op St.Romboutstoren wappert, maar vervangen is door de Belgische driekleur.

WE ZIJN BEVRIJD !!!

Schreeuwend van vreugde springen we recht en met de armen zwaaiend dansen we in het rond. Na meer dan 4 jaar onderdrukking zijn we opnieuw vrije burgers.

Enkele minuten later ben ik weer thuis. Tijdens mijn afwezigheid hebben ze hier nog wel bange momenten beleefd. Iedereen vreesde dat het nog, tussen de naderende Engelsen en de in de zalen "De Kroon" en "Forum" ingekwartierde Duitsers, tot een treffen zou komen. De ongeruste ouders haalden dan ook hun kinderen prompt van straat. Wanneer een Duitse schildwacht van Leon Denteneer vernam dat er Engelse tanks in aantocht waren, werd er vlug verzamelen geblazen en vertrokken ze rond 10 u., met gezwinde pas, oostwaarts. Omstreeks 11 u. reed een Engelse geblindeerde verkenningswagen bewapend met een mitrailleur, van de Leestsesteenweg het dorpsplein op. Mijn broers René en Gustaaf liepen er naar toe en de gehelmde bestuurder vroeg hen:

"Malines please ?".

Beide sprongen ze op de wagen en bolden mee om de weg te wijzen.

Kort na de middag ontmoet ik toevallig, aan de bareel, naast het station van ons dorp, mijn beide broers, die langs het spoor van Mechelen teruggekeerd zijn. Ze hebben ieder minstens 10 kistjes sigaren bij zich.

Nadat ik er een cadeau gekregen heb, vertellen ze hun wedervaren:

"Op de Hombeeksesteenweg, aan de hoek van de Pareipoelstraat, werden we gewaarschuwd, dat er zich nog Duitsers aan de Plaisancebrug bevonden. We deden de chauffeur teken om langs de Hoveniersstraat te rijden. Aan de Sint-Jan-Berchmanskerk riepen ongewonden mannen dat er aan de vaartbrug nog geschoten werd. We verlieten onze Engelse vrienden en haastten ons langs de Leuvensevaart naar het station te Mechelen. In de Leopoldstraat rolden aaneen zware Engelse tanks,

aan topsnelheid, in de richting van Antwerpen voorbij. Uit de goederenwagons, gestationeerd op een zijspoor tegenover de Stationstraat, begonnen burgers de voorraden van het Duitse leger reeds te plunderen. We kropen in de eerste de beste opengebroken wagon en namen zoveel kistjes sigaren mee als we konden dragen. Om onderweg niet te worden lastig gevallen, zijn we langs het spoor teruggekomen".

In de namiddag maak ik met meester Goovaerts, Frans Dons en mijn broer Jozef een fietstocht. We willen absoluut de bevrijders van dichtbij zien. In het station te Mechelen gaat de plundering nu op grote schaal verder. We zien zelfs met paarden bespannen wagens beladen met zakken bloem, kisten sterke drank en allerlei andere waren, in draf voorbijrijden. Iets voorbij Hofstade horen we in de verte, links van ons, kanongebulder. Naar de frontlinie trekken is eigenlijk onze bedoeling niet, dus slaan we rechts af in de richting van de autosnelweg Brussel-Antwerpen. We bereiken hem in de omgeving van Wolvertem. Daar zien we, zover het oog reikt, een file van Engelse militaire voertuigen. De manschappen die, na de dagenlange achtervolging, van vermoeidheid niet in slaap gevallen zijn, beantwoorden vriendelijk onze groeten. Sommigen zijn bezig hun toilet te maken; ze dromen wellicht al van een amoureuus avontuurtje in Antwerpen, want volgens we hier vernemen staan hun tanks op het punt de havenstad binnen te rukken. De talrijke nieuwsgierigen blijven rustig langs de weg staan, want zij voelen zeker aan dat deze jongens spoedig weer bij gevechten zullen betrokken worden. Het duurt nog een klein half uur vooraleer de colonne in beweging komt. Estafetten rijden heen en weer. Langs de radio's worden er bevelen gegeven. Iedereen brengt zijn uniform in orde. Dan begint het geratel van de voorbijrijdende tanks, gepantserde infanterievoertuigen, artillerie, jeeps, mobie

Nog onder de indruk van dit machtsvertoon komen we tijdig te Hombeek toe om 4 Britse Sherman tanks aan de bakkerij van Emiel De Kempeneer te zien stoppen. In het geopend luik van elke tank, staat een lachende bevelhebber met twee vingers, in de vorm van V voor "Victorie", in de hoogte. Zodra het volk juichend komt toegelopen, komen de manschappen, 5 in elke tank, naar beneden. Vrouwen schenken de bevrijders bloemen, vliegen hen om de hals en kussen hen vurig. Aangebrachte tomaten, perziken en pruimen eten deze gebruinde kerels met veel smaak op. Van

hun kant delen ze aan de kleine kinderen stukken chocolade uit; gulzig smakken ze er aan want ze hebben deze lekkernij nog nooit geproefd. Ook aan de vaders wordt gedacht, want die krijgen gelegenheid om een geurige Engelse sigaret te roken. Lang kan het feest niet duren want de jongens moeten verder. Alhoewel er over de Zenne nog steeds de smalle houten noodbrug ligt, die er in mei 1940, na het springen van de solide ijzeren brug kwam, wagen ze het toch om er met hun mastodonten van meer dan 30 ton elk, over te rijden. Maar een van de tanks raakt in de problemen, want een ijzeren band van de smalle voetgangersstrook komt tussen een rupsband en een wiel terecht. Na herstelling bolt hij terug naar het dorp.

De bemanning wordt ondertussen graag door Finne Van den Broeck¹, die goed Engels spreekt, in de huiskring opgenomen.



Josefien CHRISTIAENS - VERHASSELT
(foto D. Kirby)

In het begin van de Eerste Wereldoorlog ontvluchtte zij samen met haar ouders ons land en kwamen ze in Engeland terecht. Zij werden er tijdens hun jarenlang verblijf goed opgevangen.

Langs de radio vernemen we dat een Engelse pantserdivisie te 15 u. Antwerpen zegevierend is binnengerukt en dat de haven onbeschadigd veroverd werd.



Het huis in de Kerkweg te Hombeek waar de tanksoldaten door Finne "Van Den Broek" vriendelijk ontvangen werden. Op de foto : Finne, haar zuster Winy met haar man Jan VERHASSELT en zoonje Frans. (foto D. Kirby)

Op deze heerlijke onvergetelijke dag, staat bij schemeravond, onder een lindeboom, vlak bij de achtergebleven tank, een van de manschappen eenzaam op wacht. Een plaatselijke schone ontfermt zich over hem en spoedig staan ze lekker te vrijen.

Op dinsdagvoormiddag 5 september wordt in Mechelen zoals in bijna alle steden en dorpen ijverig jacht gemaakt op incivieken. Op de Liersesteenweg zie ik een grote groep die door gewapende weerstanders naar de artilleriekazerne gedreven wordt. Er lopen eveneens vrouwen met ruw afgesneden haren tussen. De meesten van hen dragen een kartonnen bordje aan de hals met de woorden : *"Ik ben een verraadster"* of *"Ik ben een hoer"*. Bij sommigen is het gezicht met roet ingestroken. Met geweerkolven en knuppels worden er, vooral door jonge snaken, heel wat rake klappen uitgedeeld. Zo zie ik dat de vader van mijn vriend Gaston HALSBERGHE, die met een lotgenoot aan het praten is, een slag in het gezicht krijgt; ont-hutst neemt hij zijn zakdoek om het bloed af te vegen.

Buiten deze excessen heeft het verzet aan de geallieerden waardevolle hulp verleend. Zo is inmiddels bekend geraakt dat het snel oprukken van de tanks naar Antwerpen, veel vergemakkelijkt werd, door het onverschrokken optreden van plaatselijke weerstanders.



Dennis Kirby samen met Maurice CHRISTIAENS, tijdens een kort bezoek in de late herfst van 1944. (foto D. Kirby)

Hierdoor konden ze de Duitsers verhinderen om, bij hun aftocht, de bruggen over de Rupel te Willebroek en te Boom, de Leuvense vaart te Mechelen en de Nete te Walem, te doen springen. De boomstammen en balken die bij ons op 3 plaatsen door de Duitsers in de grond geplant werden, om de landingen van zweefvliegtuigen te beletten, zijn al praktisch allemaal verdwenen. Best te begrijpen vermits de bevoorrading van steenkolen sinds vorige winter helemaal stil ligt. Op gebied van rantsoenering gaat alles gewoon verder en blijft het personeel, uitgezonderd de VNV-ers en de Rexisten in dienst. Nu de slaafse volgelingen van de bezetter uit de redacties verdwenen zijn, worden de dagbladen, die nog steeds op 2 bladzijden verschijnen, opnieuw gretig gelezen.

Onze vroegere onderpastoor Nobels, die eind augustus 1943, als bedreigde weerstander naar Engeland vluchtte, is opnieuw in ons land. Verleden maandag maakte hij, als aalmoezenier van de in Engeland gevormde Belgische Brigade Piron, de triomfantelijke intocht in Brussel mee
(wordt voortgezet)

1 . Finne Van den Broeck is de bijnaam van mevrouw Josefien Christiaens-Verhasselt die destijds woonde in de Kerkweg. Ze was tijdens de Eerste Wereldoorlog met haar ouders naar Engeland gevlucht en had er gewerkt. Zodoende sprak ze vloeiend Engels, wat destijds een uitzondering was, en ontstond er een beter contact met haar en de bevrijders voor wie ze als tolk optrad.

17. HET DUURDE LANGER DAN VERWACHT

Gerarda MARIËN

't Is merkwaardig stil in het dorp en in de Bankstraat. En dit na al die grote drukte op de spoorweg. De laatste dagen en nachten reden er op het dubbel spoor alle treinen richting Mechelen, de ene naast de andere. Ze waren volledig gevuld met Duitse soldaten die aftrokken naar 't Oosten. Die Duitsers namen met nietszeggend uitgestreken gelaat de omgeving op.

De vrijdagavond 1 september (het kan ook zaterdagavond geweest zijn) belden er twee Duitse officieren aan het schoolhuis. Ze hadden nog iets van de nazitrots over zich. Aan de deur vroeg er één die rookte, poesvriendelijk ; *"Geniere ich nicht ?"*

Ze vroegen om hun soldaten te legeren in de school. Heel waarschijnlijk waren het voorlopers van de hele groep die achteruittrokken voor de aanstormende Engelsen. Vader was een heel punctueel man en had reeds voor de heropening van het schooljaar de maandag daarop alle klassen in orde gezet. Hij zei kortdaat en beslist : *"Dat gaat niet, de scholen herbeginnen maandag!"* waarop zij al blaffend antwoordden : *"Wir müssen die Schule haben !"* Moeder die het in de keuken afluisterde kwam gauw toegelopen en riep in angst : *"Vader geef ze toch die school !"* Van het gevraagde logement kwam echter niets in huis. Waarschijnlijk was het al te laat !

De "Krieg" die ze glansrijk moesten winnen was voorbij. Zij waren de overwonnenen. Hoe was het mogelijk ?!

4 september 1944,

Er reed geen trein, geen bus, zelfs geen fiets in de Bankstraat. Enkele Duitse soldaten, die niet meer op de treinen geraakten, eisten van de mensen met een laatste restje lef de fietsen op. Maar zó hadden onze mensen het niet begrepen. De fietsen werden verstoep, van hun banden ontdaan (voor zover men die nog bezat). Men legde ze in een afgelegen veld en men wachtte af . . .

Waar bleven die Engelsen toch !

Eerste schooldag van een nieuw jaar. M'n zus, die les gaf in Kapelle-op-den-Bos trok 's morgens rond 7 uur te voet naar haar school. Ook zij ontmoette niemand op haar weg. De mensen bleven binnenshuis. Toen ze ongeveer aan de brug (de pont) te Kapelle kwam, ontmoette ze daar meester Van De Ven.

- *"Rosa, je moet niet verder gaan want men gaat de brug over de spoorweg laten springen. De veerpont werkt niet meer. Ik zeg de zusters van de school dat ik jou teruggestuurd heb."*

M'n zus maakte halve draai en trok terug te voet naar huis (ook onze fietsen stonden op de zolder !). Toen ze op de steenweg van de brug naar de tunnel stapte reed Edward SAERENS haar voorbij. Hij had het aangedurfd de fiets te nemen ! Juichend riep hij :

- *"Rosa, de Engelsen zijn in Kapelle !"*

Kijk maar om, de vlag steekt op den toren !"

En werkelijk de Belgische driekleur waaide feestelijk open boven op de toren. Toen weerklonk ook duidelijk het monotone zware gedreun van de aanrukkende Engelse tanks. Op de Boskant ontmoette ze twee belabberde Duitse soldaten op een fiets zonder banden. Ze maakten een moedeloos armgebaar dat betekende : 't Is allemaal voorbij !

Aan de hoeve van Désiré SLACHMUYLDERS waren twee vermoeide Duitse soldaten. Ze duwden een kramakkelijke stootkar voort waarop al hun gammele hebben en houden. Ze zeiden : *"'t Is ons al gelijk voor wie we rijden; voor de Duitsers of voor de Engelsen !"* En ze haastten zich in 't geheel niet.

Rosa kondigde thuis het heuglijke nieuws aan van de nabije komst van de Engelse soldaten. Ook op de straat sijpelde het nu door. Iedereen was "in blijde verwachting" !! Over de straat heen werd er geroepen : De Engelsen zijn er ! Ze zijn al in Kapelle ! Er hing opeens een stemming die moeilijk te beschrijven is. Nooit heb ik nog zo iets meegemaakt. De mensen kwamen allemaal op straat en lachten en juichten.

4 september 1944,

Waar bleven die bevrijders ? De uren verstreken. Aan eten maken werd niet meer gedacht. Wordt Hombeek nog niet verlost ? Twee uur, vier uur, zes uur . . .

Om zeven uur was de avondklok afgekondigd dus . . . niets voor die dag !

De mensen trokken een beetje ontmoedigd terug de huizen binnen. Toen plots, een weinig na zeven, rumoer op de straat ; de deuren vliegen open en van huis tot huis loopt de kreet :

" d' Engelsen, d' Engelsen . . .
ze komen . . . ze zijn er . . .
Eindelijk ! "

In de verte hoorden we het zware gerommel van tanks die dicht en dicht bijkwamen. Geen speruur meer; alle mensen groot en klein, jong en oud, stonden op de straat om de bevrijders van het zware Duitse juk toe te juichen. Waar hadden de mensen van de Bankstraat al die bloemen gehaald ? In iedere tuin of tuintje had men voorzeker tomaten geplant want toen de tanks nabij kwamen met jonge vriendelijke soldaten, die ons met armgezwaai begroetten (en ons toch ook een beetje vreemd aankeken om al dat enthousiasme), regende het bloemen over hun hoofden, de tanks werden ermee bedekt, de straten kregen een tapijt.

En tomaten : bakjes tomaten, mandjes tomaten, dozen tomaten, werden de soldaten toegeworpen. Het was algemeen bekend : de Engelsen lusten graag tomaten. Ze kregen ze !

Die tanks, het waren er maar enkele, werden de volgende dagen gevolgd door een hele reeks. De vaderlandsliefde laaide op in volle glorie. Aan de huizen wapperde de driekleur; drie gekleurde lapjes vlug aan mekaar geflanst of mooie grote vaandels die zovele jaren opgeborgen waren, ze wapperden aan de huizen. En waar hadden die vrouwen, die jonge meisjes hun aangepaste toiletjes gehaald; zwarte rok, gele blouse, rode halsdoek, sommigen zelfs met een driekleurig blousje : rood, geel en zwart gestreept. Men paradeerde ermee in de Bankstraat en in het Dorp. En chocolade is nu niet het aangewezen voedsel voor soldaten, zo meen ik. Maar de Engelse soldaten hadden er hun zakken mee gevuld en deelden uit aan de kinderen. Wat was dat lekker ! Sommigen kenden er niet eens de smaak van ; ze hadden er jaren op gewacht.

Enkele soldaten bleven daarna ter plaatse. Ze logeerden in de jongensschool die tussenin kon verdergaan in samegebrachte klassen. De kok en zijn helper waren in "Den Bellevue". De soldaten pasten zich aan bij de bewoners, luisterden verwonderd naar de oorlogsverhalen van de mensen, waren behulpzaam en vriendelijk.

Na enkele dagen verhoogde het broodrantsoen. Bij Monlat in de bakkerij en kruidenierszaak geraakten de schabben van lieverlede gevuld met allerlei waren die we zolang hadden moeten ontberen. De honger was voorbij !

Het smokkelen en het kopen op de zwarte markt aan zeer hoge prijzen waren voorbij ! De oorlog was voorbij !

Na zoveel jaren voelden we ons opnieuw vrij : vrij om ons gedacht te uiten, vrij om te gaan waar we wilden, verlost van het pijnlijke idee dat we de mannen en jongens moesten verstoppen voor verplichte tewerkstelling in Duitsland, in één woord we waren bevrijd en vrij !!
Eindelijk !!!



Enkele weken na de bevrijding waren de straten niet meer uit het Mechels stadsbeeld te denken.

19. UND WIR FAHREN . . .

Ward DE KEMPENEER

met getuigenissen van

Stan BEHETS, Raymond DENTENEER, Theodoor GEETS, Frans GOOSSENS, Louis LAUWERS, Hilda REINHARDT, Lisette VAN BENEDEN, Pieter VAN CROMBRUGGEN en "last but not least" Dennis Kirby, indertijd boordschutter in de eerste tank die Hombeek bevrijdde.

DE DUITSE AFTOCHT

Met mijn ouders was ik op de vlucht toen ze Hombeek binnenkwamen maar toen we terug waren zagen we ze marcheren in het gelid, komend van de zennebrug door het dorp, luid zingend :

" Und wir fahren, und wir fahren, gegen Engeland, Engeland . . . !"

Nu zagen we ze " fahren nach die Heimat". Ditmaal zonder jubelgezang.

Toch was er in die dagen een rare stemming. De oorlog had ons een beetje veranderd. Hoe heftig we ook gekeerd waren tegen de nazibezetting en alle verordeningen vanden, toch waren we eraan gaan wennen, gelaten en onderdanig. De Duitsers waren onze superieuren, hadden macht over ons en de vrees voor hen zat in merg en bloed. Na de landing in Normandië gingen we natuurlijk terug geloven dat er ooit wel eens een einde aan zou komen en toch was niets zeker. Zolang de Duitsers er nog waren was alles mogelijk. Bovendien waren er de wildste geruchten over nieuwe wapens en raketten.

De bombardementen op de stad Mechelen sedert april deden vele stadsbewoners uitwijken naar den buiten. Het gezin HERMANS, vader, moeder en dochter Arlette, logeerden bij ons. Mijnheer Hermans was ingenieur bij de Electriciteitsmaatschappij in den Bruul. Hij liet zich een dubbel van de sleutel van de electriciteitskabine op de markt van Hombeek bezorgen en op een duistere nacht werden stiekem alle fietsen die nog in ordentelijke staat waren erin geplaatst. We wisten dat de terugtrekkende Duitsers op vele plaatsen de fietsen van de burgers opeisten.

Het huis waar de Duitsers hun intrek hadden

genomen in Hombeek lag op de Mechelseweg naast de herberg "Den Engel" . Wij noemden het "Kommandantur" hoewel het niets te maken had met een Ortskommandant maar eerder een wachtpost was waar doorgaans een tiental wat oudere soldaten verbleven, belast met het bewaken van de spoorwegbrug en het spoor zelf. De wapperende vlaggen met hakenkruis waren verdwenen. De Duitsers zelf hadden in de loop van zondag 3 september hun boeltje gepakt.

Dezelfde avond echter trokken regelmatig groepen soldaten, soms ook eenzame Fritsen naar de Heimat. Hoe troosteloos ze er ook uitzagen toch waagde niemand een schuine lach te tonen. De angst voor hen zat er diep in.

Vrij laat op de dag zijn doortrekkende Duitsers bij ons hun paarden komen stallen. Dat deden ze ook bij boeren die kort bij 't dorp woonden zoals bij "sjeike van den Trien" (MEULEMANS, nu Hombekerkouter 12) omdat daar een lege stal was en veel ruimte. De soldaten bleven overnachten.

(Frans GOOSSENS)

Diezelfde nacht werd ik opgeschrikt door luid gebons op de deuren. Mijn vader en de bakkersgasten vluchtten via de zolder het dak op omdat ze bang waren opgeëist te worden en verplicht om met paard en kar hun transport te moeten doen. Moeder en een oude tante in nachtgewaad gingen uiteindelijk maar open doen omdat ze zo oorverdovend luid te werk gingen :

- " Offen machen, offen machen !"

Zodra ze binnen stonden klonk het kordaat en dreigend ;

- " Fahrräder, who sind die Fahrräder ? Sie haben sicher Fahrräder !"

We hadden nog één oud scharminkel van een

fiets laten staan en verder was er de fiets van Julien, de bakkersgast, die kort daarvoor van Weerde gekomen was. Een geluk dat ze niet onverrichterzake waren binnengevallen. Dat ze toch iets konden meejatten bekoelde hun dreigende houding een beetje. Vader zei :

- " *Met die krak zullen ze niet over de Rijn geraken !* "

Julien was anderzijds niet te troosten omdat hij nog recent nieuwe banden had opgezet waarvoor hij op de zwarte markt veel geld had betaald.

DE LAATSTE INKWARTIERING

De morgen van die onvergetelijke dag, die later zou blijken onze bevrijdingsdag te zijn, kondigde zich maar somber aan. In de winkel stond wat volk en de gebeurtenissen van de vorige nacht werden druk gecomentarieerd. In de zaal Forum hadden de Duitsers de nacht doorgebracht en verzamelden nu voor hun verdere tocht. Op het marktplein stonden over de ganse lengte drie of meer rijen Duitse soldaten. Ze kregen hun bevelen van een overste en achter hem, op de straat tegenover de huizen van Nicola (Van Beneden) stond de officier. We volgden met aandacht het spektakel van ordenen, ransels op de rug gespen, geweer schouderen, de rijen aflijnen, alles op luid geschreeuw van de onderofficier.

Plots komt er een jongen uit de statiestraat gelopen, vanachter het hoekhuis van Jef Mathijs, luidkeels roepend :

- " *d' Amerikanen zijn daa,
d' Amerikanen zijn daa !* "

Enige verwarring bij de Duitsers. Miel van de Koos (Emiel Coosemans) stond rustig in de deur de soldatenbeweging te bekijken en werd toegesnuwd door de officier :

- " *Wass sagt er ?* "

Miel wist niet wat zeggen om goed te doen en zocht nog wat naar zijn woorden, maar de Duitse officier liet hem niet veel tijd en greep hem met beide handen bij de schouders.

- " *Wass hat er gesagt ?* ",

klonk het nu op ondubbelzinnige toon. Miel kreeg er geen woord uit maar Leon DENTENEER die erbijgekomen was antwoordde :

- " *dat . . . d' Amerikanen daar zijn, . . .* "

De paniek sloeg direct over, niet alleen op de Duitsers maar ook op ons. In minder dan geen tijd gingen ze, het geweer in aanslag, een verdedigingsstelling innemen en haastten zich ach-

ter de kabine, achter de bomen, in de beek. Wij stoven de kelder in, moeder en de winkelbezoekers. Vader bleef kijken tot grote ergernis en geweeklaag van moeder.

- " *Ze gaan schieten, ze schieten u dood !* "

Er was geen zeggen aan en wellicht was zijn gemoed overbelicht met beelden uit de eerste wereldoorlog aan de IJzer, waar hij vier jaar had doorgebracht. Wat er intussen allemaal gebeurde weet ik niet, maar na een zekere tijd als we terug uit onze schuilplaats kwamen stonden ze op een rij en probeerde de chauffeur van de officier de wagen te starten, een grauwe personenwagen, type DKW met een uitgestante vorm van het reservewiel in het kofferdak. Kwam het door de spanning, wie weet, maar het lukte maar niet. De officier kwam terug uit de wagen en schreeuwde wat. Als de bliksem vlogen een tiental soldaten en duwden de auto in gang richting Leest. Naar waar de soldaten opmarcheerden is me ontgaan, maar dit moet naar Mechelen geweest zijn zoals dit werd bevestigd door anderen.

De Duitse compagnie die nog net voor de bevrijding vanuit Kapelle-op-den-Bos door Hombeek is getrokken is nog in de voormiddag verdergegaan naar Mechelen. Ter hoogte van de Zennebrug ont deden ze zich van al wat te zwaar was om snel te ontkomen en kipten koffers en dozen in de Zenne. Nadien is er nog een en ander opgevisst zoals een koffer met een zender en een hele boel papieren. De Duitse wacht in het huis van de Kees op de Mechelseweg in Hombeek hadden de dag tevoren reeds de plaat gepoetst. Ze hadden ook nog vernietigd of weggegooid wat ze liever niet mee wilden nemen. Zo heeft men nog een mitrailleur uit de put opgevisst. Mijn broer Beire heeft ze nog volledig uit mekaar gehaald, gepoetst en terug in mekaar gestoken.
(Pieter VAN CROMBRUGGEN)

Dan kwam de Belgische vlag uit een bruine omslag. Het symbool van het "Oh dierbaar België" was vier jaar lang ondergedoken geweest maar perfect beschermd tegen de motten want de vlag verspreidde een bijna ondraaglijke stank van mottebollen. Ik kende het bestaan niet van een eigen vlag en zag ze nu voor het eerst. De vlaggestok werd van de zolder gehaald en even later wapperde de driekleur op de hoek van onze straat. Niet voor lang. Moeder bestierf het van de angst dat er nog Duitsers zouden doorkomen. Als dan geroepen werd dat er terug Duitsers waren ging moeder hevig te keer en de vlag weer binnen.

Zodra de grote groep Duitsers naar Mechelen vertrokken waren kwamen de mannen van de Witte Brigade boven. Ze droegen een witte armband waaraan ze te herkennen waren en er waren er meer dan we konden denken. Ze waren even snel terug verdwenen toen het bericht kwam dat er nog Duitsers van Kapelle kwamen. Ook alle vlaggen werden terug ingetrokken. Het waren twee sukkelaars die bijna strompelend en zonder opkijken hun weg verder zetten.

(Jozef VAN BENEDEN)

Na een tijd fleurde gans de straat terug op met vlaggen, wimpels en doeken. Onze buurvrouw, Mariette Lemon-Vleminx was goed voorbereid. Bij haar hing niet alleen de Belgische vlag uit maar zowaar ook een Amerikaanse star-and-stripes en de Engelse vlag.

DE EERSTE VERKENNERS

We waren tenzeerste verwonderd toen het eerste gepantserd voertuig vanuit Leest het dorp binnenreed en niet van Kapelle. Dan ging het allemaal zo vlug. Er werd geroepen, gewuifd, gejuicht, met bloemen gesmeten. We kregen maar een glimp te zien van die eerste tommies. Enkelen sprongen op het voertuig en reden mee richting Mechelen.

Hilde Reinhardt getuigt van de doorkomst van dit voertuig te Leest :

" Onder de oorlog woonde ons gezin te Leest waar mijn vader koster-orgelist was. Ons huis lag op de Kouter tegenover het parochiecentrum en was eigendom van de familie Stopie, die er verder naar Hombeek in het statige herenhuis woonde. Later werd ons huis bewoond door de aalmoezenier.

In de vroege voormiddag is er inderdaad een gepantserd voertuig, echter niet op rupsbanden, door Leest gekomen. Het kwam bij ons voorbij en ging richting Hombeek. Mijn broer Herman stond er bovenop zwaaiend met zijn studentenpet en toonde de weg. Erg betrouwbaar was het echter niet omdat hij in tegenstelling met de soldaten die erin zaten, niet beschermd was. Bovendien wisten we dat er nog Duitsers in Hombeek waren en er waarschijnlijk zou geschoten worden. Mijn broer was reeds meerdere jaren bij het geheim leger, eigenlijk zonder weten van vader. Hij vermeed veel te vertellen omdat hij wist dat vader aan het hart leed. Bijna dagelijks had hij contact met Geerts van Leest.

(Hilde REINHARDT,
Wilgenstraat 52, 2800 Mechelen)

Ook anderen vertelden over de Engelse verken-
ners zoals onze erevoorzitter meester Lauwers.

Ik leefde ondergedoken bij mijn broer Jef op de hoeve in het Regulaar. Mijn broer en ik waren die maandagmorgen aan het werk op het veld in de "Bleukens" (Oud-Leliëndaal). We hoorden uit de richting Walem verschillende ontploffingen. Omdat we de zaak niet langer vertrouwden besloten we naar huis te gaan. We bleven nog wat napraten tegen de schuurmuur van de hoeve en hielden de Leestse steenweg, richting Battel, in 't oog.

Plotseling zagen we een Engelse jeep die van Leest kwam en naar Hombeek reed. Aan de Molen was er seffens wat volk bijeen. We zagen het volk wel maar niet de Jeep. We haasten ons toch naar het Molenhuis en zagen dat de jeep daar had stil gehouden. De twee Engelse soldaten in de jeep werden daar vreugdevol ontvangen en door de weinige mensen begroet. Ze vroegen of er in de buurt nog Duitse soldaten waren, maar daarop kon niemand antwoorden. Misschien nog in het dorp, de bewakers van de Zennebrug ? Op de jeep was een machinegeweer geïnstalleerd met schootsrichting naar voor. Lang talmde de patrouilleurs niet en zij vertrokken richting Dorp.

We trokken beiden terug naar de hoeve. Halfweg hoorden we geweerschoten en weldra zagen we kogels neerploffen in het veld. We wisten niet wat denken. Waren het nog Duitsers die schoten ? Later hoorden we dat deze Engelsen ook nog halt hebben gehouden aan het huis van Jef PHILIPS-SYMONS. Yvonne PHILIPS vertelde dat de beide soldaten wat te eten vroegen. Er werd dan vlug spek met eieren gebakken en ze hebben er met smaak van genoten terwijl ze toch in hun voertuig bleven.

(Fl.Louis LAUWERS)

We nemen aan dat die eerste verkenningvoer-
tuigen voorposten en flankbeschermers waren van de oprukkende kolonne Brussel - Antwerpen. Ze kwamen dus niet van Kapelle maar uit de richting Breendonk waar ze heel vroeg reeds (6.30 uur) waren aangekomen. Ze reden over Tisselt en Leest en ook in Heffen werd er één opgemerkt.



Een met bloemen overladen Daimler Scout Car te Ronse op 3 september. Het behoorde tot de Inns of Court Regiment dat verkenningsoopdrachten uitvoerde voor de 11th British Armoured Division waartoe de regimenten Hussaren behoorden die onze regio hebben bevrijd. Gelijkaardig voertuigen reden in de voormiddag door Hombeek. (Dit werd bevestigd door Staf Saerens)

(foto A. De Tolenaere, uit "België 44" van Peter TAGHON, met toestemming van de auteur)

In Hombeek is kort na het eerste nog een tweede gelijkaardig licht gepantserd voertuig doorgekomen. Dit was velen ontgaan maar het werd formeel bevestigd door Frans GOOSSENS, Jozef VAN BENEDEN en Raymond DENTENEER. De Engelse verkenners mochten rekenen op de hulp van plaatselijke gidsen die meereden tot Mechelen. We weten uit het verhaal van Edward SAERENS dat zijn broers René en Staf meereden tot Mechelen.

Samen met Frans DE WIN heb ik op een Engels verkenningsvoertuig gezeten om de weg te tonen. Ik was belast als weerstander met het bewaken van de bruggen te Hombeek. Frans DE WIN is afgestapt aan de Meulder (CANNAERTS, Hombeekse steenweg). Mij hebben ze aan de Zennebrug terug afgezet. Het werd gezegd dat aan de vaartbrug Duits geschut zou opgesteld zijn en dat de brug ondermijnd was. De engelsen waren voortdurend in verbinding met anderen van hun eenheid in Battel of waar dan ook.

(Pieter VAN CROMBRUGGEN)

Kort daarop barstte inderdaad een stroom van geruchten en verhalen los over weerstand der

Duitsers in Mechelen aan de vaart, gevechten in Battel, het bijna springen van de vaartbrug, de officier die met moeite uit Hombeek weggehaakte zou zich door de kop geschoten hebben.

DAAR ZIJN ZE !

Hoelang het duurde tot de eerste tanks doorgetrokken is moeilijk te bepalen. De mensen bleven in geannimeerde gesprekken en men bereidde zich voor op de komst van de dappere bevrijders. Intussen gingen we in houten bakjes alle tomaten plukken die al enigszins rijp waren. En dat was niet weinig want het was een echt tomatenjaar.

Toen eindelijk het geratel der metalen kettingen door de statiestraat knetterde, klonk het ons als muziek in de oren. Hoeveel er waren kan ik me niet herinneren maar het beeld blijft me bij dat ze voor de deur stilhielden omdat er problemen waren met de eerste tank die bij het oversteken van de Zennebrug vastgereden was.

Een bijna wild geworden massa mensen trachtte met alle geweld een plaatsje te bemachtigen op de tanks. Er werden handen geschud en gekust en de tommies werden bedolven onder bloemen en tomaten.



Dennis Kirby, "gunner" in de eerste tank schreef ons in een mooie brief zijn verhaal te Hombeek. Hij bevestigde ons naderhand persoonlijk aanwezig te zijn bij de vieringen te Kapelle-op-den-Bos en te Hombeek en Mechelen.

Laten we even boordschutter Dennis KIRBY aan het woord ;

Ik herinner me zeer levendig de avond van 4 september 1944. We waren België ingereeden ten westen van Rijsel de derde september, zo over Zottegem en Aalst. Ik zat in de tank die aan de kop reed toen we een klein dorpje binnenreden bij schemeravond. Aan de rand van het dorp was een rivier (hij zegt "canal") met een houten brug met houten planken over de ganse lengte van metalen trips voorzien. We staken de brug over maar één der metalen strips geraakte tussen de ketting van de tank en we waren genoodzaakt halt te houden op de zijstrook van de weg. De andere tanks zetten hun weg verder en reden over de brug en we werden achtergelaten. Het was intussen al donker geworden en we voelden ons moe en moedeloos. Er waren mensen uit het dorp die kwamen kijken wat er aan de hand was en een vrouw van middelbare leeftijd tikte me op de schouder en zei in 't Engels ;

- "Excuse me, are you English or American ?"

*Dat dorpje was H o m b e e k
en de dame was mevrouw Finy Christiaens.*

Met hulp van enkelen dorpelingen werd de tank hersteld maar, omdat onze voorraad petroleum erg laag was, kregen we orders via de radio om terug te keren naar de dorpsplaats tot we verder konden. Deze nacht en een deel van de dag daarop verbleven we in Hombeek en de gastvrijheid was wonderbaarlijk. Finy stelde voor dat we thuis zouden slapen in de woning Kerkweg 2, maar de tankoverste weigerde de tank onbewaakt achter te laten. Hoe dan ook, Finy bereidde een maaltijd voor ons en bezorgde ons overvloedig warm water om ons te wassen en te scheren. In de gegeven omstandigheden was dat voor ons een ware luxe.

We stelden ons bivak op naast de tank, op het dorpsplein, en zo konden we rustig slapen die nacht terwijl mannen van de Weerstand intussen de wacht hielden. De tankcommandant zei dat we wat moesten ondernemen om de tank te camoufleren en de mensen van het dorp hakten met groot enthousiasme takken af van kortbijstaande bomen en stapelde ze op een hoop. Uiteindelijk waren we zo goed voorzien van groen en gebladerte dat het geheel meer op een klaargemaakte stapel hout voor een kampvuur ging lijken. De volgende morgen werden we gewekt door jonge meisjes die ons tassen koffie brachten. Daar was al vroeg zoveel volk op de been dat ons bivak tot consternatie leidde voor één van onze manschappen die idioot genoeg geweest was om zonder broek te slapen !

(Dennis KIRBY)

OVER HET TREINSPoor

Het eerste peloton ("troop") was dus in Hombeek vastgereden aan de Zennebrug en zou de weg versperd hebben aan de volgende "troops" van het "squadron". Uit een telefonisch gesprek met Dennis Kirby vernamen we nog het volgende over dit oponthoud.

Het is moeilijk om met accurate nog te achterhalen hoe alles precies gebeurde. Ik herinner mij dat op de brug een schild aangebracht was met het maximum draagvermogen van 20 ton. We hebben halt gehouden en een zekere tijd geaarzeld of we de brug wel zou-

den oversteken. We hebben het toch gewaagd maar de brug was erg smal met het bekende gevolg dat we vastreden door een metalen strip die tussen de ketting kwam. Dan heeft het heel wat tijd gevegd om de weg vrij te maken voor de volgers. We verwittigden de luitenant. Hij heeft de majoor van het squadron de raad gegeven de spoorwegbrug over de Zenne te nemen in plaats van de gewone brug. De volgende tank van onze "troop" heeft het toch ook nog gewaagd over het smalle Zennebruggetje te rijden. Dat ging met de grootste omzichtigheid gezien het gevaar van instorten en de engte van de brug. Het was intussen donker geworden. Zo goed en zo kwaad als het ging hebben we bijgelicht zelfs met aanstekers en brandende cigarettens om ze toch heelhuids over te loodsen. De twee volgende tanks zijn de Zennedijk opgereden en zo op het treinspoor en staken de Zenne over via de spoorwegbrug.

(Dennis KIRBY)

Toen er problemen waren aan de brug zijn mannen van de Witte Brigade langs de dijk van de Zenne gaan verkennen of er geen ondermijning was van de spoorbrug. Enkele tanks zijn dan de spoorwegberm opgereden en drukten de betonnen sierafsluiting aan het spoor plat, en reden verder over de treinspooren.

(Raymond DENTENEER)

Voor de volgende tanks was de enige dan nog bruikbare overweg van de Zenne de spoorbrug. Eens over de rivier kon men terug via de gewone wegen naar Mechelen. Meerdere getuigen vertellen hierover :

Het was al laat in de avond. Ik was op het Heike in de buurt van het station nog wat aan 't napraten met Frans PARIJS over de vergadering van de Witte Brigade - Fidelio, waarop we uitgenodigd waren op het gemeentehuis van Hombeek. We stonden kort bij de barreel toen plots een zwaar gedreun kwam aangedonderd. We keken op en konden ons ogen niet geloven toen vanuit Kapelle een hele kolonne tanks met grote snelheid voorbijraasde richting Mechelen.

(Stan BEHETS)

We mochten die avond niet te ver van huis maar het volk bleef buiten en bepraatte de opwindende gebeurtenissen van de dag. Tussen het huis van Fien TEUGELS en dit van "Merieke van Visses" (WILLEMS) was een opening waarachter de verhoogde berm van

het spoor goed zichtbaar was. Het was al schemerdonker toen we daar plots in vrij grote snelheid verschillende tanks over het spoor zagen rijden. Waar ze erafgegaan zijn is niet bekend, maar vermoedelijk zal dit wel aan de overweg van Schonenberg gebeurd zijn.

(Lisette VAN BENEDEN)

Stilaan viel de nacht in maar op het marktplaatsje was er nog steeds enige bezigheid rondom de tank. Ik was geacht al lang in bed te zijn en te slapen maar de nieuwsgierigheid was groter dan de vaak. Van uit het raam van mijn slaapkamer, die op het marktplaatsje uitgaf, bleef ik alles gadeslaan tot laat in de nacht, tot het gans duister en stil geworden was.

De dag daarna was de feestvreugde nog niet bekoeld. Er werd nog gesprongen en gedanst. De herbergen zaten vol en bleven terug open tot 's avonds laat met alle lichten brandend : geen speruur meer, geen verduistering meer. Goike BOSCHMANS haalde de mandoline boven en als de rattevanger van Hameln trok hij door de straten met een sliert vrouwen, mannen en kinderen achter hem met de handen op de schouders van de voorganger. Een pop aan de strop moest Hitler voorstellen - de dikke snor maakte dat overduidelijk - en die werd dan in brand gestoken terwijl er rond gedanst werd.

Dennis KIRBY verteld verder :

De volgende morgen werd het nieuws verspreid dat Hitler zou vermoord zijn. We vormden een lange ketting en dansten in lijn binnen en buiten alle huizen en rondom het plein. Spijtig genoeg was het nieuws niet juist - het was een inaccuraat bericht over de bomaanlag van von Stauffenberg op 20 juli - maar het gerucht had ons voor een korte tijd met vreugde gestemd. In de namiddag kwam de petroleumbevoorrading en erg weemoedig moesten we Hombeek verlaten.

De volgende dagen en maanden gingen we verder via (hij noemt ook Londerzeel) Lier en Hasselt naar Holland en wellicht ook Duitsland.

(Dennis KIRBY)

Voor de jongeren was het contact met de Engelsen een feest en ze wisselden al gauw een paar woordjes met de soldaten ; " Chocolate for mama, cigaret for papa ". Dat moest de toverformule zijn om wat los te krijgen. We leerden de smaak terug van chocolade en proefden voor het eerst in ons leven "langenaasem" of chewing-gum.



Beide foto's werden genomen op het marktplein te Hombeek. We zouden het bestaan ervan niet meer gekend hebben ware het niet dat ze ons teruggestuurd werden door Dennis Kirby vanuit Engeland.

We bemerken op de bovenste foto : Maria Janssens (Maria Van Den Boer) met dochter Anita, Dennis Kirby, Maria Van Geel-Teughels, Frank Walker (geneuveld te Zonhoven vijf dagen later), Mariette Lemon-Vleminx. Op de tank Hombeekse jeugd met vooraan Alfons De Greef.

Op de onderste foto : Amanda Van Steen, Julienne Verhoeven, Louisa Van Beneden, Lisette Van Beneden, Julia Philips, Finne Christiaens-Verhasselt, tankpiloot Bill Turner, Angèle Verhasselt (van Rolleke), radio-operator Jack Godier, Maria Verhasselt, Mariette Lemon-Vleminx, (deels) Alfons Teughels, Louis Verbist, Lucien Van Geel, (deels) Ward De Kempeneer. Links boven Jozef Van Beneden, (deels) niet achterhaald, Paul Philips, co-piloot Ben Gunn en schutter Dennis Kirby.

Als kort daarna de tank hersteld was waren we er niet weg te slaan en onze ogen vielen open van verwondering als we zagen hoe de ene bidon benzine na de andere in de trechter boven de opening werd gegoten. De geur van benzine was ons niet bekend. We kregen ook wat benzine mee in een flesje dat we bewaarden om vlekken uit de kleren te doen. De soldaten lieten zich natuurlijk ook liefkozen door de meisjes en wij, als kleine snotters, waren spinnijdig als we zagen dat sommigen souvenirs kregen zoals één of ander insigne. Eens de tank hersteld zijn de bevrijders der eerste dagen doorgereden naar verdere opdrachten want hun taak was nog niet af.

Wie me de beste herinnering nalaat uit Hombeek is Finy CHRISTIAENS. Ergens in de herfst 1944 als we te Antwerpen verpoosden had ik twee dagen vrij voor een bezoek. Een tweede maal in maart 1945 toen mijn regiment in België was alvorens de Rijn over te steken. Bij beide gelegenheden werd ik door haar en haar familie als een lid van de familie behandeld, zelfs als ik onverwacht en 's avonds laat aankwam. Ik zal altijd met een grote genegenheid blijven terugdenken aan Finy, aan haar man en aan haar zoon Maurice. In 1966 brachten Iris, mijn vrouw en ik, samen met onze twee zonen, een bezoek aan Hombeek. We bleven een tijd bij Finy en bezochten Mechelen, samen met haar.

Dennis vermeldt verder in zijn brief dat hij de andere vrienden bemanningsleden van de tank wat uit het oog verloren is en er geen verder nieuws over heeft. Het regiment 15/19 Huzaaren is met een ander regiment gefuseerd in het kader van besparingen op de legeruitgaven. En hij vervolgt ;

Wat mij betreft, ik was een door-de-weekse strijder en noem me niet een held. Ik was overgelukkig het leger te kunnen verlaten en terug een gewoon burger te zijn. Mijn hoop is dat de Europese Unie in haar opzet slaagt en we de verschrikkingen van een oorlog in Europa nooit meer moeten beleven.

Ik bezit nog steeds enkele foto's die u zouden kunnen interesseren alhoewel ze betrekking hebben op de Christiaensen. Hoe dan ook ik stuur ze u als een memento van het verleden. Het zal u uit deze brief wel gebleken zijn dat mijn vrouw en ik vervuld zijn met herinnerin-

gen aan Hombeek en wellicht zullen we ooit nog wel een bezoek brengen aan België.

Breng mijn warme groeten over aan iedereen in Hombeek die me nog zouden herinneren en ik wens u veel vreugde bij de viering van uw Dag van de Bevrijding ! (Dennis KIRBY)



Frank WALKER is op 10 september 1944 bij hevige gevechten bij Hasselt gesneuveld. Finy kwam ergens te weten dat Frank dood was en ging in de winter van 44/45 naar Hasselt om zijn graf te fotograferen. Ze had, uit de groepsfoto op het dorpsplein van Hombeek genomen op 5 september 1944, een afdruk laten maken van Frank en waarop alle mooie meisjes rondom hem niet meer te zien waren. Ze stuurde de twee foto's naar mijn vrouw (dan nog mijn verloofde) om ze aan Ruth, de weduwe van Frank te geven, die in Birmingham woonde. (Dennis KIRBY)

Op volgende bladzijden geven we de brief van Dennis in extenso. Pas na herhaald telefonisch contact ging vaststaan dat hij persoonlijk terug in Hombeek zou zijn 50 jaar na de dag dat hij hier met onze bevrijders werd onthaald.

Telephone 0202 887287

51 Lynwood Drive
Merley
Wimborne
Dorset
BH21 1UT

16 August 1994

HOEMBEKA
c/o Edward DE KEMPENEER
Diepestraat 2
B-2811
Hombeek
Belgium

Dear Mr De Kempeneer

Your letter of 9 August was certainly a great surprise to me and has indeed recalled many happy memories and some sad ones too. Fortunately my wife's sister still lives at the house to which you wrote and she sent your letter on to me yesterday.

I remember very clearly the evening of 4 September 1944. We had crossed into Belgium just West of Lille on 3rd September thence to Zottegem and Alost. I was in the leading tank when we reached a small village at nightfall on 4 September 1944. On the edge of the village was a canal with a wooden bridge which had metal strips fixed along the planks. We crossed the bridge but one of the metal strips caught in the tracks of the tank and we were forced to stop on the far side of the bridge. The rest of our tanks passed through and we were left behind. By now it was quite dark and we were feeling tired and dispirited. People came from the village to see what had happened and one middle aged lady touched me on the shoulder and said in English, 'Excuse me - are you English or American?'. The village was Hombeek and the lady was Madame Finy Christisens.

With the help of some men from your village the tank was repaired but because we were low on petrol we were ordered by radio to go back to the village square until we could be relieved. We spent that night and much of the following day in Hombeek and your hospitality was wonderful. Finy wanted us to sleep at her house at Kerkweg 2 but our tank commander would not leave the tank unguarded. However Finy did cook a meal for us and gave us lots of hot water to wash and shave. At the time this was a real luxury.

We made a bivouac at the side of the tank in the square so we could sleep that night whilst men from your Resistance stood nightguard for us. Our commander said we should do something to camouflage the tank and your people with great enthusiasm chopped down several nearby trees and piled them up around the tank. In the end we had so much foliage it looked like the making of a great bonfire. In the morning we were awakened by young ladies with cups of coffee. There were so many people about that our bivouac fell down much to the consternation of one of our crew who had been foolish enough to sleep without his trousers!

During the morning news came that Hitler had been killed. There was much rejoicing and drinking. We all danced in line in and out of all the houses and around the square. Unfortunately the news was not true - just inaccurate reporting of the von Staffen bomb plot of 20 July but the rumour made us very happy for a short time.

Sometime in the afternoon our petrol arrived and very reluctantly we had to leave Hombeek. In the following weeks and months we went via Londerzeel, Lier & Hasselt into Holland and eventually Germany.

The unit which liberated Hombeek was The 15/19th The Kings Royal Hussars. Our commanding officer was Lt. Colonel A.D. Taylor DSO, MC. The tank crew who first entered Hombeek and stayed overnight were:-

Tank Commander	Corporal Frank Walker
Wireless Operator	Trooper Jack Goodier
Driver	Trooper Bill Turner
Co-Driver	Trooper Ben Gunn
Gunner	Me

The person I most remember in Hombeek was Finy Christisens. I was able to visit her for two days sometime in the Autumn of 1944 when I had leave in Antwerp and again for a day in March 1945 when my Regiment was in Belgium before the Rhine crossings. On both occasions she and her family treated me as a member of the family even though I arrived unannounced and late at night. I shall always remember Finy, her husband and her son Maurice with great affection. My wife Iris and I together with our two sons managed to visit Hombeek in 1966, we stayed with Finy for a short time and visited Mechelen with her.

Frank Walker was killed in action in heavy fighting at Hasselt on 10 September 1944. Finy somehow heard of Frank's death and went to Hasselt in the winter of 1944/45 to photograph his grave. She also had a print made from a group photograph taken in the square at Hombeek on 5 September 1944 which excluded all the pretty girls around Frank! The two photographs she then sent to my wife (then my fiancée) to give to Frank's widow Ruth who lived in Birmingham.

I have no information about the rest of the tank crew. As time went by we were separated and lost touch. The 15/19th Hussars are no longer in existence - it was merged with another Regiment last year as part of the Government's cuts in Defence Spending.

As for me I was only a warrior for the working day and no hero at that. I was only too pleased to leave the army and become a civilian again. My hope for the future is that the European Union will work and that we shall never again experience the horrors of war in Europe.

I still have a few photographs which may be of interest to you although they mainly relate to the Christisens. However I am sending them to you as a memento from the past. As you will have gathered from this letter both my wife and I do have fond memories of Hombeek and perhaps we may one day be able to visit Belgium again.

Best Wishes for the success of your magazine. I do hope you receive these notes in time for publication and that they are of some help to you.

Please give my warm regards to any in Hombeek who may still remember me and do please have an enjoyable celebration of your Liberation Day.

Yours sincerely

Dennis Kirby

96

11 Ridderke 1994



Bij het ter perse gaan van 't Ridderke ontvingen we nog op 24 augustus een brief van Jack GOODIER. Ook deze geven we in extenso.

Jack GOODIER,
on time wireless-operator

Mr Jack Goodier,
29 Shaftsbury Ave,
Penwortham,
PRESTON,
Lancs PR1 OEL
U.K.
18th August, 1995

Dear Edward,

I was very surprised to receive a letter from Hombeek when I returned from Holiday.

I will do all I can to assist you in your pursuit of facts on the 'Liberation' of Hombeek. I would point out that the Tank in which I served broke down in Hombeek and I was there for three days during which time Mevr Frans Christiaens not only spoke English but was kindness itself to us, and I visited the lady during my Military Government in Germany days and stayed with her and her son Maurice. It was there that Frans Christiaens persuaded my lady friend to become engaged, the ring was bought in her presence in Mechelin. Incidentally we have been married now 47 Years. I have some old photos of Maurice and his Mother I enclose one of Maurice it may help you,

The Regiment was the 15/19 Kings Royal Hussars, The troop 'B' Squadron. The Commander to whom I have written requested more Military information was:

Lt Col Frazer, Fergwm Farm, Cwmduddwr, Rhayader,
POWYS LD6 5HA.

I notice Maurice has written his address on the reverse of his photo this may be of interest to your readers. Incidentally he made a pair of shoes for my wife.

Yours faithfully.

HOMBEEK WAS BEVRIJD,

maar de oorlog was nog niet gedaan. Het zou nog tot 8 mei 1945 duren voor het Nazi-regime kapituleerde.

We hadden ook een gesprek met Theodoor GEETS (Dore Ték), medestichter van het Geheim Leger, afdeling regio Mechelen, en verzetsstrijder uit Hombeek. Hij vertelde ons boeiende dingen, in het bijzonder ook over zijn relatie met E.H. Nobels en hun klandestiene activiteiten.

In dit bevrijdingsnummer beperken ons tot wat over de bevrijding werd gezegd. Over de oprichting van het Geheim Leger einde 1940, over de rol van onderpastoor Nobels, over de klandestiene activiteiten en de hulp aan de geallieerden zullen we later nog uitvoerig berichten.

De bevrijding is zeer snel gekomen.

Op zondagavond 3 september had te Hombeek in het Hoefijzer de laatste vergadering plaats van het provinciecommando van het Geheim Leger. De orders werden gegeven om op 4 september de gevechtsposten te bezetten.

Ik was de morgen van 4 september 1944 reeds vroeg te Mechelen omdat ik er opdrachten had voor 't geheim leger. De Duitsers die in de stad resideerden waren reeds vertrokken maar toch is er die morgen aan 't stadhuis nog flink geblaft. Er kwamen nog aftrekkende Duitsers aan bij wie een Oberst in een DKW met chauffeur. Dit gebeurde vermoedelijk rond 11 uur. Ze kwamen er aan eerder bij toeval. Het waren achterlopers van het leger. Als we dan op 't stadhuis waren met Cyriel NEEFS, Gust GEETS en anderen, is er plots de melding gekomen dat er nog Duitsers waren. Dan is er daar geschoten geweest door de weerstanders. De Duitsers werden eerst aangemaand zich over te geven. Toen de Oberst een dreigende houding ging aannemen en naar zijn pistool greep werd hij door een Mechels politieagent door de kop geschoten. Zijn chauffeur gaf zich gewillig over en is krijgsgevangen genomen.

Om 11.20 uur was Mechelen bevrijd.

Er werden maatregelen genomen dat er op het stadhuis niets zou gestolen worden of vernietigd. Dank zij dit kordaat optreden werden alle documenten gered en daarom heeft Mechelen wellicht één van de bestbevaarde oorlogsarchieven. We wilden ook zo vlug mogelijk ridder DESSAIN terug als wetelijke burgemeester. Die is te voet van Vilvoorde gekomen om zijn plaats in te nemen. Het was allemaal te veel voor hem. 's Anderendaags is hij overleden.

Wat het mogelijke gevaar betreft bij de bevrijding dat de brug over de vaart te Mechelen zou kunnen springen, daar heb ik mijn twijfels over. De brug was steeds maar zwak bewaakt door de Duitsers. Mijnheer DAENEN van A.S. Mechelen woonde in de buurt. Hij had een nieuwwasserij aan de rechterkant van de Brusselpoortstraat. Als hulpbrugdraaier was hij op de hoogte van eventueel ondermijnen van de brug. Het was zijn opdracht en van zijn zoon Gaston om er voor te zorgen dat de Plaisancebrug niet zou springen. Zodra de Duitsers uit de buurt waren werd alles onklaar gemaakt.

Repressie is in Hombeek gelukkig eerder mild geweest. Wij, het Geheim Leger, hadden geen opdrachten betreffende vervolging of aanhouding van vermoede incivieken. De Witte Brigade - Fidelio moet in Hombeek opgericht geweest zijn eind 1942 begin 1943. Er was een zekere dualiteit tussen beide verzetsgroepen. Zij gingen wel tot aanhoudingen over. Op aanduiding van plaatselijk agenten van de Witte Brigade werden in Hombeek aanhoudingen gedaan door Witte Brigadeleden die aangesloten waren in de buurgemeenten Kapelle-op-den-Bos en Leest.

(Theodoor GEETS)

KAPELLE - BEVRIJD



In heel het land zal de bevrijding gevierd worden, ook in onze buurgemeente Kapelle-op-den-Bos.

Een tentoonstelling over de bevrijding en Kapelle onder de oorlog 40-45 kan u bezoeken van 2 tot 6 september in het gemeentehuis aldaar.

In de voormiddag van 4 september zullen een karavaan van legervoertuigen die aan de bevrijding deelnamen door onze straten rijden naar Mechelen. Aldaar is er die dag

14.30 : grote markt, ceremonie en parade met de North Irish Staff Band (TA)

20.30 : nieuwe feestzaal, concert in het kader van het Festival van Vlaanderen

't Ridderke

Het contactblad verschijnt vijf maal per jaar.
Het is niet verkrijgbaar met losse nummers maar enkel per jaargang. Prijs 350 frank
Nog enkele vorige jaargangen zijn beschikbaar.

redactie

eindredactie : Ward DE KEMPENEER, Gert LOOSEN
tekstingave : Patricia BOON, An LOOSEN

medewerkers : Wim BAETENS, Stan en Angèle BEHETS, Louis BUELENS, Firmain Verlinden, Fl. Louis LAUWERS, Henri Keuleers, Libert LOOSEN, Gerarda MARIEN, Marie-Louise MIES, Edward SAERENS, François VAN DER JEUGHT,

foto's : Ward VERBERGT.
tekeningen : Bob BROERS

ERELEDEN

Apotheker ASSELMAN	Hombeek
Stan BEHETS - Angèle SELLESLAGH	Hombeek
Baron Kris de Meester de Ravestein	Hombeek
René DE MAEYER, erecons. instrumenten museum	
Dirk LAUWERS en Yolande SABLON, adv. Duffel	
familie MARIEN	Hombeek
E.H.Kanunnik Wim Mariën	Hombeek
dokter Werner MARINUS	Hombeek
dokter Walter JASPERS	Hombeek
kinesist Kris SPITAEI	Hombeek
kinesiste Rita SPRUYT	Hombeek
dokter Paul TASSENOY	Hombeek
verpleger Hervé TEUGELS	Hombeek
architect Eddy VAN DE VENNE	Hombeek
dokter U. VAN WALLEGEM	Mechelen

BESTUUR VAN HOEMBEKA

Christian de Meester de Ravestein	erevoorzitter
Fl. L. LAUWERS	erevoorzitter
Ward DE KEMPENEER	voorzitter
Henri KEULEERS	vice-voorzitter
Jan MISSINNE	secretaris
Raymond LAUWERS	financieel beheer
Libert LOOSEN	archieffbeheerder
Firmin VERLINDEN	folklore en St.Metteviering
Marie-Louise MIES	natuur en uitstappen
Francine LEEN	logistiek en lokaalbeheer
Thierry LAMMAR	juridisch advies
Gert LOOSEN	redactie en tekstcorrectie

GINO
OPTIEK

MECHELSEWEG 14
2811 MECHELEN (HOMBEK)

TEL. (015) 41 64 19



't Ridderke

Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka
9de jaargang * nr. 4 * vierde trimester



1894

1994

VIRS VERBIST

een
100 -
jarige
uit
Hombeek

20. KRINGWERKING

AAN DE LEZERS VAN 't Ridderke

Met dit nummer zijn we aan het laatste Ridderke van 1994. Deze jaargang telde 4 nummers, weliswaar één minder dan vorig jaar, maar er was een speciaal dik "Bevrijdingsnummer" en ook het laatste nummer is volumineuzer zodat in aantal bladzijden het leesgenot niet beperkt werd, maar integendeel. Ook in de toekomst zal 't Ridderke trimestrieel verschijnen.

In 1995 bestaat het kringblad 10 jaar. Van informatiekrantje evolueerde het naar een echt heemkundig tijdschrift. Zes jaar 't Ridderke met ongeveer 130 bladzijden betekent reeds heel wat heemkundige informatie over Hombeek. Er is een steeds groeiende belangstelling zowel van lezers als van medewerkers. Dat is zeer verheugend. We hebben op vraag van nieuwe leden de 6 vorige jaargangen opnieuw laten kopiëren, n.l. : jaargang 4 (1989), 5 (1990), 6 (1991), 7 (1992), 8 (1993) en 9 (1994). Wie hiervoor belangstelling heeft kan deze bestellen bij Libert Loosen, Frans Reyniersstraat 20, Hombeek (tel. 015/417411) aan 350 BEF.

De prijs voor het abonnement 1995 blijft wat het was :

gewoon lid : 350 BEF,

Erelid en Sponsor : 1.000 BEF

Iemand een abonnement als eindejaarsgeschenk geven ? Dat kan !

Maak een overschrijving op rekening van Hoembeka nr. 733-2172054-60

HET ZESDE BOEK EN DE TENTOONSTELLING

We betreuren het dat we vele leden ontgoocheld hebben door onze tentoonstelling uit te stellen waardoor het zesde boek ook verdaagd werd. Dit was noodgedwongen en zonder alternatief. Alles wijst er op dat het normaal gebruik van de bovenzaal kortelings terug zal kunnen. Met Allerheiligen 1995 verwachten we als gewoonlijk veel bezoekers die dan zullen kunnen kennis maken met Hoembekania, deel 6, met volgende thema's :

Jan DE SMEDT en Hombeek
De Fortuinmolen aan de Hombeekse steenweg
Hombeek in de Eerste Wereldoorlog
De Moststraat als bakermat

Raphaël DE SMEDT
François VAN DER JEUGHT
DIVERSE AUTEURS
Ward DE KEMPENEER

De tentoonstelling zal ook deze thema's belichten en bovendien ook speciale aandacht schenken aan de Hombeekse top-80, een evocatie van het einde van W.O.II en de families De Neys/De Nijs, Van Beveren, Soli(e), e.a.

DE STATUTAIRE JAARVERGADERING

Deze gaat door op 20 januari om 20 uur in de bovenzaal van het gemeentehuis. Buiten vormelijk plichten als het goedkeuren van het financieel verslag en het jaarverslag, het horen van de begroting en de vooruitzichten 1995 en natuurlijk ook de verkiezing van enkele bestuursleden, zullen we het voorbije jaar in herinnering brengen in foto's en videobeelden. We bieden onze aanwezige leden een nieuwjaarsdrank aan en genieten daarna van een gezellig samenzijn bij wat wijn en kaas. De werkende leden ontvangen nog een aparte uitnodiging.

DE STAM SLACHMUYLDERS

In het tweede nummer van dit jaar (blz.29) hebben we de oorsprong van de stam Slachmuylders belicht. In de Franse Tijd vestigde zich Jan Baptist (*1751) die gehuwd was met Anna Marie Coeckelbergh te Hombeek als oliemaalder. De verdere ontwikkeling in Hombeek wordt verteld in de volgende nummers. Dit uitstel is dus geen afstel maar zal het verhaal ten goede komen omdat recent nog gegevens aan het licht kwamen die archiefraadpleging vereisen.

NIEUWE ONTHULLINGEN OVER LEIËNDAAL

Stefaan DE COCK

Een doorgedreven historisch onderzoek in diverse archieven heeft duidelijk gemaakt, dat de tot op heden bekende geschiedenis van het voormalig norbertinessenklooster te Hombeek deels foutief en onvolledig is. Door vergelijkende studie van diverse kaarten en plannen waarop de priorij is afgebeeld, kunnen we een volledige reconstructie uit de 16de eeuw maken, waarbij de kerk en het hoofdgebouw niet links maar wel rechts liggen (oosten). Dit feit wordt eveneens bevestigd door het huidig archeologisch onderzoek van de V.Z.W. Oud-Mechelen (de Archeologische Vereniging van onze stad met Archeologisch museum).

De kloosterkerk was tweebeukig met een juffrouwenkoor (1559-1568) en een herenkoor (vóór 1500). Achter de kerk (oostzijde) bevond zich het Nieuwe Pand (1534-1539) dat na 1566 werd afgebroken. Aan de Westkant van het bedehuis stond in het verlengde van het juffrouwenkoor een nieuwbouw (1563-1568), die een ouder gebouw verving (1498-1505) dat afgebroken werd na 1561. Haaks op deze nieuwbouw stond het oude Pand (vóór 1500).

Op het terrein waar vroeger de kloostergebouwen stonden werden een aantal grachten gegraven om een watermolen te doen functioneren, waarin vroeger gerst gemalen werd. In de Middeleeuwen bezat ieder belangrijk klooster zijn eigen brouwerij. Leliëndaal kon hierbij niet ontbreken. Op de Kouter stond de windmolen die in 1627 aan de eigenares van het kasteel Carmosteyn verkocht werd.

Een uitgebreide wetenschappelijke studie over Leliëndaal zal binnen enkele jaren verschijnen, nadat de opgravingen in de Neerkouter zullen beëindigd zijn.

DE BOSSEN VAN VLAANDEREN

Iedereen herinnert zich nog deze serie op de BRT, alluderend op onopgehelderde moorden tijdens de oorlog in de gemeente Beernem. Alfons RYSERHOVE, ere-inspecteur, verzamelaar, en speurder met een groot respect voor de historische waarheid was voor deze serie "historisch adviseur". Hij steunde op kennis door jarenlange scrupuleuze opzoekingen. Voordien genoot hij reeds grote faam door talloze voordrachten door zijn gekende gedrevenheid de dingen bij hun naam te noemen en de werkelijkheid niet te verdoezelen.

Op vrijdag 10 maart 1995 zal hij in Hombeek een voordracht houden die doorgaat om 20 uur in het Zwaentje. Mis de kans niet om deze autoriteit mee te maken ! Toegangsprijs 60 frank.

VIRS VERBIST 100 JAAR

Het is dan toch nog maar eens gebeurd. Hombeek heeft nog eens een honderdjarige. Virs werd er geboren op 9 november 1894. Ze was de dochter van Pier VERBIST (*Mech.1859 - 1947) en Monica BOGEMANS (*Humbeek 1863 - 1942), landbouwer in het dorp, er wonend tegen de pastoriebeek. Ze was het zesde kind in het gezin van 10 kinderen. Andere kinderen waren o.m. Anna Maria (*1888), gehuwd met Juliaan JACOBS, Maria Antonia (*1890), gehuwd met Frans WILLEMS, Clementine (*1897), gehuwd met Rik STEVENS (kinderen ; Willem (*1920) en Stans (*1922)), Louis (*1901 - 1976), gehuwd met Roos GOOVAERTS (*1905 - 1982) (kind : Raymond (*1943)), Victor (*1905), gehuwd met B. VAN DEN BRANDEN.

Virs huwde met Victor DE VALCK (*1887 - 1967) en heeft drie kinderen : Pieter (*1918), Rachel (*1922) en Emiel (*1927).

Haar grootvader Rik VERBIST (*Mech.1828) huwde met Anna Maria DE MEY (*1821) van Hombeek en kocht een huis in de kerkweg. (We belichten deze familie in een volgend nummer).

21. DE BEVRIJDERS VAN HOMBEEK

Ward De Kempeneer

Het speciaal Bevrijdingsnummer kreeg grote bijval, groter dan we konden vermoeden. Sterk aangevoelde emoties, ook al zijn ze van 50 jaar terug, laaiden bij de ouderen weer op. Hoewel de heemkundekring als viering van de bevrijding aanvankelijk enkel een forumgesprek had voorbereid, gaf de komst van Dennis Kirby een extra dimensie aan het opzet. In minder dan geen tijd werd heel wat georganiseerd om onze gast een passende hulde te brengen en zijn verblijf bij ons te optimaliseren, maar anderzijds was het een enige gelegenheid om de mensen van Hombeek (terug) oog in oog te brengen met één van hun bevrijders. Het weerzien is dan ook voor velen een bezielde herinnering geworden en regelmatig werd een traantje weggeveegd bij het persoonlijk contact met onze Engelse vrienden.

EEN WOORDJE VAN DANK

Het slagen van deze viering heeft wat organisatiezin en persoonlijke inzet gevraagd van velen. Iedereen persoonlijk bedanken is onmogelijk. Zowel de erevoorzitter, bestuursleden als vele leden van Hoembeka en de familie Christiaens hebben er toe bijgedragen dat onze gast een aangenaam verblijf kende in ons land. Anderzijds waren de plechtige ontvangsten en eerbetuigen voor Dennis zo overrompelend dat hijzelf getuigde :

" *Dat heb ik toch allemaal niet verdiend.* "
En of ...

We willen hier toch aan enkele personen buiten onze kring onze oprechte dank betuigen als aan de heer L. Peters, burgemeester van Kapelle-op-den-Bos,
aan de heer W. Vandenbrande, schepen van Cultuur en Toerisme van Mechelen,
aan de heer J. Van Dessel, diensthoofd Feesten en Plechtigheden,
aan de heer M. Kocken, diensthoofd Cultuur,
aan de heren diensthoofden Cultuur van de steden Brugge en Hasselt,
aan de heer W. Pypen, en aan zijn dochter en zoon, die mede verantwoordelijkheid hadden voor de kolonne historische voertuigen die door onze straten reden,
aan de heren Ward Saerens, E.H. Willem Mariën, Theodoor Geets, de drie pannelliden van het Forumgesprek over WO-2 en de Bevrijding, en aan Kari VAN Hoorick voor de simultaanvertaling,
aan mevrouw A. Lammers die als gastvrouw optrad en, last but not least, aan Dennis en Iris zelf, de gasten die ons met hun bezoek vereerden.

WAT MEER GESCHIEDENIS

We hebben ook meerdere brieven gekregen van nog twee andere bemanningsleden van de eerste tank door Hombeek, met name van JACK GOODIER, de radio-operator, die ons ook in contact bracht met Lt. Colonel FRAZER, die, destijds als jong luitenant, tankkommandant was van de 4de Troop van het B Squadron der 15/19 Huzaren, en van BIL TURNER, de voerder van de tank, die ons vooral meer technische bijzonderheden wist te vertellen.

Uit hun brieven, maar ook uit de gesprekken met Dennis Kirby en uit het *Campaign Diary 15/19 the Kings Royal Hussars, North West Europe, 1944-1945* uitgegeven in oktober 1946, en uit *The history of the 15/19 the Kings Royal Hussars, (Through France and Belgium)* door Major Guy Courage, schetsen we nog enkele aanvullende bijzonderheden of correcties op ons vorig nummer.

HET REGIMENT 15/19 HUZAREN (15/19 H) IN DE GROTE LEGERORGANISATIE

Het regiment 15/19 H werd in Engeland, na de gehavende terugkeer uit Duinkerken, gereorganiseerd en opnieuw getraind gedurende de oorlogsjaren. Kort na de landing in Normandië werd speciaal geoefend met amfibietanks waarvoor Sherman DD tanks ingezet werden. Het regiment werd kort daarop echter als een gepantserde verkennersseenheid toegevoegd aan de staf van het 11th British Armoured Division (11 BAD).

Deze divisie was samengesteld uit (1) een staf met beschermings- en verkenningseenheden, (2) een tankbrigade en (3) een infanteriebrigade. Eens in België, kreeg de divisie van Montgomery de dwingende opdracht recht door te stoten naar Antwerpen. Hombeek lag op die weg, niet in de centrale as, maar de verkenners (ICR) en de gepantserde flankbeschermers (15/19 H) kwamen er door.

DE 11de BRITSE PANTSERDIVISIE
(11th British Armoured Division) (11 BAD)



De stier, het embleem van de 11 BAD, zoals hier afgebeeld. (zwart op geel)

Bevelhebber :

Major General C.P.B. ROBERTS CB, DSO, MC.

Staf (met verkenners en flankbeschermers)

15/19 Kings Royal Hussars (15/19 H)

Inns of Court Regt (ICR)

151 Fd Regt RA

De 29 Gepantserde Brigade :

23 rd Hussars (23H)

3rd Royal Tank Regt (3 R Tks)

2 Fife and Forfar Yeomanry (2FFY)

8th Bn The Rifle Brigade (8 RB)

De 159 Infanterie Brigade :

3rd Bn Monmouthshire Regt (3 Mons)

1st Bn The Herefordshire Regt (1 Herefords)

4th Bn the Kings Shropshire (4KSLI)

15/19
THE
KINGS
ROYAL
HUSSARS

(15/19 H)



afdruk van het kenteken zoals het gedragen werd op de zwarte muts

Het regiment 15/19 H was samengesteld uit 3 *Squadrons*, (Eskadron A, B en C).

Ieder Eskadron had in normale omstandigheden 4 *Troops* (soms werd er versterking aan toegevoegd).

Elke *Troop* beschikte over 4 tanks.

Zo weten we dat Hombeek in de voormiddag eerst aangedaan werd door de verkenners Inns of Court (ICR) die gepantserde versterking vroegen. Het was pas in de late namiddag dat we maar echt bevrijd werden door het B Squadron van de 15/19 H. De 1ste Troop reed door onze straten en de eerste tank ervan liep averij op aan de brug. De drie andere Troops reden over het spoor naar Mechelen.

DE EIGENLIJKE VELDTOCHT VAN 15/19 H

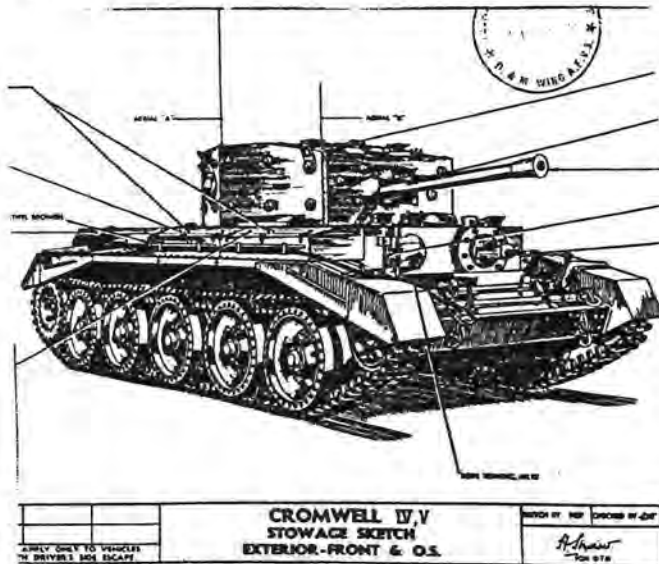
Laat op de avond van 12 augustus 1944 kwam het order dat het 15/19 H zich moest bereid houden om binnen de 12 uur in te schepen naar Normandië. In de nacht van 15 op 16 augustus gebeurde dit.

Via de historische *Mulberry* van Arromanches in Normandië ging men aan wal bij een hevige storm en onweer. Het regiment werd in feite ingeschakeld in de brigade ter vervanging van een andere eenheid (2nd Northhantonsire Yeomanry), van wie ze de nieuwe Cromwell- en Challegertanks overnamen en klaarmaakten. Hun opleiding was eigenlijk niet gericht op verkenningsoverdrachten. Het werd een moeilijke dag, die in grote verwarring verliep. De wegen waren overstuwd met legermateriaal en het duurde tot 6 uur in de morgen vooraleer ze aankwamen op de afgesproken plaats. Vooral gedurende die eerste weken onder aanhoudende storm en regen, modder en slijk, werd de ganse operatie sterk bemoeilijkt.

Zaterdag 19 en zondag 20 augustus :

De eerste opdracht was de fameuze *zak van Falaise* te helpen doorbreken. Daarom werd diezelfde nacht nog de Orne overgestoken om Ecouche en Argentan in te nemen. Er ontstond een gevecht in regel met de Duitse Panter-tanks. Dennis Kirby vertelde ons over dit treffen waarbij hun leven aan een zijden draadje had gehangen. Bij een bruusk terugtrekken achter een heuvel, om een treffen met de veel krachtiger en wendbaarder Leopards moesten 8 Cromwells achtergelaten worden met technisch defect (bruusk achteruit manoeuvreren). De radioverbindingen waren verbroken en het terrein was volledig ondermijnd.

Gelukkig waren de Duitsers onwetend over deze panne en weerhielden ze zich van een nieuwe aanval op de weerbaarloze tanks. Oog in oog met de vijand wachtten de manschappen van het B Squadron tot het duister was om dan ongezien uit de tanks te ontkomen en zo te voet de anderen van de eenheid te bereiken.



Zondagmorgen werden de tanks opgehaald. Twee waren compleet verloren, één uitgebrand. Er waren meerdere doden en gewonden. In de namiddag doortrok men de puinen van Argentan dat enkele uren tevoren door de Amerikanen was ingenomen. Er werd gekampeerd in de modder ten westen van de weg naar Bourg St-Leonard.

Maandag 21 tot woensdag 23 augustus :

Drie dagen in Normandië onder aanhoudende regen. De rivier Dives werd overgestoken. Lichte schermutselingen met Duitsers waarbij toch ook weer slachtoffers vielen in eigen rangen. Achtereenvolgens werd gekampeerd nabij Gace, ten zuidoosten van Echauffour en ten zuiden van Aube-sur-Rile.

Donderdag 24 tot donderdag 31 augustus :

In de namiddag werd een verrassingsaanval uitgevoerd en bij Vernon de Seine overgestoken. Op zaterdag 26 augustus werd de spanning wat afgeblazen om de westbank van de rivier tot Louvres te verkennen waar slechts lichte vijandelijke haarden erkend werden. Zondag werd bij de inderhaast opgerichte Bailey-brug over de Seine verpoosd. Aanhoudende regen, de kil en de kou maakten dat de nacht zeer onaangenaam was. Het was eerder een opluchting de maandagmorgen heel vroeg verder te kunnen oprukken.

Bij schermutselingen in de omgeving van St-

Ouen en Haricourt werden door A- en B squadron 150 Duitsers gevangen genomen, waarbij weer eens doden en gewonden vielen. De volgende dagen werd enkel nog weerstand geboden door zwakke groepen van geïsoleerde Duitsers. Woensdag 30 augustus werd het een toffe dag met wilde ovaties van de bewoners uit de dorpen waar we passeerden.

Toen we ons voorbereidden om rust te nemen kwam het fameuze order van de Korpskommandant, Lt. Generaal HORROCKS :

" Deze nacht zal de maan schijnen ! "

In weerwil van donkere regenwolken en een onophoudende kille doordringende regen tot in elk voertuig, werd in een bijna legendarische tocht doorgestoten tot de Somme om de bruggen over deze rivier bij verrassing te nemen. De avond van 31 augustus werd door de spits van de divisie, Amiens ingenomen. Generaal EBERBACH, de kommandant van het 7de Duitse Leger en zijn ganse staf werden gevankelijk meegevoerd. Vele strategische documenten met het Duitse plan voor de aftocht werden in beslag genomen. En als bij wonder had het inderdaad opgehouden met regenen. Het werd een maanovergoten nacht, helder en klaar met op de achtergrond de silhouetten van de kathedraal en van de andere kerken van een veroverd Amiens.

Vrijdag 1 september :

Het regiment bleef haar opdracht verder vervullen van flank- en achterhoedebeschermers van de drie lijnen in opmars naar Arras. Het B squadron stootte op sterk vijandelijke weerstand bij Liencourt (Estree). Ongeveer 140 Duitsers werden gevangen genomen en een groot aantal voertuigen, die met machinegeweren uitgerust waren, werden vernield. Onze opdracht als rugdekking van de staf van de divisie bracht ons in een eerder groteske positie. Door het snelle oprukken waren we op die plaats evenzeer in schermutselingen met de vijand gewikkeld als de spitseenheden die frontaal strijd leverden.

Zaterdag 2 september :

Onze triomfantelijke doortocht door de dicht bevolkte industriële gebieden van Noord-Frankrijk (Aix-Noulett, Lens) gebeurde bij ononderbroken regen. De straten van Lens waren evenwel volgestroomd en de uitbundige menigte overlaadde ons met fruit, bloemen en flessen drank. Het bleef stortregenen, de ganse nacht. Bovendien werd de nachtrust voortdurend gestoord door opgewonden weerstanders die met

de meest alarmerende berichten kwamen aanzetten van oprukkende Duitsers uit noordwestelijke richting. Niets daarvan klopte echter. Hoe goed ook bedoeld maar hun geëxalteerd gedrag was meer een hinder dan een hulp. De bijdrage van de maquis of Franse burgers bleef dan meestal ook beperkt tot het bewaken van krijgsgevangen Duitsers waarvoor wij, door de snelle opmars, geen tijd hadden.

OVER DE BELGISCHE GRENS IN SNELLE OPMARS NAAR ANTWERPEN

Zondag 3 september :

Op deze vijfde verjaardag van het uitbreken van W.O.II kreeg de divisie (11 BAD) de dwingende opdracht om de stad ANTWERPEN onverwijd te heroveren. (de stad BRUSSEL heroveren was het objectief voor de Guards Armoured Division)

Het regiment werd van achterhoede- nu als flankbescherming ingezet. Het B squadron elimineerde twee antitank stellingen bij Artiches. Dergelijke flankaanvallen waren typisch. Ze probeerden het center te treffen. Alhoewel doorgaans maar geringe schade berokkend werd, was het toch hinderlijk omdat nooit kon voorzien worden waar de volgende aanval zou zijn en met welke kracht men zou toeslaan. Een vijandelijke aanval dreigde uit de richting Lille op Seclin. Er ontstond een urenlang gevecht waarbij de Duitsers toch terugtrokken toen ze dreigden ingesloten te worden. Tot de duisternis bleven hier en daar in de stad Duitsers met antitank geschut ondergedoken.

Het regende nog steeds toen het regiment zich verzamelde ten noorden van de stad. De duisternis viel en de rust werd voorbereid. Toen werd plots bericht gegeven dat zonder openthoud doorgezet moest worden naar België. Na vlug een hap gegeten te hebben, na wat maintenance en het bijvullen van de brandstoftanks, rukten we op naar de grens. Klokslag middernacht overschreden we deze. Hier en daar was er licht openthoud. De bewoners van de Belgische grensdorpen waren, ondanks het nachtelijk uur, niet minder gul met hun ovaties als het Franse volk.

De maan rees laat aan de hemel en het werd nog eens een klare nacht. We reden door een ander landschap met nog wat bos, maar ook open ploegland en hier en daar een windmolen. De straten waren slecht en hobbelig en de

rupsbanden ratelden over de kinderkopjes dat de gensters er onderuit sloegen. Hierdoor en door de gloeiend rode uitlaatpijpen waar het vuur uit sputterde, werd de ganse kolonne in een vreemde gloed gehuld. Niet alleen de slechte wegen maar het gebrek aan stafkaarten bemoeilijkten de opmars. Hoe gul we voorzien werden met kaarten in de eerste dagen, des te geringer werden we nu bedeed. We bezaten slecht één kleinschalige kaart per Troop. Het was toch noodzakelijk een kaart te hebben in iedere tank en een grootschalige kaart bij de bevelvoerder van de Troop.

Maandag 4 september :

Om 6 uur in de morgen werd de nachtmars even onderbroken ten westen van Zottegem. Nadat we brandstof hadden bijgevoerd ging het in snelle vaart verder naar Aalst om versterking te bieden aan de Herefords die in de flank bedreigd werden ten noordwesten op de wegen vanuit Gent.

Er werd veel tijd verloren rond Ninove waar men zich herhaaldelijk van weg vergistte en er onverrichterzake rond de stad getoerd werd. Troop 1 en 2 van het A Squadron kwamen eerst aan op het RV. Er heerste een zekere opwindning door het tijdverlies en ze werden onmiddellijk ingezet als flankbescherming voor de Herefords op twee mijl ten westen van Aalst. Nadien werd het C Squadron ter hoogte van Lebbeke ingezet om de zuidelijke uitwegen van Dendermonde te verdedigen en het B Squadron bleef in reserve te Meldert ter bescherming van hoofdkwartier (RHQ)

Niettegenstaande aanhoudende berichten van burgers over vijandelijk gevaar in de omgeving was dit overroepen en dit bleef beperkt tot wat losse infanteristen die geen weerstand boden. Zo kregen we ook een in het Frans opgestelde brief van de burgemeester van Dendermonde, gericht aan *Monsieur Le Commandant des Forces Anglaises*, waarin hij verzocht onmiddellijk te komen om de Duitsers uit de stad te verdrijven aangezien ze bezig waren de brug over de Schelde te doen springen. Hierop kon niet ingegaan worden omdat de stad buiten onze sector en opdracht viel en daarom moest het overgelaten worden aan de bevrijders aan de linkerzijde, het 12de Korps.

In de namiddag van deze dag bereikten de spitseenheden van de divisie de havenstad Antwerpen.

WAAROM LAG HOMBEEK OP HUN WEG ?

De *History of 15/19 Hussars* vermeldt Hombeek in het verhaal doch het is enigszins anders dan wat er feitelijk gebeurde. De werkelijkheid hebben we nu kunnen achterhalen uit de gesprekken met Dennis, uit de briefwisseling van de tanksoldaten en van tankkommandant Frazer, en uit de getuigenissen van de mensen hier.

We geven eerst de originele Engelse versie.

In the late afternoon B squadron was sent to help the Inns of Court Regiment (armoured cars) to take a bridge and to clear a small village near Malines. This proved to be a difficult operation owing to the late start. The first obstacle was a blown bridge at Hombeek wich Sergeant Parry (1st Troop) managed to cross by a railway viaduct : this meant moving for a mile as an easy target, silhouetted on the top of a high embankment, but no enemy shells came. By the time the Squadron reached Malines it was pitch dark.

Maar wat gebeurde er in feite ?

- De twee verkennersvoertuigen van de Inns of Court kwamen in de voormiddag vanuit Leest naar Hombeek.

- Ze werden ervan op de hoogte gebracht dat er zich te Hombeek nog een détachement Duitsers bevond, wat gevaar opleverde, en dat de brug over de Leuvense vaart te Mechelen ondermijnd zou zijn. Deze lag op de bevrijdingsroute Vilvoorde-Antwerpen.

- Daarom hebben ze aan de staf versterking gevraagd "to take a bridge and to clear a small village near Malines". Het kommando vorderde hiervoor het B Squadron op van de gepantserde flankbeschermers (15/19 H). Deze oproep is zeker in de vroege voormiddag gekomen op het ogenblik dat de verkenners in onze buurt waren.

- Op dat tijdstip was er geen pantserversterking op de brigade beschikbaar. Immers (zie verslag) het 15/19 H zat dan nog ter hoogte van Ninove en leed groot tijdverlies door zich herhaaldelijk van weg te vergissen. Dit lang achterwegeblijven wekte dan ook grote spanningen en wrevel op bij het brigadekommando.

- Het B Squadron voerde blijkbaar toch nog de opdracht uit en werd in de namiddag ter ver-

sterking naar Hombeek gestuurd, dus eigenlijk veel te laat (*in the late afternoon*).

Ze verspeelden weer eens veel tijd door zich van weg te vergissen en bovendien verwachten ze Hombeek met Humbeek, waar ze eerst terecht kwamen. Vandaar reden ze naar Kapelle-op-den-Bos en staken er het kanaal over via de spoorbrug. Dit verklaart hun late aankomst.

- De 1ste Troop van het B Squadron kwam pas in Hombeek aan tegen 19 uur. Intussen was gebleken dat de moeilijkheden met het Duitse regiment en met de ondermijnde brug overroepen waren. Er was geen probleem met een gesprongen brug (*a blown bridge*), maar de eerste tank reed wel vast aan de Zennebrug door technische averij.

- De drie andere tanks van de 1ste Troop reden in Hombeek de spoorberm op en staken de Zenne over via de spoorbrug. De drie andere Troops van het B Squadron bleven het spoor volgen van Kapelle tot in Hombeek voorbij de Zennebrug. (*Sergeant Parry (1st Troop) managed to cross the bridge by a railway viaduct : this meant moving for a mile as an easy target, silhouetted on the top of a high embankment, but no enemy shells came.*)

Het verder verhaal te Hombeek kon u lezen in het vorige Ridderke.

HOE VERLIEP HET VERDER

Het B Squadron (uitgezonderd de eerste tank van de 1ste Troop die te Hombeek achterbleef) zette zijn mars verder met als opdracht de verkenners (Inns of Court) te steunen. Het was donker als ze te Mechelen doorkwamen en mannen van de "Witte Brigade" stelden zich ter beschikking als gids. Ze trokken over Duffel naar Lier en tot aan het Albertkanaal bij Herentals. Eén van de tanks werd daar geraakt door antitankgeschut. In de namiddag van 5 september wist de 3de Troop samen met een recce-patrouille talrijke Duitsers gevangen te nemen. Het B Squadron had gedurende drie dagen geen radioverbinding meer met het Regiment omwille van de grote afstand. Er werd gepoogd door "step ups" toch met mekaar in verbinding te komen maar zonder resultaat.

Squadron A en C bleven drie dagen te Londerzeel in een tactische positie als zuidflankbescherming van de brigade. Terzelfder tijd was het ook een enige kans om bij beurtrol wat

rust te nemen, maintenance te doen en bij te tanken. De plaatselijke bevolking betuigde zich ongemeen enthousiast, vooral telkens als Duitse mariniers en SS-mannen gevangelijk naar het bijgelegen kamp van Breendonk gebracht werden. Dit beruchte Nazikamp was ook maar net bevrijd.

In de morgen van 7 september ging het richting Antwerpen-oost. Twee Troops van het A Squadron hadden langs de Schelde te Hoboken op 8 september nog een succesvolle namiddag waarbij vijandelijk transport met wapens en infanteriemateriaal op de kade en op twee schepen opgeblazen werd.

Zaterdag 9 en Zondag 10 september :

De ganse divisie was terug verzameld. Bij heerlijk weer werd met een grote omtour opgetrokken naar het Albertkanaal, over Kontich, Mechelen, Leuven, Haalen en Lummen naar Beringen. We bivakkeerden in de dennebosjes en trokken bij dageraad over de daar opgeworpen Geniebrug (klasse 40). De opdracht was door te steken naar Hasselt waar we verbinding moesten krijgen met het Amerikaans leger. Van de verkenner kwam het bericht dat er tussen Zonhoven en Hasselt vijandelijk verzet was.

Het B Squadron werd ter hulp gezonden voor de recce's en ook om een duidelijker beeld te krijgen over de juiste positie en sterkte van de vijand. Het werd vlug duidelijk hoe ernstig het was. In een niet nader genoemd gehucht tussen Zonhoven en Hasselt (nvdr : Kiewit) werden twee gewapende verkennerstvoertuigen (ICR) uitgeschakeld. De Duitsers lagen in hinderlaag over de weg Hasselt - Eindhoven. De pantservoertuigen werden onder vuur genomen. Voor het 15/18 H werd het een zwarte dag in hun geschiedenis waarbij ernstige verliezen geleden werden :

Lt. Ainslie en Cpl Frank Walker (vijf dagen na zijn verblijf te Hombeek) sneuvelden er door een granaatworp in de opening van de tank. Ook anderen sneuvelden o.m. Lt. Pearson, Capt. Burton (gunner OP), Tpr Johns en Tpr Simpson. Verder waren L/Cpl Scudamore, Tpr Munro, Tpr Robson en Tpr Lawley vermist, vermoedelijk gedood, en vele anderen waren gewond.

De dagboeken (ter inzage in archief van Hoembeka) beschrijven de verdere tocht van het Regiment over het Scheldekanaal, de corridor van Arnhem, Udem, Hochwald, Teuterbergenwald, over de Weser en de Elbe tot Flensburg.



Dennis KIRBY bij de blijde intocht in Hombeek, hier bij het einde van de tocht samen met Maurice CHRISTIAENS, met onze erevoorzitter, Christian DE MEESTER de Ravestein, en twee begeleiders van de historische voertuigen. De manschappen waren in authentieke klededrucht (11 BAD). Men bemerkte de autokentekens en badches (zwarte stier op geel) op de mouwen.

DE VIERING VAN DE 50ste VERJAARDAG VAN DE BEVRIJDING

Uitvoerig commentaar of gedetailleerde verslaggeving over de viering in Hombeek is overbodig. We laten enkele foto's spreken. Er was een sterke belangstelling zowel voor het gespreksforum als voor de heruitgave van de intocht der bevrijders in onze gemeente.

De talrijk opgekomen toehoorders hebben met volle aandacht genoten van de getuigenissen van de drie eminente Hombekenaars die het allemaal van nabij meebeleefd hebben.

Edward SAERENS, als reserveofficier, E.H. Wim MARIËN, als jong seminarist en Theo GEETS, als weerstander en luitenant van het Geheim Leger, bespraken diverse aspecten van WO II ; de inval, contact met de Duitsers, de plaatselijke wacht, bevoorrading en rantsoenering, voedselschaarste en smokkel, opeisingen, werkweigering en onderduiken, bombardementen en bevrijding. Uiteraard werd uitvoerig gehandeld over het verzet en de rol die E.H.Nobels hierbij speelde.

De aanwezigen verholten hun enthousiasme niet over de degelijke aanpak en de serene behandeling van dit ernstig en delikaat onderwerp dat dikwijls met de nodige humor kon benaderd worden door de luimige kanten eveneens te belichten zoals bij het smokkellen of de vindingrijkheid bij erzatsproducten en dito voeding.

Het hoogtepunt van de herdenking van onze bevrijding was zeker, na een plechtige ontvangst op het Kasteel Expoel, de tocht door de straten van Hombeek met de historische voertuigen. In de eerste jeep had Dennis Kirby plaats genomen. Zoals toen ontmoette hij langs dezelfde straten met bevestigde gevels vele wuivende mensen die hem spontaan bloemen brachten. Vele vlaggen hadden sedert de laatste processie in de zestiger jaren, de buitenlucht niet meer gezien. Na een week van bezoeken aan diverse steden, met al dan niet officiële ontvangsten, werd op vrijdagavond 9 september in 't Schoem een afscheidsreunie gehouden voor Dennis en Iris. De sfeer was even na-oorlogs als vijftig jaar geleden en de oude "songs" van de bevrijders weerklonken zoals

*We gonna hang out the washing
on the Siegfriedline !*



Iris en Dennis Kirby, kort na hun aankomst te Hombeek, bespreken met enkele leden van Hoembeka het programma. Bij die gelegenheid overhandigen ze de voorzitter een op houten plakket met het geschilderd embleem van het regiment dat Hombeek bevrijdde. Het siert thans ons lokaal.



Enkele gasten, oud-strijders zoals Bert SPOELDERS en Frans DE WIN in gesprek met Theo GEETS, panellid van het forumgesprek, en erevoorzitter door Chris de Meester



Het forumgesprek in de bovenzaal van het gemeentehuis.



Dennis KIRBY schouwt het défilé van legervoertuigen van de pui van het kasteel Expoel na de plechtige ontvangst.



We ontvingen nog meerdere brieven van twee copiloten van de eerste tank in Hombeek.

We publiceerden er één, van de radio-operator Jack GOODIER, in ons vorige nummer.

Bill TURNER, de tankpilot verschaftte ons meer bijzonderheden en ook technische gegevens over de averij en over de tanks in het algemeen. We zijn hem ook dankbaar. Bill kan een zekere weemoed niet verbergen in zijn zeer gevoelige brieven en schrijft ons dat zijn vrouw nog in februari van dit jaar overleed en eindigt :

" I am now 71 yrs and my traveling days are over now, and so it goes. I love you all so much, Thank you for your letter, Bill "



Links de foto van Bill tijdens de campagne in Europa, en hierboven een recente foto van hem.

We onvingen enkele dagen na hun bezoek dit briefje van Dennis en Iris :

A 'Thank You' to Hoembeka

My wife and I wish to express our gratitude for the magnificent welcome Hoembeka extended to us at your Liberation Day celebrations.

It was a moving experience to be present at your meeting on 2nd September and to hear the stories of the hardships of your people and the bravery of the Resustance during the Occupation.

The drive through Hombeek on Sunday morning, whilst lighthearted, was to us very emotional and demonstrated just what the Liberation really meant to you. It also gave us a great pleasure to meet you all on the boat trip to Rupelmonde and again at the farewell dinner in Hombeek, wich was a great success. We really did enjoy your company. The intervening years just melted away, you made us feel so welcome.

Our visit was for me a wonderful opportunity to renew old friendships of fifty years ago and to make many new ones. Your hospitality over the years is as great as ever and is something we shall never forget.

Many thanks. With Best Wishes. Sincerely

Iris and Dennis



Met een etentje in 't Schoem werd het bezoek afgesloten. De stemming zat er vlug in. Op tafel kwam er lekker eten maar oude herinneringen in lied en dans kwamen boven tafel. Ook Iris liet het niet aan haar hartje komen. Hier samen met Francine en Agnes " doing the hocky-pocky " !

22. CHOLERA TE HOMBEEK IN DE 19de EEUW.

F. VAN DER JEUGHT



Wellicht is het overbodig François Van der Jeught aan de leden nog voor te stellen. In het speciaal "Bevrijdingsnummer" van september verscheen reeds zijn bijdrage over de bevrijding van Kapelle-op-den-Bos. Deze gelegenheidsbijdrage verdrong dit eerder geschreven artikel over cholera te Hombeek.

Sinds 1979 is hij lid van de Kon. Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen en publiceerde in de handelingen van deze vereniging van 1992 een bijdrage over de "Koninklijke Buskruitfabrikanten en hun buskruitproductie te Mechelen in de 16de eeuw". Op 5 maart 1993 vergastte hij onze leden op een lezing over dit onderwerp. Deze specifieke geschiedenis der buskruitfabrikanten, van wie zijn 3 kinderen de 14de generatie in rechte lijn, belichtte hij op een zeer bevattelijke en klare wijze. Dit dank zij een sterk analytische geest en het ordelijk reconstrueren van historische feitelijkheden. Is het een eigenschap hem wellicht eigen uit beroepservaring?

François werd geboren te Mechelen op 21 mei 1951 en studeerde chemie op de SITO in zijn geboortestad. Daar kreeg hij les o.m. van Jan Missinne, de secretaris van onze kring. Naar hij zelf zegt gaf Jan zijn belangstelling voor genealogie, en voor geschiedenis in het algemeen, nog een duwtje en begeleidde hij hem op zijn eerste passen in het stadsarchief. Na zijn studies en dienstplicht (hij is nu reserve kapitein-comd.) werd hij adjunct-politiecommissaris te Mechelen en is van 1989 politiecommissaris te Kapelle-op-den-Bos, waar hij ook woont. Hij is gehuwd met Diane Kockelkoren, regentes in Mechelen en stadsgids.

TOCH IETS VOORAF

Het is vrij eenvoudig de geschiedenis van een streek, stad of gemeente te schrijven aan de hand van veldslagen, levensschetsen van vorsten of door middel van het leven van de adel en de geestelijkheid.

Veel moeilijker is het wanneer men wat méér wil te weten komen over het leven van "de gewone mensen", zij die ons praktisch niets in de archieven nalieten, maar die wel de hele geschiedenis door het overgrote deel van de maatschappij uitmaakten.

Het is pas sedert de jaren zeventig, dat historici terecht aandacht zijn gaan schenken aan sociaaleconomische aspecten in de geschiedenis en dat heemkringen, zonder daarom te vervallen in goedkope nostalgie over "die goede oude tijd", zorg zijn gaan dragen voor datgene wat nog rest uit het dagdagelijkse leven van onze voorouders.

Over wat in de 19de eeuw in de steden leefde en de bewoners zorgen baarde, is in feite nog heel wat terug te vinden, zoals in kranten, gemeenteraads- en politieverlagen, de briefwisseling van de stad, archieven van de toenmalige C.O.O.'s, en dergelijke meer.

Tracht men zich een scherper beeld te vormen van het toenmalige sociale gebeuren in een dorpsgemeenschap - tenslotte niet zó lang geleden -, dan blijkt dit bronnenmateriaal uitermate schaars te zijn, zeker wanneer het gaat om gebeurtenissen waarvan vooral "de gewone man" het slachtoffer werd, zoals de cholera.

Van de 19de eeuw kan men geen sociale geschiedenis schrijven, zonder ook op dit fenomeen te stoten, zo onverbrekkelijk is deze ziekte in Vlaanderen (en elders) verbonden met - naar onze normen - de ronduit ellendige woon- en leefomstandigheden van het overgrote gedeelte van de bevolking. Of men nu in de stad woonde of op de buiten maakte weinig of geen verschil uit.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat inmiddels enkele studies verschenen en licentiaatsverhandelingen werden ingediend over de cholera in grote steden¹. Het is een feit dat het vooral de steden waren die het zwaarst getroffen werden, hoewel de epidemieën het platteland niet spaarden.

Wat Mechelen betreft werd door Pascale KEULEMANS in 1984 een boeiende licentiaatsverhandeling gemaakt over de cholera in de 19de eeuw², waarvoor zij, om de slachtoffers te kunnen identificeren van de verschillende epidemieën, voornamelijk putte uit het archief van het O.C.M.W.. In de inschrijvingsregisters van het Gasthuis te Mechelen staat namelijk iedereen genoteerd die opgenomen werd en aan welke ziekte hij of zij leed. Hierdoor kan nu ondubbelzinnig achterhaald worden wie aan cholera was overleden, want ook dit werd genoteerd.

Voor Hombeek is dit aspect van het dagelijkse leven tot nu toe niet behandeld door het feit dat nergens expliciet werd genoteerd dat deze of gene inwoner aan de cholera is bezweken. Dit alleen al maakte dit opzet om een bijdrage te schrijven over de cholera te Hombeek in de 19de eeuw aanvankelijk eerder problematisch. Nochtans moest de cholera ook hier hebben toegeslagen, omdat de opeenvolgende epidemieën in de 19de eeuw te Mechelen en Brussel alleen al, honderden slachtoffers maakten.

Ik meen er nochtans grotendeels in geslaagd te zijn, ondanks het gebrek aan uitgebreid bronnenmateriaal, een aantal Hombekenaars te hebben kunnen identificeren die in de grote epidemieën van 1849 en 1866, aan cholera zijn bezweken. Hierdoor meen ik een aspect te hebben kunnen toevoegen aan het reeds gekende toenmalige dagelijks leven te Hombeek, een soms pijnlijk aspect, maar vooral de harde realiteit, waarvoor genealogen en heemkundigen ook oog moeten durven hebben.

Hoe ik deze namenlijsten van cholera-slachtoffers als het ware heb gedistilleerd uit de bevolkingsregisters en de akten van de burgerlijke stand, zal ik verder verduidelijken, maar eerst een korte toelichting over wat cholera precies is.

DE ZIEKTE

De cholera (van het Grieks: choléra, dakgoot, omdat de darminhoud als uit een goot uitloopt), is een zeer besmettelijke darmziekte die wordt veroorzaakt door de *Vibrio Cholerae*, een kommavormige bacterie die in 1883 door Robert KOCH werd ontdekt. Sinds onheuglijke tijden heerst deze ziekte endemisch in het delta-gebied van de Ganges, waar ze jaarlijks - nu nog - duizenden slachtoffers maakt.

Vanuit deze haard heeft de ziekte zich herhaaldelijk naar andere werelddelen verspreid en veroorzaakte vijf pandemieën en een aantal epidemieën. In 1831 bereikte zij voor het eerst Europa.

De verspreiding van de cholerabacteriën gebeurt meestal door de inname van besmet drinkwater. De incubatietijd van de ziekte bedraagt twee tot drie dagen waarin de patiënt zich lusteloos voelt, maar waarin nog geen verschijnselen optreden. Soms is er de zogenaamde prodromale diarree in lichte gevallen, waarbij besmetting van anderen mogelijk is; meestal echter volgt daarna het echte cholerische stadium, gekenmerkt door een enorm vochtverlies als gevolg van niet te stillen diarree en telkens weer optredend braken. Nadat eerst de normale darminhoud verwijderd is, krijgt de ontlasting een eigenaardig, op rijstwater gelijkend karakter. De typische kleur is een gevolg van kleine vlokjes van afgestoten necrotisch darmweefsel.

In korte tijd gaat daardoor veel vocht en zout verloren, waardoor het lichaam uitdroogt, het bloed indikt en de circulatie en de nierfunctie ernstig worden verstoord.

De patiënt krijgt pijnlijke spierkrampen, zijn lichaamstemperatuur daalt. Bijkomende symptomen zijn een zwakke stem en ingezakte ogen. Bij zeer ernstige besmetting overlijdt de zieke reeds na enkele uren. Bij een epidemie is het sterftecijfer zeer hoog - men rekent op 60-70 procent -, maar steeds zijn er ook licht geïnfecteerden.

De cholerabacillen zijn gevoelig aan milieu- en klimatologische omstandigheden: een vochtig, warm klimaat bevordert de ontwikkeling van de ziekte, terwijl de bacillen een langere levensduur hebben in water dan erbuiten. Dan bedraagt hun levensduur vier tot acht dagen.

De combinatie van een bedenkelijke hygiënische en voedingstoestand, het gebrek aan een drinkwater- en rioleringsstelsel en tenslotte een warme zomerperiode, vormen de ideale omstandigheden om een cholera-epidemie te doen uitbreken.

Tegenwoordig worden reizigers die zich naar een gebied begeven waar cholera heerst, gevaccineerd. Deze vaccinatie moet om de zes maanden worden herhaald en om de drie maanden tijdens een epidemie. Bij ziekte worden nu bepaalde antibiotica toegediend. Ter bestrijding van cholera zijn betrouwbare drinkwatervoorzieningen en een goede persoonlijke hygiëne echter veel belangrijker dan een vaccinatie³.

Om toch goed de gevolgen van een cholera-epidemie te illustreren, volstaat het te vermelden dat in 1866 bijvoorbeeld te Brussel 3.300, Antwerpen 2.850, Gent 2.770, Brugge 770 en Mechelen 610 dodelijke slachtoffers vielen⁴. In 1875 veroorzaakte de cholera in België nog 43.000 doden.

Mechelen werd in de 19de eeuw negenmaal door de cholera getroffen. Hierdoor krijgt het de bedenkelijke reputatie van na Antwerpen, één van de meest geteisterde steden van ons land te zijn geweest.

OPZOEKINGEN NAAR DE CHOLERA-SLACHTOFFERS TE HOMBEK

Mechelen en Brussel kenden twee grote cholera-epidemieën, namelijk deze van 1849 en van 1866. De kans was dus reëel dat in deze jaren ook te Hombeek slachtoffers te betreuren vielen. Dit is de reden waarom in deze bijdrage vooral de cholera te Hombeek in deze jaren wordt behandeld.

Aanvankelijk deed ik opzoeken in de bevolkingsregisters van Hombeek, maar het bleek dat -spijtig genoeg- pas vanaf 1867 de doodsoorzaken van de inwoners door geneesheer-burgemeester CEULEMANS werden genoteerd. Dus hiermee kon ik niet verder.

In de overlijdensakten van de burgerlijke stand mogen bij wet de doodsoorzaken niet vermeld worden, zodat, wat dit betreft, de registers van de burgerlijke stand van Hombeek evenmin onmiddellijk en antwoord gaven op de vraag wie in die jaren aan cholera was overleden. In

de parochieregisters schreef de pastoor evenmin een overlijdensoorzaak; ook hier bleef de vraag open.

De inschrijvingsregisters van het toenmalige C.O.O. van Mechelen in het Mechels stadsarchief boden evenmin uitsluitel: ik vond in de lijst van de cholera-slachtoffers geen Hombeeknaar terug.

In het provinciaal archief te Antwerpen wordt wel een statistiek bewaard van de cholera-slachtoffers te Hombeek in 1866, maar helaas geen namenlijst. Hiermee raakte ik dus ook niet verder.

Ik zag me uiteindelijk verplicht een andere werkmethode toe te passen, die wellicht niet onmiddellijk strikt wetenschappelijk is, maar die toch een grote garantie biedt dat de personen die ik selecteerde uit de registers van de burgerlijke stand, de bevolkings- en parochieregisters, wel degelijk aan cholera zijn overleden.

DE SELECTIE-CRITERIA

Uit alle studies blijkt dat cholera zijn meeste slachtoffers maakte tijdens de zomermaanden. Vast staat dat cholera, gezien zijn besmettelijkheid, in bepaalde buurten toesloeg, m.a.w. dat de slachtoffers van cholera in elkaars onmiddellijke buurt woonden. Verder, opnieuw wegens de besmettelijkheid van de ziekte, sloeg deze toe in gezinnen, zodat meerdere leden van een gezin of familie ziek werden en in de meeste gevallen ook overleden⁵.

Tenslotte is het een feit dat een epidemie een bijzondere gebeurtenis was, die grote opschudding onder de bevolking veroorzaakte, zelfs paniekreacties uitlokte. Alle overheden moesten initiatieven nemen en geïnformeerd worden. Ik verwachtte dan ook dat de toenmalige veldwachter in de meeste gevallen, zonet in alle gevallen, waar de cholera had toegeslagen, met de dokter ter plaatse zou gaan, vaststellingen verrichtte, zijn burgemeester inlichtte (die op zijn beurt schriftelijk de arrondissementscommissaris en de gouverneur zou informeren), maar bovendien ook nog aangifte zou doen van het overlijden bij de ambtenaar van de burgerlijke stand. Het zal blijken dat mijn hypothese op enkele uitzonderingen na, bewaarheid werd⁶.

Door de combinatie te maken van deze vier voorwaarden: de zomermaanden, de buurt, de familiebanden en de aangifte van de overlijdens door de veldwachter, ben ik er m.i. in geslaagd een aantal Hombekenaren terug te vinden, die zeker aan cholera zijn bezweken, zonder dat expliciet werd vermeld dat deze ziekte de oorzaak was van hun overlijden.

Er waren ongetwijfeld nog meer slachtoffers van de cholera, maar ik heb mij niet laten verleiden tot ongegronde gissingen.

DE EPIDEMIE VAN 1849.

Dat in 1849 inderdaad cholera heerste te Hombeek, blijkt duidelijk uit het verslag van het College van Burgemeester en Schepenen dd. 9 juni en het verslag van de Gemeenteraadszitting dd. 16 juni. In het jaarverslag, goedgekeurd in de Gemeenteraadszitting van 31 oktober 1849, werd de cholera-epidemie in een apart hoofdstuk vrij gedetailleerd behandeld.

In de strijd tegen de cholera, achtte het College, kort nadat de eerste gevallen waren gesignaleerd, het vooreerst noodzakelijk om op 9 juni 1849 de artikelen over de openbare gezondheid van het gemeentelijk politiereglement opnieuw aan de inwoners ter kennis te brengen. Meteen werd van de gelegenheid gebruik gemaakt om onderrichtingen af te kondigen om de verspreiding van de cholera te voorkomen⁷.

Ik laat de tekst van het Collegeverslag voor zichzelf spreken:

"Burgemeester en Schepenen. Achten van hunnen plicht in de tegenwoordige omstandigheid op nieuw aen de Inwoonders deel te geven van de artikels van het algemeen Politie Reglement betrekkelijk de gezondheid welke zijn als volgt.

Art. 34. Niemand zal bedorve water of alle andere materiën die door hunnen stank of uijtwaessemingen schaedelijk zijn aen de gezondheid op straeten of openbaere plaetsen mogen werpen op straffe van eene boete van 1 tot 5 francs.

Art. 35. Men zal geen vlas of kemp mogen te rotten leggen of zetten dan in de waters aen te wijzen door 't plaetselijk Bestier op straffe van een boete van fr. 2.40 tot 12.69.

Art. 36. Allen de geene die vervalschte dranken zouden verkogt hebben, zullen gestraft worden met eene boete van 6 tot 10 fr. en bovendien zullen de selve dranken aengeslaegen worden.

Art. 37. Degeene die bedorve, beschaedigde of hinderlijke eetwaeren zouden verkoopen of maer alleeneleijk te koop stellen, zullen vervallen in een boete van fr. 4.23 en deselve eetwaeren zullen daer en boven verbeurt verklaert worden.

Art. 38. Alle doode beesten moeten door de Eijgenars begraven worden den dag zelfs dat zij gestorven zijn in eenen put van 4 voeten diepte op hunnen eigen grond.... en degeene die van een besmettelijke ziekte gestorven zijn, zullen gesteecken worden in eenen put van 8 voeten diepte den welken ten minste 50 meter afgelegen is van eenige wooning... op straffe van een boete van fr. 6.34.

Art. 39. Niemand zal voortaan op zijne erve komende tegen publieke straeten of wegen een gemak mogen stellen op eenen afstand minder dan 10 meters tenzij mits toestemming verleend door de burgemeester en op voorwaarde daer het geen nadeel of onaengenaemheid kan veroorzaeken.

Bevielen verders aen de Inwoonders het beddegerief daer met den cholera aengerande personen op gestorven zijn dadelijk te verbranden, alle de huijzen behoorlijk binnenwaerts zuiver te houden en met kalk te witten, als ook twee of drij mael daags schoon water voor de huijzen te gieten."

Was ondertekend door de gemeentesecretaris
FREMIE en burgemeester CEULEMANS.

Deze artikels illustreren duidelijk de toenmalige toestand op hygiënisch gebied. Tenslotte tracht de overheid steeds met een reglementering bestaande (wan)toestanden te verhelpen of te voorkomen. De realiteit wijst echter vaak uit dat zoiets pas na vele jaren resultaat heeft.

Een ander initiatief dat het gemeentebestuur van Hombeek in juni 1849 nam om de verspreiding van de cholera in te dijken, was het uitstellen van de kermis. Normaal werd deze dat jaar op 24, 25 en 26 juni gehouden, maar om de samenkomst van de inwoners te voorkomen, werd deze voor onbepaalde tijd uitgesteld. In het verslag van de gemeenteraad van 16 juni⁸ werd gewezen op het feit dat de grote warmte van die maand en het dansen ter gelegenheid van de kermis, de aanleiding kunnen zijn van de verdere verspreiding van de ziekte. Op dat ogenblik waren reeds een aantal

personen met cholera besmet.

De tekst van het verslag luidt als volgt:

"Tegenwoordig de heeren J.F. Ceulemans, Borge-meester, J. Selleslagh en J.F. Selleslagh, Schepenen, Voet, H. Vekemans, Peeters, F. Vekemans, De Saegher en Wouters, leden van den Raed en den Secretaris. Er word door den Secretaris voorlezing gegeven van het verhael der zitting van 2 dezer het welk word goedgekeurd.

Den Gemeenten Raed:

Overwegende dat een gedeelte der inwooners alsnu met eene besmettelijke ziekte is aengerand. Dat volgens advies van de geneesheeren de vereenigingen van een getal personen en het dansspel in deze gelegenheid en principael met de groote hittens deser maend zoude kunnen aenleijding geven om deze ziekte voorts te zetten.

Dat het dus geraedzaam is van den aenstaenden Gemeente kermis op betere dagen uijtte stellen.

Gezien den brief van mijnheer den Commissaris van het Arr. Mechelen de date 15 dezer.

Gezien art. 78 der Gemeente Weth van 30 meert 1836.

Besluit:

De geneentenkermis welken moest plaatshebben op 24, 25 en 26 dezer word uijtgesteld tot op eenen dag later door het plaatselijk Bestuur aen te wijzen.

Het tegenwoordig besluit zal op zondagen 17 en 25 dezer op de gewoonlijke wijze en plaetse worden afgelezen en aengeplakt en een afschrift dezer zal onmiddellijk worden toegezonden aen den heer Procureur des Konings bij de Regtbank van Eersten aenleg te Mechelen."

Was ondertekend door de gemeentesecretaris
FREMIE en burgemeester CEULEMANS.

Ook in het jaarverslag van het gemeentebestuur ten behoeve van de gemeenteraad, kwam men uitgebreid op de cholera-epidemie terug⁹. Uit dit verslag blijkt dat de ziekte in de periode van 23 mei tot 21 juni te Hombeek had toegeslagen. Van de 31 zieken bezweken er 14, de andere genazen.

Om de meeste nood van de cholera-slachtoffers te lenigen werd geld ingezameld; in totaal werd 290 fr. omgehaald, beheerd door het College. Het bedrag werd besteed aan etenswaren en geneesmiddelen. Het College van Burgemeester en Schepenen prees uitdrukkelijk de goede samenwerking van alle Hombekenaren in de strijd tegen de cholera en getuigde in het bijzonder haar erkentelijkheid aan het adres van dokter VOET van Leest voor zijn onverdroten hulp en bijstand aan de Hombeekse cholera-patiënten.

De Gemeentesecretaris noteerde volgend verslag:

"Le cholera a sévi avec beaucoup de rigueur; du 23 mai au 21 juin de cette année il y a eu 31 cas - 14 personnes ont succombé au fléau. Les autres sont guéries.

Pour subtenir aux besoins de la classe nécessiteux et des cholériques une liste de souscription volontaire a été ouverte. Elle a produit 290 francs. Cette somme a été employée sous la surveillance du College en achat de comestibles, médicaments qui ont été distribués aux malades et aux nécessiteux.

L' Autorité Communale n' a qu'a se louer du concours actif de tous les habitants en général et témoigne ici sa reconnaissance au medecin Voet de Leest dont les soins assidus et constants n' ont jamais fait défauts aux malades. Le cholera a entièrement disparu depuis la fin de juin et l' état sanitaire est très satisfaisant aujourd'hui.

En general tous les enfans qui naissent en cette commune sont vaccinés."

Wat de "vaccinatie" van de kinderen toen voorstelde of inhield, heb ik niet kunnen achterhalen. Tenslotte had KOCH pas in 1883 de bacil ontdekt en wist men van dan of met zekerheid wat de oorzaak van de ziekte was. Anderzijds was er toen nog helemaal geen sprake van antibiotica.

DE CHOLERA-SLACHTOFFERS.

Op basis van de reeds geciteerde criteria, kon ik voor het jaar 1849 uit de overlijdensakten van de burgerlijke stand van Hombeek dertien personen optekenen die zeker aan de cholera waren bezweken. Ik vond dat het eerste slachtoffer overleed op 23 mei, het laatste op 21 juni.

Nadat ik deze lijst van slachtoffers had opgesteld en reeds een begin had gemaakt met het schrijven van dit artikel, wees Ward DE KEMPENEER mij op het jaarverslag van 1849. De vermelding hierin van het precies aantal doden en het begin en einde van de epidemie dat jaar, bevestigden dat mijn gekozen werkmethode om de cholera-slachtoffers te identificeren, een maximum aan precizie bood. Alleen het veertiende slachtoffer heb ik niet kunnen identificeren.

In chronologische volgorde van overlijden werden volgende Hombekenaren het slachtoffer van de cholera in 1849:

1. Anna Catharina JACOBS¹⁰

geboren te Hombeek op 24 mei 1781, dagloonster, dochter van Jacobus JACOBS en Maria BOSMANS en ze was gehuwd (1) met Joannes Franciscus CEUPPENS en (2) met Joannes Baptista TEUGHELDS.

Zij overleed op 23 mei 1849 om 10.00 uur in haar woning wijk B, nr. 15.

De aangifte van haar overlijden werd gedaan door haar zoon Petrus Antonius CEUPPENS, 35 jaar en Joannes Baptista VAN KESBEECK, 36 jaar, brigadier veldwachter.

2. Clothilde VEKEMANS¹¹

geboren te Hombeek op 4 juli 1813, dochter van Guilielmus VEKEMANS, de koster van Hombeek en Joanna Catharina GOOSSENS. Zij was landbouwster en gehuwd met Joannes Franciscus DE KEMPENEER.

Zij overleed op 31 mei 1849 om 09.00 uur in haar woning wijk A, nr. 24.

De aangifte werd gedaan door haar echtgenoot Joannes Franciscus DE KEMPENEER, 41 jaar, landbouwer, en haar broer Joannes Franciscus VEKEMANS, 41 jaar en eveneens landbouwer.

Acht dagen later overleed in de woning van Joannes Franciscus DE KEMPENEER, wijk A, nr. 24, zijn zuster Maria Theresia DE KEMPENEER (zie nr. 9).

3. Petrus Joannes TEUGHELDS¹²

geboren te Hombeek 28/8/1812, zoon van Franciscus TEUGHELDS en Clara JACOBS. Hij was landbouwer en x Maria Francisca VAN BENEDEN.

Hij overleed op 1/6/1849 om 15.30 uur in zijn woning wijk A nr. 17.

De aangifte werd gedaan door zijn broer Henricus TEUGHELDS, 42 jaar, landbouwer, en de veldwachter.

4. Anna Catharina VAN DE VONDEL¹³

geboren te Blaasveld 22/4/1813, dochter van Petrus VAN DE VONDEL en Maria SCHAEER-LAECKEN. Zij was landbouwster en x Joannes Baptista TAMBUYSER, 45 jaar, landbouwer.

Zij overleed op 5/6/1849 om 15.00 uur in haar woning wijk A nr. 23.

Haar echtgenoot deed aangifte van het overlijden samen met de veldwachter.

Joannes Baptista TAMBUYSER (zie nr. 12) zal 11 dagen later eveneens overlijden.

5. Fransisca WILLEMS¹⁴

geboren te Hombeek 28/9/1841, dr. van Jacobus WILLEMS en Anna Catharina SELLESLAGH, beiden dagloners.

Het kind overleed thuis, wijk A, nr. 27 op 7/6/1849 om 17.00 uur.

Guilielmus MOONS, herbergier en buur, deed samen met de veldwachter de aangifte van het overlijden.

De volgende dag zal haar broer Phillipus WILLEMS (zie nr. 8) eveneens overlijden.

Het gezin bleef niet van ongeluk gespaard want enkele maanden later beviel Anna Catharina SELLESLAGH op 3/11/1849 thuis van een doodgeboren kind. Zij was dus hoogzwanger ten tijde van de cholera-epidemie, waarbij haar twee kinderen overleden¹⁵.

Hun neefje, Jacobus EMMERECHE (zie nr. 13), 22 maanden oud, overleed een veertien dagen later.

6. Anna Maria WOUTERS¹⁶

geboren te Hombeek 9/10/1777, dochter van Livinus WOUTERS en Maria DE VIS. Zij was dagloonster en x Antonius TROOSTKENS, xx Henricus BREMS.

Zij overleed op 7/6/1849 om 20.30 uur in haar woning wijk B nr. 11.

De aangifte van haar overlijden werd gedaan door Guilielmus MOONS, herbergier, en de veldwachter. Haar zoon Phillipus TROOSTKENS (zie nr. 11), die naast haar woonde, zal twee dagen later overlijden.

7. Elisabeth LAUWENS¹⁷

geboren te Leest 16/1/1791, dochter van Petrus LAUWENS en Maria DIDDENS. Zij was winkelierster en weduwe van Cornelius SEMPELS geboren te Veerle.

Zij overleed op 7/6/1849 om 22.00 uur in haar woning wijk A, nr. 26.

De aangifte werd gedaan door Guilielmus MOONS en de veldwachter.

Twee dagen later zal haar zuster Joanna LAUWENS (zie nr. 10) overlijden.

8. Phillipus WILLEMS¹⁸

geboren te Hombeek 8/4/1845, zoon van Jacobus WILLEMS en Anna Catharina SELLESLAGH.

Het kind overleed thuis op 8/6/1849 om 13.30 uur.

De aangifte van het overlijden werd gedaan

door Guillielmus MOONS en de veldwachter. Voor herbergier MOONS was dit dus zijn vierde aangifte op twee dagen tijd.

9. Maria Theresia DE KEMPENEER¹⁹

geboren te Hombeek 13/4/1813 dochter van Egidius Josephus DE KEMPENEER en Joanna Catharina VERVLOET. Zij was ongehuwd en landbouwster. Zij overleed in de woning van haar broer Joannes Franciscus DE KEMPENEER, wijk A, nr. 24 op 8/6/1849 om 17.30 uur. Joannes Franciscus deed samen met de veldwachter aangifte van haar overlijden.

10. Joanna LAUWENS²⁰

geboren te Leest 2/9/1783, dochter van Petrus LAUWENS en Marie DIDDENS, zij was dagloonster, gehuisvest te Mechelen maar "geval-
lijkelijk te Hombeek verblijvende" (om haar zus-
ter te verzorgen?)

Zij overleed in de woning van haar zuster Elisabeth (zie nr. 7), wijk A, nr. 26 op 9/6/1849 om 01.00 uur.

De onderwijzer Joannes Baptista DE BRUYN en de veldwachter deden aangifte van haar overlijden.

11. Phillipus TROOSTKENS²¹

geboren te 15/4/1807, zoon van Petrus Antonius TROOSTKENS en Anna Maria WOUTERS (zie nr. 6). Hij was dagloner en overleed in zijn woning wijk B nr. 11a op 9/6/1849 om 04.30 uur.

De onderwijzer Joannes Baptista DE BRUYN en de veldwachter deden aangifte van zijn overlijden.

Die nacht van 8/6 op 9/6/1849, hadden beiden dus twee overlijdens moeten vaststellen.

12. Joannes Baptista TAMBUYSER²²

geboren te Zemst 29/8/1804, zoon van Petrus Joannes TAMBUYSER en Petronilla SYMONS. Hij was landbouwer en dagloner, x Anna Maria SELLESLAGH en xx Anna Catharina VAN DE VONDEL (zie nr. 4).

Na het overlijden van de ouders bleven vier minderjarige kinderen achter tussen de 9 maanden en de 4 jaar. Zij werden bij familie ondergebracht.

13. Jacobus EMMERECHTS²³

geboren te Hombeek 2/8/1847, zoon van Pe-

trus Joannes EMMERECHTS en Petronilla WILLEMS.

Het kind overleed thuis, wijk B, nr. 7 op 21/6/1849 om 22.00 uur. De aangifte van het overlijden werd gedaan door zijn vader, dagloner, 37 jaar en de veldwachter.

Petronella WILLEMS was de zuster van Jacobus WILLEMS, kinderen van Rumoldus WILLEMS ° Mechelen, 1776 en Joanna Catharina VAN DEN BOSCH geboren te Mechelen 1779 (zie ook onder nrs. 5 en 8).

DE EPIDEMIE VAN 1866.

In het archief van het Provinciebestuur van Antwerpen wordt een samenvattende statistiek bewaard van 20 september 1866 aangaande de cholera-slachtoffers in de provincie Antwerpen²⁴. Hierin staat vermeld dat het eerste cholera-geval zich op 13 mei te Antwerpen voordeed. Vervolgens werd telkens een eerste cholera-slachtoffer gesignaleerd op 6 juni te Niel, op 8 juni te Borgerhout, op 9 juni te Schoten, op 10 juni te Boom, Hemiksem en Herentals en op 11 juni te Geel en te Hombeek. Het eerste geval te Mechelen werd gesignaleerd op 18 juni.

Te Hombeek, zo staat in het verslag, kende op 20 september 1866 achttien cholera-besmettingen en zes overlijdens, alle door dokter CEULEMANS vastgesteld.

Het volgende jaar zal hij, net als vele andere hulpverleners, waaronder ook veldwachters, door de overheid vereremerkt worden met de zilveren burgerlijke medaille voor zijn onbaatzuchtige inzet tijdens de epidemie en zijn bijstand aan de cholera-slachtoffers²⁵.

Geneesheer-burgemeester CEULEMANS was daarbij ook nog voorzitter van de Gezondheidscommissie van Hombeek, waar sedert 1861 schepen VAES, raadslid J.F. VEKEMANS en onderwijzer DE BRUYN deel van uitmaakten²⁶. Uiteraard kende de samenstelling van deze commissie in de loop van de volgende jaren enkele wijzigingen.

Door dezelfde werkmethode toe te passen als voor de epidemie van 1849, kon ik uit de overlijdensakten van de burgerlijke stand, zoals vermeld in de reeds aangehaalde statistiek, inderdaad zes slachtoffers van de cholera optekenen, vanaf 11 juni 1866 - het eerste geval-

tot 20 september 1866 - de afsluitingsdatum van de statistiek.

Zoals verder blijkt ben ik ervan overtuigd dat na die datum zeker nog twee personen aan de ziekte overleden.

Eerder merkwaardig is dat voor wat betreft deze epidemie, niets is terug te vinden in de verslagen van het College van Burgemeester en Schepenen, noch in deze van de Gemeenteraad. Anderzijds werd voor dat jaar blijkbaar geen jaarverslag opgesteld, omdat in het register van de Gemeenteraadsverslagen daarvan niets is terug te vinden.

In chronologische volgorde van overlijden werden volgende Hombekenen het slachtoffer van cholera in 1866:

1. Joannes Baptiste VAN WINGHE.²⁷

geboren te Hombeek 31/8/1797, zoon van Martin VAN WINGHE en Maria GEIVAERTS. Hij was ongehuwd en landbouwer.

Hij overleed in de woning van zijn broer Jacobus VAN WINGHE, wijk B, nr. 13 op 14/7/1866 om 11.00 uur.

De aangifte van het overlijden werd gedaan door Jacobus VAN WINGHE, 66 jaar, landbouwer, en de veldwachter Joannes Baptista VAN KESBEECK, 53 jaar.

Jacobus VAN WINGHE (zie nr. 7) zal ongeveer 2 maanden later eveneens overlijden.

2. Joannes Baptista CEUPPENS.²⁸

geboren te Hombeek 26/7/1858, zoon van Petrus Antonius CEUPPENS en Elisabeth GOOSSENS.

Het kind overleed thuis wijk B, nr. 15 op 30/7/1866 om 09.00 uur. De aangifte van het overlijden werd gedaan door de vader, 52 jaar, landbouwer, en de veldwachter.

Petrus Antonius CEUPPENS was de zoon van Anna Catharina JACOBS, die in 1849 aan cholera was overleden (zie 1849 - nr. 1)

3. Petrus VERLINDEN.²⁹

geboren te Leest 10/6/1803, zoon van Catharina VERLINDEN. Hij was gehuwd met Anna Maria VAN WINGHE geboren te Hombeek 16/8/1804, dochter van Franciscus VAN WINGHE en Joanna Maria VAN DEN HEUVEL.

Hij overleed in zijn woning wijk D, nr. 74 (Rechtestraat, 74) op 4/8/1866 om 05.00 uur.

De aangifte van het overlijden werd gedaan door zijn zoon Joannes Baptista VERLINDEN, 28 jaar, dagloner, en Joannes Baptista TEUGHEL, 39 jaar, landbouwer, geboort.

Vier dagen zal zijn dochter Maria Theresia VERLINDEN, 26 jaar, overlijden (zie nr. 4) en nog eens zes dagen later zijn andere dochter Regina VERLINDEN, 20 jaar (zie nr. 5) in dezelfde woning.

4. Maria Theresia VERLINDEN.³⁰

geboren te Hombeek 26/1/1840, dr.v. Petrus VERLINDEN en Maria VAN WINGHE. Zij was x met Jacobus BUELENS, 25 jaar, dagloner. Het echtpaar woonde in Schaarbeek.

Maria Theresia VERLINDEN overleed bij haar moeder, wijk D, nr. 74 op 8/8/1866 om 6 uur. De aangifte van het overlijden werd gedaan door haar echtgenoot en Joannes Baptista TEUGHEL.

De mogelijkheid bestaat dat zij van Schaarbeek naar Hombeek was gekomen om haar moeder bij te staan bij de verzorging van haar vader en, net als haar zuster nadien, besmet raakte en aan de gevolgen overleed.

5. Regina VERLINDEN.³¹

geboren te Hombeek 16/4/1845, dochter van Petrus VERLINDEN en Maria VAN WINGHE. Zij was ongehuwd, landbouwster, en woonde in bij haar ouders.

Zij overleed thuis, wijk D, nr. 74 op 14/8/1866 om 02.00 uur. De aangifte van het overlijden gebeurde door J.Baptista VAN WINGHE, 63 jaar, dagloner, en Joannes Baptista TEUGHEL.

6. Maria Elisabeth FILTJENS.³²

geboren te Sint-Truiden 6/7/1816, dochter van Guilielmus FILTJENS en Anna Catharina SOMERS. Zij was de echtgenote van de veldwachter J.Baptista VAN KESBEECK. Zij was wasster. Het is evident dat zij door haar beroep een groot risico liep op besmetting met cholera.

De aangifte van haar overlijden werd gedaan door haar echtgenoot en de gemeenteontvanger en onderwijzer Joannes Baptista DE BRUYN, 51 jaar.

7. Jacobus VAN WINGHE.³³

geboren te Hombeek 16/2/1801, zoon van Martin VAN WINGHE en Maria GEIVAERTS. Hij was x met Elisabeth VAN HOOFF, xx Maria Catharina DE CONINCK, xxx Joanna Maria

VAN CROMBRUGGEN en xxxx Anna Catharina CEUPPENS dr.v. Jacobus CEUPPENS en Elisabeth DE WIN.

Jacobus VAN WINGHE was landbouwer en overleed ongeveer twee maanden na zijn inwonende, ongehuwde broer Joannes Baptista VAN WINGHE (zie nr. 1) in zijn woning wijk B nr. 13 op 23/9/1866 om 14.00 uur.

Augustinus VERVOORT, 35 jaar, dagloner en zwager van de overledene en de veldwachter, deden aangifte van het overlijden.

Ongeveer een maand later zal zijn schoonvader Jacobus CEUPPENS (zie nr. 8), naar alle waarschijnlijkheid eveneens aan cholera overlijden.

8. Jacobus CEUPPENS.³⁴

geboren te Zemst 20/7/1786, zoon van Guilielmus CEUPPENS en Catharina VAN EERT-RIJCKE. Hij was x Elisabeth DE WIN, xx Theresia HAUGAERS en xxx Anna Catharina JACOBS.

Hij overleed in zijn woning wijk D nr. 40 (Gijsbeekstraat, 40) op 18/10/1866 om 06.00 uur. De aangifte van het overlijden werd aanvankelijk te Leest gedaan door Joannes Baptista WOUTERS, 66 jaar, landbouwer, en Petrus Joannes VERLINDEN, 68 jaar, landbouwer.

Het valt op dat bij de aangifte van het overlijden van de vier bewoners aan de Boskant, de veldwachter niet betrokken was. Ik heb hiervoor geen plausibele verklaring.

DE LAATSTE EPIDEMIE VAN 1892-1894.

Men zou kunnen vermoeden dat na enkele epidemieën en met de ontdekking in 1883 van de cholerabacil, men bijna tien jaar later alle maatregelen had kunnen nemen om een herhaling van een epidemie te voorkomen. De geschiedenis wijst uit dat deze logische redenering niet klopt.

Toen in 1891 de cholera opnieuw in Indië uitbrak, vielen er kort nadien vele slachtoffers in de Europese havensteden. In Antwerpen stierven nog 92 personen, te Mechelen 55, voornamelijk omdat de nodige afzonderingsmaatregelen te laat en te laks werden toegepast, maar ook omdat de leefomstandigheden van velen nog steeds niet fundamenteel waren gewijzigd³⁵.

Dat de plaatselijke overheden, dus de gemeentebesturen, het ook niet eenvoudig hadden in hun strijd tegen de epidemieën en zelfs verzeild geraakten in een administratieve rompslomp, moet ook gezegd worden. Wat te Hombeek gebeurde, is hiervan een goed voorbeeld.

In 1892 waren er opnieuw cholera-gevallen te Mechelen, terwijl één Hombekenaar, die te Mechelen werkte, eveneens werd besmet, namelijk Antoon Alfons LABORDERY, 36 jaar, blikslagersgast, wonende Dorp, 11.³⁶

Het ziektegeval werd door het gemeentebestuur van Hombeek per telegram op 16/9/1892 aan het Provinciebestuur gemeld; de inhoud ervan luidde als volgt: *"Ik laat U weten dat volgens declaratie van docteur Ceulemans Alphonse Labordery is aangedaan van de cholera ziekte."*³⁷

Met de brief van 14 september 1892 had het provinciebestuur de gemeente Hombeek nog opgedragen de "gezondheidsdienst der scheepvaart" te verzekeren, waarbij het duidelijk om een maatregel ging om verspreiding te voorkomen van de cholera via de scheepvaart op de Zenne. Het gemeentebestuur antwoordde en wees in haar brief van 17/9/1892 meteen op een heersende wantoestand, namelijk het feit dat de stad Mechelen haar "stadsmest en beir" in en door Hombeek vervoerde, terwijl zoals gekend, te Mechelen cholera heerste.

Het gemeentebestuur drong bij de gouverneur aan dat deze transporten zouden verboden worden zolang er gevallen van cholera te Mechelen waren.

Maar de gouverneur verklaarde zich in zijn brief van 28/9/1892 onbevoegd om de stad Mechelen dit vervoer te verbieden. Het gemeentebestuur van Hombeek drong echter aan met een volgende brief aan de gouverneur van 1/10/1892, waarvan de inhoud als volgt luidde:

"Aangezien dat het vervoer, in en langs Hombeek van het straatmest en beir, komende van Mechelen, waar de cholera heerscht, groot gevaar oplevert en dat Mr. Ceulemans, doctor in onze gemeente ons zegt dat het groot noodzakelijk is van dit vervoer te verbieden en van U dringend te schrijven, heeft ons gemeentebestuur besloten, U te verzoeken van aan het gemeentebestuur van Mechelen te willen verbieden van het straatmest en beir van hare stad nog te laten vervoeren in en langs onze gemeente, zo lang het gevaar dezer besmettelijke ziekte zal bestaan."

Het antwoord van de gouverneur bleef echter even laconiek: hij bevestigde zijn brief van 28 september, herhaalde onbevoegd te zijn om de gevraagde maatregel te nemen en refereerde aan zijn omzendbrief van 24 september 1892 waarin hij o.a. de gemeentebesturen aanzette dergelijke vervoeren op te schorten, maar, zo voegde de gouverneur eraan toe: *"verbieden kan ik niet"*.

Verder verwees de ouverneur naar de gemeentewet en de bevoegdheid van de gemeentebesturen en burgemeesters om het recht van lossen of vervoeren te beteugelen en in geval van vervoer, de nodige ontsmettingsmaatregelen te nemen³⁸.

Inmiddels bleven ongetwijfeld de transporten voortduren, met alle gekende risico's vanden. Het bestuur van Hombeek nam toch voorzorgsmaatregelen tegen de verspreiding van de cholera in haar gemeente en kocht 1 hectoliter kalk aan en 2kg "chlorure de chaux", d.i. chloorkalk, als ontsmettingsmiddelen³⁹.

Uit de statistiek van 16 september 1892 blijkt dat er te Hombeek dat jaar één cholera-slachtoffer was dat aan de ziekte overleed. Wie dat zou kunnen geweest zijn heb ik niet kunnen achterhalen. Vermeld werd dat Antoon Alfons LABORDERY herstelde van de ziekte.

Nog in 1893 meldde burgemeester J. DE SAEGHER aan de gouverneur als gevolg van diens brief van 22/8/1893 *"dat wij alles in onze gemeente zoo veel als wij noodig hebben geoordeeld, alles gereinigd en ontsmet hebben door chlorure de chaux"*.⁴⁰

Het is duidelijk dat deze laatste epidemie voor Hombeek gelukkig zeer beperkt is gebleven.

BESLUIT

Pascale KEULEMANS stelde in haar licentiaatsverhandeling een viertal hypothesen voorop om haar studie over de cholera te Mechelen ook op sociologisch vlak diepgang te geven.

Hiervoor stelde zij de volgende vragen:

- Werden mannen en vrouwen in dezelfde mate door cholera besmet, of waren vrouwen kwetsbaarder gezien hun gezinsfunctie van verpleging, waardoor zij sterker aan besmetting blootgesteld werden?
- Trof de ziekte in dezelfde mate alle leeftijdsgroepen of werden de "zwakken" zoals ouderen

en jonge kinderen vlugger getroffen?

- Werden bepaalde sociale klassen sterker getroffen dan andere, waarbij het vooral ging om de minst begoeden, die toen zeker, naar onze huidige normen, in bedenkelijke hygiënische omstandigheden leefden?

- Hierbij aansluitend werd de vraag gesteld of de epidemieën zich in alle wijken van de stad of méér in bepaalde delen van de stad (m.a.w. de krottenwijken en fortjes) manifesteerde.

De auteur kwam tot het besluit dat in feite evenveel mannen als vrouwen slachtoffer werden van de cholera. De ziekte bleek het zwaarst toe te slaan bij personen van 55-75 jaar; kinderen tot 5 jaar en volwassenen van 25-54 jaar werden nog relatief zwaar getroffen. De opgroeiende jeugd van 5-25 jaar, fysiek de sterkste bevolkingsgroep, werd het minst getroffen.

In Mechelen overleed in 1849 4 à 5 % van arme bevolking aan cholera, tegenover slechts 0,25 % van de rest van de bevolking. In 1866 werden bijna uitsluitend de armste bevolkingsgroepen getroffen. Dit betekent dat in 1849, maar ook in 1866, 1 op 20 armen te Mechelen aan cholera stierf. Voor Leuven kwam men trouwens tot hetzelfde resultaat.

Op basis van de bevolkingsaantallen van Mechelen, kon berekend worden dat in 1849 één op 53 personen en in 1866 één op 58 Mechelen aan cholera overleed.

Uiteraard zijn, voor wat Hombeek betreft, het aantal statistische gegevens over beide grote epidemieën van 1849 en 1866 zeer gering. Niettemin blijken er merkwaardige overeenkomsten te bestaan met hetgeen P. KEULEMANS voor Mechelen opstelde.

Analoog met wat in Mechelen gebeurde telden sommige Hombeekse families meerdere doden; net als in Mechelen bleek cholera ook duidelijk een ruimtelijke concentratie te vertonen. Dat de meeste cholera-gevallen zich in het toenmalige centrum van Hombeek situeerden is hier een duidelijke illustratie van. De Zenne in de onmiddellijke nabijheid van dit centrum, is voor de verspreiding van de ziekte ongetwijfeld bepalend geweest. Anderzijds is het niet verwonderlijk dat in 1866 aan de Boskant te Hombeek (met de Gijsbeekstraat en de Rechtestraat) eveneens enkele cholera-gevallen waren.

Over de beide grote epidemieën kon ik 11 vrouwen en 10 mannen terugvinden die te

Hombeek aan cholera overleden, dus net als in Mechelen ongeveer hetzelfde aantal mannen als vrouwen. Jonge kinderen tot 5 jaar (2 gevallen) en de bevolkingsgroepen van 25-55 (8 gevallen) en 55 en ouder (eveneens 8 gevallen) werden net als in Mechelen inderdaad zwaar door de ziekte getroffen.

In 1866 had Hombeek 1833 inwoners; dat jaar overleed van dit aantal 1,58 %. 0,43 % Van de inwoners overleed aan cholera hetzij bijna één derde van alle sterfgevallen. Ik beschik niet over het aantal inwoners in 1849.

In 1849 overleden dus te Hombeek 14 personen aan de cholera, in Mechelen dat jaar 349; in 1866 waren er dit 8 te Hombeek, in Mechelen 610.

Het is nu vrijwel ondenkbaar dat in ons land opnieuw cholera zou uitbreken, een aspect van het feit dat wij het, ondanks alles, in vergelijking met vele andere landen, zeer goed hebben en dit op tal van vlakken. We zijn er sterk op vooruit gegaan.

Toch heb ik een bedenking. Vandaag de dag sterven vaak méér jongeren op één weekend in het verkeer dan inwoners van Hombeek aan cholera in 1849. De cholera eiste in ons land een hoge tol, maar in 1988 waren er in dit land 86.818 verkeersdoden en gewonden, in 1989: 88.669; in 1990: 88.160; in 1991: 82.528... Het wegverkeer: een moderne epidemie? Maar uiteraard is dit een ander verhaal.

Kapelle-op-den-Bos, 28 juli 1994.

eindnoten :

1. F.COMER, Geschiedkundig overzicht van de cholera in België, in Wetenschappelijke Tijdingen, 33e jg., nr. 2, 1974, p. 65-83.
G. MAHIEU, De cholera-epidemieën te Gent in de 19de eeuw - Bijdrage tot sociale geschiedenis, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Leuven, 1984.
A. PUISSANT, De cholera te Leuven in het jaar 1866, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent, 1969.
H. VAN DER HAEGEN en R. DE VOS, Ruimtelijk en sociaal patroon van de cholera-epidemie in Leuven 1849, in Mededelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring voor Leuven en omgeving, Leuven, 1980, p. 37-71.
S. VAN DE VLIJVER, Cholera te Antwerpen 19de eeuw, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent, 1969.
M. VERMEIRE, Cholera te Brussel in 1849, een confrontatie van leefmilieu en epidemie, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Leuven, 1981.

2. Pascale KEULEMANS, De cholera in Mechelen tijdens de negentiende eeuw, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, o.l.v. prof. H. VAN DER HAEGEN, Leuven, 1984, en grotendeels gepubliceerd in de Handelingen van de Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, deel 91, Mechelen, 1988 p. 117-151.
3. WINKLER PRINS en OOSTHOEK-encyclopedieën.
4. P. KEULEMANS, o.c., p. 120.
5. P. KEULEMANS, o.c., p. 124, 125, 128, 131, 138, 142.
6. Dergelijke ambtsplichten worden vandaag de dag nog uitgevoerd. Zo zal iedere politie-ambtenaar, die officier is van gerechtelijke politie, in geval van een verdacht of gewelddadig overlijden, afgezien van zijn vaststellingen die het voorwerp uitmaken van een proces-verbaal aan de procureur des Konings, hier ook aangifte van doen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand en de overlijdensakte mee ondertekenen in toepassing van art. 81 en 82 van het Burgerlijk Wetboek.
7. Archief Heemkring Hoembeka, Verslagen van het Kollege van Burgemeester en Schepenen van Hombeek, register (in fotokopie) van 3/3/1849-24/3/1853, zitting van 9 juni 1849.
8. Archief Heemkring Hoembeka, Verslagen van de Gemeenteraad, register (in fotokopie) van 8/8/1844 - 11/10/1851, n° 37, zitting van 16 juni 1849.
9. Archief Heemkring Hoembeka, Verslagen van de Gemeenteraad, register (in fotokopie) van 8/8/1844 - 11/10/1851, n° 39v°, zitting van 31/10/1849, onder de rubriek "Titre VII - Sureté et Hygiène publique".
10. Stadsarchief Mechelen (SAM), Burgerlijke stand (BS), 1849, overlijdensakte nr. 12, akte dd. 23/5/1849.
11. SAM, BS, 1849, akte nr. 13, dd. 31/5/1849.
12. SAM, BS, 1849, akte nr. 15, dd. 1/6/1849.
13. SAM, BS, 1849, akte nr. 16, dd. 5/6/1849.
14. SAM, BS, 1849, akte nr. 17, dd. 8/6/1849.
Archief Heemkring Hoembeka (AH), Parochieregister begrafenissen (PR), 1849, 7/6/1849.
AH, Bevolkingsregister van Hombeek (BEV. reg.), 1847-1856, p. 27.
15. SAM, BS, 1849, akte nr. 34, dd. 5/11/1849.
In de akte staat vermeld dat Anna Catharina SELLESLAGH beviel op 3/11/1849 om 19.00 uur van een doodgeboren kind van het mannelijk geslacht.
AH, PR, 1849, 3/11/1849. De pastoor noteerde dat het kind onmiddellijk na de geboorte overleed; hij schreef: "7a vespertina... hic immediate post nativitatem obiit infans masculini sexus filius legitimus Jacobi Willems et Anna Catharina Selleslagh".
16. SAM, BS, 1849, akte nr. 18, dd. 8/6/1849.
AH, PR, 1849, 7/6/1849.
17. SAM, BS, 1849, akte nr. 19, dd. 8/6/1849.
AH, PR, 1849, 7/6/1849.
AH, BEV. reg. 1847-1856, p. 26.
18. SAM, BS, 1849, akte nr. 20, dd. 8/6/1849.
AH, PR, 1849, 8/6/1849.
19. SAM, BS, 1849, akte nr. 21, dd. 8/6/1849.
AH, PR, 1849, 8/6/1849.
AH, BEV. reg. 1847-1856, p. 8.
20. SAM, BS, 1849, akte nr. 22, dd. 9/6/1849.
AH, PR, 1849, 9/6/1849.
21. SAM, BS, 1849, akte nr. 23, dd. 9/6/1849.
AH, PR, 1849, 9/6/1849.

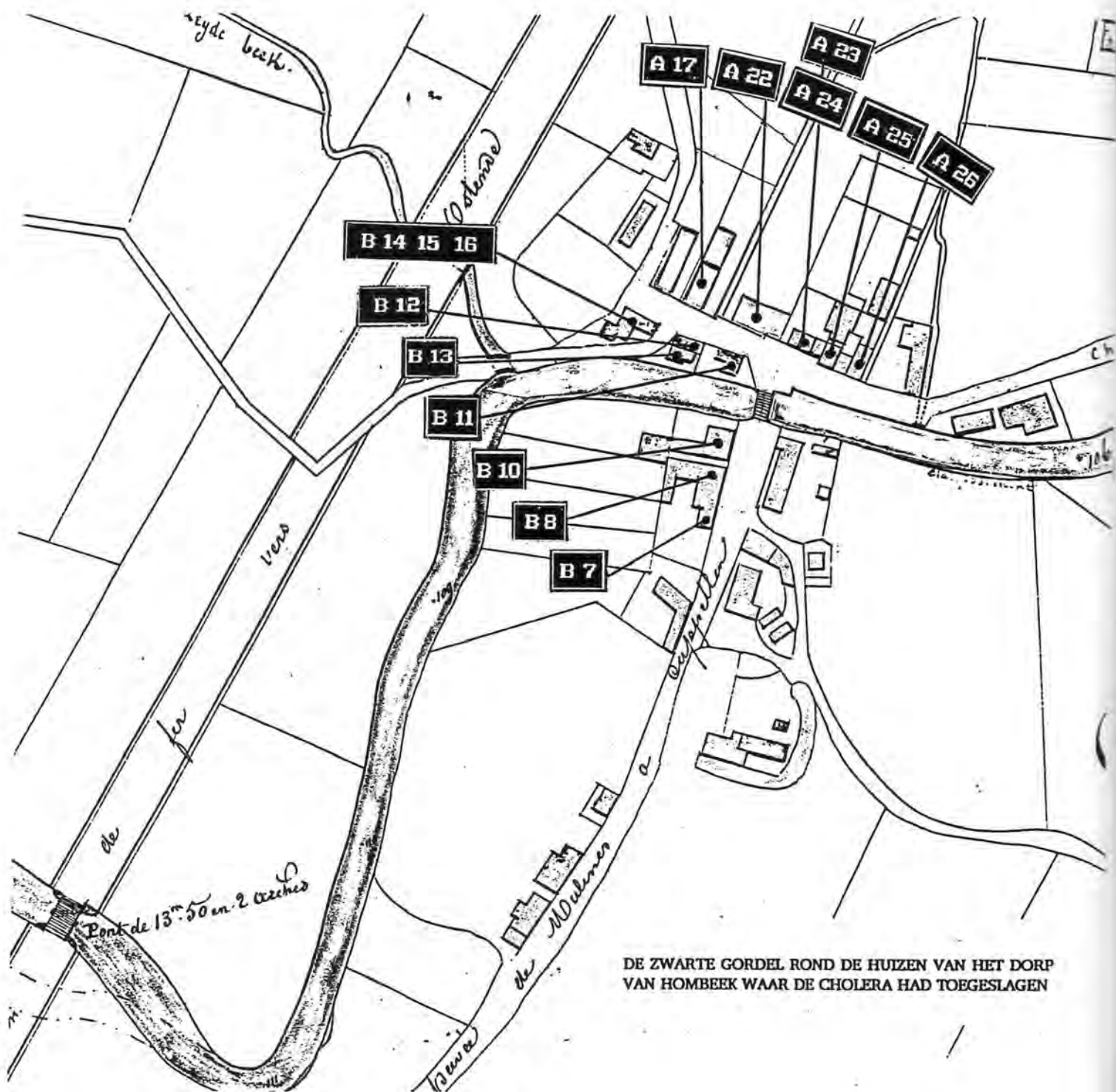
22. AH, BEV. reg. 1847-1856 p. 113.
SAM, BS, 1849, akte nr. 25 dd. 16/6/1849.
AH, PR, 1849, 16/6/1849.
AH, BEV. reg. 1847-1856, p. 25.
23. SAM, BS, 1849, akte nr. 26, dd. 22/6/1849.
AH, PR, 1849, 21/6/1849.
24. Archief Provincie Antwerpen (APA), Gezondheidspolitie - Cholera, 1859-1866: "Résumé des Etats concernant le cholera 1866", statistiek van 20/9/1866.
25. APA, Gezondheidspolitie, Cholera, deel 2, 1866-1897; "Mentions honorables, 28/2/1867. Etat des propositions de récompense en faveur de ceux qui se sont distingués par leur dévouement pendant la durée de l'Épidémie dressé par le gouverneur par la Province".
26. APA, Gezondheidspolitie, Cholera, brief dd. 30/5/1861 van het gemeentebestuur van Hombeek aan de Arrondissementscommissaris van Mechelen in uitvoering van diens omzendbrief van 18/3/1861.
27. SAM, BS, 1866, akte nr. 12, dd. 14/7/1866.
AH, PR, 1866, 14/7/1866.
AH, BEV. reg. 1857-1866, p. 124.
28. SAM, BS, 1866, akte nr. 14, dd. 30/7/1866.
AH, PR, 1866, 30/7/1866.
AH, BEV. reg. 1857-1866.
29. SAM, BS, 1866, akte nr. 16, dd. 4/8/1866.
AH, PR, 1866, 4/8/1866.
AH, BEV. reg. 1857-1866, p. 333.
30. SAM, BS, 1866, akte nr. 19, dd. 9/8/1866.
AH, PR, 186, 8/8/1866.
AH, BEV. reg. 1857-1866, p. 333.
31. SAM, BS, 1866, akte nr. 20, dd. 14/8/1866.
AH, PR, 1866, 14/8/1866.
AH, BEV. reg. 1857-1866, p. 333.
32. SAM, BS, 1866, akte nr. 24, dd. 17/9/1866.
AH, PR, 1866, 17/9/1866.
AH, BEV. reg. 1857-1866, p. 127.
33. SAM, BS, 1866, akte nr. 26, dd. 24/9/1866.
AH, PR, 1866, 23/9/1866.
AH, BEV. reg. 1857-1866, p. 124.
34. SAM, BS, 1866, akte nr. 27, dd. 19/10/1866.
AH, PR, 1866, 18/10/1866.
AH, BEV. reg. 1857-1866, p. 296.
35. P. KEULEMANS, o.c., p. 144, 145.
36. APA, Gezondheidspolitie - Cholera, 1892, "Bulletin betreffende den Cholera." Statistiek afgesloten op 16/9/1892.
37. APA, Gezondheidspolitie - Cholera, telegram nr. 614 dd. 16/9/1892 aan de gouverneur.
38. APA, Gezondheidspolitie - Cholera, brief van 14/9/1892 van de gouverneur aan het gemeentebestuur van Hombeek.
APA, Idem, brief nr. 677 van 17/9/1892 van het gemeentebestuur van Hombeek aan de gouverneur.
APA, Idem, brief van 1/10/1892 van het gemeentebestuur van Hombeek aan de gouverneur.
APA, Idem, brief van 28/10/1892 van de gouverneur aan het gemeentebestuur van Hombeek.
39. APA, Gezondheidspolitie - Cholera, 1892, brief van 10/11/1892 aan de provinciegriffier met vermelding van de gedane onkosten. Voor 2 kg. chloorkalk werd toen 1.50 fr. en voor 1 hl kalk (om te witten) werd 3 fr. uitgegeven.
40. APA, Gezondheidspolitie - Cholera, 1893, brief van 9/9/1893 van het gemeentebestuur van Hombeek aan de gouverneur.

WAAR WOONDEN DE SLACHTOFFERS ?

Van de 21 dodelijke slachtoffers van deze twee cholera-epidemieën (1849 en 1866) woonden de meesten (17) in het dorp op amper 100 meter van mekaar. Jaak Ceuppens woonde in de Gijbeekstraat maar was de schoonvader van Jaak Van Winghe uit het dorp. Peer Verlinden en zijn twee dochters, eveneens slachtoffers van de cholera, woonden in de Rechtestraat. Ze waren ook verwant aan de familie Van Winghe van het dorp.

De besmetting heerste dus duidelijk in bepaalde families maar ook in buurtschappen. Misschien is het verhelderend wat nader in te gaan op de woonplaatsen van de slachtoffers en van de burens in het dorp. Het dorp zag er midden de 19de eeuw heel wat anders uit. De hygiënische omstandigheden waren zeer bedenkelijk. Vele huizen hadden slechts één gemeenschappelijk toilet en er was dikwijls maar één waterput (bornput) voor drinkwater van meerdere gezinnen. De Zenne kronkelde er nog middendoor en de bewoners van de naburige huizen putten Zennewater voor wassen, plassen en schoonmaken. De houten ophaalbrug over de rivier lag ter hoogte van het huidige bushalte en ernaast was een "drinksel" waar men tot het water kon afdalen en waar ook de koeien gingen drinken. De Zenne was toen reeds bevuild en werd gebruikt als een open riool. In 1866, het tweede epidemiejaar, werd de geplande overdekking van de Zenne in Brussel overijld aangevangen omdat in de hoofdstad ook 3.500 slachtoffers van de cholera gevallen waren. Het Zennewater was besmet. Dat zal ook wel zo geweest zijn in Hombeek, waar de dood geloerd had en toegeslagen in de huizen op de rand van de rivier.

We hebben de huizen aangeduid met de sectie (A of B) en met de nummers zoals ze kadastraal werden gekenmerkt in de betrokken periode.



DE ZWARTE GORDEL ROND DE HUIZEN VAN HET DORP VAN HOMBEK WAAR DE CHOLERA HAD TOEGESLAGEN

B7, B8, B9

(nu tandarts Lydia De Bock, Gino Optiek en de achterliggende huizen)

Deze diverse woningen zijn ontstaan uit één gebouwencomplex dat eertijds dorpsherberg is geweest "Het Moleken". Vóór de beeldenstorm was er inderdaad een (water)molen aan verbonden. De laatste eigenaars, de erfgenamen Vekemans, verkochten hun eigendom begin 1800 aan Mechelse middenstanders die er 5 woonhuizen van maakten om ze als opbrengst-eigendom te verhuren.

B7

(huis tandarts Lydia De Bock)

werd gehuurd door Jan EMMERECHE, gehuwd met Petronella WILLEMS. Ze hadden meerdere kinderen. Hun zoontje Jaak (°1847) stierf er op 21 juni aan cholera.

In 1872 verhuisde het gezin en kwam er Tist VAN ERP (°1848) wonen, gehuwd met Lisa SPRUYT (°1848) die er een herberg met winkel uitbaatten die "Het Princenhof" heette.

In 1899 werd het huis gekocht door Jan Louis NUYTIENS (°1867), melkboer, gehuwd met Octavie DE WITTE (°Gijzegem 1870).

B8**(huis Gino Optiek)**

Dit huis was destijds bewoond door Gust JACOBS (*1822), kleermaker en herbergier, die gehuwd was met Catherina DE WIN (*1824). Gust was gehandicapt en liep met een kruk. In een echtelijke ruzie kreeg hij een kwade slag die hij niet overleefde.

In 1867 werd het huis verkocht aan Victor COOSEMANS. Achtereenvolgende eigenaars waren DE BOECK-WILLEMS, winkelier Mechelen, Pieter Alfons JACOBS-VAN EETVELDE, koopman te Mechelen, van wie Pieter Jan VAN DE CAMP, bijgenaamd "den Bieën", het kocht in 1906. Wannes CROON-BEULENS kocht het van hem.

B10

(vroegere bierstekerij Jef VAN HOOFF, nu magazijn bakkerij Davy en huis Maria VERBEECK-VAN ASCH)

Op deze plaats van de oude (water)molen werd in 1817 een woning gebouwd door bakker Pieter VAN EETVELDE, geboortig van Gijzegem doch komend van Antwerpen. Hij was boer, bakker en winkelier. In 1869 ging het huis over op zijn dochter Jofien (*1815) herbergierster. Na haar dood in 1882 ging het over op haar broer Karel Antoon (*1822), bijgenaamd "den Boer van Bekkers", die er woonde met zijn gezin. In 1908 werden de huidige huizen opgetrokken.

B11

(nu Bloemenhoekske, bakkerij Davy en deel Kleding "Marjet")

In die tijd stond er een klein lemen huis dat als tweewoonst was ingericht. Het was afkomstig van de familie WAUTERS en in een deel ervan woonde Anna WAUTERS (*1777) eerst gehuwd met Antoon TROOSKENS (*Zemst 1771) en daarna met bakker Henri BREMS (*Bonheiden 1764). Zij stierf in juni 1849 aan cholera.

In het tweede deel woonde haar zonen. Eén van hen, Philip TROOSKENS (*1807), overleed er twee dagen na zijn moeder in 1849 eveneens aan cholera.

In 1869 werd het lemen huis afgebroken door de kuiper Jan Bt. GOOSSENS die er een nieuwe kuiperswoning bouwde met winkel en kuiperij.

Dit huis werd in 1899 deels gekocht door Edmond DE KEMPENEER, die er een winkel met bakkerij en herberg uitbaatte "In de Vrijboom". Het andere deel (de kuiperij) bleef aan Katrien BAETENS, de weduwe van de kuiper Tist GOOSSENS, die hertrouwde met de veel jongere kuiper Edward GOOVAERTS. Het werd in

1919 verkocht aan Sooi TEUGHELDS, gehuwd met Nie VERVOORT, bijgenaamd "Sooi van Meulemakers en Nie van de Grune".

B12 (deels boetiek "Marjet & Nick")

Destijd stond hier een lemen dubbele woning. De beide delen hoorden ooit toe aan families VAN WINGHE. Het eerste deel (60 m2) paalde aan de straatzijde en was bewoond door Jan Bt. VAN WINGHE-VAN DEN EYNDE. Het werd in 1858 op lijfrente verkocht aan Jan Bt. VEKEMANS-ELSHOUDT die er de herberg "Het Brouwershuis" in uitbaatten. Ze ging over op de twee dochters; Theresie gehuwd met Victor STEEMANS en Clotilde gehuwd met Jef SAINT. Het werd later gekocht door Lamot en terug verkocht aan Sooi TEUGHELDS, die het tot een timmerwerkhuis verbouwde.

B13 (huis PEETERS-VAN DE ZEGEL)

Dit tweede deel lag aan de achterzijde en was bewoond door Jaak VAN WINGHE (*1801), gehuwd met Anna Catherina CEUPPENS (zijn 4de vrouw). Hij had dit huis geërfd van zijn vader Martinus VAN WIN, die het in 1821 gekocht had. Jaak VAN WINGHE stierf aan cholera in september 1866 korte tijd nadat zijn inwonende broer Jan Bt. VAN WINGHE (*1799) aldaar ook bezweken was aan dezelfde besmetting. In 1879 kwam het huis uit erfenis toe aan Willam VAN WINGHE, gehuwd met Meen SPOELDERS.

B14, B15, B16

(huis +Willem STEVENS, Sylvie PAUWELS, Willy DE WITTE)

In de tweede helft van de 18de eeuw stond hier een huisje van de familie DE WIT. De dochter Anna Catherina, gehuwd met Frans POLSPOEL erfde het van haar ouders. Haar dochter Theresia POLSPOEL (*1790), gehuwd met Jan MEEUS (*Londerzeel 1790) erfde het op haar beurt. Na een brand kwamen er ook financiële problemen en alles werd verkocht en opgedeeld.

In het eerste huis (nu +Willem STEVENS) woonde destijds Jan Bt. VAN KESBEECK (*Mech.1813), veldwachter, gehuwd met Elisabeth FILTJENS (*St. Truiden 1816). Zijn vrouw stierf in 1866 aan cholera.

In het tweede huis (nu huis Sylvie) woonde meester Jan Bt. DE BRUYN (*Oorderen 1815), gehuwd met Theresia GOOSSENS (*1824). Het huis werd in 1895 verkocht aan Emiel VAN DER ELST-QUINTIDI, facteur, die er een nieuwe woning bouwde in 1913.

In het derde huis woonde Anna Catherina JACOBS (*1781), weduwe van Jan Frans CEUPPENS (*Mech.1779-1814) en hertrouwd met

Jan Bt. TEUGHELs. Ze stierf aan cholera in mei 1849. Haar zoon Peter Antoon CEUPPENS (*1814) bleef er wonen met zijn echtgenote Elisabeth GOOSSENS (*1814), en later hun kinderen (1) Jan Frans CEUPPENS (*1848), metser, gehuwd met Theresia VAN MUYLDER (*Tiselt 1857), (2) Jef CEUPPENS (*1851), metser, gehuwd met Elisabeth GEERTS (*Antw.1859) en Fien CEUPPENS (*1854), gehuwd met Jan LEROY (*Brussel 1850). Nadien woonde er hun dochter Justine LEROY (*1891), gehuwd met Gust TEUGELs. Na hen hun dochter Finne TEUGELs (*1914), gehuwd met Albert AUWAERTS.

A 17

(verdwenen huis "Liza van den Brouwer", nu De Leers-Van Thienen)

Dit huisje afkomstig van de families DE CROES en JACOBS werd vererfd aan de dochter Clara JACOBS die begin 1800 gehuwd was met Jan Frans TEUGHELs. Destijds woonden er de twee zonen Hendrik (*1806) en Peter Jan (*1812) TEUGHELs. Peter Jan was gehuwd met Francisca VAN BENEDEN en overleed aan cholera op 1 juni 1849. De weduwe hertrouwde met zijn zes jaar oudere broer. Uit haar huwelijk met de eerste man ontsproten drie dochters, Vrginie (*1844) die huwde met Frans STEVENS, Lisa (*1848) die huwde met de smid Frans PUT en Rosalie (*1845) die huwde met Tist DE WIN.

Hun zoon Frans DE WIN (*1876), bijgenaamd "den brouwer", woonde er als laatste met zijn echtgenote Liesa VAN DEN BRANDE (*1901) en hun kinderen.

A 22

(de herberg "De Kroon" afgebroken voor de aanleg van de Gemeentestraat)

Deze herberg kende een hele voorgeschiedenis. Het was een oude boerderij die begin van de 19de eeuw herberg werd. Ze was destijds gehuurd door Willem MOONS (*Mech.1815) die ze ook kocht in 1852. Hij was gehuwd met Sophie JACOBS (*1818) dochter van de uitbaters van de herberg "Bellevue". In 1860 hertrouwde de weduwe met Pieter Jacob VAN DER MEULEN (*Zemst 1836), bijgenaamd "Baas Kroon". Later werd de herberg gekocht door Pieter VAN EETVELDE, die ze verhuurde aan zijn broer Frans (*1854) gehuwd met Clotilde TAMBUYSER. Hun dochter Lik VAN EETVELDE, gehuwd met Mandus GOOSSENS zette ze verder en later hun zoon Frans tot de onteigening voor "openbaar nut".

A 23 A 24

(de vroegere herberg "Forum", nu Cleymans)

Dit huis is wellicht één van de oudste woningen gevestigd aan de vroegere Zennebrug. Er werd pas in 1933 een herberg in uitgebraat toen de brouwerij JACOBS de huidige bouw had opgetrokken.

In 1849 was het huis nog opgesplitst in diverse woningen door de vorige eigenaar Peter MOONS, ontvanger van Mechelen die het bouwde en er meer dan 20 jaar gewoond had. Het was in datzelfde jaar gekocht door Sus DE KEMPENEER (*1808). Hij was er maar net ingetrokken met zijn echtgenote Clotilde VEKEMANS (*1813) toen de cholera uitbrak. Zijn echtgenote bezweek aan de besmetting op 31 mei 1849 en één week later zijn inwonende zuster Therese DE KEMPENEER (*1813). Sus bleef er wonen en huwde nog twee maal. Uit zijn derde huwelijk met Pauline TERSAGO werden vier kinderen geboren. De weduwe hertrouwde nadien met Victor DE SMET waaruit eveneens vier kinderen ontsproten. Het huis werd in 1933 verkocht door Maria DE KEMPENEER en Fons DE SMET ("de Poppe" genaamd) aan de brouwerij Jacobs van Mechelen die er de "Forum" bouwde.

In een deel van het huis woonde in 1849 ook nog het gezin Jan Bt. TAMBUYSER x Anna Catherina VAN DE VONDEL en hun vier kinderen. Vader en moeder stierven op 9 en 16 juni aan cholera. De kinderen werden uitbesteed bij de familie.

Dus stierven in hetzelfde huis 4 personen aan deze besmetting.

A 25 (huis Jozef VAN BENEDEN)

In dit huis woonde destijds Jacob WILLEMS x Anna Catherina SELLESLAGH en hun kinderen. Hij was barbier. Ze waren er begin 1850 komen wonen. In het rampjaar 1849 woonde ze nog in een annex van het ernaastgelegen huis (toen A 27) en daar overleden hun twee kinderen op 7 en 8 juni met name Francisca, 8 jaar oud, en Philip, 4 jaar oud.

A 26 (Huis Leona)

In dit huis woonde Corneel SEMPELS x Elisabeth LAUWENS. De man overleed in januari 1949 en zijn echtgenote stierf in juni van datzelfde jaar aan cholera. Nadien woonde er Victor COOSEMANS en zijn vrouw Barbara SELLESLAGH, winkelier.

23. ZOALS HET VROEGER WAS

zo zal het nooit meer zijn

Angèle BEHETS-SELLESLAGH

N.v.d.r. : Over vroeger wordt veel verteld. Hoe relatief het begrip "vroeger" dan wel is, bewijst ons Angèle Selleslagh in deze kleine bijdrage. Dit eerste deel handelt over Kerkelijke feesten en gebruiken. Het tweede deel zal handelen over de Sacramenten. Vooral op gebied van geloof en godsdienstbeleving was de ommekeer zo drastisch dat voor de jongeren veel van wat hierin beschreven wordt als archaïsch zal overkomen. Daarom is het goed het even in herinnering te brengen. Gelukkig heeft Angèle een goed geheugen. Alles werd zo maar uit de herinnering geplukt. Daarom is het niet volledig en heeft de bijdrage de pretentie niet de geschiedenis te zijn van het Kerkelijk Leven van weleer. De losse aantekeningen zullen bij lezers misschien veel meer herinneringen oproepen en ze hopelijk aanzetten om deze ook eens op te schrijven. Het zou voor de redactie verheugend zijn meer gegevens en/of anekdotes in dit verband te mogen ontvangen. Het thema is hier wel aangesneden maar verre van uitgeput. Hoe onuitputtelijk het wel is zullen we u later kunnen berichten, als we de reacties hierop verzameld hebben !

AFGESCHAFTE OUDE VOLKSEN KERKELIJKE GEBRUIKEN, OF NOG BESTAANDE . . .

Om schoon weer te bekomen, bv. voor een trouwdag, bracht men eieren naar de zusters Clarissen. Ook voor een goede bevalling ging men naar de Clarissen. Een oud zusterken bad dan enkele gebedjes, waarna men geacht werd iets in de offerblok te steken. In ruil kreeg men dan een gebedsprentje. Het gebed moest men iedere dag bidden. Het zusterke gaf ook een flesje met wijwater, dat men in eenmaal moest uitdrinken zodra de weeën begonnen.

Toen ik de eerste maal in verwachting was, ging ik ook naar de Clarissen. Het wijwater smaakte verduft en bedorven en ik spuwde het terug uit. Ik had een moeilijke bevalling. Er zijn daarna nog zes kinderen gekomen zonder moeilijkheden en zonder wijwater van de Clarissen !

Vóór een bevalling bij opkomende weeën, bij een geboorte, als de kinderen examen moesten afleggen, bij een dondervlaag, ook bij het kalven of lammeren in de stal werd de gewijde kaars aangestoken. Bij hevig onweer ging men met een palmtakje en wijwater rond in al de vertrekken van het huis en sprenkelde men ze in de vorm van een kruisteken met wijwater. In ieder gezin werd 's avonds voor het slapengaan het rozenhoedje gebeden. Dan volgde de

litanie van O.L.Vrouw en van het H.Hart. Het gebed, na de litanie van O.L.Vrouw, ken ik nog altijd !

Gedenk O allergoedertierenste Maagd, dat men nooit gehoord heeft, dat iemand die tot U zijn toevlucht nam, Uw bijstand verzocht of Uw voorspraak inriep, van U verlaten is geworden. Aangemoedigd door dit vertrouwen, O Maagd der Maagden, kom ik tot U en werp mij voor Uw voeten neer onder het gewicht van mijn zonden. O Moeder van het Eeuwig Woord, versmaad mijn gebeden niet, maar neem ze goedgunstig aan en gewaardig U ze te verhoren.

Met palmzondag, de zondag voor Pasen, wordt in de kerk palm gewijd. Met tweede paasdag gingen de boeren op elk stuk land dat door hen bewerkt werd, een palmtakje planten. Dit om een goede oogst te verkrijgen.

WANNEER BIDDEN ?

Eén van de vragen van de Mechelse Catechismus was:

- Wanneer moeten wij bidden ?

en het antwoord luidde :

- Wij moeten dikwijls bidden: 's morgens en 's avonds, voor en na het eten, in gevaren en bekoeringen, en wanneer men een werk van aangelegenheid begint.

Dat werk van aangelegenheid kon van alles betekenen, bv. voor de boer begon te zaaien, maakte hij het kruisteken. Bij het broodbakken, werd een kruiske gemaakt voor men het deeg begon te bewerken en wanneer moeder de vrouw een brood begon te snijden, maakte ze met het mes op de achterkant van het brood het kruisteken. Voor het slapengaan kregen de kinderen van vader een kruisje, nu is het een kusje ! Sommige circusvedetten maken een kruisje voor ze hun nummer beginnen. Ook sportmannen zoals voetballers maken een kruisteken voor de match begint of voor ze een penalty nemen.

GEDURIGE AANBIDDING

Op 9 februari was het in Hombeek gedurige aanbidding. Het H.Sacrament werd na de mis van half zeven voor het tabernakel ter aanbidding opgesteld. Het bleef er de hele dag tot na het lof van zeven uur 's avonds. De hele dag kwamen mensen "hun uur lezen". Het was voor de school een vrije dag en de dag voordien moesten alle kinderen het uur opgeven dat ze zouden komen bidden. Zo was er de hele dag, ook onder de middag, volk in de kerk voor de gedurige aanbidding van het H.Sacrament.

PROCESSIE

Drie keer per jaar ging de processie uit. De eerste keer de zondag na Sacramentsdag of Hoogwaardig, (n.v.d.r. of Corpus Christifeestdag op de tweede donderdag na Pinksteren, ter ere van de instelling van het Sacrament der altaars), de tweede maal met Hombeek kermis in juni en de derde keer met half oogst (15 augustus).

De processie werd gevormd op de koer van de zusterschool en ging langs het dorp en de Bankstraat. Aan het kapelletje van de Bankstraat werd teruggekeerd. Het laatste stuk van de processie hield halt bij het kapelletje. Er stond daar een massa volk die de zegen kregen met het H.Sacrament. Na deze korte plechtigheid sloot men terug aan en het ging over het stationsplein en de Diepestraat naar de kerk, waar de processie ontbonden werd. In verband met het drukke verkeer in de Bankstraat besloot men een andere weg te nemen, namelijk langs de wijk Leliëndaal. Het heeft niet mogen baten. Jammer genoeg ging deze mooie traditie verloren. De processie ging voor de laatste keer uit in 1967. In 1968 zou ze nogmaals uit-

gaan, maar een hevige regenbui sloeg de processie, die pas vertrokken was, uiteen. Iedereen en alles was drijfnat, zodat er veel schade was aan de klederen. Dat was de laatste keer dat ze buitenkwam maar niet uitging.

DE SACRAMENTSPROCESSIE BINNEN DE KERK

Na de hoogmis op de derde zondag van de maand, ging de processie uit in de kerk. Voorop gingen de notabelen en de kerkmeesters, gevolgd door de zangers. Achteraan kwamen de misdienaars en de priester met het H.Sacrament. Op het einde van de mis zorgde Peerke Van Praet voor het aansteken en uitdelen van de lantaartjes of flambeeuwen. De kleine stoet vertrok al zingend langs de middengang, kwam langs de rechter zijgang naar voor, ging langs de linker zijgang en kwam terug naar voor langs de middengang. De gelovigen bleven geknield op hun stoel zitten. Terug aan het altaar, werd het *Tantum Ergo* gezongen en gaf de priester de zegen met het H.Sacrament. Men noemde dit de kleine processie.

DE WIJKKAPELLETJES

In de maand mei het rozenhoedje aan de wijkkapelletjes bidden

In het begin van de oorlog 40-45 ontstond dit godsdienstig gebruik. Om via O.L.Vrouwke vrede af te smeken, kwamen de mensen, in de meimaand, 's avonds om acht uur aan de wijkkapelletjes het rozenhoedje bidden. Tot enkele jaren na de oorlog, heeft dit devoot gebruik stand gehouden.

DE KRUISPROCESSIE

Op 25 april, de feestdag van de H.Marcus-evangelist, ging vroeger de kruisprocessie door de velden. Sinds enkele jaren is dat veranderd. Nu is er 's avonds een mis in een van de weinige boerderijen die Hombeek nog rijk is.

De eigenlijke kruisdagen waren op maandag, dinsdag en woensdag voor O.H.Hemelveert. Elke dag werd langs een andere weg gestapt terwijl de litanie van alle heiligen gezongen werd. Vooral de boeren waren op deze plechtigheid aanwezig.

De kruisdagen hebben hun ontstaan te danken aan de H.Mamertus, bisschop van Vienne in Frankrijk. Nadat het bisdom door talrijke rampen geteisterd was, besloot de bisschop een boeteprocessie te houden op de drie dagen voor O.H.Hemelvaart (5de eeuw). Door een verordening van het Concilie van Orléans van 511 werd dit gebruik aan Gallië voorgeschreven en in 816 door Paus Leo III aan de hele katholieke kerk opgelegd.

ASWOENSDAG



De eerste dag van de vasten heet aswoensdag omdat er dan een assekruisje op het voorhoofd van de gelovigen gezet wordt. De asse is het zinnebeeld van de boetvaardigheid. Door gewijde palm van het jaar te voren te verbranden, bekomt men die asse.

Bij pastoor De Ridder werd het assekruisje met de duim gegeven. Dat was dan meestal maar een grote zwarte veeg. Nu gebruikt de priester een handig toestelletje en krijgt men een mooi kruisje op het voorhoofd. Hij spreekt de volgende woorden uit: "*Gedenk o mens dat ge stof zijt en tot stof zult weerkeren*".

In onze kindertijd werd er soms gezegd dat men een nieuw kleed of een nieuw kostuum kreeg van de pastoor indien men het assekruisje kon behouden tot Pasen.

VASTEN

De vasten duurt veertig dagen, van aswoensdag tot Pasen. In onze kleine Mechelse Catechismus van 1930 stond hierover het volgende:

- *Wat is vasten ?*
- *Vasten is zich onthouden van zekere spijsen en slechts een maal per dag een volle maaltijd nemen.*
- *Wie moeten vasten ?*
- *Alle gelovigen die eenentwintig jaar geworden zijn en door ziekte of andere wettige reden niet ontslagen zijn, moeten vasten.*

Wanneer iemand door één of andere reden, bv. om zware arbeid, ontslagen was van vasten,

dan moest deze persoon iets offeren in de offerblok van het zuivel. Het was niet zomaar een kastje dat aan een pilaar hing, maar een grote houten bak die achteraan in de kerk stond naast de laatste rij stoelen.

VLEESDERVEN

Vleesderven was voor iedereen ook een vorm van vasten. De Catechismus zegt het volgende:

- *Wat gebiedt het tweede gebod van de Heilige Kerk ?*
- *Het tweede gebod van de H.Kerk gebiedt zich te onthouden van vlees en vleesnat op vrijdagen en op de dagen de H.Kerk bepaald heeft.*
- *Wie moeten vleesderven ?*
- *Alle gelovigen die zeven jaar geworden zijn en niet door ziekte ontslagen zijn, moeten vleesderven.*
- *Op welke dagen moet men vleesderven ?*
- *Men moet in ons land vleesderven*
1° op al de vrijdagen van het jaar, tenzij de Bessnijdenis (1 januari) of een der gebonden feestdagen op een vrijdag valt;
2° op al de woensdagen van de vasten en op de zaterdag voor Pasen;
3° op de quatertemperdagen;
4° op de vigiliedagen van Kerstmis, Sinksen, O.H.-Hemelvaart, O.L.V.Hemelvaart en Allerheiligen.

Gedurende de oorlogsjaren werd de wet op het vasten en vleesderven afgeschaft. Voor vele mensen was het immers de hele oorlog vasten wegens voedselgebrek. Na de oorlog werd er terug orde op zaken gesteld, wel met versoepeling. Zo lezen we in de Catechismus uitgegeven in 1963 :

- *Welke zijn de vastendagen ?*
- *In ons land zijn de gelovigen verplicht te vasten op de vier volgende dagen: Aswoensdag, Goede Vrijdag, 7 en 23 december.*
- *Welke zijn onthoudingsdagen in ons land ?*
- *De onthoudingsdagen in ons land zijn:*
1° de vrijdagen van gans het jaar;
2° de woensdagen van de vasten;
3° op de vier vastedagen (zie hierboven).

Enkele jaren later werd het vleesderven afgeschaft. Vasten doen men nu onder een andere vorm, namelijk "Broederlijk Delen". Er worden onder de vasten geldinzamelingen gedaan voor de sukkelaars van de derde wereldlanden. Ook de schoolkinderen worden er bij betrokken. Ze sparen in een speciaal spaarpotje.

WIJDING VAN HET WATER OP PAASZATERDAG

Zaterdagmorgen, de dag voor het grote feest van Pasen, werd er water gewijd. Twee grote kuipen stonden in het klokhuis ter beschikking. Met flessen en kannetjes kwam men zijn voorraad opdoen, alsof het drinkwater was. Af en toe kwam de onderpastoor eens zien of er niet gemorst werd.

Wie met Pasen geen wijwater was gaan halen, kon dat met Sinksen, want dan werd er ook nog water gewijd en men beweerde dat het beter was dan dat van Pasen.

SINT-HUBERTUSBROOD

De H. Hubertus, uit een adelijk geslacht geboren, was enige tijd in dienst van Pepijn van Herstal en leidde een werelds leven. Op een jacht werd hij, bij het zien van een schitterend kruis, tussen het gewei van een hert, zo getroffen, dat hij zich bekeerde en leerling werd van de H. Lambertus, bisschop van Tongeren. Hij werd zelf bisschop in 708 toen Lambertus overleed. Na een onvermoeid leven van zielearbeid overleed hij te Tervuren in 727. De H. Hubertus wordt aanroepen tegen hondsdelheid.

In iedere parochiekerk wordt op 3 november brood gewijd. Een klein stukje, nuchter opeten, en u zal niet gebeten worden door een hond die besmet is met hondsdelheid.

BOND VAN HET H. HART DE KRUISTOCHTERS

Zie 't Ridderke 1 en 2 van 1991, de bijdrage hierover van Louis Buelens.

KRISTENE MOEDERS

De 2de en de 4de zondag van de maand vergaderden de kristene moeders in de kerk om twee uur. Meestal waren er een vijftiental moeders die kwamen luisteren naar de preek van pastoor De Ridder. En altijd bracht hij zijn toehoorders *"in de schone hemel, amen"* want zo eindigde hij iedere keer. Om half drie was het lof.

HET ZONDAGSGEBED

Het waren niet de levenden, maar de doden, die er lid van waren. Men kon zijn overleden familieleden laten inschrijven. Op de eerste zondag van de maand werden in de hoogmis al die namen afgeroepen aan op de predikstoel. Daarna volgde vijf vaderonzen en vijf weesgegroeten.

De andere zondagen hield de pastoor het korter. Dan werden geen namen afgeroepen en werd alleen gebeden voor de ingeschrevene op het zondagsgebed.

PAROCHIE HOMBEEK

GEDACHTENIS der HEILIGE MISSIE

gepredikt in Februari 1930.

door de EE, PP. Redemptoristen

KOCKEROLS, G. JANSSENS en DECLERCQ

op verzoek van Z. E. Heer DE RIDDER, pastoor.

De H. Zending is ten einde; ons werk is volbracht. Het uwe begint. Wilt gij de vruchten van de H. Missie bewaren, strijdt als ware soldaten van O. H. Jezus-Christus.

1. Een soldaat moet wapens hebben.

A) Denkt aan uwe uitersten en in der eeuwigheid zult gij niet zondigen.

B) Weest mensen van gebed. Die bidt wordt zalig; die niet bidt, gaat verloren. (H. Alph.)

C) Nadert dikwijls, ja, dagelijks tot de H. Communie. Daar ligt de sterkte, het leven uwer ziel.

2. Een soldaat moet zijn vijanden kennen.

A) Laat u door den duivel niet bedriegen. In alle bekeringen neemt uwen toevlucht tot het gebed.

B) Vlucht de bedorvene wereld; de slechte vrienden, de vroegtijdige verkeeringen, de slechte herbergen. — Die het gevaar bemint, zal in het gevaar vergaan.

C) Misprijst het menselijk opzicht. Weest hier over uw geloof en over uwe zuivere vlaamsche zeden. Doet wel en ziet niet om.

3. Een soldaat mag alléén niet strijden.

A) Stelt u onder den standaard van het Kruis. — Bemint Jezus-Christus! Dat Hij heersche over uw hart, over uw huisgezin.

B) Strijdt onder de bescherming van Maria, de moeder van Altijddurende Bijstand: Zij zal u ter zegepraal voeren.

C) Eendracht maakt macht: Vereenigt u in de christen genootschappen. Zoo zult gij samen strijden en overwinnen.

DE H. MISSIE

Om de tien jaar werd de H. Missie gepredikt. In de tijd van pastoor De Ridder waren het de paters Redemptoristen Kockerols, Janssens en Declercq die hier tien dagen dit geestelijk werk deden in de parochie. Iedere avond om zeven uur was er een grote missieprek voor een bomvolle kerk.

Een van de paters was een echte donderpredikant die de mensen bang maakte met hel en duivel. Er was ook een speciale preek voor

gehuwden. Het resultaat van deze missieprek voor gehuwden was een jaar later duidelijk merkbaar.

Ook de jeugd kreeg bijzondere aandacht. Er werd hen vooral op het hart gedrukt, slechte vrienden, slechte herbergen en een vroegtijdige verkering te mijden.

Bij een vruchtbare missie hoorde ook een berouwvolle biecht. In dubbele rijen was het aanschuiven om zijn *pakske* kwijt te geraken. In 1930 stond er aan de kerk een kraam, waar men alles kon kopen wat de religie aangaat. Vooral paternosters en schapulieren gingen als broodjes de toonbank over.

Tien jaar later, van 22 februari tot 3 maart 1940 werd de missie gepreekt door de paters minderbroeders Paschasius en Vitus. Het was mobilisatie en de oorlog dreigde. De mensen waren bang voor wat komen zou. Deze missie werd dan ook massaal bijgewoond.

Van 18 november tot 3 december 1950 kwamen de Jezuïetenpaters Arts en Van Malderen de missie prediken. Pater Arts was zeer gekend en men kwam graag naar hem luisteren, al sloeg hij soms op de preekstoel dat de kerk daverde.

Aandenken aan de H. Missie

geprekt te Hombeek

van 22 Febr. tot 3 Maart 1940

door de EE. PP. Paschasius en Vitus

Minderbroeders

op verzoek van den E. H. Fr. Nys, Pastoor.

Eén belang staat boven alle ander belang : Uw ECHT levensgeluk, nu en later. Want eens komt de DOOD (wanneer? waar? hoe?) die U voert naar de EEUWIGHEID : naar de EEUWIGE VREUGDE of het EEUWIG ONHEIL. Dat hangt van U af : Denkt eraan ! Leeft ernaar !

Elke DOODZONDE vermoordt de genade in U, en dit voor altijd, indien ge niet terugkeert tot God. Elk zwaar vrijwillig vergrijp tegen U-zelf, tegen God, tegen den evennaaste, tegen uw plichten-van-staat IS doodzonde ! Denkt eraan ! Leeft ernaar !

Een Zondag zonder H. Mis is geen Zondag ! Luidt de dootsklok niet over den Zondag door MISVERZUIM, want ge luidt de dootsklok over het leven uwer ziel ! Teekent niet uw ondergang voor tijd en eeuwigheid door het miskennen uwer Plichten in of buiten HET HUWELIJK !

« God is liefde ». Daarom stelde O. L. Heer tot onze redding de BIECHT in ; tot onze sterkte de H. COMMUNIE samen met de gave van GEBED en GENADEMIDDELEN : hebbomen naar Hem ! Een laatste woord : De tien Geboden Gods, de vijf Geboden der H. Kerk, uw plichten van staat : Gods waarschuwingen op uw levensweg ! Denkt eraan ! Leeft ernaar !

H. Martinus, patroon van onze parochie, bid voor ons.

Pastoor Van Dijck vervroegde de missie en het was van 10 tot 25 november 1956 dat de volgende missie plaats had.

Drie jaar later, in 1959, had een Maria-missie plaats. Maar de belangstelling verminderde zienderogen.

Toch werd de volgende missie nog gepredikt in 1963, maar het werd een flop. Weinige mensen kwamen nog naar de preek luisteren. De TV had voorrang gekregen.

MISHOREN

Zon- en feestdag zult gij eren,

zo zegt het eerste gebod van de H.Kerk, en de catechismus verduidelijkt: het eerste gebod van de H.Kerk gebiedt: *op zondagen en geboden feestdagen mis te horen en de zondagsrust te onderhouden.*

Na een week van hard labeur konden onze ouders en grootouders de zondagsrust best gebruiken. 's Morgens ging men te voet naar de kerk. Voor veel mensen was dat minstens een half uur stappen. Er waren missen om half zeven, acht uur en de hoogmis om tien uur. Op enkele uitzonderingen na, vervulde iedereen zijn zondagsplicht. Nu zijn het uitzonderingen, diegene die nog naar de mis gaan. Ook in de week werd de halfachtmis druk bijgewoond, vooral door de schoolkinderen. De mis werd in het Latijn gebeden, evenals de gezangen die door de meisjes gezongen werden. Na de mis kreeg ieder kind een stempel op zijn "miskaart". Als er dertig stempels opstonden (een volle kaart) kreeg men van onderpastoor Dierickx een prentje.

Nu worden de kinderen aan huis afgehaald met de schoolbus. Er is dus geen tijd meer voor de mis, zelfs 's zondags ziet men bijna geen kinderen, ook geen jongeren, alleen maar oudere mensen.

DE MIDDERNACHTMIS

Deze werd door pastoor De Ridder ingesteld na W.O.I. Hoewel dit nog altijd in gebruik is was het vroeger een indrukwekkender plechtigheid. De kerk was open vanaf half twaalf en het volk stroomde toe. Ook van Laar en Leest kwamen hier mensen naar de nachtmis omdat dit in hun parochie niet bestond. Er stonden toen 800 stoelen in de kerk en alle plaatsen waren

bezet. Ook de stoelen van de herbergen "In Rome", "Het Bergske", "Stapuit" en "Meulemakers" kwamen in de kerk terecht. Ze werden door de klanten meegenomen op voorwaarde dat ze na de nachtmis teruggebracht werden. Het kerststalletje was een bezienswaardigheid. Pastoor De Ridder kon er uren mee bezig zijn om het geheel af te werken. De stal zelf geleek op een echte rotsholte zoals het "zou geweest zijn bij de geboorte van Jezus". De fraaie beelden zijn nog steeds dezelfde van vroeger maar de stal is kleiner geworden. Om klokslag twaalf uur begon de plechtige middernachtmis met de herdenking van de geboorte van Jezus. Het kindeke werd door een schare engeltjes naar de stal gebracht en in de kribbe gelegd. De nachtmis werd opgeluisterd door het St.Ceciliakoor. De zangers stonden op het hoogzaal en ze werden door de koster begeleid op het oude orgel. Een jonge knaap mocht een kerstliedje zingen. Dat is meermaals Achiël De Neys geweest.

Het kerststalletje bleef staan tot na het bezoek van de drie koningen (6 januari), wat nu nog zo is.

HET LOF

Het lof was om half drie en het bestond uit enkele gezangen om het H.Sacrament te vereren. Er werd ook een rozenhoedje gebeden en het eindigde met de zegening van het Allerheiligste. Het lof werd bijgewoond door enkele vrouwen en een hele hoop jeugd, want wie niet naar het lof geweest was, werd niet toegelaten in het chirolokaal.

DE KRUISWEG

De kruisweg is een boeteoefening. Hij kent veertien zogenoemde staties of afbeeldingen van het lijden en de kruisdood van Jezus Christus. Ze hangen verspreid in iedere kerk. In plaats van het rozenhoedje te bidden, werd op de zondagen van de vasten de kruisweg gedaan onder het lof. De priester, voorafgegaan door twee misdienaars met het kruis, ging van statie tot statie en deed al biddend de reis over die Jezus met het kruis op de schouders aflegde, van het paleis van Pilatus, waar Hij ter dood veroordeeld, tot aan de Calvarieberg, waar Hij gekruisigd werd. De mensen volgden vanaf hun plaats en draaiden hun stoel met veel gestommel en lawaai. Met de kruisweg te

doen kon men een volle aflaat verdienen, mits aan de volgende voorwaarden te voldoen:

- 1^e Het lijden van Ons Heer overwegen volgens zijn bekwaamheid.
- 2^e Zich verplaatsen van de ene statie naar de andere
- 3^e Het bezoek van de veertien staties niet onderbreken.

BROEDERSCHAPPEN

Op oude doodsprentjes staat soms te lezen dat de overledene lid was van:

- " de derde orde van St.Franciscus "
- " de voortplanting des Geloofs "
- " St.Petrus liefdewerk "
- " broederschap van St.Franciscus Salesius "
- " de kongregatie van de H.Familie "
- " de vereniging der arme Kerken "
- " de rozenkrans "
- " de wekelijkse kruisweg " ,... enz.

Men noemde het broederschappen. Om lid te zijn werd er jaarlijks een kleine bijdrage betaald. Ook aan de voorwaarden moest men zo goed mogelijk voldoen. de wekelijkse kruisweg ging elke vrijdag door na de mis van half zeven. Het broederschap van St.Franciscus Salesius bestond nog in 1944.

BROEDERSCHAP VAN DE H. FRANCISCUS SALESIUS

Mits jaarlijks een kleine bijdrage te betalen, kon men zich laten inschrijven in deze bond. Ieder jaar was er een mis met offer waarop een gebedsprentje werd uitgedeeld.

We lezen hierop:

*" Parochie van St.Martinus Hombeek;
Bidt voor de zielen der leden van het
Broederschap van St.Franciscus Salesius
gestorven in de loop van het jaar ..."*

Dan volgen de namen van de leden die dit jaar overleden zijn.

Voordelen van het Broederschap:

- 1° jaarlijks een gezongen mis op de feestdag van de H.Franciscus Salesius voor het geestelijk en tijdelijk welzijn der levende leden.
- 2° Een plechtig jaargetijde voor al de afgestorvene leden in het octaaf der Gelovige zielen.
- 3° Een plechtige dienst om 7.30 uur na het overlijden van ieder lid.

Na de oorlog 1940-1944 ging dit broederschap ter ziele.

PAROCHIE VAN ST. MARTINUS HOMBEEK

Het leven wordt niet weggenomen door de dood
maar veranderd.

BIDT VOOR DE ZIELEN DER LEDEN VAN
DE BROEDERSCHAP VAN

ST. FRANCISCUS SALESIUS

gestorven in den loop van het jaar 1936.

August Selleslagh, Sophie De Mey,
W^e Reydam, Theodoor Teughels,
Elisa Peremans, Joannes Tuyaerts,
Virginia Leemans, Victoria De
Boeck, Henrica Reydam, Carolina
De Hondt.

O God, zie genadig neder op onze gebeden, opdat
de zielen uwer dienaren en dienaressen gereinigd wor-
den van hunne fouten en schulden, en het eeuwig leven
bezitten. Door Jezus-Christus Onzen Heer. Amen.

Heer Jezus geef hun de eeuwige rust.

Voordeelen der Broederschap:

- 1^o Jaarlijks een mis voor het geestelijk en
tijdelijk welzijn der levende leden.
- 2^o Jaarlijks een jaargetide voor de afge-
storvene leden.
- 3^o Een plechtige dienst na het overlijden
van ieder lid tot zijn zielerust.

Drukk. J. PLASQUI-VANROEY Hombeek

ST.PIETERSPENNING

Elk jaar deed de pastoor zijn ronde in de hele
parochie om St.Pieterspenning te ontvangen.
Pastoor De Bruyn en pastoor De Ridder deden
dat allemaal te voet, zelfs tot in de Boskant en
de Pikkerie.

Pastoor Nijs reed met de fiets om *de achteruit* te
bezoeken. Het was een goede gelegenheid om
met de parochianen eens te babbelen en ook
om sommigen te vragen waarom ze niet elke
zondag in de kerk waren. *Ja, maar mijnheer
pastoor wist nu toch ook hoe ver ze van de kerk
woonden en soms het weer te slecht was om een
hond door te jagen.* Mijnheer pastoor knikte
dan begrijpend en kwam met zijn beurzeken
boven. Toevallig staken er slechts een paar
geldstukken in, zodat hij, eens op straat, kon
tellen wat de rijke boer of die arme weduwe
gegeven had. Och een priester is ook maar een
mens.

ST.VINCENTIUSGENOOTSCHAP

Dit genootschap belast zich met de zorg voor
de armen van de parochie. De inkomsten kom-
men vooral van giften. Een van de leden staat

na de missen in het kerkportaal met een bus.
Voor ieder gehucht is er een afgevaardigde en
men vergaderde iedere maand (nu misschien
nog?). In deze tijd van welstand zijn er toch
nog mensen die hulpbehoevend zijn. De hulp
aan de armen bestaat uit giften in natura, zoals
kolen, dekens en kleedsel.

Reeds in de 16de eeuw bestond de armenzorg
in de parochie. Men noemde het de H.Geestta-
fel. Met de Franse overheersing werd dit ker-
kelijk genootschap afgeschaft en kwamen de
burelen van weldadigheid in de plaats. In de
parochie werd later het St.Vincentiusgenoot-
schap gesticht, dat nu nog bestaat.

HET MARIALEGIOEN

Een gebedsgroep gesticht door onderpastoor
Pauwels. Het bestond uit werkende en bidden-
de leden. De werkende leden gingen wekelijks
oude en zieke parochianen bezoeken. Ook jon-
ge gezinnen die een kindje kregen werden met
een bezoekje bedacht. De biddende leden,
meestal oude mensen, moesten dagelijks het
rozenhoedje bidden.

Het Marialegioen behoort nu ook bijna tot het
verleden. Alleen een bezoek aan de moeders
die een kindje kregen is nog overgebleven.

AFGESTELDE HEILIGDAGEN

Vóór de Franse revolutie waren het hoogdagen
waarop men verplicht was mis te horen. Inge-
volge een Keizerlijk decreet van Napoleon wer-
den volgende hoogdagen afgeschaft:

De besnijdenis (1 januari)

Driekoningen (6 januari)

Lichtmis (2 februari)

Sint Jozef (19 maart)

O.L.Vrouw Boodschap (25 maart)

Sacramentsdag in juni

Feest van het H.Hart

(vrijdag na octaaf van Sacramentsdag)

O.L.Vrouw geboorte (8 september)

O.L.Vrouw onbevlekt (8 december)

Zes hoogdagen bleven in ons land behouden:

Kerstmis (25 december)

Pasen,

Sinksen,

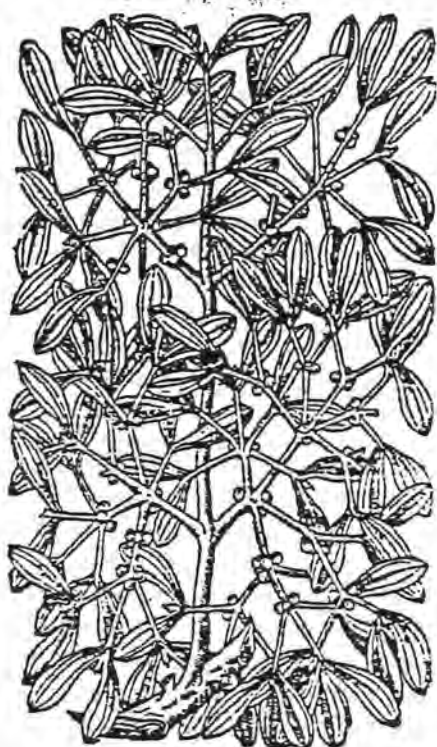
O.H.Hemelvaart,

O.L.Vrouw Hemelvaart (15 augustus)

Allerheiligen (1 november)

24. FOLKLORE VAN BIJ ONS

Firmin VERLINDEN



DE MARETAK, eens een heilige plant

Tijdens de eindejaarsperiode smukken hult, klimop, taxus en maretak de huiskamers en feesttafels op met hun immer blijvend groen. De meest aantrekkelijke kerstversiering is ongetwijfeld de geheimzinnige maretak, een plant vol symboliek en magische krachten, die een grote invloed had op de volksfantasie.

Maretak is in het Nederlandse vertaling van het engelse mistletoe, dat afkomstig is van het Angelsaksische "mistletan" dat "andere tak" betekent. De maretak is immers een parasitaire plant, een immer groene woeker- of gastplant op appel- en perebomen, vaak ook op populieren, minder op eiken. Meestal vinden we maretak op bomen die op een kalkrijke bodem groeien, zoals in Zuid-Limburg en de Voerstreek waar nog honderden pracht-exemplaren te vinden zijn. Een eeuwig groen gewas, dat niet in de grond zelf wortelt, maar uitsluitend op bomen en heesters groeit, kon volgens onze verre voorouders geen gewoon

natuurprodukt zijn, maar een door hogere machten gezonden plant die de mens alle geluk kon brengen. Van oudsher werd de maretak dan ook bovennatuurlijke krachten toegeschreven. Het was dan ook de maretak, die werd uitverkoren om het joelfeest - het overwinningsfeest van het licht op de duisternis - alle luister bij te zetten.

Bij de Kelten en Germanen gold de maretak als een heilige plant, als symbool van onsterfelijkheid en regeneratie, vooral als hij te vinden was op hun meest geëerde boom, de eik, wat dus zeer zeldzaam was. De eik was immers zelf het symbool van kracht, wijsheid en ouderdom.

Wanneer een dergelijke combinatie van maretak-eik ontdekt werd, vroeg dit uiteraard een speciale ceremonie en vond er een ingewikkeld offerritueel plaats. Twee witte stieren werden naar de plaats geleid waar de maretak op de eik was gevonden. Een druïde - een priester bij de oude Kelten in Gallië en Brittannië - geheel in het wit gekleed en behangen met gouden halssnoeren klom in de bewuste eik met een gouden sikkel. Terwijl men een wit doek ophield om de heilige plant op te vangen - hij mocht de grond niet raken - sneed de priester de maretak van de eik. Dit ritueel moest met een gouden sikkel gebeuren. De plant mocht immers niet met een ijzeren voorwerp worden afgesneden, anders verloor de woekerplant zijn magische krachten. Vervolgens werden de twee stieren geofferd en een speciaal feestmaal bereid.

Van de maretakbessen werd een geneeskrachtig drankje gebrouwen dat kon gebruikt worden tegen vergifgeving en als waarborg kon dienen voor vruchtbaarheid van de dieren. De in het water gedompelde maretakken werden als voorbehoedsmiddel tegen ziekte en onheil uitgedeeld. Van maretakken werden ook halssnoeren gemaakt en vrouwen droegen vaak een takje eik-maretak bij zich om de kansen op vruchtbaarheid te verhogen. Het diepgewortelde geloof dat de maretak wonderen kon verrichten, waarbij zelfs de druïden-priesters machteloos stonden, heeft er mogelijk toe bij-

gedragen dat deze geheimzinnige plant tot ver in de Middeleeuwen heeft kunnen standhouden.

Zo was de maretak de geluksbrenger bij uitstek, wanneer hij geplukt werd vóór 25 december, veel bessen droeg en bolvormig was. Als de maretak van het vorig jaar verbrand was, en de nieuwe maretak pmsichtig opgehangen werd in de woning, was alle geluk verzekerd.

Zelden zal men in Engeland de mistel of maretak in een kerk aantreffen. Een legende vertelt immers hoe Baldur, de zoon van de Zonnegod Wodan, gedood werd door een pijl gemaakt van maretak. Uiteraard was zijn moeder diep bedroefd. Haar tranen werden witte parels . . . de bessen van de maretak. Zo ontstonden volgens sommigen het gebruik dat twee mensen die toevalig onder een maretak lopen, elkaar moeten omhelzen en kussen. De Engelsen zijn er van overtuigd dat "a kiss under mistletoe" geluk brengt. Het gebruik is ondertussen naar onze gewesten overgewaaid. Volgens de christelijke visie schijnt het kussen onder de maretak echter als volgt te zijn ontstaan. In de veertiende eeuw was het in Engeland de gewoonte om met Kerstmis net binnen de deur van de woning een afbeelding van de heilige familie op te hangen. Deze werd onder een houten hoepel geplaatst, die versierd werd met groen. Deze vertoning van de heilige familie werd een heilige boog genoemd, die met Kerstmis gezegend werd door de plaatselijke priester. Iedereen die tijdens de kerstperiode het huis betrad, moest worden omhelst zodra hij over de huisdrempen stapte. Als die omhelzing plaats greep onder het toezien oog van de heilige familie, maakte dit de begroeting veel intenser en liefdevoller. Later ging men echter het gebruik van beeltenissen als afgoderij beschouwen en moest het model van de heilige familie verwijderd worden. Maar de versierde hoepel wilde men niet weglaten, en de heilige boog werd omgetoverd in een hulstboog. Het omhelzen bleef al was dat alleen nog onder een met groen versierde hoepel. In de zestiende eeuw werden de omhelzingen aangevuld met kussen en werd er een nieuw element toegevoegd aan het ritueel. Telkens wanneer een bezoeker werd omhelst en gekust, werd één van de witte bessen van de maretak, die tussen het andere groen stak van de versierde hoepel, eraf gehaald. Als alle bessen opwaren, moest ook het kussen ophouden. Zo werd de versierde hoepelboog een ware kusboog, die de tand des tijds overleefde. Gelukkig maar !



Onze voorouders beschouwden de maretak dus wel als een echt godengeschenk ; een teken van voorspoed en van geluk. Daarom was het ook gebruikelijk onder de maretak de wens uit te spreken om spoedig een trouwe huwelijks-partner te vinden. Had men het ware geluk ontmoet, dan werd door de Germaanse priester de echtverbintenis vaak onder de groene maretak gesloten. De boeren schilderden niet alleen witte kruisen op staldeuren of boven stalvensters, maar ook maretakken werden aan de stalbalken gehangen om boze geesten ver van het vee verwijderd te houden. Aan koeien en ander melkvee gaf men maretakblaadjes te eten in de winter om de melkproduktie te bevorderen.

Heden geldt de maretak nog als geluksbrenger. Maretakbessen worden nog in medaillons bewaard en er worden zelf paternosters van gemaakt. Tijdens de kunstperioden van de Art Nouveau of Jugendstil werden juwelen, zoals oorringen, haarkammen of gespen, verrijkt met maretakbessen van parels of diamant.

De maretak wordt ook vogellijm genoemd omdat het vruchtvlees van de bessen zeer kleverig is en gebruikt werd om vogels te vangen. Ondanks zijn heidense associaties is de maretak een gegeerd versieringsobject geworden voor onze hedendaagse eindejaarsfeesten. Een verhaal dat terug gaat tot het heidendom, maar een gebruik dat gebleven en nog springlevend is. Eens heilig, altijd heilig !

INDEX 't RIDDERKE van 1989 tot 1994 :

GESCHIEDENIS

De kerk van Hombeek	1994	4
Het einde van Leliëndaal (1)	1992	3
(deel 2)	1992	29
Opgravingen Leliëndaal	1993	53
Gildewezen in 't Mechelse	1989	101
Had Hombeek een Gilde ?	1989	104
De Schuttersgilde van Hombeek	1990	30
Mechelse poorters uit Hombeek	1991	43
De Franse tijd	1989	36
Wie is wie in 1794 ?	1989	39
De Telling van 1794.	1989	42
Hombeekse Conscrips.	1989	57
Iets over de Boerenkrijg.	1989	60
Weer of geen weer !	1989	26
De vroede Vaders (deel 7)	1989	5
(deel 8)	1989	19
(deel 9)	1989	62
(deel 10)	1989	76
(deel 11)	1990	3
(deel 12)	1990	25
Wie met klokken schiet	1993	105

WERELDOORLOG I EN II

De Vlucht in 1914.	1989	64
Burgerslachtoffers 1914	1989	112
Oorlogsdagboek Fr. De Maeyer (deel 1)	1989	93
(deel 2)	1989	108
(deel 3)	1990	7
(deel 4)	1990	27
(deel 5)	1990	56
Een Zondag in 1918	1990	77
De betoging van V.O.S	1994	25
Augustus '39; Lichte Mobilisatie (deel 1)	1990	35
(deel 2)	1990	46
Oorlogsherinneringen 40-45 (deel 1)	1990	51
(deel 2)	1990	73
(deel 3)	1990	93
(deel 4)	1990	113
Vijftig jaar geleden (1941)	1991	135
(1942)	1992	125
(1943)	1993	126
zomerfeest BJB (1943)	1993	48
Stalag Altengrabow 1940-1941	1994	45
Hombeek bevrijd 1944	1994	
De bevrijders van Hombeek	1944	100
De bevrijding van Kapelle-op-den-Bos	1994	58

MENSEN EN FAMILIES

De oudsbekende Hombeekse families	1993	4
vondelingen	1991	74
De familie Van Der Elst in het dorp.	1990	13
De Stam Teughels 1. inleiding	1990	67
2. Tak Ariannes	1990	83
3. Tak Marolles	1990	104
4. Tak Floriekes	1991	5
5. Tak van Gillames	1991	27
6. Tak Meulemakers	1991	51
7. Tak van Maates	1991	76
8. niet gefiliceerde	1991	105

Van Steenwinckel	1992	59
De Greef deel 1	1992	80
deel 2	1992	80
De stam Tersago (deel 1)	1993	9
deel 2	1993	31
deel 3	1993	61
deel 4	1993	86
deel 5	1993	116
deel 6	1994	15
De Stam Slachmuylders (deel 1)	1994	29
Zuster Leonilla	1989	7
Meester Mariën	1989	79
Louis Van den Heuvel	1991	119
Virs Keis deel 1	1993	27
deel 2	1993	67
Drie honderdjarigen	1991	22
Virs Verbist, 100 jaar	1994	99

MERKWAARDIGE FEITEN

Een publieke verkoop anno 1825	1990	116
Uit den tijd van de Petroleumverlichting	1992	97
Cholera te Hombeek in de 19de eeuw	1994	108
Hongaarse kinderen in Hombeek	1990	61
De moord aan Horckmansbos	1990	11
Lijkrede voor een eenzame zwerver	1993	19
Sprokkels	1991	4
Hombekenaars, verenig u ! (deel 1)	1991	14
deel 2	1991	38
deel 3	1991	68
deel 4	1991	87
deel 5	1991	110
De melkboer (deel 1)	1992	11
(deel 2)	1992	42
Melkboeren : De Greef (deel 3)	1992	77
Melkboer, een stiel apart (L.Buelens)	1992	12

GEBRUIKEN EN FOLKLORE

Sint Martinus	1991	98
Sinte-Mettevuur	1991	102
Mijn Sinte-Mettetocht in 1918	1991	103
St.Maarten en de Gans	1993	82
Sint Antonius	1991	133
Verloren Maandag	1993	112
Carnaval	1992	22
Pasen op, Pasen neer	1992	48
In juni naar de kermis	1992	69
Schutters en Kamerkes	1993	44
Zand, schoon wit zand	1993	59
Begankenissen en beewegen (deel 1)	1992	53
(deel 2)	1992	92
Iets "natuurlijk" gelezen	1992	24
De Levensboom	1993	17
De Greef van Halfvasten	1994	16
Het Palmtakje in het Volksleven	1994	41
Perkhinkelen	1990	96
De Maretak	1994	130
Zoals het vroeger was	1994	123
Bijnamen te Hombeek	1993	99
Hombeeks dialect	1994	20